MANOIL-ELENA
Editura Eminescu
Dimitrie Bolintineanu
MANOIL – ELENA
PREFAŢĂ

Coperta colecţiei: *Val Munteanu* Ilustraţia copertei: *George-Paul Mihail*

Textul de faţă reproduce ediţia: BOLINTINEANU – Opere alese, vol. II, 19G1, E.P.:

În literatura română, romanul a avut o apariţie tardivă. De la prima încercare de acest gen, din 1845, „Elvira sau amorul făr' de sfârşit", care poartă pe foaia de titlu menţiunea „romans compus de D.F.B.", şi până la „Ciocoii vechi şi noi" de Nicolae Filimon, din 1863, considerat pe drept cuvânt ca cea dintâi realizare de valoare, romanul românesc a cunoscut o gestaţie de aproape două decenii, perioadă în care putem semnala şi unele lucrări meritorii. Pe toată întinderea celei de a doua jumătăţi a secolului al XIX-lea, evoluţia romanului românesc a fost însă lentă şi anevoioasă, cu multe tentative eşuate şi cu puţine succese, prelungindu-se până în primele decenii ale secolului al XX-lea.

Apariţia romanului în literatura noastră în epoca de efervescenţă spirituală şi de adevărată renaştere naţională a paşoptismului, a fost determinată de necesităţile obiective ale acestei epoci. În primul rând, atât în timpul cât şi după revoluţia de la 1848, şi mai ales în perioada Unirii, climatul cultural şi literar din ţara noastră căpătase noi orizonturi, un nou impuls, finalizat în fundamentarea adevăratei literaturi naţionale moderne. Sentimentul patriotic al afirmării naţionale s-a răsfrânt şi pe plan literar, reclamând cu necesitate crearea unei literaturi originale bogate, manifestată sub forma tuturor genurilor şi speciilor lite rare, deci şi în roman. Pe lângă aceasta, revoluţia fiind înfrântă, scriitorii simţeau nevoia să ducă mai departe idealurile ei democratice şi progresiste, să prezinte societatea de atunci în tablouri de mai largi dimensiuni, mai în adâncime. Şi acest lucru nu-l puteau

face decât prin intermediul romanului, care le oferea alte posibilităţi artistice decât nuvela. Interesant de remarcat este faptul că mai toţi cei ce abordează romanul – Ion Ghica, Mihai! Kogălniceanu, Dimitrie Bolintineanu, Nicolae Filimon, C.D. Aricescu, V.A. Urechea şi alţii – sunt fie participanţi activi la revoluţia de la 1848, fie sprijinitori şi propagatori sinceri ai idealurilor înaintate ce se agitau în epoca lor. Nicolae Iorga arăta că, după 1848 şi în perioada Unirii, se accentuează disensiunea dintre susţinătorii cauzei de progres şi unitate naţională, pe de o parte, şi reprezentanţii claselor suprapuse, conservatoare a rânduielilor feudale, pe de altă parte, acest fenomen constituind o cauză însemnată în adoptarea formulei de roman: „Erau două curente neîmpăcate, erau două cete veşnic luptătoare, erau două steaguri ce se înfruntau cu orice prilej… Acest antagonism trebuia să-şi găsească întruparea şi în forma literară aşa de cuprinzătoare, de îndrăzneaţă, de războinică a romanului social”.

Privindu-l pe Dimitrie Bolintineanu în cadrul epocii sale, trebuie precizat de la început că el are meritul de a se fi numărat printre cei dintâi scriitori români care au abordat romanul, contribuind în mare măsură la încetăţenirea acestei noi specii epice în literatura noastră, fiind un adevărat deschizător de drumuri.

Prima încercare de roman românesc, „Elvira sau amorul făr’ de sfârşit” din 1845, este mai mult o localizare, o adaptare stângace a unui roman străin rămas neidentificat până acum.

O a doua tentativă, romanul istoric „Radul al VII-lea de la Afumaţi este „tradus de S. Andronic”, cum se precizează în subtitlul lui, după un presupus manuscris original al profesorului francez Buvelot, stabilit în Bucureşti. Prin 1847 – 1848, Ion Ghica îşi încearcă primul puterile în construcţia dificilă a acestui nou gen de scrieri, dar eşuează, lăsând numai un fragment, „Istoria lui Afecu1, rămas necunoscut, în manuscris, mai bine, de un secol, până a intrat în fondul de manuscrise al Bibliotecii Academiei, unde a fost descoperit de D. Păcurariu, în

1955, şi publicat apoi, integral, în volumul „Documente literare inedite Ion Ghica” (1959). La stadiul de fragment a rămas şi romanul „Tainele inimii” al lui Mihail Kogălniceanu, din care **s-**a publicat numai o primă parte, în 1880, în „Gazeta de Moldavia”.

La sfârşitul anului 1851, Dimitrie Bolintineanu realizează cel dintâi roman românesc, „Manoil”, din care publică un fragment în revista „România literară” a lui V. Alecsandri, apărută **într-**un singur număr în februarie 1852, fiind apoi suprimată de cenzură.

O nouă încercare de roman întreprinde Alexandru Pelimon, care publică, în 1853, romanul „Hoţii şi Hagiul”, lipsit de orice valoare. Un moment însemnat în apariţia şi dezvoltarea romanului românesc îl înscrie anul 1855, bogat în producţii de acest gen. Pe primul loc se situează „Manoil” al lui Dimitrie Bolintineanu, care apare de data aceasta integral, în „România literară” şi apoi în volum aparte. Tot în „România literară” se mai tipăresc, sub formă de foiletoane, romanele „Serile de toamnă la ţară” de A. Cantacuzin şi „Logofătul Baptiste Veleli” de V. Alisandrescu, cel ceva semna mai târziu V.A. Urechea. Pe lângă cele trei romane publicate în „România literară”, în 1855 mai apar „Coliba Măriucăi” de V. Alisandrescu (V. A. Urechea) şi „Aldo şi Aminta sau Bandiţii” de C. Boierescu, toate încercări palide, naive, de un interes strict documentar.

Noi tentative de roman se fac în 1858, când apar „Omul muntelui”, semnat Doamna L.Radu Buze seu” de Ioan Dumitrescu şi „Bucur, istoria fundării Bucureştilor” de Alexandru Pelimon. Ceva mai izbutit, faţă de acestea, este romanul „Un boem român” al lui Pantazi Ghicaţ apărut în 1860, o adaptare după „Scenes de la vie de boheme” de Henry Murger. Tot lui Pantazi Ghica l**-**a fost atribuit şi romanul „Don Juanii din Bucureşti”, apărut fără semnătură, în „Independinţa” din 1861.

O realizare notabilă, superioară tuturor acestor încercări, înscrie romanul „Elena” al lui Dimitrie Bolintineanu apărut în 1862.

Sub raport artistic, primele romane din literatura noastră prezintă o scrie de carenţe, justificabile, până la un punct, prin lipsa de experienţă în această direcţie. Autorii nu au dispus de suficiente resurse creatoare şi, în ciuda intenţiilor lor lăudabile, nu au izbutit să ofere o literatură care să depăşească limita elementarităţii. Făcând prea des apel la recuzita procedeelor compoziţionale romantice, pe care nu au ştiut să le pună în aplicare cu simţul proporţiilor, seduşi în excesivă măsură de practicile romanului-foileton, de mare circulaţie în epocă, au infiltrat în scrierile lor o mare doză de senzaţional şi melodramatism3 estompân**du-**le sensurile, adesea luminoase. Neavând clară ideea obiectivizării, atât în compoziţia de ansamblu, cât şi în conturarea personajelor, nu lasă personajele să se definească prin ele însele, prin faptele şi acţiunile lor, supraveghi**ndu-**le în mod exagerat, conducâ**ndu-**le după scheme preconcepute. Din această cauză uncie personaje apar cu totul întâmplător şi deşi la un moment dat par a juca un rol esenţial în desfăşurarea acţiunii, dispar apoi fără urmă. Neavând suficientă îndemânare în îmbinarea şi alternarea armonioasă, echilibrată a scenelor şi episoadelor, autorii primelor noastre romane construiesc intrigi complicate, uneori greu de urmărit. Alteori, voind să dea un verdict asupra realităţilor zugrăvite, uită să-l plaseze în cadrul naraţiunii epice, întrerupând firul acţiunii şi introducând pasaje care seamănă cu un discurs sau cu o pledoarie.

Evident, asemenea carenţe sunt proprii şi romanelor lui Dimitrie Bolintineanu, fiind, în fond, proprii perioadei de pionierat a romanului românesc. Totuşi, proporţia acestor carenţe este mai redusă în „Manoil” şi „Elena”, comparativ cu celelalte încercări de roman din aceeaşi perioadă.

În discutarea romanelor lui D. Bolintineanu, ca şi a celorlalte romane, din acea epocă, nu trebuie să ne plasăm exclusiv pe poziţia exigenţelor şi a gustului estetic de astăzi, ci e necesar să adoptăm un punct de vedere istorico-literar, să ne transpunem în condiţiile epocii

respective, pentru a le aprecia noutatea şi meritele în funcţie de aceste condiţii. În articolul „Romanele lui Bolintineanu”, publicat în revista „Literatură şi artă română”, nr. 9 din 1902, Iuliu Dragomirescu era de părere că „trebuie să ne nivelăm oarecum inteligenţa cu vremile contemporane”, adică să judecăm romanele în perspectiva timpului în care au apărut, şi astfel „să dăm lui Bolintineanu ca romanţier locul pe care îi merită în Panteonul nostru literar”.

Scris în întregime la sfârşitul anului 1851, „Manoil” reprezintă cel dintâi „roman naţional”, cum se şi subintitulează. Prin structura sa compoziţională, de roman epistolar, ca şi prin substanţa sa liric-sentimentală, continua sau mai bine zis adapta la noi tradiţia romanescă de aceeaşi factură a romanului practicat în epoca preromantismului şi în prima perioadă a curentului romantic, de Goethe în „Suferinţele tânărului Werther”, de Jean Jacques Rousseau în „Noua Eloisă”, de Chateaubriand în „Rene11, de M-me de Staël etc. Modelul urmat de D. Bolintineanu a fost, desigur, romanul epistolar al lui Goethe, 7 pe care îi cunoştea bine, amintindu-l chiar în „Manoil”: „Cum o văzui făcui planul de a mi-o face metresă. Am înţeles că ea nu are sângele rece al Şarlotei lui Werther, ce planta curechi, nici virtutea Corneliei căreia i se rosese degetele torcând la lână…”

„Manoil” este, prin excelenţă, un produs romantic, însă trebuie remarcat că, printr-o serie de aspecte principale şi mai ales prin semnificaţiile acestora, el are un pregnant caracter autohton, reflectând trăsăturile particulare ale romantismului românesc. Teza lirico-sentimentală pe care D. Bolintineanu intenţionează să o demonstreze în acest roman este aceea că, prin iubire, femeia poate face din bărbat un demon sau un înger. Structurându-şi substanţa romanului pe această teză romantică, zugrăveşte personajele în alb-negru, le situează la antipoduri. Potrivit acestei scheme, construieşte o intrigă convenţională, dominant sentimentală, punând în practică recuzita procedeelor romantice şi mai ales a

romanului-foileton, în mare vogă în acea epocă, de lipul „Misterele Parisului” al lui Eugene Sue şi „Rocambolc” al lui Ponson de Terrail, mizând mult pe coincidenţe bizare, travestiuri, rezolvări de situaţii prin adevărate lovituri de teatru etc.

Teza lirico-sentimentală specifică romantismului, în general, este însă structurată, în romanul lui Bolintineanu, pe coordonatele proprii romantismului românesc. După cum se ştie, romantismul românesc se afirmă în momentul în care în Principate încep să se agite tot mai intens ideile de dreptate, de libertate naţională şi socială, de progres şi de unitate naţională, în momentul în cai e scriitorii români se angajează în luptele social-politice, însufleţiţi de un fierbinte patriotism şi de frumoase convingeri democratice, în epoca revoluţiei de la 1818 şi a Unirii Principatelor Române.

Expresie caracteristică a romantismului românesc, romanul „Manoil” depăşeşte cadrul unei simple intrigi sentimental-erotice, oglindind veridic, în spiritul ideilor înaintate ale epocii, o seamă de aspecte importante ale societăţii din acea vreme. În „Istoria literaturii româneşti în veacul al XIX-lea” (vol. II, p. 194), N. Iorga sublinia: „Dar *Manoil* nu este numai o fantasie romantică. Satira socială îşi are şi ea partea sa, şi pentru dânsa se scriu paginile cele mai bune şi mai trainice”.

În linii mari, romanul prezintă drumul lui Manoil de la onestitate, demnitate şi idei umanitare, la decădere morală şi materială, la abolirea ideilor şi sentimentelor ce-l însufleţiseră mai înainte, de descrierea drumului lui fiind corelate diferite aspecte ale societăţii de atunci. Manoil, tânăr boier cu înclinaţii literare, rămas orfan, îşi petrece viaţa la ţară, în mijlocul familiei boierului N. Colescu. Spre deosebire de alţi mulţi tineri de categoria sa, are o purtare demnă, neconsimţind la multe din practi cele protipendadei boiereşti. Îşi propune să o ajute pe Tudora, o tânără ţărancă silită de un alt boier să-şi vândă onoarea de fată pentru a-şi salva tatăl întemniţat, vorbeşte cu entuziasm despre literatura naţională, doreşte o legătură

sentimentală bazată pe cinste şi sinceritate. Dezamăgit de nerealizarea acestui din urmă lucru, pleacă la Paris. Când se reîntoarce însă, după doi ani, e complet schimbat, corupt, dezechilibrat. Mistui**ndu-**şi viaţa în desfrâu şi jocuri de cărţi, ajunge pe drumuri. Arestat sub acuzaţia de a fi comis o crimă, e salvat de Zoo, o junǎ care**-**l iubea de pe timpul când era om onest şi demn, şi care reuşeşte să**-**l readucă la viaţa de odinioară, prin căsătorie.

Fiind în centrul atenţiei scriitorului, Manoil este singurul personaj al romanului conturat mai pe larg, dar fără adâncime, numai în aspectele exterioare, asupra vieţii lui lăuntrice neinsistâ**ndu-**se de loc, drumul de la o atitudine la alta nefiind motivat psihologic. Celelalte personaje sunt şi mai slab conturate, au o prezenţă schematică. Dintre acestea, doar Alexandru, boierul vecin cu Colescu, reţine atenţia cititorului, fiind zugrăvit cu o pastă mai groasă, întrupând tipul boierului abrutizat în sentimente, cupid, sadic.

Dimitrie Bolintineanu, ca reprezentant de seamă al generaţiei paşoptiste, îşi afirma convingerile şi atitudinile şi prin intermediul romanului său, imprimâ**ndu-**i un sens polemic faţă de moravurile şi aspectele reprobabile ale societăţii din acel timp. Scriitorul se arăta nemulţumit în primul rând de decăderea morală a femeii din protipendadă, prezentând cu severitate comportarea Marioarei. Sensul polemic al romanului vizează cu deosebire climatul viciat al saloanelor boiereşti, lipsa de cultură şi gust artistic al claselor avute, cosmopolitismul acestora. Din scurtul episod al povestei Tudorei răzbate simpatia sinceră a scriitorului pentru ţărănimea împilată, dorinţa sa nobilă de a o ridica la o altă viaţă. Meritǎ relevată, de asemenea, pledoaria pasionată a lui D. Bolintineanu, prin intermediul unora dintre personajele romanului, pentru literatura naţională, aflată în plin proces de fundamentare modernă, pentru creaţia noastră folclorică.

Cu toate neîmplinirile lui artistice, „Manoil” al lui Dimitrie Bolintineanu rămâne prima încercare meritorie de

roman românesc, suscitând şi astăzi interesul cititorilor prin problemele care le pune, prin contribuţia sa la dezvoltarea literaturii române din veacul al XIX-lea.

Romanul „Elena”, apărut în 1062, este, după cum şi subintitulează, un „roman original de datini poli**tăe-** filozofic”. Calitativ este superior lui „Manoil”, prin realizarea artistică şi prin modul mai subtil în care prezintă aspectele societăţii româneşti de la mijlocul veacului trecut.

Acţiunea se petrece în vara anului 1859, la moşia postelnicului George, de lângă Ploieşti. Aici, în afară de Alexandru Elescu, vin o serie de boieri cu consoartele lor, speriaţi de instaurarea noii ordini sociale prin alegerea ca domn a lui Alexandru Ioan Cuza. Aceştia. Sunt adversari ai oricărei acţiuni de progres social, de dreptate şi libertate. În mijlocul acestora, Alexandru ocupă o poziţie aparte, diametral opusă. Este un spirit luminat, cu trăsături morale superioare, din care cauză câştigă şi simpatia Elenei, soţia postelnicului, între ei înfiripâ**ndu-**se o dragoste reciprocă bazată pe comuniunea de atitudini şi sentimente. Elena şi Alexandru ripostează curajoşi celorlalţi boieri, luând apărarea ţărănimii asuprite, elogiind literatura naţională, dezaprobând viciul şi corupţia protipendadei.

Dimitrie Bolintineanu şi-a scris romanul cu intenţia vădită de a afirma idealurile progresiste ale vremii sale, susţinute de faptele şi cuvintele Elenei şi ale lui Alexandru. Preocupâ**ndu-**se cu precădere de acest lucru, a acordat o mai mică atenţie construcţiei epice. Personajele sunt estompate, acţionează prea puţin, luând mai mult parte la discuţii. Conflictul romanului e susţinut îndeosebi de legătura de dragoste dintre Elena şi Alexandru, însă şi aceasta, ca şi în „Manoi111, este prezentată melodramatic, potrivit mentalităţii timpului. După lungi episoade de frământări erotice, Elena nu vrea să-şi înşele bărbatul, pe care-l ura. Mistuită de boală, ca moare, lăsâ**ndu-**l neconsolat pe Alexandru, care pleacă în America, după ce îşi împarte averea.

Romanul „Elena” se înscrie pe linia efortului romantic al epocii de a reabilita femeia şi sentimentele ci împotriva mediului social în care e constrânsă să trăiască. În zugrăvirea povestei de dragoste dintre Elena şi Alexandru, D. Bolintineanu a fost înrâurit, în mod evident, de romanul „Le Lys dns la Vallee11 al lui Balzac, în care iubirea tânărului Felix de Vandenesse pentru doamna de Mortsauf nu se realizează din cauza aceloraşi bariere ale mediului în care trăiesc.

Cu toate deficienţele lui, inerente epocii în care a fost scris, romanul „Elena” merită interesul posterităţii prin semnificaţiile pe care le degajă, aducând imagirâi veridice din realităţile specifice societăţii de la mijlocul veacului al XIX-lea. Romanul lui D. Bolintinenu a contribuit eficient la consolidarea acestei noi specii epice în literatura română…

Romanul românesc are o apariţie şi o maturizare tardivă, în raport cu evoluţia speciei respective în cadrul literaturii universale, pe de o parte, şi cu dezvoltarea de ansamblu a literaturii noastre, pe de altă parte. Această apariţie târzie a romanului în literatura română se explică mai ales prin faptul că, dându-şi seama de construcţia lui grea, complexă, scriitorii din veacul trecut ezitau în a-l aborda, neavând nici experienţa necesară şi, poate, nici curajul de a se avânta pe un teren încă nedesţelenit.

Perioada începuturilor romanului nostru corespunde, pe plan istoric, perioadei în care s-a plămădit şi s-a realizat Unirea Principatelor Române, perioadei în care idealurile revoluţiei de la 1348 au fost continuate cu înflăcărare, sub diverse forme. Apariţia romanului românesc se încorporează astfel în lupta pentru afirmarea noastră naţională şi culturală.

Pionierii romanului românesc au luptat pentru originalitatea lor. Modelul romanului modern venea, desigur, din literatura franceză. Cu toate acestea, scriitorii noştri au turnat în forma romanului, cu posibilităţile artistice de care dispuneau şi ei şi epoca respectivă, un conţinut legat strâns de realităţile româneşti. De aceea, mai toate romanele sunt o oglindă, mai ştearsă sau mai

clară, a societăţii noastre de la mijlocul veacului trecut.

În primele noastre romane, schemele şi clişeele romantice sunt uşor sesizabile. Împletirea elementelor romantice cu cele realiste este de altfel o caracteristică a întregii literaturi române din secolul al XIX-lea. Spre deosebii-e însă de nuvelă, romanul românesc de la mijlocul veacului trecut aduce o viziune mai largă, mai complexă asupra vieţii şi societăţii din acea epocă. Romanele „Manoil" şi „Elena" ale lui Dimitrie Bolintineanu sunt concludente în acest sens.

TEODOR VÂRGOLICI

MANOIL

roman naţional 1855

PARTEA!

Iubite B...

De câteva zile mă aflu la Petreni, moşia domnului N. Colescu. Ah! iubitul meu, ce locuri minunate! Ce plăcere a lăcui în sânul munţilor, departe de deşertăciunele omeneşti! cum cugetul se înalţă mai presus de lumea de argil, în acest templu dumnezeiesc! cum toate simţurile se află **într-**o mirare neîncetată! cum inima se simte tânără şi curată ca profumul suav al cascadelor!... Farmecul naturii se îndumnezeieşte şi invită inima la amor. Numai între oameni omul se face aspru; numai între oameni răzbunarea rădică bi aţul a lovi!... În lumea deşartă în care am trăit, nu era un singur minut în care să nu fiu în ceartă cu ursita vieţii mele. Aice, la vederea acestor locuri, de câte ori nu mi-am înălţat inima mai presus de lanţul deşertăciunelor omeneşti; de câte ori, uitând relele omenire! am îmbi ăţişat-o cu lacrime!...

Dar societatea de femei frumoase şi spirituale, întru care mă aflu, adaug farmecul acestui loc încântător! Ce femei! ce viaţă dulce! Ah! bunurile vieţii nu cunoscusem până aice şi ades ziceam în mine: „A™ trăit şi traiul este amar!..." Ce vrei, dragul meu? eu nu cunoşteam ce fericire gustă acela care are o familie: pân' a nu mă naşte, moartea a secerat pe tatăl meu; pân' a nu cunoaşte lumea, maică-mea **s-**a dus după tatăl meu; am trăit şi am crescut, până

la vârsta aceasta, străin ca un copil picat din lună.

Astăzi, am găsit viaţa intimă, familia… căci trebuie să ştii, aici sunt în familia mea. Dl. N. Colescu mă iubeşte ca pe copilul său; femeile mă răsfaţă… Smărăndiţa, soţia domnului N. Colescu, mă cheamă *poetul ei favorit*… de multe ori *copilul său*!… Are douăzeci şi cinci de ani, şi este un tip de frumuseţe; fără exagerare, o frumuseţe rară, dar seamănă cu o floare ce în dimineaţa vieţii sale se înclină melancolică!… un suflet plin de blândeţe; o inteligenţă superioară; multe cunoştinţe, mai ales pentru o damă din timpul şi din ţara noastră!… Nu sunt mare cunoscător în femei, dar Smărăndiţa mi se pare femeia ce am visat.

Dl. N. Colescu este boier mare. Nu are nici spirit, nici învăţătură; asemine el n-are voinţă, şi mai ales pe lângă soţia sa; dar are bună judecată şi inima îngerească.

Zoe este nepoată Smărăndiţei: o copilă de cincisprezece anişori; chipul mătuşesei, dar strălucitor de frăgezime. Ai asemăna-o cu un bobocel de rozã pe care fluturii încă nu-l bagă în seamă; plină de spirit şi de inimă…

Mărioara este o amică a Smărăndiţei: o fată de boier mare, de 18 – 20 de ani; nu este prea frumoasă, dar drăgălaşă ca luna lui mai!… vorbele ei răsună ca o muzică sublimă; ideile cele mai comune în gura ei se îndumnezeiesc!

Duduca este cu totul altceva: o fată de cincizeci de ani, rămasă nemăritată; un lucru ridicol, atât pentru spiritul cât şi pentru fizicul ei. Cu toate aceste, are inimă. Natura face uneori câte o compensaţie: acolo unde nu este spirit, este inimă; acolo unde nu e frumuseţe, este spirit.

Această duducă – după cum îmi spune dl. N. Colescu – de la vârsta de 16 ani până astăzi, visează un bărbat!… dar ceva perfect, ideal, ca Făt-Frumos cel din basne, în tinereţile sale, mai mulţi, atraşi de farmecul averei ei, îi ceruseră mâna; ea nu voi pe niciunul, fiindcă mei unul nu se asemăna cu idealul viselor sale. Mai târziu nime nu se arătă! Atunci, duduca plecă în străinătate să găsească vreun conte sau baron scăpătat, să împarţă cu dânsul

averile şi inima sa; dar peste doi ani, se reîntoarse iarăşi singură. În timpul ocupaţiei Principatelor, inima ei bătu, doar o va cere vreun ofiţer; însă nici măcar un doboşăr nu o ceru!... cu toate aceste, ea tot aşteaptă un soţ. O femeie ce nu află pe nimene în lume care să vrea să se lege de ursita ei trebuie să sufere; această suferinţă o face rea; dar duduca, din contra, pare fireşte voioasă... poate că speranţa, ce nu a lăsat-o încă, face acest efect asupra caracterului său.

Eu însă petrec cu duduca foarte bine; ea se crede literată pentru că a cetit tot ce s-au tipărit prin *Curierul românesc* şi prin *Curierul de ambe sexe*: ştie de rost toate versurile vechi şi nouă; cântă toate cânticele, cu toate că glasul ei nu este prea încântător. Ea este aceea ce zic francezii un adevărat *bas-bleu*[1].

Îţi scriu din camera mea, ce dă asupra grădinei, pe o masă încărcată de cărţi de tot felul... Dulcele profum al florilor şi al râului intră în cameră şi mă îmbată! stelele sclipesc voioase în spaţiul curat al cerului, ca bucuria în inima mea, şi seamănă, într-un minut de voluptate cerească, să se cufunde unele într-altele! Privighitoarea cântă la ferestrile mele, îngânată de dulcea murmură a râului şi a şipotelor! Ah! cum totul e voios şi fericit împregiurul meu!... pentru ce numai eu sunt neodihnit?... nu ştiu ce am, căci viitorul mă înspăimântă!...

2 mai

Astăzi, dl. N. Colescu îmi zise să rămâi totdeauna cu dânşii şi să nu fac nicio deosăbire de familia sa şi a mea, dându-mi cuvinte că este dator să facă tot pentru mine, căci am talent şi trebuie să lucrez ca să dau limbii româneşti o vână de viaţă literară/Mi-a zis că i s-a rupe inima când vede la popoarele străine înflorind frumoasele arte şi literatura, iar la noi nimic, nimic!... aceste sunt vorbele sale.

Dl. N. Colescu este român bun. Bătrânii. Noştri era mai buni decât noi, mai români. Noi ne-am germanizat,

1 Pedantă cu pretenţii literare (fr.).

franţizat; ştim mai multe decât ei, dar nu mai suntem români!... O! patria mea! amorul tău se va stinge până în sfârşit în inimile fiilor tăi?...

Astă-dimineaţă, preumblân**du-**mă prin grădină, întâlnii fără veste pe Mărioara. Nu-ţi poţi închipui ce efect mi-a făcut această întâlnire! Voiam să intru în chioşc (pavilion) spre a mă deda meditaţilor mele; am găsit-o acolo ocupată cu compunerea unei ghirlande de floricele de curând culese. După ce-mi făcui reverinţa, mă întrebă dacă ghirlandele vreodată m-au încântat?... eu nu-i putui răspunde, căci gura mi se închisese... ea se roşi şi, voind să-şi ascundă rumeneala, ieşi rapide din chioşc săltând prin grădină ca o gazelă!...

3 mai

Astăzi în chioşc am găsit toată societatea damelor despre care ţi-am vorbit. Mai era încă şi Andrei, vechiul nostru camarad, carele **s-**a însurat cu Elena, sora Smărăndiţei. Andrei, cum îl ştii, tăcut, serios, dar loial. Elena, frumoasă şi amorată de bărbatul său. Toată societatea vorbea, râdea, cânta; totul insufla fericire şi bucurie.

Mărioara, în acest amestec, trecând pe lângă mine, îmi recită o strofă din poeziile lui Bolintineanu;

„*Ia-ţi harpa* de *aur*, *poetule june*!
Şi cântă, căci ochi-mi de lacrimi sunt plini;
Şi pentru aceasta pe frunte-ţi voi pune
Ghirlandă de crini”.

Puteam eu, cu timiditatea mea, să răspund ceva? Ştii, amice?... poetul se găseşte uneori în poziţia cea mai nenorocită în societate: se vede astfel osândit, încât trebuie să facă sau figură de nătărău sau de impertinent.

Voii a întrerumpe pe Mărioara; atunce îi zisei:

— Ieri m-ai întrebat dacă ghirlandele vreodată m-au încântat... să-ţi arăt un vers făcut de un amic al meu asupra acestui sujet.

Duduca, cum văzu că scot hârtii, a din buzunar, sări de se puse lângă mine, invitând toată adunarea a asculta. Toţi mă încungiurară şi eu ceţii:

„O ghirlandă-mi trebui mie.
Ca să pot să mai trăiesc.
Să mai viu la veselie şi viaţă să simţesc;
Dar ghirlandă împletită De fecioare voiesc eu.
Căci mi-e inima-amorţită şi chiar seacă-n pieptul meu.
Cine poate a mi-o da.
Căci eu dulce-i voi cânta?
— Curioasă idee – zise duduca – ce au poeţii, nu ştiu, că tot ghirlande de fecioare visează ei.
— Şi încă tinere, îi răspunsei eu.
— Of! *matia-mu*! zise duduca, care ştia greceşte.
„Copiliţe tinerele.
Ce tot staţi şi vă gândiţi?
Adunaţi la floricele şi ghirlanda-mi împletiţi.
Pin ce câmpul e în floare Pe amor încununaţi;
Căci ca mâine floarea moare şi de dor o să oftaţi.
Şi când flori nu veţi afla.
La ghirlande veţi visa:
— Asta-i mai puţin decât nimică, zise duduca.
— Ba e prea bine, zise Mărioara.
„Lute-iute, copiliţe.
O ghirlandă-mi împletiţi.
Cu-ale voastre dulci guriţe Nodurile le uniţi.
Pe copilul cel zburdatic Ce Amor lumea-l numi.
Cu un cântic nebunatic îl *voi face a veni.*
Voi ghirlanda îmi veţi da şi eu vouă voi ciuta".
— Poetul cade în mitologie, zi-e duduca.
— Nu e nicicum prozaic, zise Mai ia.
„Lăcrimioara vă zâmbeşte Lâng-un trist nu-mă-uita.
Ochiul care le priveşte Face minte-a cugeta.
Prin somn nu vi se arată Nicio umbră de amor?
Au nu-i timpul ca să bată Pieptul vostru simţitor?
A! când flori nu veţi afla şi amorul va zbura".
— Tot amor şi iar amor, zise duduca.
„De simţiţi vreo durere Lăcrimioare adunaţi.
De vă trebui mângâiere la *nu-mă-uita căutaţi.*
O durere, cât de mare.

Lăcrimioarele alin.

Nu-mă-uita dulce pare Sufletelor ce suspin.

Vă grăbiţi a le-aduna.

Căci ca mâine nu le-ţi afla”.

— Cred şi eu, dacă le-a bate bruma! zise duduca. Toţi râseră la exclamaţia aceasta.

„Mai luaţi şi viorele.

Mai luaţi şi crinişor;

Luaţi roze, micşunele.

Luaţi fel de fel de flori şi cântaţi cu veselie la *ghirlandă împletind*.

Căci ca mâine, cine ştie?

Nu vă voi vedea zâmbind.

Şi când voi veţi înceta.

Vai! *şi eu n-oi mai cânta*”.

Mărioara şi cu Zoe, îndemnate de Smărăndiţa îmi aduseră în triumf o ghirlandă. Duduca, pui**ndu-**se între ele;

— Iaca ghirlanda care-ţi trebuie!

— Dar daţi-o autorului, zisei.

— Ce! nu e de dumneata versul acesta?

— Nu! Autorul este la Moldova. Numele lui, Sion.

— Sion? acest nume adevărat este? unii cred că e un nume fictiv, un ideal.

— Ba foarte adevărat. Eu îl cunosc din corespondinţă, şi am o mare simpatie pentru el. Are talent acest tânăr, dar pătimeşte de două boli, ca şi mine, de neavere şi de lene. Altfel ar avea şi nume mai mare, şi ar şi lucra mai mult.

Pe când ne ocupam de critica lui Sion, iată că veni la noi şi Alexandru C… El are o moşie în vecinătate şi e încântat totdeauna de frumuseţile, spiritul, averea şi nobilimea sa; tot dorul său pare a fi să-l cunoască lumea ca un donjuan românesc! în politică este legitimist[2] sau partizan a lui Enric V, pe care niciodată nu l-a văzut; are o metodă cu totul originală de a se reproduce în lume: cu boiernaşii de pe la ţară vorbeşte himie şi fizică; iar aceştia,

2 Ochii mei (gr.).

neînţelegând nimica şi nevoind să o arate, îi dau totdeauna dreptate. Smărăndiţa îl întrebă ce-i fac surorile... el răspunse că peste curând are să le călugărească, căci, crescând în mănăstire de mici, nu vor să mai trăiască în lume.

3 mai

Ştii tu pentru ce această Mărioară este totdeauna în închipuirea mea? „Ţi-e dragă 1, îmi zici... Eu să iubesc! o, nu!... Este scris ca să nu cunosc acest simţământ; inima-mi e mută, spiritu-mi râde de orice patimă de natura aceasta. Cum voi iubi eu, eu carele mă îndoiesc de orice iubire!... Pentru mine o femeie este un lucru neînţeles: amorul la ea trece ca un vis; în ceea ce-i drag, ea pe sine se iubeşte. Omul pentru dânsa este o mirază ce face să se preţuiască meritele ei; fără acest interes, ea nu ar iubi; în scurt, egoismul personificat – iată cum înţeleg eu o femeie.

Apoi este altă întrebare: dacă această Mărioară ar iubi, pentru ce să mă iubească pe mine, şi nu pe altul? Fără stare, fără nume, scos afară din legile societăţii

— Ceva care face să zâmbească oamenii la numele meu... Cele ce-ţi scriu sunt teste, dar sunt adevărate!...

8 mai

Mărioara a plecat cu tată-său, duduca şi Alexandru C... Peste câteva zile se vor înturna. Alexandru se urcă în trăsura ei... el mi se pare prea ocupat de dânsa!...

11 mai

Fără să-mi fie dragă, gândesc neîncetat la dânsa... această gândire îmi face rău!... m-am făcut nesuferit, tăcut... Când sunt în societate, voi să fiu singur; singur, doresc societatea!... adesea părăsesc casa... ochi-mi rătăcesc pe câmpii şi se opresc asupra tuturor trăsurilor ce trec... Ieri, după plecarea Mărioarei, zării o trăsură în depărtare... mi se păru că este a ei... alerg înainte... iiuziune!... un poştaş se înturna cu caii fără trăsură!... atunci mă îndreptai către un sat aşezat în culmea dealului! ... o poziţie desfătătoare! o dumbravă de mesteacăni formează poarta acestui rai pământesc. Mă rătăcisem pintre aceşti arbori de argint cari, încununaţi cu ramuri de

smarald, îşi pierd picioarele **într-**un tapet de iarbă împestriţat cu miroase de flori.

Acolo, la picioarele unei măguri, din**tr-**o stâncă de piatră curge o apă rece şi limpede ce, împărţi**ndu-**se în mai multe râuleţe, se pierde în iarbă mărmurând. Iată o ţărăncuţă cu o cofă pe umere: bălaie şi rumenă ca o roză sălbatică, plină de frăgezime şi de sănătate; avea o talie elegantă; păru**-**i gălbior des şi încreţit, împletit în două coade lungi, se cobora de subt năframa**-**i albă ce flutura pe capu**-**i sărutat de vântuleţe. Două zevelci roşii, cu felurite flori, o copereau peste cămaşa**-**i albă, de la mijloc în jos. Doi ochi albaştri coperiţi de gene lungi şi aurite… iată chipul ei. Îndată ce mă zări, stete şi lăsă cofa cu apă jos.

Pentru ce te**-**ai oprit? o întrebai eu.

— Este obicei de la bătrâni **–** îmi răspunse copila când trece un călător, să stăm dacă venim de la fântână.

— Dacă este aşa, dă**-**mi să sorb şi eu din astă cofă. Cum te cheamă?

— Tudora.

Copila rădică vasul până în dreptul buzelor mele şi lăsă ochii în jos. Pe când beam apă, ochii mei întâlniră pe ai săi ce**-**i rădicase. Ea văzu şi roşi.

— Ai părinţi?

— Am un tată bătrân.

— Colo, în sat?

— Ah! zise copila, până ieri, dar astăzi…

— Astăzi, ce?

— L**-**au închis la subcârmuire, ca să dea arendaşului patru sute de lei ce i**-**ar fi dator… după ce i**-**a vândut tot, până şi fierul plugului!… Ei! boierule, nu este dreptate pe pământ!… am fost şi m**-**am rugat de subcârmuitor să**-**i dea drumul ca să poată munci şi plăti cu încetul; subcârmuitorul, se vede om bun, dar mi**-**a zis că sunt alţii care nici pe el nu**-**l lasă să mă asculte… Mi**-**a zis să mă rog de proprietarul moşiei… M**-**am rugat… dar îmi crapă faţa de ruşine când gândesc ce mi**-**a zis!… Of, of! nelegiuiţi sunt unii oameni!

La aceste vorbe, vrui să**-**i dau banii ce**-**i trebuia, dar

nu aveam asupră-mi.

— Unde şezi? o întrebai.

— Cea dintâi casă din sat, la stânga.

— Fii mâine acasă. Pe la amiază zi îţi voi aduce banii.

— Vrei să râzi? îmi zise ea.

— Nicidecum, drăguţă. Un creştin bun trebuie să facă bine. Deşi nu sunt prea bogat, dar acest bine ţi-l pot face fără să mă struncin şi fără să-ţi cer nicio slujbă. Fii sigură, mâine viu.

— O, Dumnezeule! strigă ea, încrucişându-şi mâinile şi uitându-se la cer. Aşadar tot sunt oameni buni pre pământ!... Eu, domnule, vezi dumneata, sunt o fată proastă;

nu ştiu să vorbesc, nu ştiu să-ţi mulţămesc... Ea nu putu să urmeze: lacrimile o înecaseră.

Noi ne despărţirăm.

O, Dumnezeule, pentru ce oamenii sunt aşa de răi?!

13 mai

— Ştii ceva? îmi zise Alexandru C... intrând. Eşti drag Mărioarei... numai de tine vorbea. Să te văz!

— Să te văz pe tine, îi răspunsei.

— Pe mine? nu. Cu fetele îţi pierzi timpul numai în bilete, ocheade, suspine şi vorbe dulci; cel mult dacă agiungi să te capeţi cu câteva sărutări fără rezultat. Eu unul sunt, cum zice vorba, pentru vânatul lesne: femeile măritate sunt patima mea. Dar fiindcă este vorba de fete, apoi, trebuie să ştii că cunosc una, o mândruliţă, cum zice poetul Alecsandri:

„Cu flori galbine-n cosiţă.

Cu flori roşii pe guriţă”.

Asta deşi e fată, dar iese din catigoria celorlalte: o ţărăncuţă, o fată sărmană, lesne de prins în laţ, fără suspine şi bilete. Mâine sau poimâine am de gând să şterg cel de pre urmă vers al poetului... înţelegi?

— Ruşine şi păcat!

— *Sang-dieu*! Ascultă, părinte Dorotei! cei ce au făcut legile erau mai învăţaţi decât tine. Găseşte-mi un singur paragraf **într-**o condică, unde legiuitorul

pedepseşte fapta, cu bună învoială făcută între doi, şi care nu supără pe a doua persoană. Nu e vorba de nevrâsnicie, de silă, de înşelăciune, ci de bună învoială. Vezi dar că eu nu ies din spiritul legiuitorului; cât pentru conştiinţă, asta e o marfă de care uşor mă pot desface. Eu nu mai sunt Alexandru acela pe care-l cunoşteai tu; cu toată ideea ce-i fi având despre uşurinţa caracterului meu, am suferit multe de la oameni. Când întrai în lume, credeam că am a face cu îngerii; mai târziu văzui că mă înşelasem; lumea mi se arătă ceea ce era: o societate de nerozi şi de tâlhari. Unii mă înşelară, alţii mă dispreţuiră!... atunci a trebuit să iau o rolă, şi iată ce zisei: „Oamenii sunt răi; dacă m-oi asemăna lor, voi merge înainte, şi ei îmi vor întinde mâna;

di nu, mă vor zdrobi. Între aceste două alternative trebuie să aleg”. Mă făcui ca ceilalţi. Atunci veni rândul meu. Oamenii mă înşelară, îi înşelai şi eu; mă dispreţuiră, îi dispreţuii şi eu. Ce necuviinţă vezi întru aceasta? mi-am răzbunat! răzbunarea este singura dreptate pe pământ. Am fost drept. Oamenii niciodată n-or fi mai buni!... cel ce are puterea în mână şi-ţi vorbeşte de fericirea altora° înşală; demagogul care strigă pe strade *dreptate* te înşală; femeia ce-ţi zice că te iubeşte te înşală; cel ce-ţi strânge mâna te înşală; cel ce vorbeşte ca tine din vise şi din morale te înşală. Ce mai aştepţi dar?

— Alexandre, vorbeşti ca un om în ajunul de a se face tâlhar sau de a-şi curma viaţa singur, însă sunt încredinţat că ceea ce zici este o glumă. **Într-**un caz sau în altul, nu pot să-ţi dau niciun răspuns...

— Mergeţi la stupină? zise Smărăndiţa, ce intră în Ceiscl.

14 mai

Ai auzit, iubite B... ce principuri are acest Alexandru? sunt mai mulţi ca el aice; oameni pentru care moral, onor, patrie nimic sunt!... La dânsul aceasta nu vine din supărare, din suferinţă, precum zice el... ci din lipsa cunoştinţelor; felul cu care a expus aceasta o dovedeşte curat.

Eu am dat braţul Mărioarei... braţul ei pe braţul meu!

… o, fermec necunoscut!… credeam că o să mor de mulţămire!… Niciodată n-am văzut ceva mai graţios.

— Zoe mi-a zis că o să pleci la Italia – îmi zise ca – adevăr e?… când porneşti?

— Prea adevăr! peste o lună.

— Aşa curând?… şi când o să te întorci?

— Poate niciodată.

— Niciodată!… dar părinţii dumitale?

— Au murit de mult timp.

— Dar ţara? dar cunoştinţile?… ştii că este trist ceea ce zici? se vede că eşti poet.

— Poet? iar această vorbă!… în adevăr trebuie să mărturisim că bieţii poeţi sunt rău înţeleşi în lumea aceasta. Poezia este luată de o uşurătate. Un adevăr în gura poetului este o poezie; un sentiment în inima lui este o poezie! Ei nu pot să spuie nici dorinţile lor, nici părerile lor… tot este poezie la ei…

— Vezi ce locuri frumoase! îmi zise Mărioara zâmbind şi schimbând vorba, ca când înţelese de unde voiam să merg.

— Încântătoare!… sărmani poeţi i sunt luaţi ca copii! … Nu ştiu dacă şi dumneata nu faci parte cu ceilalţi?

— Eu? nu! te încredinţez!

— Apoi dar crezi că un adevăr în gura unui poet este un adevăr ca în gura oricărui om?

— De ce nu?

— Aşadar, dacă ziceam… Aici buzele mele îngheţară.

— Dacă îmi ziceai… ce?

— Că-mi eşti dragă! îi zisei în sfârşit.

— Taci, taci! îmi zise ea, lovindu-mă cu mănuşa peste gură.

Agiunserăm la stupină. Dumbrava era plină de albine. Stuparul, un bătrân cu perii albi, ne ieşi înainte.

— Ce-ţi fac copiii? îl întreba doamna N…

— Numai zece mi-au rămas! răspunse moşul clătinând din cap.

Domnul N. Colescu atunce voi să-şi arate cunoştinţile sale despre fiziologia albinelor.

— Videţi **–** zise el **–** fiece stup are câte o albină mare ce se cheamă trântor… aceasta nu face miere, dar când e vorba de mâncare, el aleargă cel întâi. Este o mare asemănare între albine şi oameni: instrucţiile celor din tir mă…

Un ţipet ce scoase Mărioara opri pe dl. N. Colescu de la istorisire…

— M**-**a muşcat de buze! strigă Mărioara.

— Muşcă, căci le bateţi, zise moşul.

— Eu nu mai stau aice.

Ah! cu ce plăcere aş fi făcut ca păstorul antic care, sub cuvânt de a suge veninul ce o viespe înfipsese în gura drăguţei sale, se îmbătă de o lungă sărutare.

— Să mergem, zise d**-**na N. Colescu.

— Să mergem, zise boierul, supărat că n**-**a putut sfârşi ştiinţificu**-**i cuvânt.

Sunt alte muşcături mai rele; dar acelea nu înspăimântă! mai urmă d**-**na N. Colescu, aruncând o căutătură asupra lui Alexandru.

Înţelegi tu ceva 7

15 mai

Mărioara mă iubeşte!… râzi de mine cât vei voi… nu**-**mi pasă. Este adevărat că ţi**-**am scris că femeia este o egoistă… dar ce vrei? egoismul este un bine mare pre pământ; fără el, nu **s-**ar ţinea rânduiala lucrurilor, fără el. Unii, ca să facă plăcere altora, **s-**ar arunca în foc şi în apă…

O, dulce fericire! vei trece şi tu ca o lumină **într-** această noapte ce este viaţa mea, ca să faci. Şi mai amară rămăşiţa zilelor mele!…

1 G mai

Voi să**-**ţi scriu câteva rânduri comice: astăzi, Smărăndiţa îmi arătă o scrisoare deschisă.

— Vrei să râzi? mă întrebă ea. Această carte vine de la un moş al meu… Am măritat pe soră**-**mea, pe Elena, eu un tânăr ce**-**i e drag şi o face fericită. Moşumeu nu găseşte ginerile de viţă mare… ceteşte!

„*Smărăndiţa*!

Ginerile ce a luat pe Elena o fi având multe merite, o fi învăţat ca Guizot[3] *şi viteaz ca Napoleon, dar tot viţă de gios este*! *Tată-său abia era clucer şi nu avea voie să poarte nici barbă*! *Familia Parascovenilor este cea mai veche din Valahia*; *baroni de Ilfov, conţi de Râmnic, marchizi de Craiova au stat în neamul nostru, precum genealogia, ce am dat să-mi facă la Paris, mărturiseşte. Dar tu ai stricat totul*! *răspunderea să cază asupra ta*; *eu îmi spăl minele ca Pilat din Pont*!…

Ştefan B…”

La cetirea acestei scrisori, nu puturăm a ne ţinea râsul.

— O să răspunzi?

— La astfel de scrisoare nu pot să răspund serios.

— Atunce răspunde râzând: satira este un mijloc de îndreptare al celor rătăciţi; prin batjocoră Platon a ucis pe sofişti, Pascal pe cazuişti, Voltaire pe fanatici.

— Batjocora face pe oameni ipocriţi, fără să-i îndrepteze… Dar să lăsăm aceasta; eşti vânător? mâine avem să mergem toate femeile cu dl. N. Colescu la vânătoare în munţi. O să ne însoţeşti?

23 mai

Nu ţi-am scris de şepte zile. De şese zile sunt în pat, şi Zoe nu mă lasă să scriu. Ştii că era să mergem la vânătoare; ascultă ce mi **s-**a întâmplat:

Smărăndiţa, Elena, Mărioara şi duduca se puseră **într-**o trăsură, având pe Alexandru pe scaunul vezeteului. Andrei, Zoe şi eu, în altă trăsură. Dl. Colescu mergea călare. După noi venea un car cu merinde şi câţiva vânători de munte. Frumuseţile tinerei Zoe înfloresc răpi de ca un arbor în primăvară.

— Nu mai scrii poezii? mă întrebă ea.

— Nu, domnişoară. Aş scrie şi proză, dar nici asta nu voi.

— Păcat! ai fi scris bine.

---

3 Guizot (1787—1874) — istoric francez, om de stat în timpul domniei lui Ludovic Filip, a fost apologetul înverşunat al rîndu- ielilor burgheze şi călăul clasei muncitoare în revoluţia din 1848.

— Şi pe urmă?

— Gloria! zise ea zâmbind.

— Gloria este un vis, zic filosofii.

— Zic, dar aceasta nu-i opreşte de a o dori. De eram eu poet...

— Ce-ai fi făcut?...

— Aş fi scris toată viaţa mea.

— Cu care scop?

— Cu scop ca să las limbii mele o literatură şi să împlinesc o datorie către patria mea. Dar dumneavoastră, poeţii, nu voiţi a scrie dacă persoana dumneavoastră nu trage oarecare folos; şi dacă s-ar face o lege care să vă oprească de a subscrie cele ce compuneţi, nu aţi mai scrie niciodată.

— Poate că ai dreptate; dar eu mă mir de ce nu v-apucaţi dumneavoastră, demuazele şi dame, să faceţi aceea ce pretindeţi de la noi!

— Nouă ne lipsesc mijloacele care le aveţi dumneavoastră, bărbaţii. Noi nu putem forma o educaţie naţională ca dumneavoastră: în pensionatele unde învăţăm noi, cârmuirea nu s-a îngrijit ca să statornicească o educaţie şi o instrucţie naţională. Pensionatele sunt dirijate numai de nemţi şi de francezi; nu învăţăm decât nişte biete limbi străine, şi când ieşim, abia ne putem scrie numele nostru; apoi mamele îndată ne mărită, apoi menajul, copiii...

Vorbind astfel, părea că-i supărată, şi supărarea da un nou fennec frumuseţilor sale.

Într-acest minut, Andrei se deşteptă din distracţia lui.

Am cetit ieri – zise el – un poet francez; mi-a plăcut poeziile lui, fiind foarte simple şi naturale. Eroii de care vorbeşte pare că-i vezi cu ochii; vorbele lor, pare că le auzi... astfel au un interes mai mult. Eu cred că aceasta osie adevărata poezie!...

Nu sunt de părerea asta. Andrei! poezia este o Invenţie; poetul ce are nenorocirea să nu ştie sau să nu gândeascii aceasta, nu mai scrie poezii; el poate fi istoric,

romanţier, jurnalist, afară de poet. A crea, a născoci, iuţii misia unui poet…

În timpul acesta trăsura damelor se opreşte în marginea unui sat, sub poalele munţilor; a noastră se alătură de dânsa.

Mărioara era prea ocupată. Ce n-aş fi dat să-i fi putut zice măcar două vorbe!

— De aici – îmi zise Smărăndiţa – trăsurile nu mai pot merge; noi vom urca dealul călări.

Vânătorii aduc caii. Damele se coborâră din trăsui a. Găsii ocazie atunci a strânge braţul Mărioarei, ajutându-i să se coboare din trăsură.

Dl. N. Colescu, ce-i toca gura că e meliţă pintre vânători, dete semnul de plecare. Cânii începură să latre, oamenii să se mişte. Damele se aruncară pe cai, iar noi pornirăm pe jos, pe lângă caii lor. Ducând peste noştri de căpestre. Eu mă alăturez de Mărioara.

— O să te osteneşti, îmi zise ea.

— Aş dori toată viaţa mea să nu se mai sfârşească călătoria asta.

— Nicio vorbă, nici chiar către cei mai iubiţi?…

— Îţi jur!

— Spune-mi încă o dată, Manoile, mă iubeşti tu? Acest cuvânt este dulce ca viaţa. Adevăr este că-ţi sunt dragă, Manoile?

— Tot ce-mi era drag în lume s-a făcut nevăzut înaintea ta!

— Nu te cred.

— Te îndoieşti încă? cum aş putea să te încredinţez, Mărioară?

— Dovedindu-mi că nu iubeşti pe Smărăndiţa.

— Smărăndiţa!… ah, Dumnezeule! ce idee ţ-a trecut prin gând!… Dar ea este pentru mine ca o soră.

— Sunt geloasă şi de surori, Manoile! şi tot cel ce iubeşte trebuie să poarte şi sentimentul acesta. Interesul care-ţi poartă ea întărită toate prepusurile mele… Ieri, am luat seama, ţi-a adresat o ocheadă, care mi-a sfâşiet inima! … Manoile, te rog, fie-ţi milă de slăbiciunea mea… şi

fiindcă tu nu mă iubeşti…

— Nu te iubesc?… o, Dumnezeul meu! cum nu-mi pot sfâşia pieptul pentru ca să cetească în inima mea!

— Ei, bine, dacă este aşa, să mă asculţi!

— Spune, Mărioară, spune ce vrei, şi mă vei vedea dacă te iubesc.

— Eu pretind, Manoile, să pleci de aice.

— Să plec? să plec? dar ce ar zice oamenii aceştia? cu ce cuvânt m-oi îndepărta *? apoi cum crezi c-o să am puterea să te las. O, Mărioară! zi-mi să fac orice altă jărtfă…

— Nu mă iubeşti, Manoile! căci dacă inima ta ar simţi ceea ce simte a mea, nu m-ai face să sufăr… te-ai duce îndată.

— Bine, Mărioară, bine… dacă vrei numaidecât, voi pleca, dar spune-mi pentru ce?

— Făgăduieşte-mi că vei pleca.

— Făgăduiesc, mă jur.

— Mulţămese, Manoile, zise ea strângându-mă de mină. Acuma vrei să-ţi spun pentru ce? Pricina este că voi să te iubesc eu, şi numai eu. Nu-mi e destul să ştiu că nu iubeşti pe Smărăndiţa, dar voi ca nici ea să te iubească pe tine.

Convorbirea noastră să curmă, după două oare trecute ca două minute. Ajunsesem într-o poiană.

Locul pe care ne-am fost oprit era încununat de o dumbravă verde de brazi. Ici-colo să înălţa nişte vârfuri de munţi, ca nişte piramide negre. De aici, ochii noştri rătăceau asupra mai multor dealuri mici şi se pierdeau în umbra văilor lor albite de râuleţe. Mai departe, o stâncă coperită de ninsoare şi pierdută în aburi era lăcaşul singuratic al şoimului. Dincolo ochiul vedea o stană de piatră, goală, a căreia sân se deschidea şi da naştere unui brad rătăcit de soţii săi. În sânul pădurii posomorâte ce încununa dealul pe care stam noi, se vărsa dintr-un codru o cascadă ele apă limpede. Acest torent se arunca cu zgomot dintr-o înălţime într-un lighean de granit; iar de aci, se vărsa prin jgheaburi şi se ascundea prin deosebite

crăpături, ca nişte şopârle de argint.

Într-un minut[4], toţi vânătorii se ampărţiră pe la posturile lor de pândă.

Damele noastre, fermecate de frumuseţe acestor locuri, merseră să vizite pădurea; apoi se aşezară la umbra unui stejar, unde aşteptau cu nerăbdare timpul prânzului.

Dl. N. Colescu este un vânător vestit. Viaţa lui este plină de anecdote vânătoreşti. Vânatul pentru dânsul este o pasiune neînvinsă; mai multe piei de urşi, de lupi, de vulpi, de căprioare; mai multe părechi de coarne de cerbi şi de ţapi; mai multe măsele de porci sălbatici, şi, pe lângă aceste, reumatismul de la picioare atestă mii de isprăvi onorabile din partea sa. El, după ce împărţi pe ceilalţi vânători, veni şi la mine.

— Manoile, dar tu dat-ai cu puşca de când eşti?

— Am ucis **–** zisei eu **–** în viaţa mea un piţigoi, un botgros, un ciocârlan şi o rândunică; socot că de mi-ar fi ieşit înainte o fiară mai mare, mai lesne aş fi ucis-o.

— Caută dar să nu-ţi tremure mâna când îi vede pe jupânul urs, căci acela e mai fioros decât un botgros. Tu să stai aice lângă femei; dac-a veni ursul, trage, fără temere!

Vorbind astfel, ţipă din corn şi se făcu nevăzut printre copaci, lăsând încă doi vânători spre apărarea femeilor, la întâmplare de a veni ursul.

Pân-atunce nu fusesem niciodată la vânătoare, aşa-zicând, formală. Dar nu-ţi poţi închipui ce impresiune mi-a făcut când am auzit, îndată după semnul dat de dl. N. Colescu, răsunând văile de ţipetele gonacilor, Fă-ţi idee de larma ce poate să facă în codru, şi mai ales în munţi, vreo două sute de oameni şi vreo treizeci de câni ţipând deodată sub poalele codrului, în felurite glasuri şi tonuri. Mi se părea că mă aflu **într-**o lume de feerii;

pare că aşteptam, din minut în minut, să văd deschizâ**ndu-**se cerul şi pământul. Mie mi se suisă părui în vârful capului şi stam în extaz cu puşca, pe braţe, pe rădăcina unui arbor tăiat.

---

4 în textul de bază : îndrepta.

Damele sta, aşteptând să auză vreo descărcătură de puşcă; dar tăcerea se prelungea… astfel, urând-li-se, veniră către locul unde mă aflam eu.

— Cât eşti de serios! îmi zisă Smărăndiţa, parcă eşti un foncţionar din garda naţională ce se crede un adevărat soldat.

— Îmi vine să arunc arma! şi aş face-o, de nu mi-ar fi ruşine de vânători, care or să zică că de frică ani fugit.

— De frică! nu este niciun pericol, mi se pare. Dar iaca!… iaca căprioara… dă-i foc… dă!

În adevăr, o căprioară sprintenă ca o gazelă venea asupra mea cu o repegiune de fulger, atât însă mă incintă frumuseţe ei, încât refuzai de a da.

— Ce faci? zisă Smărăndiţa.

— Mi-e milă – răspunsei – biata fiinţă! ce mi-a greşit ea, mie sau altora, pentru ea să-i răpesc zilele?

Căprioara trecu pe lângă mine fără să mă vază măcar. Damele celelalte, văzând-o. Începură a râde. Smărăndiţa îmi dete dreptate.

— Îmi păstrez încărcătura pentru urs – zisei eu – pentru ca să mă îndrept mai bine.

— Un urs! răspunseră femeile.

— Un urs! strigă duduca căzând pe iarbă.

Manoile – îmi zisă Mărioara apropiindu-se de mine – nu te pune în pericol, căci cel mai mic rău ce ţi s-ar întâmpla mi-ar zdrobi inima şi viaţa.

— Aş muri ferice apărându-te, Mărioara me! Zece vieţi de aş avea, toate le-aş da pentru tine. Ştii, tu. Dulce fetică, că eu nu mai pot trăi singur de acum înainte?…

Nu apucai să sfârşesc vorba şi deodată o descărcătură de carabine făcu să răsune văile una după alta. După aceasta se auzi un răcnet ce făcu să se zburlească părul în capul nostru.

Mai mulţi vânători strigau: „Feriţi! feriţi! ursul!

ursul!”

În adevăr, un urs de o mărime rară se arătă înaintea noastră. Damele, înmărmurite de spaimă nu aflară nici bărbăţia fugei.

Andrei, pe dinaintea căruia trecu animalul sălbatic, îl ochi. Plumbul său pătrunsă gura ursului şi se înfipse **într-**un fag. Acesta turbă, perii săi se zburliră şi făcură o roată împrejurul capului; gura lui vărsa spume roşii;

ochii lui se făcură ca două picături de sânge... scoase un răcnet... îşi muşcă labele, apoi căută în toate părţile să vază de unde venisă glonţul. Damele stau între mine şi între urs, în calea lui. Acesta le vede şi se aruncă cu turbare asupra lor.

Un minut, şi aceste femei ar fi fost sfâşiete: trebuia un om de bunăvoinţă să se sacrifice pentru ele: orice alt mijloc era nefolositor.

Zoe era în urma lor. Ea voi să fugă ca celelalte; dar rochia i se prinse de o mărăciune şi o ţinu în loc. Eu mă arunc între urs şi între fetică. Animalul, văzâ**ndu-**mă, năvăli asupră**-**mi, iar femeile scăpară prin fugă. Ursul veni aşa de repede, încât nu**-**mi dete timpul ca să descarc carabina. Această carabină avea o baionetă; baioneta mi**-**a scăpat viaţa.

Îi înfipsei fierul în gât, şi**-**l ţinui la o distanţă oarecare. Andrei, văzând pericolul în care mă aflam, alergă în agiutoriul meu; dar neputând trage în urs, de frică să nu mă lovească, scoase un cuţit de vânătoare şi, cu sângele răce al său, împlântă fierul în coastele fiorosului animal. Acesta răcneşte, şovăie, cade; dar, în căderea sa.

Îmi sfâşie cu gheara umărul stâng... rana mea sângeră... sângele cură ca un izvor.

Damele, văzând că ursul cade, stau **într-**o depărtare de noi, temâ**ndu-**se să nu se rădice animalul. Smărăndiţa şi Zoe veniră până la mine... O, doamne! pentru ce Mărioara nu se apropie?... frica în inima ei să fie mai tare decât amorul?... Smărăndiţa îmi legă rana; cu toate aceste, pierderea sângelui fu atât de mare, că, după câteva minute, căzui pe braţele ei, fără simţire.

Când mă deşteptai, eram acasă.

Cele întâi raze ale soarelui încălziră ochii mei. O femeie junâ şi frumoasă, stând în picioare la căpătâiul patului meu, înclina capul peste fruntea mea şi părea că

numără fiece suflare a vieţii mele. Mi se păru un vis frumos şi reînchisei ochii, de frică să nu mă trezesc. Dar o lacrimă căzută pe frunte-mi mă deşteptă cu desăvârşire. Era d-na N. Colescu.

Atunci îmi adusei aminte de scena din munte, şi recunoscui că fusesem leşinat.

Smărăndiţa veghează noaptea lângă capul meu.

— Ce, aici? o întrebai eu cu un glas slab.

— Taci – îmi răspunse ea – nu vorbi!… eşti rănit… ai fost leşinat!…

— Cel puţin lasă-mă să-ţi mulţămesc pentru…

— Nu voi să-mi zici nimic.

— Eşti un înger!

— Sunt femeie… ţi-ai pus viaţa în pericol pentru mine, eu trebuie să-ţi mulţămesc.

— Amiciţia ce-mi arăţi mă atinge atât, că nu voi putea niciodată cu nimic să mă plătesc.

— Ia seama – îmi răspunse ea zâmbind – căci după socoteala ce faci îmi rămâi dator, şi eu sunt o creditoare exactă…

— Orice vrei!… chiar şi să tac cât oi fi bolnav.

— Tăcerea mai întâi, apoi altceva… mi-ai făgăduit să nu faci niciodată nimic fără să mă întrebi.

— Înnoiesc făgăduinţa.

— Bine – zise ea – acum mă duc să mă odihnesc, îţi voi trimite o privighitoare care ţi-a face mulţămire.

3 – Manoil Elena

„Pentru ce Smărăndiţa îmi ceru să-i repet făgăduinţa ce-i dasem, de a nu face nimic fără să o întreb?…

Ce înseamnă aceasta? Temerea Mărioarei să fie adevărată?… nu, nu… sunt nebun”.

După câteva minute intră Zoe. Ochii ei negri şi dulci străluceau în lacrimi de bucurie, părul ei era împletit în două coade lungi şi bogate ce îi cădea pe spete; în păru-i negru, lângă ureche, avea o roză de grădină.

— Cum îţi este?… îţi aduc un pahar de limonadă fierbinte… să sorbi… îţi va fac-e bine…

— Oare?

— Desigur. Dar doctorul a zis să nu te las să vorbeşti.

— Iar dacă voi vorbi?

— Boala se poate prelungi.

— Dar dacă n-oi putea?

— Trebuie să poţi; şi cu astă tocmală ţi-oi da floarea asta, ce ţ-o trimite Mărioara!

— Mărioara! Mărioara!

— Ei, bine! ce ai? astfel îmi făgăduieşti să taci?

Tac, tac; dar dă-mi floarea.

Zoe îmi dete roza ce o avea lângă ureche.

— Ah! doctorul mă opreşte să vorbesc, şi eu vreau să scriu.

Să scrii? nu se poate fără ştirea lui.

Dar Esculap nu mă vede.

Dar te văd eu şi trebuie să-mi dau seamă. Voia este la mine şi nuţ – o dau.

Ka zise aceste voi be cu un ton atât de poruncitor, că nu avui cum să mă împotrivesc acestui înger păzitor. Ka puse paharul pe masă. Eu întinsei mâna să-l iau, dar o durere ce simţii în braţ mă opri.

Vezi? nu poţi mişca mâna, şi vrei să scrii! vorbind astfel, şezu pe marginea patului, lângă căpătâiul meu. Trebuie să te hrănesc eu, iar mânuşiţa ei albă purtă paharul la gura mea. Suflarea oi era dulce şi fragedă ca profiimul florilor. Ieri seara urmă copila – era sfadă mare în salon de.pro nemurirea sufletului. Andrei, îmi aduc aminte, zicea ca sufletul este nemuritor şi da dovadă nu ştiu pe care filosof, zicând: sufletul este o substanţă simplă, ceva co nu este materie; prin urmare, neavând margini, nu este supus strică roi, şi încheie că este nemuritor. 1) 1. Alexandru zicea că numai nesfârşitul este nemuritor, că omul, neînţolegând nesfârşitul, este sfârşitul, deci sufletul este pieritor. Ce gândeşti dumneata la aceasta?

— Niciunul, nici altul, nu ştiu… cât pentru mine, cred…

— Bine faci.

— Un om merge cu picioarele sale până unde dă de un râu sau de altă stavilă. Aci pasul său se opreşte şi

numai privirea merge înainte. Astfel este şi omul înaintea unor întrebări. Cuvântul, când ajunge la culmea ce-i este însemnată, se opreşte, şi numai sentimentul poate trece dincolo de linia aceasta.

Pentru mine, asta este un lucru de sentiment: îmi place să cred: acesta mă face fericit.

— Ai vorbit pre mult, îmi zise Zoe.

Într-acest minut Mărioara intră în cameră.

— Cum te afli? mă întrebă ea.

Văzând-o, inima-mi bătu atât de tare, că crez ui că o să cază din pieptul meu. O flacără trecu peste faţa mea.

— Ah! domnule! nu credeam că mâna care scrie versuri atât de graţioase să răstoarne un urs!…

Zoe ieşi, dâ**ndu-**mi ordin să nu mă mişc, căci se va înturna îndată.

Rămâind singur cu Mărioara, văzui că nu pot vorbi.

— Eşti supărat? mă întrebă ea.

— Supărat? De ce, draguliţă?

Ea îmi întinse mâna şi eu o încărcai eu dulci sărutări.

— Nu-ţi voi da niciodată prilej să te mai superi pe mine, mai zise Mărioara. Se zice că certele trecătoare între doi ce se iubesc sunt pline de fermec… cât pentru mine, nu voi să gust acest fermec, oricât de dulce ar fi, căci atâta te iubesc, încât, dac-aş şti că suferi un minut de durere din pricina mea, aş muri de durere.

— Mărioară! înger dulce al vieţii mele! mai zi aceste vorbe! ele răsună la urechile mele ca harpile antice!

— Dar nu voi nici tu să mă faci să sufăr… oricare ar fi pricina suferinţelor mele, numai de la tine să nu vie, nu-mi pasă! iar clacă tu ai fi acela ce mi-ar da prilej de suferinţă, o, Manoile! sărmana inima mea **s-**ar zdrobi!…

— Ce zici tu, dulce şi crudă Mărioară! Dar eu sunt numai voinţa ta, cugetarea ta, simţirea ta, subt o altă formă: un lucru ce-ţi zâmbeşte, cu care poţi să le faci

! îi să-l zdrobeşti sub picioarele tale.

— Vorbele tale, Manoile, îmi îmbată inima, însă spune-mi, drăguţul meu, sunt ele sincere?

— Sincere? pentru ce te îndoieşti, sufletul meu?…

Îndoiala, ca viermele floarea, sfărâmă inima în care intră. Dar nu; tu ai cuvânt, vorbele nu dovedesc nimic… „trebuie fapte… ei, bine, viaţa mea! ceri-mi o dovadă… orice vrei… poţi să-mi zici: „Aruncă-te în foc, în apă!”. voi l’ace tot pentru amorul tău; tot; înţelegi tu?

— Mulţămesc, Manoile!… Nu ai trebuinţă de astfel de sacrificiuri, ca să placi inimei mele; căci moartea ta, o, dulcele meu, ar curma deodată şi zilile mele. Tu-mi poţi da altă dovadă de iubire; poţi să-mi rădici deasupra inimei vălul cel posomorât ce mi l-a aruncat gelozia… Manoile! Manoile! pune mâna ta pe inima mea: acolo este un dor adânc, un dor de care numai lipsirea ta de aice poate să-l împace… sunt geloasă, geloasă ca o

1 igrousa!…

Dar pentru ei, scumpă Mărioară?

Pentru ci1? mu întrebi pentru ce? Ştiu eu! întreabă inima mea, pentru ce te iubeşte?

Voieşti să plec? Voi pleca astăzi, mâine, când vei voi… însă ai gândit cât o să sufăr departe de tine? Ochii mei, nemaivăzâ**ndu-**te, or să se închiză şi or să se deschi/a în lacrămi! Zilele mi se vor părea lungi ca anii 5 viaţa, fără tine, va fi amară… tot ce mă încânta mai nainte va pierde farmecul său; şi dacă aş fi osândit a nu te mai vedea, numai mormântul aş putea să mai iubesc după tine.

— Nu, Manoilul meu!… trei zile după plecarea ta de aice, voi veni după tine, oriunde te vei afla, şi amorul cel mai sincer va fi preţul suferinţelor tale…

— Cum vrei, Mărioară…

— Aşadar, pleci? ah! tu mă linişteşti şi mă fericeşti…

voi gândi la tine ziua şi noaptea…

Vorbind astfel, ea plecă fruntea pe buzele mele… Gura mea pe buzele sale!… O, fericire dumnezeiască! de ce nu am murit sub sărutările ei!…

Zoe intră însoţită de doctor. Mărioara se depărtă repede.

Esculapul îmi cercetă rana de la umăr.

— Merge bine **-** zise el **-** peste trei-patru zile vei putea ieşi.

Toţi oaspeţii domnului N. Colescu intrară în camera mea.

— Ce faci, voinicule? mă întrebă dl. N. Colescu.

— Iată un om, zise duduca. Dacă nu erai dumneata aş fi fost moartă.

Zicând aceste vorbe, ea se uită lung la Alexandru.

— Ce te uiţi aşa? răspunse acesta. Vrei să zici că am fugit? te înşăli; vânătorii pot să mărturisească… văzându-vă în pericol, am aruncat carabina, ce-mi era netrebuincioasă, şi am alergat să iau un cuţit de vânătoare…

— Eşti fricos, îi zise duduca. Pentru toată lumea, n-aş voi să iau un bărbat ca dumneata.

— Ai curaj - răspunse acesta - căci cel ce-ţi va da mâna ar trebui să aibă mare curaj.

Dl. N. Colescu râse cu plăcere.

— Să lăsăm pe Manoil, zice el. Poate că are trebuinţă de linişte.

— Eu rămân să-l îngrijesc, zise groasa duducă.

— Nu are cine să-l îngrijească, îi răspunse dl. N. Colescu.

— Eşti nesimţitor! strigă ea.

După aceste vorbe se făcu un râs general; toţi ieşiră, afară de Zoe.

— Ce face doamna N. Colescu? întrebai pe copilă.

— Doarme. Toată noaptea a vegheat.

— Ce înger!

— Înger, nu-i aşa? Ea nu urăşte pe nime… niciodată gura ei nu se deschide să vică o vorbă amară… toţi o iubesc…

— Dar dumneata?

— Eu? este tot ce iubesc pe lume. De la moartea maică-mea, ea-i ţine locul: când mă vede, ochii i se împlu de lacrămi de bucurie…

— Eşti fericită, căci are cine să te iubească, trist lucru este omul singur pe lume!… eu, care nu am părinţi, fraţi, pe nimeni, în sfârşit… Ah! cât de amară mi se pare singurătatea!…

— Nu-ţi face inimă că, zise ea cu o lacrămă în ochi. Cât vei fi aice, nu vei fi singur; eu te-oi iubi şi te-oi îngriji ca pe un frate!

— Cât voi fi aice! dar peste trei zile trebuie să plec…

— Să pleci? dar doctorul? dar mătuşica? dar eu? o, nu te-om lăsa. Eşti singur, mi-ai zis; dacă te-i îmbolnăvi, cine o să te caute?

Doamna N. Colescu intră în camera mea.

— Mătuşică – zisă Zoe – spune-i că este nebunie să plece; vra să se pornească peste trei zile!…

— Vrei să pleci?

— Îndată ce voi fi bine.

Bine, zise Smărăndiţa.

— Bine! ce zici, mătuşică? Dar dacă s-a bolnăvi iar?… nu vezi cât e de slab?

Noi nu-l vom lăsa – zise Smărăndiţa zâmbind – şi domnului va fi bun a rămâne.

Am dat cuvânt, zisei.

Cel puţin n-o să întârzii şi o să ne scrii de unde vei fi, mi i uşn? până alunec însă, să guşti ceva, foame ţi-o?

Aş muica ceva.

— Zoe, strigă să aducă o supă!

Copila ieşi.

Mi-ai făgăduit – zise Smărăndiţa – să nu faci nimic făr-a mă întreba… hotărârea-ţi de plecare mă încredinţa/a că-ţi calci cuvântul.

— Oh! iartă-mă; dar o scrisoare de la Bucureşti…

— Nu-i adevărat.

2 iunie

Ţi-am fost scris că plec peste trei zile; iată opt şi sunt tot aice! „Eşti un om fără hotărâre”, vei zice tu ca totdeauna. Dar dac-ai şti cauza, ţi-ai retrage vorba îndată.

Eu sunt ca omul acela care, după ce a clădit un palat măreţ, după ce s-a îmbătat de fel de fel de zise că va trece la umbra lui o viaţă fericită, vede picând într-un minut edificiul său.

Mărioara, acel înger ce-mi da viaţă, acel suflet candid, curat, nu mai este! vorbele ei, zâmbetul ei, amoru1

ei, sărutările ei, fum şi minciună! iubeşte pe altul!

Ţi-aduci aminte unde eram pe la sfârşitul scrisorii din urmă?

După ce rămăsăi singur, un fecior îmi adusă supa. Acesta este un om din felul acelora de care se zice: „Îi prinde mâna la toate”. Unul din oamenii aceia ce vorbesc singuri când nu se află un al doilea.

— Mări! aş fi dat simbria mea pe un an **s-**o fi ucis eu! … să fi văzut atunci, duminica la horă, cum **s-**ar fi uitat fetele la mine! până şi fata popii cu ochii verzi ca brâul diaconiţei… şi nişte buze!… parc**-**a mâncat vişene! dar fudulă, cum nu ţi**-**a mai dat ochii… mai lesne te apropii de moş popa când adună colaci duminica!… zău; mai bine de dv: boierii… cuconiţa Mărioara, fată de boier, şi…

— Şi ce?

— Ce, nu ştii?

— Ce să ştiu?

— Ce am zis!

— Ai zis Mărioara, fată de boier, şi…

— Şi… dar să nu mă spui.

— Nu te teme.

— Se lasă de o sărută domnul Lisandru.

— Cum poţi **s-**o zici asta?

— Nu-i vina mea… nu face foc, că fum nu iese.

— Ai dovadă?

— Colo! colo! zisă el bătâ**ndu-**şi pieptul.

Atunci scoasă un bilet şi mi**-**l dete. Îl deschid repede şi cetesc:

„Amorul tău e minciună! *trebuie să-mi dovedeşti ca să mă încredinţezi… te aştept la miezul nopţii, în grădină, lângă leul de marmură…*

Această lovitură fu crudă! Dar mă mângâiam că tot nu va fi adevărat.

Toţi suntem astfel: moartea vine să ne închiză cehii; noi simţim şi tremurăm cu toate aceste, o rază de speranţă zâmbeşte încă între noi şi mormântul nostru. Cea din urmă rază de speranţă zboară cu cea din urmă suflare a vieţii!

Feciorul luă cu el scrisoarea şi blestemile mele.

Zee veni.

Eşti gânditor? îmi zisă ea.

Mi-am schimbat hotărârea.

— Cum?

Nu mai plec.

Bravo, zisă copila cu bucurie.

Am gândit aşa: „Zoe vra să rămâi aice. Aceasta îi lin (* plăcere... de ce să n-o ascult”.

Adevărat?

Foarte adevărat, îngerul meu!

4 iunie

K noapte, încă cinci minute... Mărioara are a veni în i» i, idin, i...; i mă scol, să ascult!... toată lumea doarme...

mi-vnt nopţii, şi nopţile de vară sunt mici!... nu se aude iiniih (1111 îl pn vighitoarea care din când în când obosită.111) 1. llle cele un trist ţipet, descordat ca dorul inimei mele minute Fatale! voi o să hotărâţi soarta mea!...

O rlogiul de la poarta curiei bate miezul nopţii... tot corpii mi tremură... picioarele mele slabe abia mă lin... iala-mă lângă statua leului... să mă ascund după aceşti arboraşi de liliac, ca să văd de la întuneric adevărul ce o a-mi zdrobească inima!... nicio frunză nu se mişcă... bolta ierului o încărcată de nouri... auz o şoaptă!... o umbră înaintează prin întuneric... Alexandru se pune pe piedestalul statuoi şi începe a şuiera uşor un cântec monoton şi discordat... trec **zece –** cincisprezece minute... Mărioara nu mai vine... poate sunt înşălat... Câte bănuiri nu-mi trece pin cap... dar auz fâşâitura unei rochii!... o femeie trece pe lângă mine şi merge spre Alexandru... o şoaptă să ascult!...

— Mi-ai zis să viu aice, dacă te iubesc. Iată-mă! Ah, Alexandre! mustrările ce-mi faci nu le merit!...

Ce auz!... aceste vorbe!... Nu e Mărioara!...

5 iunie

— Ai dat biletul Mărioarei? întrebai pe feciorul cel limbut.

— Nu l-am dat e.e.[5] Mărioarei. Domnul Lisandru mi-e drag, să-l bag de cap în sân! lasă că-mi zice: „hei, mă!” şi se uită la mine printr-un petec de steclă; dar nu scoate să-ţi dea o para!…

— Ce-ai făcut dar, biletul!…

— L-am dat cucoanei duducăi, ca să se bată dracii în capete.

Atunci înţelesei că femeia din grădină era duduca.

— Mai am un bilet – zisă feciorul – acesta e de la e.e. Mărioara; am să-l dau domnului Lisandru.

— Să vedem.

Luai biletul.

„*Alexandre*!

Pentru ce te plângi de mine? *cum a putut să-ţi treacă prin minte că o să-mi placă Manoil*?! *am mai bun gust, trebui să ştii… Manoil*! *un om care nu ştie a face decât versuri şi care nu are alta decât poezia*! *care nu este de potriva mea, nici după raportul nobilimei, nici după raportul bogăţiei. Eşti copil*!… *Şi-apoi el o să plece… ce dovadă poate fi mai bună împotriva bănuielilor tale*?”

— Lasă-mi biletul acesta.

— Ia-l, îmi zisă feciorul.

„Ah, Mărioară!… socoteam că eşti o cochetă; dar eşti o infamă.14

7 iunie

— Mi-ai fost dat parola să pleci, îmi zisă Mărioara.

— Mărioară – îi zisei – cu mâna asta nu pot scrie! Voi să însemnez rufele ce am dat la spălătură… scrie, drăguşoara mea!

Ea luă pana şi hârtia şi scrisă cele ce îi dictai. După ce-i mulţămii, luai talismanul acesta şi-l ascunsei în sân, ca să cercetez în urmă dacă scrisoarea seamănă cu a biletului.

— Aşadar, o să pleci?… mă mai întrebă Mărioara.

— Voi pleca, draguliţă… dar pentru ce vrei să mă goneşti aşa curând?… Ei, Mărioară, Mărioară, ştiu eu de

---

5 Cuconiţei.

ce voieşti tu să plec!…

Ea roşi şi zisă:

— Nu aveai trebuinţă să mi-o spui, ţi-am spus-o eu.

— Nu ascunde sentimente adevărate sub vorbe măgulitoare şi făţarnice…

— Ce vrei să zici? Nu te înţeleg, Manoile! ce vra să zică schimbarea asta repede?!

— Schimbarea asta repede! ai cuvânt, e repede… dar ce face timpul? o oră, o minută pot face mai mult decât un secol… dacă vreodată lumea **s**-ar zdrobi, un minut, o. Secundă ar fi destul pentru aceasta: eu sunt o mică atomă. Pentru ce te miri că m-am schimbat atâta de curând? „Nu mă înţelegi”, mi-ai zis. Ascultă, Mărioară! îţi voi vorbi cu demnitate şi cu respect, şi nu pentru că meriţi, dar pentru că nu mi se cuvine mie a vorbi niciodată… a vorbi cu nişte astfel… Tu, Mărioară, iubeşti pe altul; nu te musim pentru aceasta, nici nu voi să-ţi vorbesc ca un preceptor… dar te mustru pentru că m-ai amăgit! dacă nu mă iubeai, dacă altul era în inima ta, pentru ce nu m-ai răspâns? Atunci stima mea ar fi crescut pentru tine… acuma simţ numai un dispreţ adânc!… Nu ţi-am l acut niciodată niciun rău, pentru ce să voieşti nenorocirea mea? pentru ce să mă înşeli? nu eram fericit poate înainte de a te iubi, dar credeam în fericire, credeam în sinceritatea oamenilor şi în sfinţenia unui cuvânt dat… astăzi mi-ai răpit credinţa aceasta! Ieri, inima-mi era încă tânără, astăzi, un bătrân de o sută de ni nu ar voi să-şi schimbe inima cu mine! când te-am văzut pentru întâia oară, credeam că întâlnesc un înger, încungiurat de acreala tuturor calităţilor lui; fruntea ta strălucea de inocenţie şi-mi zicea: minciuna este străină pe buzele aceste! sărutarea doarme încă pe fruntea astă candidă! fiece vorbă a ta răsuna la urechile mele ca o muzică dumnezeiască; şi abia una murea pe buzele tale, şi alta mângâia urechea mea!… astăzi acea fiinţă dulce şi curată **s**-a stins ca un vis poetic! astăzi, inima mea **s**-a închis la orice iubire; amorul tău pare că n-a existat niciodată!… dar ce rău ţi-am făcut, pentru ca să merit astfel de trădare?

8 iunie

Vorbind aşa, mă înecasăm în lacrămi.

„Nu; nu se poate!… am auzit şi-am văzut rău… na, căci ar fi prea trist, prea crud pentru omenire

Plângeam ca un copil şi căzui pe pat, unde-mi ascunsei Lacrămile şi suspinele mele.

— Eşti nebun! îmi zise ea. Nebun ţ ce lucru aduce bănuială în inima ta, Manoile?

— Un bilet ce ţi-a scris Alexandru, şi altul ce i-ai scris tu lui…

— Din aceasta şi mai puţin înţeleg!… dar sunt eu răspunzetoare de cele ce scriu alţii? eşti sigur că biletul ce zici că am scris eu este adevărat?… Apoi cine te încredinţează că acel ce-a scris biletile astea n-a voit să facă intrigi?… Manoile! tu ai inimă bună şi nobilă, dar eşti copil şi lesne crezător!… osândeşti, făr-a te gândi îndestul. Nu, tu nu cunoşti inima mea, nu ştii ce amor are ea pentru u tine! nu cunoşti încă ce sunt oamenii; biletile acestea nu pot fi scrise de mine, nici de Alexandru… gândeşte-te bine… adu-ţi aminte! Smărăndiţa te iubeşte: ea poate vra să puie răceală între noi… gelozia este demnă de orice întreprindere…

— Smărăndiţa! ah, nu… viaţa-mi pun pentru dânsa!

— Cugetă bine! cine ţi-a dat biletele aceste?

— Un fecior.

— Un fecior? vezi? de unde ştii că acela nu era poruncit… dar eu nu voiesc, acuzând pe alţii, să mă dezvinovăţesc eu… cercetează singur… pân-atunci, lasă-mă să-ţi spun cât te iubesc! ah, Manoile, amar ai întristat inima mea cu vorbele tale i eşti foarte nedrept, Manoilul meu, vrei să auzi un cuvânt încă de amor?… din ziua în care te-am văzut, o, îngerul meu, o viaţă nouă a început pentru mine! zilele trec pline de dulceaţă şi de fericire! aş voi ca viaţa mea să nu mai aibă sfârşit, sau să se stingă **într**-unul din minutele acele când îmi zici: te iubesc!… dar tu eşti crud… simţi plăcere să vezi curgând lacrămile mele! eşti fericit când îmi zdrobeşti inima!… dar pentru aceasta nu te pot urî, sufletul meu!

Vorbind astfel, fruntea ei se plecă pe fruntea meabuzele noastre se întâlniră, lacrămile noastre se amestecară. Uitai tot.

Fericire! fericire! dulce sorgente, către care sufletul meu zboară însetat! în deşert voi să sorb din undele tale: tu te usuci îndată ce atingi de buza mea!

Haragul de vie cade şi în căderea lui atrage viţa după sine.

Astfel şi femeia, în căderea ei, ati-age omul care-şi legasă ursita de ursita ei.

Mărioara m-a târât în căderea sa.

„Sigur eşti că-i vinovată?” mă vei întreba.

Ascultă:

Îndată ce ieşi de la mine, deschisei biletul ei către Alexandru; îl alăturai cu scrisoarea Mărioarei ce-mi l. r a se însemnând rufele.

Scrisoarea este tot aceea, nicio deosebire!

Vezi dar că toate **s-**au isprăvit.

O iunie

Itr. Hin fiitfiir jx dealuri şi pe văi.

Ce le Iaci? mă întrebă Zoe astăzi. Toată lumea le doreşte, mătuşica e tare îngrijită!… nu e bine ce faci! eşti trist, tăcut, suferi şi nu vrei să spui nimănui ce ai!… mpe teşii ca nimeni nu merită încrederea?

11 iunie

Nu mai sunt stăpân nici pe necazul meu, nici pe lacrămile mele… dar lumea aceasta este un infern… o, Dumnezeul meu, nu mă lăsa!…

Îţi aduci aminte? făgăduisăm unei fete să-i dau patru sute lei pentru ca să scoată pe tatăl său de la închisoare… ei, bine, poţi să mă mustri şi să mă blestemi… sunt un nebun, un ucigător… abia ieri mi-am adus aminte de dânsa!…

Ieri dar, alergai să-i duc banii, temân**du-**mă să nu fie prea târziu.

Mă apropii de casa ei. Pe prispă afară, văz un bătrân cu părul alb şi cu ochii în lacrămi. Câteva femei din sat stau tăcute împrejurul său. Ele îmi făcură loc.

— Unde este Tudora? întrebai.

— Tudora?… îmi răspunsă una din femei cu lacrimile în ochi.

Adunarea lor, starea bătrânului, ce mi se păru a fi tata Tudorei, îmi deteră o tristă părere de rău.

— Iată tată-său, îmi răspunsă femeia pe care o întrebasăm.

— Moşule, unde este fiica ta?

— Ce vrei cu ea? zisă acesta rădicând capul.

— Îi aduc nişte bani cu care să răscumpere datoria tată-său.

— E prea târziu, răspunsă moşul.

— Cum?… unde e fata?

El îmi arătă cu mâna casa.

— A murit? întrebai cu nerăbdare.

— De murea, ar fi fost mai bine de ea, dar Dumnezeu a păstrat-o, pentru ca să mă amărască şi mai mult!…

— Ce vra să zică aste? spuneţi-mi, pentru Dumnezeu!

Moşul îşi şterse ochii cu mânica cămeşii şi-mi zisă:

— Când eram închis la subcârmuire pentru datorie, biata fată alerga din casă în casă să facă banii; dar fără niciun folos, căci oamenii din satul nostru sunt sărmani. Proprietarul auzi de una ca asta, şi o chemă la curte. „Ţine patru sute lei să scapi pe tată-tău!” Atunci copila plânse de bucurie. „Dar avem să facem o tocmală”, mai zisă proprietarul. „Orice vrei”, răspunsă copila.

La chipul de învoială ce-i spusă acesta, fata aruncă banii şi ieşi plângând. Subcârmuitorul zisăse Tudorei că de n-a aduce banii în două zile, are să mă bată şi să mă trimată în heară la cârmuire. Peste două zile mă scoasă din închisoare să mă bată. Atunci Tudora vini ţipând şi se aruncă în braţele mele. „Nu-l bateţi – strigă ea – căci în două ceasuri aduc banii!”

Copila fugi ca fulgerul înainte de a apuca să-i vorbesc ceva. Subcârmuitorul, peste două ceasuri primind banii, dete poruncă să mă sloboadă. Eu atunci pornii cu copila la sat. Când intrai în casă, Tudora era cu ochii roşii de plâns. „Unde ai găsit banii?” o întrebai. Ea nu ştia ce

să-mi răspundă. Treaba asta nu-mi plăcu: nişte gânduri rele îmi trecură prin cap. O muiere îmi spusă mai pe urmă adevărul. Copila, cu o zi mai nainte de A mă scoate să mă bată, era plină de bucurie; căci, zicea ea, aşteaptă un boier de omenie să-i aducă patru sute de lei. Dar, după ce scăpătă soarele şi nu se arătă nimeni, biata copilă îşi smulsă părul şi plânse amar. Atunci veni la dânsa o babă uricioasă şi-i zisă:

„Mână or să bată pe tată-tău; el, slab şi bătrân... poate să moară în bătaie... stă în mâna ta să-l mântui... haide la boieru să-ţi dea patru sute de lei... tocmala o ştii...” Tudora nu ştia ce să mai facă... cinstea îi era dragă... dar cum să mă lasă să mă bată?... afurisita de babă nu o slăbi până ce-i pierdu sufletul!...

La aceste vorbe unchiaşul scoasă un gemăt de durere; apoi urmă:

— Când aflai aceste pierdui minţile şi luai toporul **s-**o ucig. Dar când o văzui în ochi îmi căzu fierul din mână, că-mi era dragă ca soarele. „De unde ai luat banii?” strigai încă o dată. Ea pusă ochii în jos şi tăcu ca pământul. „De unde ai luat banii, ticăloaso?” o mai întrebai. Atunci căzu la picioarele mele plângând. „Tudoră! Tudoră! numai pentru tine rămăsesem încă în lume, părul meu alb îmi sta cu drag până astăzi, căci nu era ruşinat... la horă, la nuntă, nicio fată nu era mai frumoasa! oamenii ziceau văzân**du-**te: «Ferice de tatăl tău!» iar eu, auzind aşa, plângeam de bucurie! tu creşteai ca un brad verde dinaintea oasii mele şi călătorii se opreau ca să privască... când aveam vreun năcaz, mă întorceam acasă şi vederea ta mă făcea să uit durerile mele, căci (rai curată ca îngerii şi-mi erai dragă ca lumina! astăzi copiii m-or arăta cu degetul şi vor zice: «Iată un tată ce şi-a vândut sufletul fiicei sale!», trecătorii vor ocoli casa mea de acum înainte, când voi avea un păs, vederea ta nu mă va mângâia... o, copilul meu, fii blăstămată 1” Astfel îi vorbii; dar ochii mi se împlură de lacrămi... m-am căit... voii **s-**o rădic... o, Dumnezeule!... nu zicea nimic... nu vedea nimic... nebunisă!... „Tudoră! Tudoră! iartă-mă, fata mea!

— Cine mă cheamă? strigă Tudora din casă.

Unele femei se depărtară cu copiii în braţe.

Tudora ieşi. Faţa ei era galbănă şi veştedă; ochii stinşi în pulbere; straiele sfâşiete.

— Cine mă cheamă? strigă încă o dată, fără să se uite la mine.

— Eu... nu mă cunoşti?

Nefericita fată rădică ochii asupra mea, buzele ei se întinseră şi se distinseră; ochii ei străluciră un minut.

— Tu mă chemi?... cine eşti tu?... nu te cunosc! ce caţi aici?... ce mai ceri?...

Atunci faţa ei îngălbeni şi mai mult.

O mişcare nervoasă îi cuprinsă tot corpul.

— Stăi! stăi! tu mi-ai răpit viaţa şi liniştea... voi să te sugrum...

Vorbind astfel, se aruncă cu furie asupra mea, eu mă trăsei la o parte.

— A zburat, zise ea râzând cu hohot.

După aceasta se întoarse în casă, şoptind: „Tu creşteai ca un brad verde înaintea casei mele...”

— Ţine – zisei bătrânului – iată patru sute lei să-i înapoieşti proprietarului. Mai ţine alţi patru sute să-ţi cumperi boi... mâne voi trimite un doctor... poate să o lecuiască.

— Cei patru sute lei ai proprietarului îi iau, ca să răscumpăr cinstea sângelui meu; ceilalţi, nu; căci nu am multe zile de trai... de doctor nu este trebuinţă.

— Cine este proprietarul? întrebai.

— Dl. Alexandru, răspunsă o femeie.

— Te voi răzbuna, cu sângele meu!

Un deşert amar este în inima mea!... aş voi să mor!... nimic nu mă ţine pe pământ!... ce gândeşti tu despre suflet? Omul e prea neferice aice jos, ca să sfârşească aice; prea sus prin facultăţile sale ca să aibă aceeaşi ursită ca o reptilă!... am câteodată minute când sufletul meu se îmbată de o dezmierdare cerească... Ah, cum aş voi atunce, legănat de visul de raze al inimei, să nu mă mai cobor în coperemântul ţărânos în care sunt legat!... dar...

eu rămâi încă în lume… visele dulci zboară, şi realitatea mă priveşte rânjind!…

Lăsaţi-mă cel puţin a crede că este o altă viaţă, a căriia seninătate niciun dar nu o turbară, unde minciuna este necunoscută, unde amorul este nesfârşit!… între noi să rămâi-e, cine poate dovedi că sufletul este nemuritor?…

O, cărţile… iată începutul durerilor mele… cum aş fi voit să fiu un muncitor de aceia ce-şi trec viaţa în simplicitate şi nu se mai comunică cu cugetările altora!…

13 iunie

Ştii tu ce vra să zică viaţa de familie?! ah, dragul meu, fără Smărăndiţa, fără Zoe, aş fi mort!… ele sunt adese pe lângă mine, întrecând toate dorinţele mele, întiistân**du-**se de întristarea mea, bucurân**du-**se de câte ori un zâmbet rătăcit îmi întinereşte faţa!… tu ştii, abia sunt de douăzeci şi unul de ani, cine mă vede îmi dă treizeci.

Lă iunie

Aler – i întâmplă, în umbră, lucruri cu totul ciudate. I, i irtam mujjuiân grădină. Smărăndiţa veni acolo ţiind în miuft lui bilet deschis.

Ce însemnen/a gluma asta? îmi zisă. Ea. Cum îmi

I. ki declaraţii, fără să-mi cei voie? Ai uitat tocmala noastră?

Ce declaraţii?

Poate vrei să tăgăduieşti? ce este asta? Îmi deic biletul şi ceţii:

„Doamna mea!

Toate au un termin în viaţă, este timp de când sufăr în tăcere!… *te iubesc mai mult decât viaţa*!… *Oh*! *dar pana omenească nu este în stare să descrie sentimentele noastre… ea le profană şi învăluie flacăra dumnezeiască a simţământului*! *nu sunt vorbe, nu sunt idei, nu este nimic în lume şi în cer care să exprime amorul meu*!… *în starea dureroasă în care sunt, două căi au rămas pentru inima mea – să-ţi declar patima asta, sau să mor*!… *dacă eşti rece la toate aceste, cel puţin fii generoasă… lasă-mă să cred, să sper c-a rămas pentru mine o zi dulce în viaţă*!…

Ştii bine: *sunt copil… nu-mi zdrobi inima şi viaţa cu dispreţul*!

Manoil”.

— Era timp să râd şi eu o dată! răspunsăi râzând după citirea acestui bilet. Un om sau o femeie care se respectă nu scrie bilete.

— Cred, Manoile, şi-mi pare bine, dar voi să discopăr cine se apucă de astfel de intrigi fără rost.

— Aşteaptă, îi zisei şi, scoţând biletul Mărioarei, văzui că scriptura, pe ici, pe cole, semăna. Am aflat – îi mai zisei – cine face intrigile astea.

— Cine?

— Oh! nu-ţi voi spune niciodată.

— Dacă nu este secretul dumitale, nu te silesc să-mi spui.

— Nu este secretul meu, şi nici n-am dat parola să tac.

— Apoi, dar, ce te opreşte?

— Vei să ştii? ei bine! scrisoarea asta este plăsmuită de Mărioara. Iată însemnarea asta de rufe, uită-te şi la bilet!…

— Ai cuvânt, îmi zise ea. Apoi căzu în gânduri. Nu spune nimărui! îmi repetă ea.

„Care este ţelul Mărioarei, să facă astfel de intrigi? vra să mă gonească de aici?”

16 iunie

Zilele trec şi, din**tr-**una **într-**alta, întristarea câştigă loc în inima mea!

Sunt atât de distract, încât am uitat să-ţi vorbesc de cele ce mi **s-**au întâmplat în aste două-trei zile.

Smărăndiţa (negreşit pentru ea să-mi facă plăcere) pusă la cale să mergem la o mănăstire de maici în munţi.

Eram singur.

Vii la mănăstire? mă întrebă Zoe intrând. Îmi aruncăi ochii asupră-i. Noroasa ei cosiţă era împletită cu bobocei de roze. O rochie de amazonă verde şi un guler alb de batistă era toată podoaba ei. În mână ţinea o pălărie de pe» le, în cealaltă un bici.

— Vrei să mă însoţeşti calare? altfel mătuşica nu mă lasă să încalec.

— N-am gust să văd mănăstirea, domnişoară.

— Eu viu să te rog… dacă nu-ţi face plăcere, nu veni, voi rămânea şi eu acasă.

— Văd că refuzul meu te costă, nu voi să mă crezi de rău… viu, domnişoară!

— Vii?

— Ce n-ar face cineva pentru un înger atât de dulce! … N-apucă a auzi cuvintele mele şi Zoe ieşi, sărind de bucurie şi spuindu-mi că la scară este un cal înşelat pentru mine.

— Aibi grijă de Zoe, îmi zisă Smărăndiţa când pornirăm. Să nu facă nebunii, şi să o răpească calul.

Zoe abia se văzu în câmp şi pusă calul în galop, trebuia să mă ţin de dânsa după ordinul ce-mi clasă Smărăndiţa.

În tot cursul călătoriei, Mărioara întorcea capul către mine.

Ce are Mărioara de se tot uită la dumneata, îmi zisă frumoasa mea amazonă.

Domnişoară, mai opreşte-ţi calul, căci nu mă pot ţinea de dumneata mai mult… ş-apoi al meu e cam tare în gura şi mi-a cam obosit braţul.

Dar dumneata de ce nu vorbeşti Mărioarei? poate ai vreo bănuială pe dânsa?… de când am înţeles aceasta, nu ml mai o dragă.

După o oră de călătorie, ajunserăm la porţile schilului Slariţa ne ieşi înainte. Intrarăm **într-**o sală foarte niral. I, dar foarte simplu mobilată. Sărutarăm mâna stanţei, apoi se/urăm.

După cât ova vorbe neînsemnătoare, Smărăndiţa începu cu sta îi ţa o convorbire religioasă, din care nu înţelesei nimic.

Zoe venisă lângă mine. Ea era fragedă şi rumenă ca un frag. Voia să-mi vorbească de cai – şi vorbele se înecau în buzele sale, atâta mulţămire avea să-mi vorbească!

Ia uită-te – îmi şopti – Mărioara ce rău se uită la

mine!

— Nu băga de seamă!

— Dar nu i-am făcut nimica.

— Ce spuneţi voi acolo la ureche? ne zice dl, N. Colescu.

Zoe roşi ea sângele.

Două surori tinere au adus dulceaţă şi cafea. Una din ele, care părea a fi mai mare, avea numai şasesprezece ani, frumoasă ca o zână. Ceielaltă, de o frumuseţe mai. Mediocră, dar cu ochii mult mai frumoşi, negri, în care se îneca cel ce se uita la ea.

Maica stareţă ne spusă că aceste două surori mine au să se călugărească, şi ne invită să asistăm la ceremonie. La aceste vorbe fetele, care sta în picioare aşteptând să ia felegenele de café de pe la noi, schimbară feţele; cea mai mică ieşi. Dar cea mai mare plecă capul în gios şi scăpă câte va lacrime pe tabla. Eu, care o priveam, mântui**ndu-**mi cafeua, mă sculai să pui felegeanul pe tabla şi ea atunce rădică la mine doi ochi frumoşi albaştri care se scălda în lacrămi ca două viorele în rouă dimineţii.

După ce adună toate felegenele, tânăra soră ieşi.

Poţi să-ţi închipuieşti de câtă întristare **s-**a împlut sufletul meu!

„Sărmană copilă! tu nu ai fost născută să te veştejeşti la umbra acestei închisori! când te –, ai născut pe lume, maică-ta te legăna pe braţele sale şi visa pentru tine cununa maritagiului! această cunună se schimbă **într-**un văl etern! mai târziu, câte vise frumoase nu îmbăta închipuirea ta cea tânără! tu visai o viaţă dulce şi plină de iubire în Sânul unii familii!... Un soţ june şi frumos ca visele tale. Palate, diamant un!... ah! iată-te astăzi aruncată în mijlocul unor inimi ce nu mai bat pentru lumea aceasta! soţul tău este crucea altarului, veşmintele-ţi aurite, rasa ta; diamantele, Lacrămile tale; palatul tău, biserica!...”

Un sunet trist de clopote mă trezi din aceste meditaţii.

— Îmi pare rău – zise stanţa – că aţi venit **într-**o *zi*

tristă. Clopotul vesteşte despărţirea dintre noi a unei surori. Vă rog, daţi-mi voie să-mi împlinesc astă tristă datorie, de a fi faţă la înmormântare.

Damele arătară dorinţa de a merge împreună cu stanţa în ogradă spre a merge la biserică. Domnul N. Colescu şi Andrei le urmară.

Eu rămăsăi în galeria chiliilor, ce dă asupra ogrăzii. M a pusăi pe o laviţă care era acolo.

O călugăriţă de o vârstă cam înaintată, dar de *o* figură foarte dulce, trecu pe lângă mine.

— Cine este sora aceasta? o întrebă L

— O, domnule! domni şorule, istoria surorii aceştia este vrednică de ştiut... zău aşa!

— Te rog, spuni-mi-o, măicuţă!

— Sunt două Juni – răspunsă călugăriţa – răposata «afla în casa părintească. Era tânără şi frumoasă. Păi Iuţii era bogaţi şi le era dragă, căci numai atâta fată avea. I'Vlile vecinilor o pizmuiau, căci nu era niciuna ca linsa de frumoasă. Deodată, faţa ei începu a se schimba i-a se veşteji ca o floare bătută de brumă, ochii i se implea în tot minutul de lacrămi... nu mai ieşea din casă... ui deşert bieţii părinţi căuta chipuri s-o dezmierde: nimic n-o mângâia. Tată-său, nemaiştiind ce să-i facă, îi i.1 într-o zi că este hotărât s-o mărite, şi îi lasă voie a i aleagă singură soţul. Copila zâmbi cu amărăciune i i otpunsă: „Dacă mă iubiţi, duceţi-mă la mănăstire", r. N iuţii oi, întâi, nu voiră, dar văzând că fata de ce mergea, motnnroii a i creştea, nu mai avură ce face şi o aduseră la m. În I; tiiv. După ce a venit aici, îşi trecea zilele în lacrămi i în ni/şir luni, *ra* când o mare mustrare de cuget o gonea.

Io în din chilie, mergea numai la biserică, şi nu

II. A siuite la verdeaţa dealurilor şi a brazilor ce

„1111 1111. I mănăstirea. Cu o zi înaintea morţii, chemă t «. *! * în Ii-olo „i le vorbească, „Zilele mele s-au numerat, i. I ou \. Ta/i mâine voi lăsa lumea astă deşartă. Pentru. Iio. I.i. Iioin înaintea plecării mele, ca să vă dezvălesc I 11 numele Kram fata tânăra şi fericită a părinţi, dar, Nil o.i. Patima intra în inima mea... O, bune

maice!

oi taţi ni. I.l. I.i în minutul când plec dintre voi, voi să-i în o ml. Ai o nu. I n-a profanat urechea voastră… am Iubit 1 „\. Elu oo mi oi a drag nu a fost demn de curăţenia iniiiM i mele Ku credeam că mă iubeşte… cine la vii sta meu nu. Ai fi mşalal 7 Nu mă întrebaţi de numele au în ruu' nuiele \ uusiro rugaţi pentru sufletul lui, căci o un auflel pierdui. Abătui de a legile lui Dumnezeu… un suflei negru, care negreşit a a razǎ în negre prăpăstii … Aş voi., i afle ea, la a mea plecare din lume, l-am iertat!…"

Vorbind astfel se îneca de plâns.

A doua zi maica stareţă merse să o vadă. Ea era culcată pe un pat. În locul veşmintelor călugăreşti, ea purta o rochie albă de mireasă! O cunună de roze pe frunte. Cine o vedea astfel socotea că doarme. Era moartă.

Astfel vorbea călugăriţa şi încetă. Iar eu rămăsei cufundat în gânduri amare.

— Şi cine să fi fost înşălătorul ei?

— Asta nime nu ştie. Din toate călugăriţele şi surorile din mănăstire, ea trăia mai bine cu una din surorile care slujesc la maica stareţă… aceea poate să ştie…

— Dar surorile aste, care slujesc la stanţa, cine sunt?

— Sunt fete de boieri. Mini se călugăresc. Ele nu voiesc.

Maica stareţă au trimis de ştire fratelui lor, care trebuie să vie, că nu şede departe.

— Ş-apoi cum să le călugărească cu sila?

— Ei, domnule, dacă este stăruinţa părinţilor, şi dacă părinţii sunt boieri… pentru noi, cele sărace altă socoteală: ne călugărim când voim, şi dacă voim…

Călugăriţa mă lăsă, şi eu rămăsei zdrobit de amărăciune. Poate-se, în secolul în care trăim, să se tolereze astfel de tiranii? auzi colo, călugărie cu de-a sila! şi pentru ce? pentru ca un părinte să facă mai fericiţi pe unii din fii; pentru ca un frate să mănânce moştenirea părintească! O, Dumnezeul meu, răi sunt oamenii pe lume!

Dăduserăm făgăduinţa să rămânem până a doua zi, ceremonia înmormântării se isprăvi şi societatea noastră

Iarăşi se întruni în salonul stăriţiei.

Luminările se aprinseră, căci era seară, şi lumina lor se lupta cu lumina lunii care răzbătea pe ferestrele salonului.

Eu ieşii, cu hotărâre să mă preîmblu în împregiurimile mănăstirii. Când mă coborâi în ogradă, văzui o trăsură cu patru cai ce sosise. Din ea coborî dl. Alexandru C... Mă făcui că nu-l cunosc şi ieşii pe poarta mănăstirii. Mă îndreptai către un iaz, care se vedea lucind pe vale, puţin mai în sus. Ajungând acolo, mă aşezai pe mal, pentru ca să mă arunc iarăşi în meditaţiile mele.

Cerul e senin, ca sufletul cel nevinovat... stelele nenumărate, ca năsipul mării, scânteiază care de care mai mult, şi ochiul care le priveşte se îneacă în ele... luna, ca un glob de aur, învioşază noaptea, care este simbolul întristării... împregiurul meu e numai o armonie răpitoare! ... grierii ce şuşuie... prepeliţele ce se întrec cu cârsteii... murmura râului care pe deasupra iezeturei cade **într-**o mică cascadă pe un jgheab... Pe luciul apei alte stele şi altă lună se întrec în strălucire, şi ochiul încântat pune sufletul în mirare... „Dumnezeul meu! în extazul în care mă găsesc, tu oare m-ai aruncat?... Cugetările mele tu oare mi le răpeşti în minutul acesta?... ce fericire!... lasă-mă, doamne, pentru toată viaţa în starea aceasta, ori fă ca să mor fără întârziere!...”

Dar ce aud?... tăcerea se întrerumpe împregiurul meu... un tropot!... o fiinţă înaintează răpede fugind... Dumnezeul meu!... Ce vra să facă?...

Opreşte-te! strigăi, rădicâ**ndu-**mă în picioare.

Ah!... şi văzui căzând la pământ fiinţa ce mi se părea că e o vedenie.

Mii apropii... ce să văd... o femeie... mă uit, ea leşinase... o rădic... sora cu ochii albaştri care-mi dăduse cafea la L-ai Ha!... îmbrăcată **într-**un capot negru... neîncinsă... desculţa... Cu capul gol şi cu pletile zbârlite în neorânduială p umere... Dumnezeul meu, ce să fac?...

O ţineam încă răzămată pe genunchiul meu, şi uimit de a. Emin” întâmplare, nu ştiam ce hotărâre să apuc... în

D \înţo. R că pieptul i se bate… începe a mişca… e uita la mine… Are deodată în picioare… se smuceşte de la mini… Iar apuc…

Co ai, pentru Dumnezeu! îi zisei.

Voi a mor, la a mă să mor!

Ce fel?

Acolo, acolo! îmi zise ea, arătând**u-**mi heleşteul şi trăgând**u-**se spre el.

Nu te**-**oi lăsa niciodată, nu dar vino**-**ţi în fire, pentru Dumnezeu! să te omori? e păcat. Eşti tânără… trebuie să te bucuri de viaţă… eşti frumoasă… poţi să fii fericită…

— Fericită! Oh, Dumnezeule! Lasă**-**mă să mă**-**nec! După împotrivirile ce**-**i făcui, în sfârşit o făcui să**-**mi spuie istoria ei.

Ea, împreună cu soră**-**sa, rămâind fără de părinţi, fură date de fratele lor cel mai mare spre creştere pe lângă o mătuşă a lor, călugăriţă. Crescătoarea lor, în devotfemul ei, credea că ar face mare serviciu lui Dumnezeu ademeni**ndu-**şi nepoatele la viaţa monahală. Fetele, deşi întrevidea în lume o altă fericire, dar nu avea ce face, căci în timiditatea lor nu se puteau opune mătuşii; apoi că fratele lor le spunea hotărâtor că el nu va ave cu ce să le înzestreze spre a le mărita şi, chiar de ar avea, ar fi prea târziu, căci vârsta le **s-**a înaintit şi ele n**-**au apucat a şti nici franţuzeşte, nici a juca contradanţul. Călugăriţa muri, şi le încredinţă stanţei. Fratele hotărî să le călugărească numaklecât, spre a putea să le mănânce partea lor de moştenire.

Închipuieşti**-**ţi, frate, ce efect mi**-**a făcut când aflai că aceste surori nenorocite sunt surori ale lui Alexandru C.”!

Nu e destul atâta. Stanţa, simţind că copilele nu vor să se călugărească, a dat de ştire fratelui lor. Acesta, viind, au chemat **într-**o chilie pe Frosa, sora cea mai mare, şi închizând uşa a întrebat**-**o de ce nu voieşte a se călugări. Ea răspunse că vreieşte a trăi în lume. Atunci poronei slugii lui şi o luă de cap, ş**-**apoi însuşi ticălosul de frate o bătu cu biciul până ce biata copilă pronunţă cuvântul: „Voia.

— Iată pentru ce voi să mor, îmi zisă ea.

— Trebuie să te supui sorţii, soro!

— Să mă supui sorţii… dar dacă am o inimă… dacă iubesc pe cineva… cu care voi să trăiesc unită toată viaţa mea?

— Dar el, dacă te iubeşte, pentru ce te lasă în aşa stare?

— Nu este aice, domnule! Tată-său l-a trimis pentru nişte trebi ale sale peste hotar, închipuieşti-ţi, el care mă iubeşte atâta de mult, când se va întoarce, ce o să simtă văzând-mă călugăriţă.

— Pot să ştiu numele lui?

— Văd că eşti un tânăr cu inima nobilă. Mă încred; îţi spun: el este Nae P…

— Mi-a fost conşcoler.

— Poate şi prieten! oh, te rog, domnule, mântui-mă!

Fă ceva pentru mine, căci el îţi va fi îndatorit pentru toată viaţa… ce bun tânăr!… nu-i aşa? el mă iubeşte ca sufletul… are o inimă… ştiu că are să se scârbească când o auzi de moartea surori-sa.

— A avut o soră, care a murit?

— Da… chiar astăzi am îngropat-o. Aţi văzut şi dumneavoastră.

— Tânăra care a-ngropat-o astăzi?

— Aşa, domnule! ea a murit jărtfă fratelui meu.

— Aşadar, fratele dumitale este un monstru, pentru Dumnezeu!

— Ce! dumneata ştii?

— Ştiu toată istoria, dar nu ştiam că fratele dumitale era care… dar sora dumitale ce va face?

— Ea va face ceea ce voi face eu, ea nu este hotărî

1 oare.

— Ascultă, domnişoară. Deşi sunt tânăr. Încrede-te în sfatul meu. Cu fratele dumitale nu e ni mică de făcut; el este fără inimă şi foarte hotărâtor. Nime nu poate să-ţi dea niciun ajutor. Cu toată inima aş vrea să-ţi dau orice ajutor, dar îmi e cu neputinţă. Să-ţi pierzi viaţa e păcat şi cu aceasta ţi-ai ucide amantul care ştiu că are o inimă

simţitoare. Să te împotriveşti este în deşert, căci vei fi expusă la torturile fratelui. Călugăreşte-te, şi aceasta nu le poate opri a trăi cu omul care iubeşti.

— Să înşel pe Dumnezeu? o! asta n-oi face.

— D-zeul, carele este drept, nu va privi ca nelegiuire amorul dumitale. Rasa care-ţi vor pune e cu sila, Dumnezeu îţi va da voie să o lepezi când nu vei fi vrednică a o purta.

— O, Dumnezeul meu – zise biata copilă – fie după voia ta!

Mă întorsei cu sora în mănăstire.

Societatea noastră era adunată în salonul stăriţiei. Alexandru şedea pe un scaun lângă stanţa. Smărăndiţa se preîmbla.

— Unde ai fost? îmi zisă ea.

— Am scăpat un suflet de la pieirc?

— Ce fel? dar pe aici nu ştii ce s-a întâmplat?

— Ştiu, voieşti să-mi spui despre surorile lui Alexandru? Pe cea mai mare am scăpat-o de la moarte; era să se înece într-un heleşteu; din întâmplare, aflându-mă pe acolo, am oprit-o de la hotărârea ei.

— După ce a torturat-o ticălosul de frate, ea a fugit din mănăstire, şi era cu toţii îngrijiţi.

— Dar ce zici despre soarta copilelor acestora? Nu e chip a le mântui?

— Niciun chip. Ar trebui să se supuie sorţii.

— Pe cea mai mare am înduplecat-o.

— Bine. Cea mai mică nu rezistă. Mai târziu… vom vedea.

Convorbirea aceasta, făcută la o parte, nu fu auzită de nime. Stanţa ne anunţă oară de cinat. Zoe veni şi-mi luă braţul pentru ca să trecem în salonul de refectorie. Alexandru luă pe Mărioara, şi dl. N. Colescu pe Smărăndiţa.

În timpul mesei, domnea o monotonie mare; toate sufletele pare că era ocupate de întristare. Alexandru era schimbat la faţă, ca un om care s-ar lupta cu mustrarea de cuget şi cu hotărârea sa totodată. Mărioara din când în

când îi adresa câte o vorbă, la care el nu răspundea decât cu vreun semn tăcut. Smărăndiţa era silită din când în când a răspunde câte o vorbă scurtă la întrebările ce-i făcea stanţa.

— Tot aşa trist eşti? mă întrebă Zoe.

— Nicidecum.

— Ai auzit ce s-a trecut p-aice?

— Ştiu toate, îngerul meu!

— Unde ai fost?

— M-am preîmblat pe afară din mănăstire, am fost pân'la heleşteu.

— Mi-au vorbit nişte călugăriţi de heleşteul acela. Mi-au spus că în el multe suflete s-au înecat. Era teamă că sora lui Alexandru să nu se fi aruncat acolo. Era să trimită stanţa s-o urmărească, când s-a făcut nevăzută, dar Alexandru a zis că s-o lase mai bine să se piardă, să nu-i mai audă numele.

— În adevăr că era să se piarză nenorocita, dar eu am mântuit-o.

— Eşti un înger!

Cina se sfârşi. Fiecare se retrase în camera de dormit.

Ieşii încă o dată în curtea mănăstirii. Frumuseţe naturii mă îndemna să mă preîmblu încă câtva timp şi să mă arunc iarăşi în meditaţiile mele.

Trecând pe lângă biserică, luăi sama că e luminată. Mă duc la uşă… o văd deschisă! era aprinse numai candelile, care răspândea o lumină foarte slabă. În altar se auzea un glas obosit care cetea la rugăciuni. Mă hotărăsc a intra… în dreapta şi în stânga, puţine călugăriţe ocupa câteva strane şi sta nemişcate ca nişte fantasme… înaintea icoanei mântuitorului două fiinţe îmbrăcate în haine albe sta îngenuncheate şi din când în când făcea semnul crucei! …

Nu ştiam unde mă aflu… părea că visez.: „o călugăriţă se coboară din strană şi se apropie de mine… recunoscui călugăriţa care-mi vorbise în galeria stăriţiei…

Pofteşti să şezi în strană? îmi zice ea.

— Dar ce vra să zică slujba aceasta în timp de noapte?

— Totdeauna când vreo soră este să se mărite cu domnul, trebuie să se facă privighere. În sfârşit, surorile de care ţi-am vorbit se călugăresc. Iată-le colo, înaintea icoanei mântuitorului. În starea în care le vezi or să stea până mâne la liturghie, când au să primească shima. Dar până mâne nu e nimica de văzut.

Înaintăi puţin, şi văzui întorcând capul către mine fecioarele. Cea mai mare, după ce mă văzu, lipi fruntea de piedestalul icoanei şi se înecă în suspine. Cea mai mică, mai indiferentă, se întoarse cu nepăsare.

Era despletite, cu părul lăsat pe spinare şi pe umere, încălţate numai cu călţuni albi de lână, şi haina ce le acoperea era o simplă cămaşă de lână albă.

Pentru un minut credeam că mă aflu în timpurile antice şi că văd două vestale osândite de druizi a fi îngropate de vii.

Lacrămile îmi curseră fără să le pot opri; şi, ieşind, mă ştiţi în camera me.

20 iunie

Amice! scrisoarea precedentă fiind cam lungă, cred că te-a ostenit, ceti**nd**-o. Am hotărât dar să-ţi adresez una şi mai lungă, spre despăgubire.

În sfârşit acum mă găsesc iarăşi în casa domnului o. Colescu. Nu voi să-ţi mai descriu ceremonia călugăriei surorilor lui Alexandru. Astfel de ceremonii se văd, dar nu se descriu. Este ceva trist, care-ţi rumpe inima. Când se cântă „din braţele părinteştitrebuie să ştii că de piatră să fie inima omului, trebuie să plângă. Biserica era plină: tineri şi bătrâni plâng la cântarea numită ca nişte copii; preoţii şi cântăreţele nu-şi putea face slujba lor de plânsete. Fecioara cu ochii albaştri, când i-a pus preotul foarfica în păr pentru ca **s**-o tundă, a leşinat, însuşi Alexandru a leşinat! poate că niciodată până atuncea mustrarea de cuget n-a influenţat inima sa. Eu, unul, mă făcusem, nu ştiu de ce, ca marmura: aşteptam să se deschidă pământul ca să mă înghită. Cât aş fi voit în ziua

aceea să plâng! dar am fost trei zile bolnav, fiindcă n-am avut lacrămi pentru trei minute.

La înturnare, domnul N. Colescu a încălecat calul meu, fiindcă, precum îţi spui, eram bolnav. Eu şezui lângă Mărioara, având în faţă pe buna Smărăndiţă, care îngrijea de mine ca de un frate.

O! Smărăndiţa este un înger! Dumnezeul meu, cum de nu ai făcut toate femeile, după inima ei? ce fericită ar fi lumea!

Dar Mărioara!... O, nu mai este nicio îndoială... ea este o fată degradată... eu un om pierdut. Este scris să cunosc omenirea în ceea ce are mai uricios. Lumea mă află atâta de schimbat, cât se teme să nu-mi pierd minţile!... eu însumi mă tem de aceasta!...

21 iunie

Ieri sara am avut dispută despre literatura românească. Chipul cu care românii judecă astăzi pe poeţi este comic. Dar ce să zic românii? mai bine câţiva oameni făr' de inimă sau ignorenţi.

Era două dame din Bucureşti, cu bărbaţii lor. Ele veniseră să treacă vara la o moşie din vecinătate. Una din aceste dame se ocupă de literatură, de când un poet român i-a adresat un sonet.

— Pentru ce nu mai scrii? mă întrebă aceasta.

Eram **într-**unul din minutele cele rele, apoi această întrebare o auzisăm aşa de des, că mă supăra.

— Pentru ce, şi pentru cine să scriu? îi răspunsei. N-are cine să le cetească, iar cei ce le cetesc nu înţeleg nimic. Un poet la noi este privit ca un bufon. Şi fiindcă meseria bufonilor este mai gustată decât poezia, poeţii **s-**ar face mai bine bufoni.

— Păcat **–** zise duduca **–** că domnii de la Reglement încoace nu mai au soitari. Acum ştii că ar avea mulţi.

— Înţeleg, un talent să scrie pentru posteritate, nu pentru ziua de astăzi. Cine are geniu şi nu va observa aceasta se va pierde. Va scrie aceea ce geniul său îl inspiră, suferinţele patriei sale, durerile inimei sale... şi ce va folosi? exilul îl aşteaptă, drept toată răsplătirea. Ştii

dumneata ce va să zică un exilat?... un om afară de lege; oamenii îl urăsc, se sfiesc de el, îl privesc ca pe un făcător de rele. Îi rămâne dar, pentru ca să placă, să scrie numai ode la zilele aniversale ale celor mari, sau sonete pe albomenele cucoanelor... iată cum se pierde un geniu. Dar sunt poeţi pe care nimeni nu poate să-i întreacă în această meserie, şi atunci te afli, cu tot talentul, în urma lui latina şi altor poeţi făcători de ode sau odobaşi, cum le zice dramaticul nostru Alecsandri.

— latina? răspunse d-na S... acest june are talent. Să ceteşti un sonet ce-a făcut pentru mine, subt titlu: *Versuri urâte la o femeie frumoasă*... nimic mai poetic, mai adevărat!... după latina vine V... E... P... coroanele poeţilor!... Se vede că nu i-ai cetit? Ascultă câteva versuri din poetul meu favorit:

„Iar eu, pe sub mantelă.
Te fur, o, a mea belă!...”

Pare că auzi vorbind cavalerii din secolul de mijloc, cu însuşianţa lor amoroasă!...

— Ştiu şi eu o strofă din poeţii ce i-ai numit. Dă-mi voie să o cetesc.

— Ceteşte!...

Unele, goale.
Mâncau din oale Găluşti prea groase.
Prea noduroase...
Ilururum...
Brum...”

Toată adunarea râsă.

— Ce face asta? răspunse doamna S... din contra, găsesc o originalitate rară: *c’est le sublime du laid...*[6] şi chiar de se află vreun vers rău, nu face nimic, lângă atâtea altele sublime.

— Din nenorocire, lângă atâtea răle abia se află câte unul bun. Eu credeam însă că coroana poeţilor noştri erau Cârlova, Alexandrescu, Alecsandri, Sion, Negruzzi, Murăşanu, Donici...

---

6 Beranger Pierreprogresiste şi tradiţiile de luptă pentru libertate ale poporului francez.

— Uf, ce nume! ce grozăvii! cum v-aţi stricat gustul! acuma, înţeleg pe Cârlova să-l mai pui între poeţi, fiindcă e mort, pe Alexandrescu iarăşi, fiindc-a făcut ceva şi fiindcă acum a încetat de a mai scrie... dar ceilalţi pe care mi-i numeşti, nu înţeleg cu ce obraz se mai pot acăţa pe Par nas.

— Îmi pare rău, doamna mea, că mă pui în poziţie să fac acuma un curs de literatură... când socot c-ar fi mai bine să petrecem jucând gajurile sau calul alb.

— Gajurile şi calul alb - răspunse doamna S... - sunt jocuri de mahala. Ar fi şi păcat, noi, care începem a şti câte ceva, să ne ocupăm cu astfel de petreceri ordinare. Spune-mi, de exemplu, ce găsăşti dumneata în Alecsandri, de mi-l pui între poeţi?

— Alecsandri, doamna mea, a făcut mai mult decât mulţi din poeţii noştri. El a renviat muza poporală, care de secoli zăcea uitată şi care era ameninţată a se pierde în gura ţiganilor lăutari, care au urmat vechilor trubaduri ce au avut poporul odinioară. Baladele, doinile, horile poporale, în care este istoria patriei, suferinţele poporului, poezia şi caracterul natural al românului cu dispoziţiile sale de eroism, generozitate, loialitate şi simţibilitate;

1 Este sublimul urâţeniei (fr.).

aceste balade, doine şi hore, care Alecsandri, găsi**ndu-**le în fragmente pe ici pe colea, au ştiut a le întocmi şi a le reproduce atât de bine, sunt un tezaur pentru literatura românească. Nu este o bucată în care să nu vezi o eleganţă, o idee sau un sublim.

— Poate, domnul meu, răspunse doamna S... însă nu ştiu cum... baladele, doinele şi horele de care-mi vorbeşti prea put a crâşmă... a trivialitate... sau cum am zice, a ţărănie...

— Cu atâta mai mult merit au, doamna mea. Ele au ieşit din sufletul, din inima poporului; şi negreşit că poporul nostru n-a putut să cânte şcoala lui V. Hugo, Lamartine, Beranger1 şi alţii, după care poeţii noştri să screm a cânta. Cu toate aceste el, în simplitatea lui, făr-a să consulta cu literaturi străine, făr-a şti ceti sau scrie, a

cântat aşa cum n-a mai cântat alt popor.

După aceasta scosei balade de ale lui Alecsandri, şi le ceţii. Toată societatea aplaudă şi-mi dete dreptate.

Apoi, veni vorba la Sion.

— Sion - zisei eu reluând cuvântul - după câteva bucăţi care a publicat se vede că urmează şcolii lui Beranger. Eu, deşi nu sunt de partea imitatorilor, îi dau cuvânt: un poet să lucreze după dispoziţia sa, să facă ceva bun şi interesant, şi poate ca imitător să aibă tot atâta merit ca şi un original.

Virgil a imitat pe Omer, Dante pe Virgil, şi alţii pe acesta; şi cu toate aceste sunt nemuritori! Sion, dacă cu lucrările lui nu ne uimeşte, dar place; versurile lui sunt concise, limpezi, uşoare şi armonioase. El este un poetcare ne trebuia. Versurile lui de împregiurări vor caracteriza zilele în care trăim.

Ceţii *Boieritul*, *Punga mea*, *Privighitoarea*, *Anul nou* şi societatea sprijini opinia mea.

D-na S... mă provocă să-mi dau opinia despre Negruzzi, „căci afară de vreo două bucăţele de versuri amoroase, nu ştiu, zise ea, ce a mai făcut”.

— Negruzzi, doamna mea, este unul din cei mai buni scriitori ai noştri. Gustul şi eleganţa stilului său, compunerile sale originale în proză şi în versuri, traducerile sale din V. Llugo şi Caatimir caracterizează pe omul care ştie arta scrierii.

— Dar Murăşanu? ce vei zice de Murăşanu?... of! îi să vorbeşti de poezia Ardealului şi o să mă strângi de gât, zise doamna S...

— Este adevăr, doamna mea, că poezia Ardealului nu prea e recomandabilă. Dar să ne mulţămim, căci Ardealul, dacă nu ne-a dat poeţi, dar cel puţin ne-a dat bărbaţi ca Lazăr, P. Maior, Şincai şi alţii, care fiindcă trăim astăzi nu-i numesc, care vor fi nemuritori. Murăşanul însă. Este destul să fie unul singur poet. El nu se ţine de şcoala literaturii franceze, pentru că acolo limba aceasta nu se cultivă. El este din şcoala germană mai cu seamă: sombru, aspru, meditativ dar cu inimă, loial şi naţionalist \ Nu am

lângă mine ceva din bucăţile câte le-a publicat în *Gazeta de Transilvania*, dar ţiu minte o strofă din bucata: O *privire peste Carpaţi*:

„La noi e putred mărul, nu-i chip de curăţire!
Şi tot ce se sperează sunt sâmburii din el;
Aceştii cer plantare, silinţă şi unire.
Atunci va creşte cedrul din ramul tinerel.

— Ai dreptate, zise d-na S... Aici este o aluziune atât de naivă şi de adevărată, că-ţi stoarce lacrămi...

S-a mai vorbit după aceasta despre mai mulţi poeţi; eu îmi dădui opinia fără nicio scrupulozitate. De la o vreme venii la sfadă cu doamna S... Smărăndiţa închise seanţa, zicând:

— Manoil are cuvânt; numai când este vorba de gustul românilor, se arată cu totul descurajat. Trebui, cu toate aceste, să-şi aducă aminte că nu este timp mult de când românii ieşiră din întunericul neştiinţei şi că progresul ce au făcut în literatură este prea mult, pentru un termin aşa de scurt. Ceea ce ne face să sperăm că, peste câţiva ani, literatura şi gustul vor merge departe.

Ne despărţim, căci noaptea era înaintată. Eu trecui

111 apartamentul meu.

22 iunie

Seara trecută fu una din cele mai amare ce am cunoscut.

Doamna N. Colescu îmi propuse o preîmblare pe dealuri.

Plecarăm însoţiţi numai de Zoe.

Când ne urcarăm în vârful dealului, aruncarăm ochii catră câmpii. Valea era coperită de umbrele serei, cerul. Prindea pe rând, pe rând fanarele sale, aerul răcoros V i profumător ne îmbătase.

— Văzân**du-**te cineva, ar zice că nu mai eşti din lumea casta, atâta semeni de rece la toate, până şi la farmecul în i stor locuri! îmi zise Smărăndiţa.

— Acela nu **s-**ar înşăla.

Dar pentru ce, Manoile?

Viaţa„Viaţa mă apasă!

— Să luăm lucrurile cum sunt, răspunse Smărăndiţa. Să nu pierdem din vedere că acel ce ne-a dat viaţa nu ne era cu nimică dator. Lumea poate să fie mai rea decât credem noi; dar asta nu este un cuvânt ca să ne pierdem curagiul şi să chemăm moai tea!... câte lucruri bune ne rămâne a face!... şi câte lucruri bune ne sunt iară, ca să ne mângâie de cele răle. Manoile, eşti nedrept şi insulţi providenţa când te plângi astfel despre viaţă!

— Providenţa!!...

— Ascultă, Manoile! Te îndoieşti de providenţa, te îndoieşti de toate de la un timp încoace... o ştiu... de aice purcede dezgustul ce cerci... Dar iată-ne departe de lume, **într-**acest templu măreţ al naturii... dezbracă-ţi sufletul de patimile omeneşti, priveşte stelele cereşti care, atrase şi rempinse una către alta, se înturnă fiecare în sfera ei, cu orânduială ce niciodată nu **s-**au tulburat! pe pământ toate făpturile împrumută una altia sprijinul trebuitor; animalele dau ierburilor aerul cel stricat şi ierburile, curăţi**ndu-**l, îl întorc înapoi; vezi omul, vezi raporturile ce se află între puterile sale înţelegătoare şi legile lumii materiale la care este supus! Toate aceste nu ajung să-ţi dovedească că este o providenţă ce privighează neîncetat...

— Vei să zici că tot e bine, tot e la locul său?... crede-mă, nu-mi spui nimic nou... toţi filosofii mulţămiţi au zis aceasta înainte de noi... viaţa este un bine!...

— Dar cum?

— Un rău!

— Prin urmare, totul este o lucrare a unei întâmplări oarbe?

— Se poate.

— Dar dacă întâmplarea a făcut lucrurile, pentru ce de la începutul lor până astăzi nu a mai produs nimic nou?

— Această obiecţie este serioasă, dar nu este la întrebarea mea: eu nu am hotărât că întâmplarea a făcut lucrurile... Cu toate aceste îţi voi răspunde îndată ce mă voi lumina la cele ce voi să te întreb. Cum o să împaci ideea providenţei cu atâtea răle ce ne încungiură? oriunde aruncăm ochii, întâlnim răul alăturea cu binele, viţiul

alăturea cu virtutea; alăturea cu un om care gustă toate fericirile, altul care se luptă cu toate suferinţele! pentru ce a trebuit fearăle şi ierburile veninoase? reptilele, vulcanii, boalele şi moartea? precum şi egalitatea inteligînţilor?

— Mai întâi am să-ţi spun că vorbeşti ca un avocat. Cu toate aceste, întrebarea îmi pare uşoară: alţii au zis-o mai nainte. Ceea ce ţi se pare rău îmbrăţişează numai interesul particular. De unde ştiu dacă nu este o lege care face ca toate acele răle despre care un individ se plânge să fie folositoare interesului general? De unde ştii că starea socială nu este aşezată pe trebuinţele ce oamenii au unii de alţii?

— Din toate aceste vei să dovedeşti că rălele erau trebuincioase în folosul armoniei? Eu încă cred că acel ce au făcut lucrurile din nimica, şi a cărui inteligînţă este perfectă, ar fi putut face ca, fără a fi răul, să meargă această armonie.

5 – Manoil-Elena

Vorbind astfel, un idiot videm că trece pe o potică, aproape de noi. El se opri, văzându-ne, să cerşască. Era surd, mut, guşat, fără un ochi… ceva înspăimântător!

— Priveşte această făptură! zisei doamnei N. Colescu. Sunt încredinţat că o să-mi răspunzi: „Facerea lui este folositoare la interesul general!” Ştii ce are drept să zică acesta, după raţionământul dumitale? Iată ce: „Dacă lumea trăieşte, dacă armonia se susţine, eu sunt pricina: prin urâciunea mea voi cunoaşteţi a preţui frumosul; prin nenorocirile mele voi sunteţi fericiţi!! Zici iară că suma binelui în lume nu covârşăşte suma răului, atât în ordinul moral cât şi în cel fizic?

— Este lesne de dovedit… aruncă ochii asupra generaţiilor omeneşti; majoritatea oamenilor ţine la viaţă; aceasta dovedeşte că viaţa este un bine, oricare ar fi condiţia unui om.

— Este adevărat că oamenii ţin la viaţă; dar nu pentru că ea este un bine, ci pentru că oamenii sunt sceptici. Apoi viaţa este un bine numai cât o compari cu moartea, adică cu un rău a cărui trebuinţă nu o înţeleg.

Manoile, Manoile, de câtva timp eşti foarte schimbai! … Inima îţi era tânără ca floarea dimineţilor, plină de vie şi de credinţă… Astăzi vorbele-ţi mă înspăimântă! unde îi este tinereţea şi bucuria, copilul meu? cine te-ar au, în ar putea să te asculte!… în sufletu-ţi se trece ceva!… pentru ce-mi ascunzi durerile tale? nu este nici li; iuu Cii), a, nici viţiul care te fac să cugeţi astfel, ci o (Iunie, o suferinţă amară!… Eşti singur în lume; aceasta liaiii. Iiv. te poate, dar familia noastră ţi-a deschis în aţele ai în mine o mumă, în Zoe o soră… am face totul, Ilie vhlem voios, fericit… pentru ce ascunzi de noi «lot ui re meri în t. Lecre? /

Are-ite vorbe tinere îmi zdrobiră inima… ea era plină… l-ai i iniile ma meara şi necuzâ**ndu-**mi faţa în mână, plânfjeam ca lin copil.

26 iunie

Mărioara a plecat!

Ieri scara, Smărăndiţa, Zoe şi eu pornirăm cu trăsura, la un sat din vecinătate, unde guvernanta Zoei se dusesă de o lună, să facă cură de zăr.

Pe cale ne apucă o ploaie, cu vijelie, şi furăm siliţi a ne adăposti **într-**o posadă. Ploaia trecu repede, dar râurile ce trebuia să trecem de mai multe ori se îngroşau cu repegiune. Cociul declara că nu este putinţă nici a merge, a trece înainte, nici a ne înturna, şi că trebuie să trecem noaptea în posadă.

Posada avea o singură cameră. Damele se aruncară îmbrăcate pe pat, eu pe o laviţă de lemn. Acolo trecui nişte minute amare… capul îmi era greu… mă prinseră frigurile. Cu toate acestea adormeam când şi când, adese deşteptat de câte un spasm sau câte un vis rău. Vijelia reîncepusă afară. Gemătul vântului, şuierătura ploaiei, tunetele mă deşteptară cu totul. În delirul frigurilor mele mă gândeam la Mărioara. „Cum? îmi ziceam, o făptură atât de drăgălaşă, atât de dulce, a putut să cadă atât de jos!… ce rău i-am făcut să-mi stingă astfel toate bucuriile inimei mele?” şi gândind astfel, suspinam neîncetat.

— Eşti bolnav? mă întrebă Smărăndiţa.

— Nu.

— Dar de ce suspini?

Vorbind aşa, se sculă şi veni lângă mine.

— Suferi, şi nu **vrei să-**mi spui nimic! mai zise ea, pui**ndu-**mi mâna pe frunte. Fruntea îţi arde ca flacăra şi ochii sunt plini de lacrămi!... Manoile, cunosc pricina care te face să suferi!... nebunie! iată tot ce pot să-ţi zic... oamenii sunt mai de multe ori ei singuri pricina suferinţelor lor!... ţi-am mai spus de multe ori: să mă întrebi şi pe mine când vei să faci ceva; nu m-ai ascultat. Dacă m-ai fi întrebat mai înainte de a se naşte în inima ta acest sentiment nebun, ţi-aş fi zis să te fereşti de Mărioara: ea este-o fată uşoară, fără spirit, fără inimă; încântată de rangul tată-său; şi dacă arată dimpotrivă, o face numai împinsă de deşarta dorinţă să placă la toţi; nu numai atâta: ea are toate defectele unei inteligînţi mărginite, fără să aibă calităţile ei; nici bunătatea, nici sinceritatea... poate să te lase să crezi că-i eşti drag: minciună! ea nu poate să iubească pe nimeni!... poate să te lase să gândeşti că o să-ţi dea mâna minciună! ea visează prinţi!

Când ţi-am zis să nu faci nimic făr-a mă asculta, gândul meu era la dânsa; căci ştiam că este cochetă, şi tu copil şi credul.

Uită-te la fetiţa asta ce doarme colo! vezi ce frumuseţe!... inima ei este curată ca lumina!... mi-ai zis că eşti singur în lume: iată o soţie ce voiam să-ţi dau. Nu eşti bogat... Zoe are o stare mare. Ea poate să te iubească, şi dacă nu mă înşăl, poate, te iubeşte!...

— Zoe! Zoe!... strigai eu.

La vorbele mele, fetiţa se deşteptă.

— Zoe! Manoil este bolnav!... bolnav, draga mea

I tu eşti pricina, zise Smărăndiţa.

— Eu, mătuşică?

— Tu şi numai tu poţi să-i dai sănătatea şi bucuria.

— Dar, mătuşică, nu te înţeleg...

— Ascultă, copila mea. Manoil te iubeşte şi mi-a

(erut mâna ta.

Ce zici? întrebai pe d-na N. Colescu.

Vorbele Smărăndiţei scoaseră Zoei un ah! de mirare J din lui putu zice nimic.

Te iubeşte, şi eu primesc cu bucurie propunerea ce ml, i făcut, căci este singurul om ce poate să înţeleagă Inimn la. Acum rămâne la tine, dacă vei să fii ferice... Pe-ilc ilni ani, o să vă cunun... până atunce, Manoil trebuie! meargă: a şi complete învăţăturile sale. Zoe, tu ai în o cruce de aur, ce ţ-au dat-o maică-ta murind; da o lui Manoil!... Ducă până în doi ani se va face nedemn de line, Iu îl vei cere crucea, şi din ziua aceea nu-l vei mai vitlea.

Mi se putea că visez.

Copila scoase crucea şi o dete d-nei N. Colescu, care o legă la gâtul meu, zicând**u-**mi:

Mărioară nu mai trăieşte pentru tine!

30 iunie

Smărăndiţa voieşte să plec.

Ea a făcut o nebunie!... Zoe este frumoasă!... Ieri o privii cu luare-aminte, mai cu interes... o fecioară de ale lui Rafael... la cincisprezece ani!... Zoe nu va fi cochetă: e prea frumoasă pentru aceasta, numai femeile jumătate frumoase sunt cochete.

Sărmana fetiţă!... aş vrea să ştiu ce se trece în inima sa!... de când cu întâmplarea de la posadă, când mă vede, roşeşte şi lasă ochii în jos.

Dar adio! te voi vedea cât de curând

Manoil

PARTEA A II-A

20 decembrie

Iubite li...

I r doi ani nu ţi-am mai scris... ai tot dreptul sau să-mi fi îi îi în şti, sau să mă crezi de mort. Mort însă nu sunt.

11 îi! i I ilar. Inimbat, schimbat întru toate: nu mai sunt im i umbra lui Manoil, căci umbra unui om mai lesne ar puli a vă i u-mme, iar eu...

M-am aruncat în braţele tuturor dezmierdărilor... cei uni Inimoşi (.11 ulbioni au avut onoarea să plimble per Miana mi-a pe irlo nuit frumoase strade ale cetăţilor italiene; vinul cel mai \ timp, bucatele cele mai rari au

împodobit masa mea şi au îmbuibat stomacul meu, cele mai graţioase copile ale lui Pafos au încununat fruntea n-a de flori şi de sărutări. Apoi dacă trebuie să-ţi spun şi aceasta, am stricat mai multe măritişe nepotrivite, ceea ce nu este un mic serviciu pentru umanitate.

Marchize, contese, prinţese, mai mult sau mai puţin de contrabandă, mi-au rămas foarte recunoscătoare; şi astăzi port cu mine o ladă de bileti dulci şi de păr de toate colorurile, negru de la o marchiză andaluză din Spania; castaniu de la o primadonă germană; bălai de la o prinţesă poloneză; roşu de la o tânără miladi; şi, dacă nu mă înşăl, am o buclă sivă, de la o prinţesă de sânge… vezi dar că am proviziune destul de îndestulătoare; dacă te vei însura şi dacă vei lua o femeie care nu va avea o cosiţă destul de bogată, poţi să te adresezi la mine, îţi voi da cât îi va trebui.

Pare că te văd clătind din cap.

Pentru numele lui Dumnezeu! nu voi să mai aud morală. Păstrează înţeleptele-ţi sentinţe pentru copiii tăi, sau tipăreşte-le în *Vestitorul românesc* şi în *Zimbrul* de la Iaşi, ca să le cetească prin mahalale în lungile seri de iarnă! Pentru mine, două drumuri îmi rămân încă: să câştig în cărţi, sau să-mi dau un pistol în cap.

Haide! nu mă plânge! şi mai ales încetează de a osândi slăbiciunele omeneşti, căci, vezi tu, iubite amice, dacă omul nu ar fi supus acestor slăbiciuni, ar fi o monstruozitate. Între om şi între viciu nu este loc decât pentru un ipocrit. Trebuie să fi înţeles că nu sunt un filosof fără filosofie; plec de la un princip.

Trebuie a ucide timpul, pentru ca să nu ne ucidă el pe noi. Lumea cu fenomenele sale **s**-au produs prin întâlnirea atomelor; iar voluptatea este principiul tuturor faptelor noastre. Aristip şi Epicur, care au pus aceste principe, erau mai cu minte decât tine şi decât mine, nit-o fie teamă! Căci în sfârşit, ce este viaţa omenească? Un vis, au zis poeţii. Ei, bine! dacă este un vis, fie un vis dulce, iar nu un vis rău! este scurtă, să o trecem voios, cu această condiţie o primesc, altfel, adio… Astfel, când văd o

mulţime de mizerabili, pentru care soarele a încetat de a mai străluci, că îşi acaţă mâinile de marginile mormântului lor, nu pot decât să-i nesocotesc; nu te mira, tu însuţi ai zis-o:

„Cei ce poartă lanţul, ş-a trăi mai vor, Merită să-l poarte spre ruşinea lor”.

22 decembrie

Acuma mă apropii de hotarele ţării mele. Încă trei zile, şi voi vedea faţa tuturor persoanelor despre care ţi-am vorbit în cele dintâi scrisori: acel dl. N. Colescu, aşa de bun şi aşa de lesne de înşălat!... Smărăndiţa era preţioasă, care-ţi spuneam că este femeia ce am visat!... Zoe, logodnica mea de la posadă!... Elena şi Andrei, exemplul amorului băcănesc!... Mărioara... uf! noi st nume îmi face o impresie curioasă... femeia asta ti călcat în picioare viaţa şi tinereţa mea... şi m-a aruncai în prăpastia tuturor viciurilor!

Îmi voi răzbuna, o, femeie fără inimă! căci acum nu în mai iubesc.

Zoe trebuie să se fi făcut frumoasă. Ştiu că are să m* mi pere biata copilă când mi-a cere crucea ce mi-a dat i n-o să aibă de unde o lua! Căci în sfârşit are să mi-o «corii, pentru că m-am făcut nedemn de dânsa... dar îi 1” vei întreba ce am făcut crucea? ei, bine, cea mai

I. iimna „i mână din staturile papei mi-a luat-o, jucân**du-**se lim mul meu! În deşert am voit să mă împotrivesc:

— ului a tx litia plângea cu ochii cei mai dulci şi cei mai îi uimişi ce au văzut vreodată; şi tu ştii, mai lesne poate i im a înfnmla armia papei, decât doi ochi de contesă luci aţi în plin...

12 ianuarie

M-am «Ins în casa domnului A... unde auzeam că se jmnaia i. Iiţile la a. Cininc casa nu are nevoie cineva a fi 111 c111.» i, poate mira cineva ca **într-**o cafenea, fără a se aiiresa mai ar cali a gn/. Dfi.

Îl mi-a săltat inima intrând în casa aceasta de bu fiii ic, trebuie să ştii că mult m-am căit de timpul ce am pic

ilul prin străinătate; acolo, dacă intri **într-**o casă de joc, eşti tot cu frica-n spate; poliţia, îndată ce ar simţi, îndată mi-ţi confiscă banii şi arestează giucătorii. Aice, clin contra; libertate absolută! Ş-apoi încă ne mai plângem de regimentul guvernului!

Închipuieşte-ţi o sală mare şi alte patru odăi lăturale, pline de mese de cărţi, şi la toate mesele jucători de toate colorile, de toate vârstele şi de toate jocurile. Aici se joacă *Preference illustree*, care se mai zice şi rusesc... dincolo preferanţ simplu... mai colo vist... apoi vist-preferanţ. „Mai dincolo pichet, mai dincolo otuz-bir... *albtvelve*... ecarte!... şfichiu... panţarola... ghiordum... stos... şi altele multe, de care, deşi învăţasem multe pe unde am umblat, dar, drept să-ţi spun, nu le ştiam pe toate.

Ce *coup-d oeil*[7] frumos! pe fiecare masă câte două luminări; împregiur jucători şi spectatori, bărbaţi, copii şi femei... Ce? crezi că copiii – şi femeile nu joacă? te înşăli, frate; acel ce nu joacă cărţile nu ştie rostul vieţii... Nu ştie a trăi...

Nu cunoşteam pe nime, şi credeam că voi face tristă figură în societatea asta. Dar nu apucai încă a colinda toate mesele şi deodată mă văzui împresui'at de mai mulţi care mă îndemna să joc, ba şfichiu, ba preferanţ, ba una, ba alta.

Mă determinai a mă prinde la preferanţ, în care excelam mai bine decât în alte jocuri. Partizanii mei era o damă ca de 50 de ani şi doi băieţi, unul mai tânăr şi altul mai bătrân decât mine. Jucarăm două taloane; intrasem în al treilea. Eu aveam un curs de carte extraordinar şi câştigam mai două mii de fise, cai e, socotite câte 20 parale, cum jucam, îmi da o perspectivă de câştig frumoasă. Cucoana nu prea avea chef, căci nu avea favoare: la un joc ce a făcut, am pus-o platcă... ce să vezi? Se face *loc* cucoana... începe a striga, a mă insulta, a ţipa... încep a mă apăra... ea, atunce, se scoală, ia peria şi şterge tot de pe masă; şi se scoală, zicând că ea nu

7 Parafrazarea refrenului: „Astfel este sexul, nu e vina ta", dintr-o poezie a lui C. A. Rosetti.

plăteşte, că nu mai joacă, că nu e drept, că nu ştiu ce. Neavând la cine apela, m-am sculat şi am voit să mă pun la stos. Bancherul nu mă primi să pun mai jos de 10 galbeni pe carte, asta era condiţia lui. Voii să ies. Coborându-mă jos, văd toţi ciocoii, adică slugile, grămădiţi împregiurul unei luminări. Mă apropii: ce să văd? unul făcea stos şi toţi ceilalţi juca la stosul său, care nu era mai mult de vreo 10 iermelici... Hai să joc aice – am zis – nime nu mă cunoaşte". Joc... Sparg bancul... el atuncea scoate ceasornicul... i-l iau... pune burnuzul în preţ de 5 galbini... i-l iau, şi mă duc...

A doua zi, aflându-mă pe pod, îmbrăcat cu burnuzul câştigat, mă văzui întâmpinat de un domn care s-a oprit cu trăsura în dreptul meu.

— Domnule, burnuzul este al meu.

— Eu l-am câştigat în cărţi.

— Domnule, vei binevoi a mă urma la poliţie.

Nu putui scăpa. Poliţia mă sili să dau burnuzul, şi eu să mă dispăgubesc de la cel ce mi l-a dat. Dar unde trebuia să-l găsesc? El, după ce a jucat burnuzul stăpâni-său, a fugit: am cam simţit ruşinea acestei avanture, dar am zis: „Astfel este soarta, nu e vina mea" 1.

15 ianuarie

După întâmplarea cu burnuzul, m-am dus încă o dată la casa domnului A... Dar astă dată cu o sumă de 40 ducaţi ce m-am împrumutat.

Norocul nu mă favora. După ce am pierdut toţi banii, un jucător, care nici mă cunoştea, îmi propuse să mă împrumute. Eu îl privii cu mirare.

— Ce te uiţi, domnule? Adevăraţii jucăuşi sunt fizionomişti; n-au nevoie de a se şti pentru a se cunoaşte. Ai pierdut? te împrumut: îmi vei întoarce banii când vei avea.

Îmi dete cincizeci galbeni.

— Să-ţi dau înscris? îl întrebai.

— Jucătorii au credea la jucători, îmi zise.

Luai banii. Jucai; pierdui.

18 ianuarie

Ieri m-am dus la Petreni să văd pe bunii mei amici, domnul şi doamna N. Colescu.

Când eram aproape de casa boierească, mi-am zis: doamna N. Colescu este frumoasă şi spirituală; Zoe, singura rivală ce poate avea… voi face din mătuşică o

Normă şi din nepoată o Adalgiţă!… Acesta va fi un mijloc sigur ca să scap de creditori şi încă mai mult mâna Zoei. Maritagiul e bun pentru bacali şi pentru dăscăli.

Către aceste, câţiva servi ce m-au fost cunoscut îmi ieşiră înainte. Eu întrebai de dl. N. Colescu.

Ei răspunseră că se află dus la vânătoare. Când întrebai de Smărăndiţa, nimeni nu îmi răspunse şi toţi mă invitară să urc, cu o manieră ce mă lăsă să presimţ o nenorocire.

În capul scării întâlnii pe duduca.

Fiinţa astă voluminoasă se aruncă în braţele mele, râzând şi plângând deodată.

— Iată-te, în sfârşit, Manoile!… Ce bucurie pe Zoe când a afla c-ai venit!…

— Unde este Smărăndiţa?

— Smărăndiţa – răspunse ea, înecată de plâns – Smărăndiţa?… în pământ!…

Vestea asta nu-mi plăcu nicidecum, pentru că-mi văzui deodată toate planurile sfărmate.

— Dar Zoe? mai întrebai pe duduca.

— O să vie îndată… Zoe **s-**a făcut frumoasă ca ziua ţ cu toate necazurile şi supărările ce a avut de un timp încoace…

Duduca nu apucă să sfârşească şi Zoe intră.

— Am auzit c-ai venit ş-am alergat **într-**un suflet… Apoi, părâ**ndu-**i-se că a zis prea mult: Foarte frumos şi delicat din partea dumitale să vii să ne vezi… mătuşica ar fi fost fericită astăzi, dacă…

Nu putu să sfârşească vorba, căci ochii săi, învăluiţi în nişte gene lungi şi neguroase, i se înecară în lacrămi. Apoi, întâlni**ndu-**mi mâna:

— Mă iartă, domnule, că te primesc cu Lacrămile în ochi… O să şezi câteva zile cu noi, nu-i aşa? ştiu că o să ţi

se urască, dar...

— Să mi se urască?... Dar abia am ajuns în Bucureşti, şi cel întâi lucru ce am făcut a fost să iau cai de poştă şi să viu să vă văd... nu, dragă Zoe, nu gândeşti ceea ce zici. Nu-i aşa?

— Nu **-** zise ea **-** era o glumă... să facem pace... îmi iau vorba înapoi... cu condiţie să stai măcar trei zile aici.

— Trei ani, dacă voieşti.

— Mulţămesc. Cum nu sunt eu sora dumitale! zise ea gânditoare.

În adevăr, iubite B... copila asta **s-**a făcut atât de frumoasă, încât ucide orice altă frumuseţe. Ce păcat că nu va să ia locul Letiţiei L. Cu Zoe, aş trăi chiar zece zile fără să mi se urască!...

Către acestea, domnul N. Colescu se întoarse de la vânătoare. Zoe ieşi înainte să**-**i vestească ajungerea mea.

Acesta mă primi cu o bucurie exaltată.

Nimica nu-i putea rechema mai mult pe Smărăndiţa decât eu, şi aceasta îl îmbăta de fericire. Cum mă văzu, mă luă în braţele sale, unde mă ţinu strâns mai la cinci minute fără să poată zice o vorbă.

Moartea soţiei sale îl schimbase atât, încât abia putui a**-**l recunoaşte; părul său albise ca ninsoarea, faţa i se îngălbinise, ochii îi erau stânşi, se gârbovise şi pierduse bucuria şi vorba.

— Am auzit că ai cheltuit prin ţări streine tot ce**-**ţi rămăsese de la unchiul tău... moşia ţi **s-**a vândut la licitaţie pentru datorii... ai rămas sărac şi strein... trebuie să te gândeşti la viitor... averea pentru un om este libertatea... şi iată ce ai pierdut... Dar să lăsăm acestea pentru altă dată... acum să mergem să cinăm. Zoe! ia braţul lui Manoil!

Vorbind astfel, ne duserăm în sala de mâncare, în sala aceea unde, sunt aproape doi ani, îmi aveam locul între Zoe şi Smărăndiţa. Zoe era încă acolo, mai formată şi graţioasă; dar Smărăndiţa trecuse ca un vis frumos! îmi aruncai ochii în dreapta mea, unde altă dată eram obicinuit să o văd şi să**-**i vorbesc... lucru ciudat! scaunul ei

era acolo, talerul, şervetul erau acolo, ca când o aştepta din**tr-**un minut **într-**altul să vie la masă!…

Domnul N. Colescu, după cum îmi spuse Zoe mai pe urmă, dăduse ordin ca nimini niciodată să nu ocupe acel loc şi în toate zilele să se puie talerul ei la masă, ca când ar fi fost încă în viaţă! De multe ori el se întâmpla să rămâie singur la masă: atunci închipui**ndu-**şi că Smărăndiţa este acolo, vorbea oare întregi cu fantasma imaginaţiei sale. La masă, cercetând de mai multe cunoştinţe, întrebai şi de Mărioara. La acest nume nimeni nu Voi să**-**mi răspundă. Tăcerea asta are o însemnătate, înţelegi tu?

Abia ne scularăm de la masă, unde domnul N. Colescu rămase încă, după obiceiul său, şi dând braţul Zoei, trecurăm **într-**un salon. Acolo duduca ne lăsă singuri câteva minute. Fără să simţesc nicicum amor, Zoe fermecă deodată toate simţirile mele prin frumuseţe ei.

„Ea mă iubeşte **–** îmi zisei **–** eu iarăşi nu sunt om care să nu ştiu a mă folosi de ocazii… voi face**-**o metresa mea; voi promite tot ce **s-**a cere şi voi lăsa**-**o să creadă că o iubesc: fetele sunt credule şi nu te înşală niciodată până ce ele înseşi nu se înşală”.

— Eşti pe gânduri? mă întrebă copila. Te căieşti poate că ai dat cuvântul să şezi trii zile aice? te cred, toţi sunt trişti în casa asta acum!…

— Sunt două zile, care niciodată în viaţa mea nu le voi uita; una plină de impresii dureroase, ziua când am fost silit să plec de aice; alta, o, Zoica mea, crede că**-**ţi vorbesc cu sinceritate! alta plină de fericire, ziua de astăzi, ziua în care ochii mei au putut să te mai vadă o dată! sunt pe gânduri, este adevărat; dar aceste sunt gânduri plăcute ca viaţa, vise de speranţă şi de fericire ce mă răpesc şi de care**-**mi este teamă să nu se răsipească îndată ce ai deschide gura să vorbeşti, o, Zoe!… Ah, dulce copiliţă! dacă nu vrei să fii pentru mine decât o cunoştinţă, o soră, taci, nu zice nimică, căci o vorbă rece, indiferentă, căzută din buze**-**ţi, îmi va zdrobi inima şi viaţa!…

La vorbele aceste, copila zâmbi de fericire.

— Auzit**-**am oare bine? zise ea. Vorbele aceste să fie

oare sincere?...

— Mă întrebi dacă vorbesc cu sinceritate? o, D-zeul meu, pentru ce nu pot depune acuma la picioarele tale, Zoe dragă, Lacrămile ce am vărsat şi cugetările ce am închinat survenirei tale?... Atunci poate m-ai crede, o frumoasă copilă! Zoe voi să răspundă, dar duduca se arătă la uşă.

— Trebuie să-ţi vorbesc fără mărturi, îi zisei... la noapte aşteaptă-mă...

— Ce zici? peste putinţă!...

— Apoi dar mâne plec... şi nu mă vezi niciodată.

— Vino, vino! răspunse ea.

Până ne despărţirăm seara, Zoe dete ordin să mă ducă în vechea mea cameră. Lucru ciudat! de doi ani aproape nimeni nu lăcuise aice! toate hârtiile şi cărţile mele le aflai aruncate pe masă astfel cum le lepădasem eu când m-am pornit.

Camera asta îmi aduse nişte survenire dureroase. Colo este fereasta ce dă asupra grădinei; grădina era odată verde şi înflorită, astăzi uscată şi tăcută!... Femeia ce domnea în locurile aceste doarme în sânul pământului... Sermană Smărăndiţă, nu te voi mai vedea niciodată! în deşert ascult cu luare-aminte ca să aud paşii Mărioarei prin grădină, nimic, nicio frunză nu se mişcă!... Colo este încă patul meu, pe care l-am udat de multe ori cu lacrămi... dar eu sunt astăzi schimbat!..." Mă înfundai în asemine gândiri şi Lacrămile îmi veniră în ochi... „Slăbiciune, îl îmi zisei, şi sunai să-mi aducă o butelcă de vin de Drăgăşani, ca să gonesc impresiile cele dureroase.

Mă răsturnai pe o canapea lângă foc să fum o ţigară. A.teptând butilca de vin şi fumând ţigara, cugetam la /. Iic; crezând că e lângă mine îi cântam dondănind ver Muric lui şi ni asupra ţigării:

„Aşa, ciragă copilită!
O ţigară ş-o guriţă!
paf! *puf*!
Zboară fum!
Paf! *puf*!

Toale-s scrum!”

Dar vinul îmi exalta şi mai mult, casa începu a mi se piu cu.1 e un irteşte cu mine… Voii să ies ca să mă duc tare *nile*. *ntms*… dar căzui iarăşi pe pat şi adormii. Umbra Smărăndiţei se arată înaintea mea.

„Iată-te, îmi zise fantoma aceasta. Altă dată tu erai floarea tinerimii noastre! patria ta puse să în tine atâta speranţă… inima ta era tânără şi plină de candoare ca o fecioară; câţi te cunoşteau nu puteau să se oprească de a te iubi… iar astăzi cel mai degradat om nu **s-**ar crede stimat ca să-ţi strângă mâna; cel ce crezuse în talentul tău astăzi roşeşte că a putut avea o asemine cugetare; inima ta **s-**a îmbătrânit, **s-**a degradat şi nu mai poate să bată de acum înainte decât la fapta nefolositoare!… pentru ce ai venit în casa aceasta? Vrei să amăgeşti pe Zoe; pare că roşeşti de a fi singur de felul tău, şi vrei să târăşti în tina în care te afli tu fiinţa astă tânără şi inocentă!…”

La aceste cuvinte mă deşteptai.

Ieşii în grădină: noaptea era întunecoasă, ninsoarea cădea nencetat; fruntea îmi ardea ca o flacără; un orologiu sună o oră după miazănoapte.

„Aide! zisei. Am avut un vis rău… iată tot morţii nu mai vin”. Îmi aruncai ochii la ferestrele apartamentului Zoei: erau iluminate; pe perdele mi se păru că văd desem**nându-**se umbra ei.

În două minute am fost la uşa apartamentului ei. Zoe. Auzind paşii mei, se pusese pe o canapea cu o carte în mână, ca când ar fi voit să-mi arate indiferinţă. Când întrai, ea se rădică, şi lăsând cartea îmi întinse mâna ei cea mică şi albă ca zăpada.

— Ai cerut să-mi vorbeşti fără mărturi, îmi zise ea. Să videm ce ai să-mi spui?

Niciodată n-am văz**ut-**o mai frumoasă: ochii săi ardeau ca doi diamanţi negri în umbra stufoaselor ei gene de velură. Buzele sale ruşioare, deschizâ**ndu-**se, lăsa să se vadă nişte dinţi mărunţi şi albi ca mărgăritarul. Părul ei neguros şi lucios era strâns în dosul capului, sub un văl de blondă neagi a; două şuviţe întunecoase ca două aripioare

de corb se întindeau peste tâmple şi se pierdeau pe după urechi, obrajii săi nu aveau un caracter; ca unda cea limpede, pe când ziua se îngână cu noaptea, astfel şi feţişoarele ei schimbau neîncetat culorile **într-**acel minut. Era investită **într-**un capot de casă, de şal verde cadrilat şi crăpat de la mijloc în jos, sub care se vedea o fustă de batistă fină şi albă ca ninsoarea. Peste mijloc era încinsă cu un brâuleţ de mătase împletit cu fir de aur, cu ale cărui căpătâie se juca ca eu nişte metanii; sânu-i rotund era ascuns până la gât în pieptarul capotului ei, al cărui guler se răsfrângea ca o şemizetă.

— N-am să-ţi spun nimică ce nu ţi-aş fi spus de faţă cu Smărăndiţa… însă numai cu ea…

— Atunci, şezi aice, îmi zise Zoe, făcâ**ndu-**mi loc pe canapea lângă dânsa.

— Nu, Zoică, locul meu nu este acolo, ci la picioarele tale! am trebuinţă de iertarea ta, o, copilă cerească!… nu ţi-am scris niciodată… m-am purtat ca un mizerabil… dar ce vrei? nu sunt atât de vinovat precum **s-**ar crede: te iubesc şi sufeream în tăcere: nu eram sigur că scrisorile mele or să-ţi facă mulţămire… fără aceasta…

— Mi-ai fi scris, Manoile, nu-i aşa? Oh, îmi place a crede aceasta… dar vezi, erai atât de rece când ai plecat! ş-apoi, nu puteam să-ţi spun nimica!…

— Aşadar, mă iubeşti, Zoe?… Oh! zi încă o dată… vorba aceasta mă face fericit.

— Pentru ce să zic vorba aceasta, Manoilul meu?… dar scoală-te şi şezi lângă mine… că şi eu am atâtea lucruri să-ţi spun!… De când mătuşica… sunt singură; sufăr în tăcere… inima-mi e plină… aveam trebuinţă de un frate căruia să-i spun toate şi care să mă înţeleagă…

— Zoe, îngerul meu! lasă vorbele astea la o parte, ca să nu vorbim decât de fericirea ce simţ să te revăd… lasă-mă să te privesc în faţă; să mă îmbăt admirând frumuseţile tale, căci te-ai făcut frumoasă ca lumina zilei!… lasă-mă să sărut mâna asta mică şi albă, ce am strâns-o de atâtea ori în visurile mele!… ştii tu, copilă? niciodată nu **s-**a văzut frumuseţe mai încântătoare!… cele mai fermecătoare

făpturi ale naturii şi ale artei se îneacă în frumuseţe ta!... Zoe, lasă-mă să sărut cosiţele aceste!... De câte ori în nopţile exilului meu nu am zis să o văd încă o dată şi-apoi să mor!... rează mă-tii capul, o, dulce înger, pe umărul meu, să te privesc!... Suflarea ta e dulce ca profumul florilor!... Ea mă încântă şi mă îmbată!... lasă-mă să răsuflu suflarea sânului tău virginal!...

— Manoile, mai păstrezi crucea mea ce ai primit-o din mâinile Smărăndiţei?

— Niciodată nu m-a părăsit... nicio seară, nicio dimineaţă nu a trecut fără s-o încarc de sărutări şi de lacrămi... Dar pentru ce mă întrebi, Zoica mea?

— Pardon, Manoile... o idee ce mi-a vinit...

— Dar, dar, crucea ta o am, şi ea nu mă va părăsi până la mormânt... dar, o, Dumnezeule! Zoe, pentru ce plângi?

— Oh! nimic... de recunoştinţă...

— Înţeleg... dulce înger! dacă Lacrămile aceste sunt numai rezultatul îndoielei ce ai despre sinceritatea mea, şterge-le, Zoică, şterge-le îndată!... nu depinde decât de la tine, dulce fetiţă... o vorbă, şi!... dar pentru ce laşi să curgă iară lacrimile?... Zoe, frumuseţile cu care natura te-a adornat nu mai sunt ale tale... lasă-mă să te privesc încă o dată... să te strâng încă o dată la sânul meu!... Zoe, o sărutare!... Cea dintâi sărutare, Zoe... o sărutare, şi viaţa mea va fi a ta!...

— Lasă-mă, Manoile... o, Dumnezeul meu, ce ai? eşti galbăn... privirea ta este sălbatică... mă sperii... lasă-mă... vai, tu nu mă iubeşti!...

— O sărutare, Zoe... nu te smulge din braţele mele, căci după tine târăşti viaţa mea!... o sărutare!... tu eşti amanta mea, mireasa mea!... viaţa mea este viaţa ta! voinţa mea, voinţa ta!... Zoe!... Zoe!...

— Lasă-mă! lasă-mă!... ţip!... o, Manoile, Manoile!... presentimentul meu era adevărat: tu nu mă iubeşti, căci nu este amor fără respect, şi tu nu mă respectezi... Oh, lasă-mă, şi du-te de aice!...

Zoe se dezbătea în braţele mele... Eu o strângeam la

sânu-mi şi o înecam de sărutări.

Nu ştiu cum se întâmplă, dar luminele se stinseră… capul mi se întoarse… Zoe, speriată serios, îşi adună toate puterile şi, smucindu-se, alunecă ca o umbră din braţele mele. Alerg după dânsa prin întuneric… aud un mic zgomot… umblu pipăind… o prind dirtvnou în braţe… Dar, abia o strâng la sânu-mi, şi începe să râdă cu hohot… lumina se aprinse, şi eu mă văzui cu duduca în braţe!

— Aşa-i că nu-ţi trecea prin gând că sunt eu? ha! ha! ha!… am ascultat la uşă!… şi când m-am încredinţat care-ţi era gândul… ha! ha! ha!… am strâns luminele şi, smulgându-ţi pe Zoe din braţe, am rămas în locul ei… Ha! ha! ha!… oi să râd un an întreg de istoria asta… Manoile, nu-ţi rămâne decât să pleci de aici şi să nu cauţi să vezi pe Zoe decât după ce vei dobândi iertarea ei…

— Voi pleca numaidecât, dar spune-mi: Zoe era în complotul acesta?

— Vrei să-ţi spun adevărul? nu era…

G

Abia isprăvi şi începu să râdă.

A doua zi plecai de dimineaţă, făr-a zice adio nici măcar domnului N. Colescu… Acuma râde şi tu… nu-mi pasă!

22 ianuarie

Nu ţi-am scris de câteva zile. Crezi că eşecul ce am întâmpinat la Petreni mi-a îngheţat pana în mână? nu te teme.

Mititica Zoe era foarte graţioasă, în adevăr, dar acum nu mai gândesc la dânsa. Alexandru S… avea cuvânt când zicea: „Prefer femeile măritate”. Astfel am şi pus în lucrare axiomele acestui mare observator.

Sunt cinci zile de când m-am introdus pintre ceea ce se numeşte aice (stil de afişuri) înalta nobilime. Cinci zile de când am aruncat ochii pe una din cele mai frumoase femei din capitală. Dar mai înainte de a-ţi spune istoria asta, voi să-ţi descriu circul persoanelor pântre care m-am introdus.

Când treci prin Valahia de la margini până la

Bucureşti, nu poţi crede că vei găsi în saloanele boierilor o societate care este diametral opusă eu mizeria câmpiei. Bucureştii este ca un vas din acele cu aburi ce rătăcesc pe sălbaticile mări ale Africii, în mijlocul mizeriei celei mai complete, dar pe al căruia bord afli cele mai luxoase camere plăcute societăţii şi mai alese lucruri ce încântă simţurile şi spiritul.

Luxul cel mai mare, aice, stă în eleganţa echipajelor, mulţimea servilor, bogăţia apartamentelor situaleta damelor. Nimic de artă: în tot Bucureştii nu găseşti un tablou original sau copie *des grands maîtres 1*! iar biblioticile cele mai mari, când nu sunt numai desemnate pe pereţi, sunt încă întrebuinţate ca mobile ce ar împodobi camera.

Conversaţia nu este nici mai puţin plăcută, nici mai puţin spirituală în saloanele Parisului, însă nu iese niciodată din şirul ideilor ordinare.

Limba ce se vorbeşte este mai mult o franţuzască, umplută pe ici pe cole cu vorbe româneşti. Literatura franceză singură este cunoscută; de cea naţională n**-**au nicio idee şi pentru cultura ei niciun zel. Bărbaţii trec serile jucând cărţi. Femeile, cele bătrâne şi slute asemine, iar cele tinere şi frumoase se ocupă numai de a plăcea. Pot zice că ele sunt şi mai spirituale decât bărbaţii; au multă inimă şi sunt totodată drăgălaşe şi fără prejudecăţi, ceea ce**-**mi iese bine la socoteală.

În două zile, din**tr-**un capăt al Bucureştilor se lăţi numele meu. Dar de ce? am câştigat în cărţi vreo trei mii ducaţi: mă instalai în case bune; îmi făcui echipaj strălucit, haine de minune, lachei cu livrele.

La Paris cunoscusem o damă româncă foarte spirituală, dar nici tânără, nici frumoasă. Auzeam că în casa ei se fac întâlniri amoroase, dar nu credeam. **Într-**o sară am văz**ut-**o la teatru; ducâ**ndu-**mă în lojă **–** la dânsa **–** îmi bănui de ce nu-i făcusem onoarea de a o vizita. I**-**am spus că a doua zi voi veni. Mă duc. Care fu surpriza mea, frate, când văzui acolo pe Frosa; pe Frosa, care am scăpat**-**o de la moarte; pe Frosa, care se călugărise în ochii mei!

Ea îmi spuse pe scurt că, auzind de venirea mea, făcu cunoştinţă cu doamna S... vestită mijlocitoare pentru întâlniri, şi astfel făcu ca să mă vadă. Îmi spuse că amantul ei, viind de peste hotar, o răpi din mănăstire şi se cunună cu ea; apoi a fost osândită pe trei luni la închisoare, dar după aceea a căpătat libertatea şi voia de a trăi cu bărbatul.

După invitarea ce-mi făcu, m-am dus la dânsa acasă am văzut pe bărbatu-său, Nae P... este boier mare şi bogat; tată-său murind, îl lăsă moştenitor pe o avere bună; acum e în slujbă mare; boier de Divan!

Dar Frosa e răpitoare. Ea acum nu are mai mult de 19 ani; bălaie ca o stea rătăcită în noapte; frumoasă ca un serafim; vie, vorbăriţă, cochetă... ca când n-ar fi îmbrăcat niciodată rasa. Cum o văzui, făcui planul de a mi-o face metresă. Am înţeles că ea nu are sângele rece al Şarlotei lui Werter, ce planta curechi, nici virtutea Corneliei, căreia i se rosese degetele torcând la lână. Ea are prea mult spirit ca să lase să treacă cei mai frumoşi ani ai vieţii sale fără să culeagă florile primăverilor lor; şi are prea mult gust pentru ca să puie în practică o virtute băcălească. Nu prea are idei, pentru că la mănăstire nu le-a putut căpăta, dar întru această mă însărcinez eu să-i insuflu cât de multe; în curând, sunt sigur, ea va avea mai multe idei şi decât mine, prin urmare sper că-mi. Voi forma o metresă rară de care să mă pizmuiască toţi.

26 ianuarie

Iubite B...

Sunt pe aproape de fericire, pe aproape de a-mi realiza planul. Frosa mă iubeşte; am înţeles că mă iubeşte. Astăzi, ducân**du-**mă la ea, îmi spuse că bărbatu-său **s-**a dus la ţară şi că doreşte să cineze deseară la mine acasă, fără altă condiţiune decât să fiu discret.

Trebui să ştii că am pierdut capul de bucurie; şi nu vei tăgădui că nu am cuvânt. Sărmane B... nu te invit niciodată să te însori: sunt cinci zile numai de când m-am cunoscut cu Frosa, şi bietul Nae e pe aproape de a purta coarnele. Cu toate aceste, însoară-te, însă trebuie să-ţi

schimbi ideile ce ai despre femei.

27 ianuarie

Seara trecută m-am dus la balul mascat unde Frosa îmi dăduse cuvânt să ne întâlnim.

— *„Plus* îl *y des fous, plus on rit" 1*, îmi zice bălaiul meu serafim, îndată ce mă văzu. Pentru aceea să ducem cu noi două părechi amorate! femeile vor să păstreze masca… Dar ce-ţi pasă? să le lăsăm această plăcere; pe la sfârşitul cinei sper că ele singure or să se demaşte… apoi te încredinţez că va fi ceva original.

În adevăr propoziţiunea Frosei îmi păru originală. Primii bucuros, şi trimisei feciorul acasă să prepare o cină pentru şese persoane.

Frosa se duse, şi peste câteva minute veni însoţită de două dame şi doi cavaleri mascaţi.

— Să mergem! îmi zise ea.

Cele patru masce ne urmară fără să zică o vorbă.

Eu mă urcai cu Frosa în trăsura mea; iar *în* careta ei se încărcări cei patru necunoscuţi.

Cina era splendidă. Fiece cavalier se puse cu dama lui la masă.

Una din dame era tare voioasă, cealaltă, şi care şedea lângă mine, părea gânditoare şi ochii ei mari şi negri erau ocupaţi mai mult de mine decât de cavalerul ei.

Frosa începu conversaţia, făcând o diatribă spirituală şi muşcătoare asupra celor mai multe femei ce văzuse la bal. Calificaţia ce da persoanelor despre care vorbea era atât de ingenioasă, inelt ai fi zis că le pune un fier roşu pe frunte.

A-ţi. Scrie toate câte **s-**au zis, ar fi prea. Lung, apoi mei nu-mi aduc bine aminte, îţi voi zice numai câteva:

— Văz**ut-**aţi zise ea **–** pe d-na ML. Îmbrăcată în albastru din cap păr-îa picioare? în adevăr semăna o cocardă tricoloră franţuzască.

Asta ne făcu să râdem.

— Ha! ha! făcu unul din cavalerii ce îaţălese mai târziu jocul de vorbe al Frosei.

— În sănătatea Frosei! strigai, rădicând paharul.

Toastul meu se primi în strigări de bucurie.

— Ciocoi! împleţi paharul încă o dată!... voi să-nec durerile mele!...

— Manoile – zise Frosa – eşti inspirat... improvizează-ne o poezie.

— Bucuros! dar dă-mi un sujet.

— Un sujet? şi care alta! decât viaţa ta?

— Fii e r

Apoi începui prin strofa greeasta:

I

Singur eu venit-am pe acest pământ.
Singur mă voi duce în al meu mormânt!
Mâna unei mume nu m-a legănat;
Pe-al prunciei leagăn, dorul mi-a cântat!
Dar cu toate aceste, l-ai vieţii soare.
Eu creşteam în lume ca o dulce floare...
Umpleţi înc-o dată cupa mea cu vin.
Să înec într-însa crudul meu suspin!...

Toţi bătură în palme, strigară: „bravo" şi rădicară toastul în sănătatea mea.

— Alt cuplet! alt cuplet! strigară toţi.

II

O femeie însă... cine ar fi crezut?
O fe...

Aice mă oprii: îmi era cu neputinţă să mai urmez... lucru ciudat! talentul meu mă părăsisă!...

Dară dama ce şedea lângă mine mă privea ţintă, şi ochii ei jucau în lacrămi.

— Cu atâta mai bine, îi zisei. Ce e bun talentul în ţara care trăim?... nu mai pot urma... Ciocoi, vărsaţi vin! să beau până când zorile vor săruta genile de aur ale „Frosei! ... O, iubita vieţii mele, nu deschide rana inimei mele... îmi faci un rău crud!...

— Dacă este aşa, Manoile, eu însumi te rog să nu mai urmezi... Femeile sunt egoiste, voiam să ştiu dacă am vreo rivală...

— Numai atâta? O, îţi voi spune bucuros! am iubit o dată în viaţa mea, câteva zile numai...

— Mărioara?

— Ai gâcit, dar acest nume acuma este mort în inima mea; vezi: îl pronunţ cu indiferinţă… pot să-l şi blastăm!…

— Dar am auzit mai vorbindu-se de o Zoe…

— Zoe… ce nume ai pronunţat!…

— Ah, vezi?… Am gâcit! Zoe ţi-e dragă… dar nu sunt geloasă… ea nu' te iubeşte… căci nu poate să iubească doi deodată… sărmana copilă, amorul ce are pentru L…

are s-o ucidă!…

— Ceea ce zici este o calumnie, Froso! zi-mi că muma mea s-a prostituat la lacheii tăi, zi ce vrei despre mine; nu-mi pasă! dar ceea ce ai zis despre Zoe nu-ţi dau voie a o repeta… căci eşti femeie şi nu pot să o răzbun… Dacă un altul decât tine ar fi zis aceasta, un bărbat… pe D-zeul meu… o viaţă am şi ţin la dânsa mai puţin… decât la paharul acesta!…

Paharul ce aveam în mână, trântindu-l pe masă, se sparse în bucăţi.

— Manoile! tu mă ameninţi?

— Voi să stimezi şi tu pe acei ce stimez eu.

— Această este un despotism nesuferit!… îţi spun că femeia asta nu-mi place, pentru că o iubeşti… doviaeşte din contra!

— Tu eşti geloasă, sau te prifaci a fi, nu-mi pasă! n-am trebuinţă să-ţi dovidesc că te iubesc numai pe tine: aş zice o minciună…

— Vezi!

— Froso! să facem pace, şi ascultă bine ceea ce voi să-ţi spun. Nu iubesc nici pe Zoe, nici pe nimeni. Pentru Zoe am stimă şi amicie ca pentru osor; pentru tine un capriciu… iată tot! să te iubesc, Froso? sărmană copilă! dar pot?… inima mea este uscată!… ce vrei tu? nu este vina mea… soarele poate să se stingă, sau să se facă mai călduros; pământul să se despice sau să se facă mai roditor; lumea poate să se piardă sau să se facă perfectă; toate aceste nu merită să le dau nicio căutătură de ochi… nu mai cred în nimică, şi inima-mi nu mai bate pentru nimică, afară decât pentru vinul acest fermecător; nu mai

cred în nimică; iar în amorul femeilor mai puţin decât în toate…

— Dar mi se pare că era odată vorba să iei pe Zoe de femeie, Manoile?

— Ceea ce-mi zici este o glumă… să mă însor cu Zoe; eu, cel mai desfrânat între oameni, cu Zoe, un copil încă, exemplul blândeţii şi al candoarei?… cel puţin până astăzi… nu-mi pasă cauza pentru care eşti nebună, Froso! Dar tu nu ştii nimic, copila mea! vezi tu junii aceştia ce mă încunjoară şi nu fac nimic fără să mă consulte? femeile aceste ce se dispută pentru mine? toţi! tu însuşi, Froso, şi chiar Zoe, peste câteva zile vor întoarce capul de la mine, şi se vor ruşina căci mi-au dat mâna!… şi ştii tu pentru ce? pentru că ea mâne echipaj, servi, mobile, diamante, toate le voi pierde. Sărmană copilă, tu nu ştii încă ce sunt oamenii! femeile nu mă caută pentru ochii mei; oamenii nu mă consideră pentru talentul meu, sau pentru mine; ci pentru poziţia mea! ce vrei? oamenii sunt ca păsările: pe cât un arbore este înflorit, ele îl vizitează; iar când frunza şi floarea se usucă, ele zbor şi-l ocolesc! Pentru aceea nu voi să las nimărui plăcerea de a mă dispreţui: înainte de a cerca nenorocirea aceasta, îmi voi da un pistol în cap… e sigur cum te văd…

— Ce ai, fetiţă? întrebă Frosa pe dama ce şedea lângă mine.

— Nimic!… răspunsă aceasta, şi căzu leşinată în braţele mele.

Cea dintâi mişcare ce făcui fu să-i scot masca, crezând că aceasta o năbuşeşte.

Nu poate să-ţi treacă prin gând ce am văzut! Era Zoe.

O luai în braţe şi o dusei pe canapea. Umblând şi făcând toate mişcările aceste, mi se părea că visam sau că vedeam împrejuru-mi o fantasmagorie!

Cu toate aceste, nu voii să încredinţez nimărui grija de a o deştepta. Şezui aproape de dânsa, ţiind graţiosul ei cap pe sânul meu.

Peste cinci minute Zoe deschisă ochii.

— Manoile – îmi zise ea – nu-mi vei ierta niciodată, poate, astă urmare; nu-i aşa? Dar, Manoile, trebuia să te văd încă o dată, sau să mor!…

— Explică-te, Zoe, nu te înţeleg.

— Dar îţi voi spune tot… însă… nu suntem singuri…

— Ieşiţi! Ioane! Constantine!… nu sunt acasă pentru nimeni…

Servii ieşiră.

— Dar ochii nu mă înşală!… Andrei! Elena!… aice!… mascele acele!… îmi pierd capul!… Zoe, spune-mi ce înseamnă toate aceste? spune-mi, nu sunt nebun? sunt eu? tu? ei?…

— Linişteşte-te, Manoile!

— Iată-ne singuri!

— Dar… însă lasă-mă să-mi adun ideile… vai, am suferit atâta!…

— Sărmană copilă!

— Noaptea în care ne-am întâlnit la ţară, Manoile, a fost una din cele mai dulci şi totodată din cele mai crude ce am trecut! dulce, căci te-am văzut, căci am crezut un minut că mă iubeşti… crudă, căci mai pe urmă purtarea ta m-a făcut să înţeleg… dar să nu mai vorbim despre aceasta… voi să uit tot… a doua zi plecaşi, supărat! ideea că poate nu te voi mai vedea îmi rupea inima;

şi viaţa mea mi se părea că cade în bucăţi la picioarele mele Mă bolnăvii… câteva rude veniră să mă vadă… între alţii veni şi Frosa… îi spusei tot; de la ziua călugăriei ei capătasâm cea mai mare simpatie pentru dânsa, şi ea mă iubeşte ca osor. Voii să te văd, cu orice preţ… Frosa îmi făgădui că în mai puţin de şese zile o să te întâlnesc; ceea ce s-a şi făcut întocmai: să facă cunoştinţa-ţi, să te lasă să crezi că te iubeşte, apoi să cinezi împreună aice, unde sub cuvânt că suntem nişte amatori de plăceri, să pot să te aud, fără ca să ştii.

Mai întâi nu primii: mi se părea o crimă să amăgesc… dar, o, Manoile! te iubesc atâta de mult! trebuie dar să ascult ce-mi dictează inima!

Mulţămesc că mă apărai pe când Frosa mă calomnia,

înadins... vorbele tale era ca un balsam pentru durerile mele!... era să plec, încă de atunci! dar ceea ce ai fost zis la urmă, despre hotărârea ce ai luat de a muri, mi-a făcut un rău crud!... dar era o glumă, nu-i aşa?... ah i zi că era o glumă!...

— Da, da... o glumă, Zoe, ca să treacă timpul.

— Acum sunt încredinţată că nu mă iubeşti!... nu-ţi mai fac nicio mustrare... ci o rugăminte: să-ţi păstrezi viaţa şi sănătatea!... ţi-am spus tot... acum trebuie să plec... Manoile, încă un cuvânt! n-o să te ucizi, nu-i aşa?

— Nu, nu... dragă soră, am glumit!

— Adio! îmi zise ea suspinând şi ascunzând capul în sânul meu. Apoi sculân**du-**se repede: Pardon! pardon S Manoile... sunt nebună!...

Câte frumuseţi! câtă candoare, şi câtă iubire!...

De ce nu pot să te iubesc, o, tu cea mai nobilă dintre femei?... sau mai bine, pentru ce mă iubeşti tu atâta de mult?...

30 ianuarie

Ieri seara am fost la bal, cu intenţie mai mult să întâlnesc pe Frosa şi să-i cer socoteală pentru farsa ce mi-a făcut.

Închipuieşte-ţi, iubite B... cât de nebune sunt femeile şi ce sacrificii nu sunt în stare să facă când le intră câte ceva în cap!

Nebuna aceasta, spre exemplu, jucă un rol tare delicat: ea risca a-şi con: pl omite reputaţiunea în ochii lumii şi fericirea vieţii sale. Ah! iubitul meu, pentru ce creatura cea mai graţioasă, cea mai nobilă, cea mai simţitoare, a trebuit să usuce florile tinereţii mele!...

De ce stai pe gânduri? mă întrebă o mască. Ai numai o lună să trăieşti; profită de plăcerile vieţii!... Dă-mi braţul, şi nu fi supărat de mine...

Nu înţelesesăm glasul... eram în distracţie... Masca îmi luă braţul şi mă târf prin sală... Eu o urmam ca când eram magnetizat.

— Toată lumea se veseleşte, numai tu să fii trist, Manoile?... Eşti copil, dragul meu!

Ieşind din distracţie, înţelesei că masca care mă întreba era Frosa.

— Lasă-mă, Froso! sunt mânios pe tine!

— Ai dreptate, Manoile!... am făcut rău, îţi mărturisesc; dar ce vrei? Zoe m-a mângâiat mult în nenorocirile mele; eu îi eram datoare chiar cu recunoştinţă. Puteam ou să o las să moară? ea te iubea atât de mult!... Astăzi, mulţămită lui Dumnezeu! roşeşte de câteva minute de slăbăciune.

— Ce vrei să zici?

— Voi să zic că nu cunoşti încă femeile, Manoile (mă vei ierta că te numesc încă astfel?); insultă o femeie; pune-i fierul roşu pe frunte; cu toate aceste ea poate încă să te iubească; însă teme-te să nu o pui niciodată **într-**o poziţie umilitoare, căci amorul propriu...

— Cefei?[8]

— Lucrul e foarte simplu: Zoe nemaipurtâ**ndu-**mi niciun interes, pot să sper... că vei fi mai puţin scrupuloasă cu mine?...

— Mai încet, micul meu donjuan!... ascultă, Manoil! voi să-ţi vorbesc serios: îţi port un interes de soră;

Iată tot. Dar închipuieşte-ţi (lucru ce ar fi cu neputinţă!) că aş avea un alt simţământ; ei, bine! mă crezi tu că eu sunt o femeie care nu poate afla în datoriile sale atâta putere ca să-l înfrâne? însă eu, Manoile, ţi-o repet: nu iubesc, nu pot iubi decât pe bărbatul meu...

I Dar să lăsăm acestea, ca să nu ne mai aducem niciodată aminte. Spune-mi: cunosc**ut-**ai măsci?... în adevăr, ce înseamnă galanteria asta?... îţi vorbesc şi nu mă asculţi... unde-ţi sunt gândurile?

— Ah! Zoe se crede umilită?

— Ei, bine! ce-ţi pasă? ai zis?

— Da... negreşit... mi-a venit o idee... din întâmplare... cine este femeia aceea ce dă braţul ofiţerului celuia?

— Ce, n-o cunoşti?

---

8 Se pare că textul este fragmentat, în original lipsind cîteva replici.

— Mi se pare... dar nu... mă-nşăl... este peste putinţă...

— Este Mărioara. Vezi cum s-a schimbat? pentru Dumnezeu, Manoile, ce ai?...

— Mărioara... şi colonelul cela este bărbatul ei?

— Văd că eşti la a.b.e. Despre cele ce privesc pe nenorocita asta! Să şedem aici, şi să-ţi spun istoria ei.

— Da, da... niciodată n-aş fi crezut să o văd atâta de schimbată!

— Sunt aproape doi ani... după plecarea domniii-tale. Într-o zi, aflarăm că Mărioara se mărită.

Asta fu un eveniment în Bucureşti, căci nu era un singur om de societate care să nu fi admirat spiritul şi graţiile ei. Puţine femei, care să nu fi fost geloase pentru interesul ce oamenii îi purtau. Bărbatul ce trebuia să ia era dintre cei întâi boieri, bogat şi influent, dar bătrân; fără cunoştinţe. Tata Mărioarei se opunea la asemine măritiş pentru cuvântul că ginerile era cu trei ani mai bătrân decât socrul; dar Mărioara, nu ştiu pentru care cuvânt, îl voia eu orice preţ. Nunta se făcu. Nu trecu o lună, şi Mărioara fugi la moşia frate-meu. Fuga asta făcu scandal mare în Bucureşti. Bărbatul Mărioarei se plânse la Curte. Frate-meu fu exilat la o mănăstire; iar Mărioara a se întoarce la bărbatu-său, sau a se închide pentru totdeauna într-o mănăstire. Atunce ea avu recurs la câteva persoane influente, dintre streini, cu condiţiile acele eu care Maria Egipteanca făcu cu căpitanul corăbiei; căsătoria el fu stricată şi bărbatul îndatorit a întoarce zestrea.

Un june ofiţer de husari ce domnea peste inima ei, în mai puţin de trei luni, jucă în cărţi toate diamantele

Mărioarei. Pe de altă parte, ea ţinea casă deschisă, în care era primiţi şi desfătaţi toţi ofiţerii armiei de ocupaţie[9]: mese splendide, baluri se repetau în toate zilele. Astfel încât fu silită să se împrumute, puind toată averea sa în

9 După înfrîngerea revoluţiei de la 1848, prin Convenţia de la Balta-Liman, încheiată între Turcia şi Rusia ţaristă, s-a hotărît menţinerea stării de ocupaţie în Moldova şi Muntenia pentru a se înăbuşi orice încercare de revoluţie.

gaj.

T'înărul husar trebui să plece din ţară: Mărioara îl urmă în Roşia, de unde, peste două luni, se înturnă **într-**o desevârşită mizerie. În lipsa ei, creditorii, neprimind regulat interesele, îi vândură moşia la licitaţie. Această se făcu, sau nu se făcu după regulă, nu ştiu; îndestul că averea ei se vându mai pe nimica, şi nu se putu plăti toată datoria.

Mărioara nu era o femeie care să moară de foame; în mai puţin de o lună îşi reluă zborul ei de mai nainte. Astă dată amantul ei era un evreu bogat; trebile îi mergea cât se poate de bine. **Într-**o zi însă fiul lui Israil găsi ascuns în apartamentul Mărioarei un ofiţer de cozaci. Evreul strigă; pusă înainte sacrificiile ce făcusă pentru dânsa; ofiţerul, supărat de atâta larmă, trasă sabia şi pusă în fugă pe rival; apoi, fără mai multă ceremonie, se întoarce şi taie **–** coada Mesalinei aceştia. În curs de trei zile după întâmplarea asta, el umbla din casă în casă, arătând talismanul său.

Pe altă parte, fiul Iudei îi luă înapoi toate darurile ce**-**i făcusă; iar Mărioara, părăsită de rude şi cunoştinţe, se văzu pe poduri.

Pre cât o femeie poate să se degrade şi să se prostituie, Mărioara se cufundă în huma tuturor viciurilor. Astă dată nu mai era amorul plăcerilor care o târa în pieiire, ci trebuinţa: trebuia să se prostituie pentru o bucată de pâine.

Astăzi, mulţămită ofiţerului celuia ce**-**i dă braţul, ea **s-**a mai în piciorat.

Dar, uită**-**te, Manoile! cum toate femeile îşi întorc capul când o văd!

— Acum înţeleg pentru ce, când întrebam de dânsa, toţi tăceau, sau clătinau din cap.

— Cele ce auzi despre dânsa trebuie să**-**ţi facă o impresiune tristă, Manoile!... Nu vei tăgădui că ai iubit**-**o mult...

— Vai! era cel dintâi amor... dar să nu mai vorbim despre aceasta!... o nebunie!... să plecăm de aice!... vederea ei mă dezgustă!...

— Manoile, te iubesc ca o soră: de aceea voi să-ţi vorbesc fără făţărie… Dar să-mi făgăduieşti un lucru!

— Orice vrei.

— Să nu te superi de ceea ce voi să-ţi spun, măcar oricât de amar ar fi adevărul vorbelor mele!

— Îţi jur!

— Ziceai că vederea Mărioarei te dezgustă; pentru ce? pentru că te-a înşelat altă dată, sau pentru că ţi se pare degradată astăzi?

— Pentru cel din urmă cuvânt.

— Bine. Acum ascultă: după obiceiurile de astăzi, bărbaţii sunt şi mai liberi, şi mai toleranţi în faptele lor decât femeile. Dacă îi întrebi, răspund: natura aşa a voit! consecuinţele libertăţii la o femeie sunt funeste! deci femeia nu poate să aibă aceeaşi libertate ca bărbatul; prin urmare femeia nu trebuie să fie virtuoasă numai pentru amorul virtuţei, ci şi de temerea relelor consecuinţe: astfel că, urmând acestui rezonământ, dacă s-ar inventa o maşină care să întâmplene consecuinţele la care o femeie este expusă prin libertatea sa, morala nu este pentru nemica, şi femeia poate să se degrade în toate privinţele!… Eu însă nu împărtăşesc absurditatea asta şi cred că şi dumneata eşti de părerea mea!

— Unde vrei să vii?

— Am vrut să-ţi arăt că bărbat şi femeie sunt egali înaintea virtuţei; că, prin urmare, un bărbat prostituat trăieşte cât o femeie prostituată. Manoile, ziceai că femeia asta te dezgustă, pentru că este o prostituată! ai cuvânt: dar, între noi să fie, ştii că nu poţi să-i arunci piatra? ştii că dezgustul ce-ţi insuflă Mesalina aceasta, poţi să insufli şi tu, dacă nu astăzi când prestigiul trăieşte încă, dar mâne, mai târziu, celei mai dulci, mai frumoasp şi mai nobile, Zoei?

— Ştiu.

— Ştii, şi mi-o zici asta cu sânge rece, nu cugeţi să te îndreptezi?…

— Ţi-o zic cu sânge rece, pentru, c-o ştiu bine. Să mă îndreptez? este pe ea târziu. Ascultă, Ffcose, şi crede că-ţi

vorbesc cu sinceritate, nu mai am inimă, viaţa îmi este o povaaafă, Lumina soarelui mă apasă, Nu mai găsesc mulţămire decât în viciu; vezi dar, ca să mă îndrepte, va să zică să mor-Des ce înseamnă mişcarea asta? pentru ce toată lumea se duce acolo?”

— Ce femeie frumoasă! şopti unul pe la urechile mele.

— As da viaţa mea pentru un zâmbet ai ei! răspunsă un altul, şi alergă să iasă înainte.

— Ce, nu măr-asăl, Froso?... priveşte: „ea este... Zoe! Zoe la braţul generalului... Nu, nu se poate.

— Ai găcit, ea este, Zoe dar pentru ce te miri?

— Nu, nu mă mir, dar o ştiam? la ţară...

— Te înşelai... de două zile Zoe este în Biucureşti; şede la una din mătuşile sale, amică a generalului care-i dă braţul... Nu pot gândi nimic rău; dar ţi-a», spus: teme-te de a pune vreodată pe femeie **într-**o poziţie umilitoare... vezi cum toată lumea o priveşte?... în adevăr, Manoile, copila asta este regina frumuseţilor... ţine, clacă vrei, hai **s-**o vedem; dă-mi braţul: voi **s-**o mistific puţinteh...

Mă lăsai să mă poarte.

Străbăturăm, cu destulă osteneală, mulţimea ce era adunată ca să admire pe Zoe; şi ajunserăm până la dânsa.

Frosa îi adresă câteva vorbe pe care nu le auzii. Eu o salutai. Zoe îmi răspunsă prin**tr-**o rece închinare din cap.

— Cine este tânărul acesta? o întrebă generalul rus.

— Nu-l cunosc, răspunsă ea, şi răspunsul ei veni până la urechile mele.

— Auzi tu? Zoe, îngerul acela... o, indigntrate... fiindcă-i la braţ cu generalul nu mă cunoaşte!... În adevăr, iubită, mi-e teamă să nunebunesc!...

— Ce ai? mă întrebă Frosa. Eşti preocupat şi palid!...

— O să-ţi cer iertare, dacă nu pot sta mai mult aice... Eşti prea delicată, ca să nu-mi dai voie să plec... nu-mi e bine... pământul se învârteşte cu mine...

— Şi unde te du-c-i? mă întrebă ea.

— Unde mă duc? ştiu eu!...

Zicând aşa, salutai şi plecai spre uşă. Aici însă mă

întâlnii **faţă-**n faţă cu Zoe.

— Eşti ca celelalte, îi zisei.

Ea zâmbi ca când necazul meu îi făcea plăcere.

Ieşii din bal.

Te încredinţez că niciodată în viaţa mea nu am suferit atâta!

Mărioara, prostituată!... Zoe nu va să mă recunoască! ... Oh... dar lumea asta este un iad!... Plecai pe jos în mijlocul nopţii, fără să ştiu unde mă duc picioarele... nu mai ştiu ce fac şi ce gândesc!... dar dacă cineva ar fi scris cugetările mele, ar fi făcut să sângere inima ce ar fi cetit... era frig; eu, însă, nu simţeam nimic...

Când mă trezii eram afară de barieră, în mijlocul câmpului... eram ostenit... şezui la rădăcina unui tei de lângă şosea. Acolo auzii urletul unui lup, nu departe. În durerea mea simţeam o fericire de a fi sfâşiet de fiara astă sălbatică... astfel o aşteptam cu bucurie... când zgomotul a doi armăsari, ce târa repede o sanie, mă făcu să întorc capul. Era lună. Sania se opri înaintea mea.

— Manoile! Manoile i mă chemă un glas de femeie. Era Frosa.

Mă rădicai şi mă dusei către sanie.

— Ce faci acolo, la oară asta?

— Aştept să vie lupii... dobitoacele astea, sărmanele, urlă de foame... voi să le procur o cină delicată.

— În adevăr... o, Dumnezeule! suntem pierduţi! îi aud urlând... Manoile, urcă**-**te iute în sanie...

— Iată**-**i, vin cu cârdul **–** strigă vezeteul **–** urcă**-**te, domnule, că eu plec... am femeie şi copii, şi n**-**am gust să**-**mi rămâie oasele aice!...

— Mergi! îi strigai eu.

Vezeteul întoarse sania repede să plece. Frosa se rădică în picioare şi se lăsă să cadă din sanie în ninsoare: caii zbura ca vântul spre oraş. Eu alergai să rădic femeia ce mai voia să moară cu mine, decât să mă lase în prada lupilor.

— Ceea ce faci, Fi oso, este o nebunie.

— Tu mi-ai scăpat viaţa, şi eu sunt datoare să scap pe

a ta, pentru ca să fim chit.

— Ce fel poţi să mi-o scapi, când nu vei putea să-mi dai niciun ajutor? din contra, şi tu eşti supusă pericolului.

— Ba nu, fiarăle astea, când ne-or vedea doi, s-ar spăimânta şi ar fugi.

Lupii veneau alergând spre noi.

— Dumnezeule, iată-i cum vin de repede, or să ne sfâşie!... Zicând vorbele astea se lipi de mine, şi strângându-mă în braţe: Apără-te, Manoile!...

— Dar cum să mă apăr? n-am cea mai mică armă; ceea ce pot să fac este ca să le ies înainte eu... cum nu sunt mulţi, cu mine s-ar sătura, şi tu vei scăpa... Froso... o idee... mâne servitorii tăi or să vie să ne culeagă oasele... Lumea o să zică că noi ne-am iubit, şi că întâlnirea noastră a fost culpabilă... Froso, asta este o nenorocire de care nu te mai poţi apăra... Froso... lupii sunt încă departe... înainte de a muri, lasă-mă să gust un minut de fericire... să răsuflu suflarea ta cea dulce!... Fii a mea fi oso... şi viaţa noastră să zboare într-o lungă sărutare de amor şi de voluptate!...

— Manoile, pentru ce vrei să te dispreţuieşti? niciodată, niciodată... oi muri curată cum am mai trăit: iată singura fericire ce voi să gust înainte de a muri... dar priveşte... vin!...

Frosa, tremurând de spaimă şi de frig, se strânge lângă mine ca o floare ce se tupilă în iarbă.

Lupii ajung... dar, în loc să se arunce asupra noastră, ne privesc şi trec repede spărioşi.

Ne-am fost făcut de spaimă singuri.

Fearăle acele era nişte câni întârziaţi pe aproape la un cadavru de cal, unde, siliţi de a lăsa locul unei potaie de lup, alergau sperioşi.

La noutatea asta neaşteptată, Frosa săltă de bucurie, şi aruncându-se în braţele mele:

— Acum o sărutare de soră! îmi zisă ea.

Buzele mele întâlniră pe ale sale fragede şi profumate... puţin trebui să mor de plăcere!...

— Acum să mergem, Manoile...

— Să mergem.

Plecarăm către oraş. Dar nu făcurăm cincizeci de paşi, şi Frosa îmi zise:

— Manoile! eu nu-mi mai simt picioarele, nu mai pot merge.

— Ce? eşti desculţă? o întrebai eu, uitându-mă la picioarele ei.

— Când am sărit din sanie, mi-am pierdut pantofii şi mantela... Dar ce să fac, Manoile? eu oi să mor de frig... oi să-mi pierd picioarele!

— Trebuie să te iau în braţe.

Ea primi bucuroasă.

O luai în braţe şi îi învelii picioarele în mantela mea. Mâinile sale reci ca gheaţa le încălzeam sub buzele mele.

După câteva minute:

— Cum ai venit după mine? o întrebai eu.

— Când ai ieşit din bal, aveai figura unui om ce merge să se ucidă: mi-era teamă să nu faci vreo nebunie... te-am urmat cu sania încet până la locul unde ai stat. Trebuie să mărturiseşti, Manoile, că eşti copil de tot!... dacă-ţi eram soră, te-aş fi corectat... dar nu sunt decât o amică, şi nu pot decât să fiu indulgentă la toate nebuniile ce-ţi trec prin gând.

— Eşti un înger, Froso!... Ah, pentru ce toate femeile nu sunt aşa?

— Vrei să faci aluzie la Mărioara?

— Ţi-am zis-o: numele acesta e mort pentru mine.

— Apoi dar, de cine vorbeşti?...

— Să vorbim altele, Froso!... lasă-mă să te admir de devotamentul ce ai arătat astă-noapte... eşti femeie rară...

uşoară, nebunatică... iartă dacă-ţi vorbesc astfel: dar un caracter...

Nu apucai să-mi isprăvesc vorba, şi întâlnirăm sania Frosei întorcându-se să ne caute. Vezeteul până la barieră dăduse zborul cailor, fără să ştie că stăpâna sa a sărit jos; dar când a stat şi a văzut că ea lipseşte, a crezut că a pierdut-o, şi, având teamă, s-a întors s-o caute.

Sania se opri; ne urcarăm în ea şi intrarăm în

Bucureşti…

29 ianuarie

7 – Manoil-Elena

96

Ţi s-o fi urât cu scrisorile mele! dar ce vei? asta e singura mea mângâiere.

Dar ştii tu, iubite? încă o iluzie pierdută de la mine; şi aceasta era cea mai din urmă care-mi rămăsese! Zoe s-a pierdut!…

30 ianuarie

Asta dată, hotărârea ce am luat va fi nestrămutabilă. Peste câteva zile, nu voi fi pe lume. Până atunce însă am să-mi scot din capete… am să-mi întocmesc un nou harem din cele dintâi fiice ale lui Pafos. Regina lor va fi Mărioara.

Ieri am jucat cărţi: am câştigat două mii galbini. Astă-dimineaţă era bâlci, sau, cum zic moldovenii, iarmaroc în salonul meu.

Toate matronele bătrâne din Bucureşti se aflau aice.

— Cine-mi cunoaşte pe una Mărioara? întrebai turma asta de babe.

Toate-mi răspunseră că numele acesta nu le este cunoscut.

„Ciudat!… ce-mi spuse Frosa?… ce interes ar avea s-o calomnieze?…”

— Ce fel este ea? mă întrebă una din babe.

În câteva trăsături îi făcui portretul şi biografia ei.

— Ştiu cine vrei să zici… Nebiruita! urmă ea, îndreptându-se către celelalte femei, care începură a râde. „Lasă-te pe mine!”

1 fevruarie

Cele dintâi umbre ale serei copereau capitala la vede

— rea călătorilor întârziaţi.

Bucureştii sunt voioşi în serile carnevalului. Era o zi de duminică: mii de sănii, trase de câte doi cai fugători şi coperiţi de pânze albe, păturі şi clopoţei, lunecau.ca nişte umbre zgomotoase pe Podul Mogoşoaei[10], de ici până colo,

10 Astăzi Calea Victoriei.

încărcate de tot felul de oameni, de toate vârstele şi de toate condiţiile, înveliţi în tot felul de blane bogate şi călduroase.

Strigătul vezeteilor, amestecat cu ţipetele unor femei, ce dau, de câte ori o sanie era aproape să se zdrobească de alta, cu râsul celor nepăsători şi cu zgomotul miilor de clopoţei forma un zgomot mare şi confuz, care semăna cu o muzică bizară ce punea în mişcare dănţuitorii aceşti fantastici.

De prisos a-ţi mai spune că mă amestecasem cu aceşti nebuni. Sania mea era încărcată de câţiva oameni, iar eu mânam doi cai şi mai nebuni decât noi.

Nu a rămas o singură sanie pe care să n-o fi atins întreacă tul nostru; pe multe le-am răsturnat, pe multe le-am sfărmat. O sanie trecu repede ca săgeata pe lângă noi: era Zoe, cu o damă, în sania generalului rus.

„Zoe, în sania omului aceluia!... ah, nu, mă înşel: nu se poate!”

Voii cu orice preţ să ajung sania ca să mă informez mai bine.

Dau bici cailor şi arunc hăţurile din mână. Două săgeţi aruncate totodată nu ar fi zburat cu mai mare repegiune. Ajungem sania în care era Zoe: nu mă înşelasem... Zoe, văzând caii mei liberi, înţelese, poate, că acesta era efectul supărării mele; nu ştiu, dar scoase un ţipet ce găsi echo în inima mea.

Noi trecurăm ca fulgerul şi până la barieră răsturnarăm mai multe alte sănii.

Dar umbra se îndesise; plimblătorii începuse a se retrage.

Ne întoarserăm dar acasă, să primim graţioasele nimfe ce trebuia să vie.

— Nu mai este îndoială – zisei – Zoe e pierdută!...

Abia intrarăm în casă, şi lacheul îmi anonţă sosirea unei fiice a Vinerii.

Zisei să intre.

— Cum te cheamă, draguliţă? o întrebai.

— Din ce tărâmuri vii, neiculiţă? îmi răspunse ea.

Aolio! Una este Zlatca Evreica, de la munte până la Dunăre, în Ţara Românească.

Era o femeie frumoasă; avea o talie elegantă şi o figură expresivă, cu trăsături foarte nobile şi proporţionate; dar albită ca un părete.

După aceasta veni una, încă copilă, încă novisă; timidă şi sperioasă ca o păsărică prinsă în laţ. Ea pleca ochii şi părea că roşeşte de meseria ce uneltea. Aceasta veni însoţită de mumă-sa. O mumă ce-şi aduce copila să o sacrifice pe altarul viciului! o mumă… mâna ei a netezit cosiţele sale şi le-a împodobit de fiori, ca să placă, şi mâna acestei mume n-a tremurat… gura ei i-a dictat, poate chiar fără voia acestei sărmane creaturi, locul unde trebuie să se prostituie, şi această gură pronunţă încă numele dulce de fiică… şi toate aceste pentru puţină pâne!… Uşa se deschide, toată adunarea bate-n palme.

— Nebiruita! Nebiruita!… strigară toţi cu o vie plăcere.

Era Mărioara.

Vederea aceasta îmi făcu o impresie curioasă. Ochii mi se umplură de lacrămi.

— Cine-i stăpânul casei? mă întrebă ea.

— Iată-l – îi răspunse unul – Manoil…

— Manoil? zise Mărioara gânditoare.

— Ce ai, Nebiruito? ce ai rămas pe gânduri?

— Nimic… o survenire… am cunoscut, sunt doi ani, un

Manoil.

— Vede? întrebă ea pe un june.

— Vede, îi răspunse acesta.

Loveşte cole! îmi zise Mărioara, întinzându-mi mâna.

— Ce ai întrebat de văd?

Nu înţelegi limbagiul nostru?… ai bani? iată ce am întrebat. Dar iată Creaţa, Despinca, fata cucoanei!… Ei, scena se deschide frumos… înainte! Să trăiască sultanul!… Ascultă, drăguţă – îmi zise ea puindu-mi braţul. Împrejurul gâtului eşti al meu, şi te iau… dar spune-mi unde diavolul ai ascuns pân-acum ochişorii cei drăgălaşi, de nu i-am

văzut pe aici?... Eşti frumos, Manoilul meu...

ah, cât am să te iubesc!...

— De mâne înainte.

— De mâne? nu voi... din astă-sară... Oh, nu voi suferi să te văd la picioarele altiia...

— Am dat parola... copila asta care o vezi...

— A, copiliţa asta, ce ţine ochii în jos ca o mireasă de la Ploeşti 1 cine eşti tu, care vii să-mi răpeşti amantul?... Cine te-a adus aice?

— Taci, Mărioaro... te rog.

— Este timpul ca să mergem la club, zise unul din convivi.

— Plecăm! strigară toţi.

Lacheii aduseră o colecţie de măşti şi domine; fiecare îşi alese costumul, şi în cinci minute am fost gata.

— Ce faci? întrebai pe fetiţa cea timidă, ce o adusese mumă-sa, şi care sta la o parte fără să se mişte.

— Voi să-ţi vorbesc – îmi zisă ea – dar nu aici.

— Să-mi vorbeşti? vino în salon.

Ea mă urmă. Acolo, se aruncă la picioarele mele şi, luându-mi mâinile, le încărcă de sărutări.

— Scapă-mă, scapă-mă – îmi zise ea plângând – eşti bun şi nobil... mă vei înţelege, şi fie-ţi milă de mine!...

— Ce este? Spune...

— Oh, domnule... femeia asta ce m-a adus aice este mumă-mea... femeia asta ce va să mă piardă este muma mea. Ea are un amant care-i cere bani; nu este nimic care să nu facă pentru dânsul; preţul, cu care ea vra să-mi vândă cinstea, este în folosul omului aceluia... Am venit fără voia mea... sunt câteva zile, ea îmi propuse să mă duc la un boier; eu m-am împotrivit, m-am rugat, am plâns, dar în zădar... apoi i-am spus că oi să fug în lume... atunci ea sări asupra mea ca o fiară şi-mi făcu trupul vânăt de bătăi... Însă nu izbuti a mă pierde. Astăzi iar îmi propuse. Atunci îmi zisei: „M-oi duce, poate că omul căruia mă vinde va fi mai cu inimă decât mumă-mea... Poate că în fundul inimei lui va fi mai rămas încă o lacrimă de compătimire... Poate-i va fi milă de mine şi mi-a scăpa

cinstea, şi mă va smulge din ghearele acestei mume crude! … o, Dumnezeule, aşa-i că nu m-am înşelat?”

— Ridică-te copilă, n-ai nicio temere!… oi să te trimit la o cucoană la ţară, unde vei fi în siguranţie… Luai condeiul atunce şi scrisei:

„*Dragă duducă*.

Fetiţa asta este virtutea personificată. *Ea îţi va spune ce soartă o goneşte*. *O pui sub protecţia dumitale*; *ştiu că eşti generoasă pentru toţi şi pentru toate*; *fii şi pentru dânsa*. *Adio*, *dragă duducă*, *nu mă uita*!

Manoive

Chemai pe slugă.

— Mâne să te scoli de dimineaţă, să iei cai de poştă, să-i pui la calească şi să te duci la Petreni cu scrisoarea şi cu copila asta; îmi vei răspunde de dânsa cu capul. Du-te, iar tu, copilă, intră colo, în cabinetul meu, şi te odihneşte până mâne dimineaţă…

— Mulţămim, domnule, mulţămim!… eşti un suflet generos şi nobil!…

Mersei să însoţesc pe ceilalţi.

Sala balului era încă plină. Căutai pretutindene să văd pe Zoe. Deşartă dorinţă!

Intrai în sala unde se joacă cărţi, târă nd după mine trupa zgomotoasă. Zoe nu era nici aici.

Pe masă era o movilă de aur.

Un evreu, în mijlocul a douăzeci de puntători, întorcea neîncetat o pereche de cărţi în mână.

— *Va banque*![11] îi strigai eu, puind o carte pe masă. La vorbele aceste toţi întoarseră capul către mine, privi**ndu-**mă cu mirare, şi fiecare îşi trase cartea ce puse sa.

— Scoate bani **–** zisă bancherul **–** sau scoate-ţi masca, ca să te cunosc.

Aruncai pe masă o pungă cu o mie de ducaţi…

— Cartea pe faţă! îmi zise el.

— Mergi înainte… stăi… am câştigat!…

---

11 Formulă în jocul dc- cărţi.

Luai banii şi ieşii în sală, dând braţul Mărioarei.

— Acum să cinăm, dragii mei!

Să cinăm, ziseră femeile.

Trecurăm **într-**un cabinet la o parte. Aici dădui ordin să se puie şaptesprezece talgere. O mulţime de cunoştinţe veniră de mă felicitară.

Invitai pe toţi la masă. Eram opt bărbaţi; ne mai trebuia trei femei... şeful poliţiei se însărcină să le aducă.

— Ne puserăm la masă. Mărioara desfăta societatea prin glumele sale.

În Sănătatea lui Manoil! strigă unul, rădicând un toast.

— Vivat!...

Toastele se repetară, şi vinul curgea în torent.

— Eu proclam pe Manoil şeful nostru! strigă un altul.

— Cel mai frumos amant ce am avut! zisă Mărioara, cerâ**ndu-**mi o sărutare.

— Să trăiască Manoil!

Capul mi se întorcea.

— Pentru ce te**-**ai întors din Roşia, Nebiruito? strigă unul.

— Amorul patriei a înturnat**-**o, zisă un altul.

— Taci, Petrachi! zisă Mărioara. Tu nu deschizi niciodată gura decât ca să spui o prostie... vedeţi cum se scriu istoriile în secolul nostru?...

— Apoi dar, spune tu.

— Băiete, dacă vreodată te vei apuca să scrii biografia mea, scrie că Nebiruita **s-**a întors din Roşia pentru că amantul ei nu mai avea niciun ban. Nu**-**mi place să mă linguşască nimeni.

— Nebiruito **–** îi mai zisă unul **–** eu mă însărcinez să scriu viaţa ta, cu condiţie să**-**mi spui câţi bărbaţi ai iubit!

— Dar ce naiba aveţi, domnilor, în astă**-**seară?... ar zice cineva că v**-**aţi lăsat duhul la uşă!... câţi bărbaţi am iubit?... voieşti să mă insulţi? dragul meu, pentru Dumnezeu! nu**-**mi scrie viaţa, căci în loc să faci un roman sau o tragedie, te vei trezi că ai făcut o novelă pastorală.

— E nepreţuită, zisă altul.

— Vorbeşti ca când nu te cunoaşte nimeni – zisă aga

— Să ni doi ani, la Petreni, erai nebună de amor după un… să-l mai numesc?

— Zi mai bine după doi… şi pentru ce să nu-i numeşti?… să-i spun eu: unul era Alexandru, şi altul Manoil… ca tine, dragul meu… şi îţi seamănă… dar este multă vreme de când n-am mai auzit vorbindu-se de dânsul… sunt sigură că a murit, cel dintâi era mai pozitiv, şi a ştiut să se folosească de şederea mea la ţară. Cel al doilea era un poet… mă iubea, sărmanul, ca un nătărău; dar fu mai puţin folosit decât Alexandru; însă vă jur că n-am iubit nici pe unul, nici pe altul.

— Eşti dar o femeie fără inimă, îi răspunse unul.

— Eşti un nebun – îi zisă ea – auzindu-te, cineva ar crede că eşti un vieţuitor din lună! o femeie care se prostituie la cel dintâi sosit care-i zice că o iubeşte, că moare de amor, este o femeie de inimă, nu-i aşa? dar, *imbecile*! oameni de aceia sunt mulţi; toţi pot să-ţi zică că te iubesc, că mor de amor… vorbele nu costă nimic… Trebuie dar să te dai la toţi, căci trebuie să ai inimă!…

— Este nepreţuită, repetă cel ce mai zisese vorba aceasta.

— O idee! strigă unul. V

— Care?

— Să mergem să jucăm cărţi, şi cine va câştiga să dea toţi banii Nebiruitei… i se cuvine, căci, pre legea mea, este nepreţuită!

— Bun – răspunsei eu – am două mii ducaţi cu mine; toată starea mea în bani! ori îi pisez toţi, ori Îi îndoiesc şi-i împart cu Nebiruita.

— Ştii ce neiculiţă! îmi zisă Mărioara. Închipuieşti-ţi că ai câştigat aste două mii ducaţi care-i ai; şi, dacă eşti hotărât să-i împărţi cu mine, dă-mi acum o mie.

— Lasă-mă, Mărioaro! mia care mi-o ceri poate o să-mi aducă norocul. Să câştig încă două mii, ş-apoi să vezi viaţă ce o să ducem!

— Bravo, noroc bun, Manoile! un toast în norocul lui Manoil, domnilor!

— Bi avo, ziseră toţi; toastele se repetară şi eu, însoţit de vreo doi din convivi, plecai, lăsând pe ceilalţi cu femeile la masă.

— Ai pierdut, îmi zisă el cu sânge rece.

— *Quitte ou double* J[12] îi zisei, puind altă carte.

El amestecă cărţile, le întoarse:

— Ai pierdut, îmi mai zisă el, scoţâ**ndu-**mi**-**o în faţă.

Dau toţi banii ce aveam.

— Nasturii cei frumoşi de briliant nu-i joci?

— O sută de ducaţi mă ţin.

— Fie, ţi**-**i primesc cu două sute.

— Iarăşi ai pierdut, îmi zice.

— Caii şi trăsura, cinci sute de galbini.

— Fie!

— Întoarce, că cartea**-**i pe masă.

— Ai pierdut iarăşi, domnişorule!

— Mobilele şi tot ce am în casă, trei sute de galbini! primeşti?

— Fie., stos!

— Vaiet!

— Ai pierdut iarăşi!

— Fă**-**mi credit.

— Nu se poate. Apoi, plecâ**ndu-**se la urechile mele: Zoe te iubeşte **-** îmi zise **-** renunţă la dânsa; o mie de ducaţi să jucăm!

— Generalule!

— Gândeşte**-**te, ia**-**ţi seamă!

— Fie! îi zisei, şi simţii că casa se învârteşte cu mine.

— Ai pierdut, îmi zisă el, şi lăsă cărţile din mână. Apoi, plecâ**ndu-**se iarăşi la urechea mea: Astă**-**sară chiar voi veni să iau în stăpânire caii şi apartamentul dumitale, cu tot ce se află înăuntru.

— Astă**-**seară? nu se poate! o, unde să mă culc?

— Unde ştii… asta nu mă priveşte.

— Dar, generalule, fii omenos!

— Vrei să**-**ţi fac graţie?…

---

12 Formulă în jocul de cărţi.

— Graţie? Află, domnule, că românul nu cere graţie în nenorocirile sale.

Eram desperat. Mă întorsei în cabinetul unde aşteptau femeile.

— Am pierdut tot!…

— Nu e nimică – răspunse Mărioara – nici eu vra să zică n-am câştigat. Mână o să-ţi întorci. Umpleţi paharele, domnilor, şampania deşteaptă bucuria şi sparge întristarea!

Capul meu vuia; credeam că casa se întoarce cu mine, vedeam oamenii pe jumătate; pare că toţi dănţuia înaintea ochilor mei! Mărioara nu era mai puţin ameţită; părul ei scurtat şi castaniu cădea pe umerii albi ca laptele. Ea se pleca pe mine, gura ei căta neîncetat când buzele mele, când paharul de şampanie.

— Viaţa e tristă, amicii mei, să bem, ca să înecăm durerile ce simţim!…

— Ce, ai şi tu dureri? o întrebă unul.

— Dacă am dureri?… crezi că viaţa ce o duc îmi este plăcută? crezi că nu am o minută în care roşesc de mine însumi şi plâng cu lacrimi?

Zicând vorbele aceste, o înecă plânsul.

— Dar sunt nebună! urmă ea. Dragii mei, iertaţi-mă, uitasem că eu sunt aici ca să vă fac de petrecere… să bem… bucuria va \Teni… vino, scumpul meu Manoile… o sărutare, o lungă sărutare, şi fii voios, astfel este cartea.

— Dar am pierdut tot.

— Ce fel?

— Tot, îţi zic; acela ce cerşete pe poduri este mai bogat pe lângă mine… nu mai am nimic…

— Nici cu ce plăti masa?

— Nu mai am nici unde dormi astă-noapte, am pierdut trăsura, caii, casa şi tot ce am înăuntru… nu mai am decât fracu ăsta ce vedeţi asupra mea!…

— Adevărat – strigară doi inşi – noi am fost mărturi la aceasta.

— Dacă este aşa – zisă Mărioara – îţi fac reverinţele mele, domnule Manoile, vei plăti scump farsa ce ne-ai

jucat!…

— Dacă este aşa – zisă birtaşul – vei avea bunătate să-mi laşi aice fracul…

— Bravo – strigă altul – dezbracaţi-l!

Oameni şi femei puseră mâna pe mine; **într-**un minut eram jumătate dezbrăcat.

— Aide – zise un vechi camarad – fă-ne ceva versuri să te iertăm!

— Ce, este poet acesta?

— Atâta-i lipsea!

— Manoile, dacă eşti poet, gâceşte cu ce se rimează poeţel?

— Cu uşurel, răspunse altul.

— Ba cu mişel, strigă un altul, şi toţi începură să râdă. – îmi vei plăti cu sângele tău aceasta! îi strigai. Râsul lor se adăugi.

— Manoile, fă-mi o odă, să te plătesc aice…

— D-zeul meu! cine mă va scăpa?…

— Eu, răspunsă un glas de femeie.

Mă întorsei şi văzui o femeie în mască, care-mi întinsă mâna.

— Vino, Manoile!

— Zoe!…

— Unde să vie – zisă birtaşul – este dator cu o sută de galbini.

— Iată-i zise ea, aruncând o pungă plină cu aur.

Birtaşul numără banii şi află suma îndoită.

— Dacă este aşa. Am cinste să mă închin…

— Vino, vino, Manoilul meu!

Mă îmbrăcai şi urmai acest înger ceresc.

— Să ieşim de aice, zise Zoe.

— Dar unde să mergem?

— Acasă.

— La mine?

— Dar.

— Dar nu ştii nimic?… dreptul de a reintra în casa l-am pierdut în cărţi… casa mea va fi orizonul de acum înainte…

— O, Dumnezeule!

— Zoe, Zoe, sunt un mizerabil… numai moartea poate să mă scape!…

— Manoile, nu vorbi astfel…

— Zoe, nu sunt demn de pardon… am jucat în cărţi… întoarce-ţi ochii de la mine, căci ai să auzi un lucru grozav.

— Pentru Dumnezeu, mă spării!…

— Am jucat în cărţi… pardon… pardon… pe tine.

Zoe, pe tine te-am jucat…

— Nu te înţeleg…

— Un om mi-a zis: „Zoe te iubeşte; renunţă la ea, şi să jucăm: dacă pierd, pierd o mie de ducaţi, dacă câştig…”

— D-zeul meu… dar eşti nebun… unde o să dormi astă-noapte?…

— Nu ştiu.

— Să mergi la Frosa, sau la Elena… aşteaptă-mă un minut… voi să le întâlnesc…

Zoe se duse.

Generalul trecu pe lângă mine.

— O vorbă, domnule!

— Două, dacă vrei.

— Dinioarea erai egalul meu; acum nu ai nici unde să treci noaptea. Vino să-ţi fac o propunere.

— Care?

— Ştii că sunt puternic?… înaintea mea nu este nicio autoritate aice care să ridice fruntea…

— O ştiu.

— Eu din astă-sară îmi iau casa în stăpânire.

— Poţi.

— Dar pot totodată, nu numai să te las acasă, dar să-ţi întorc şi banii ce am câştigat.

— Cum?

— Mai întâi să ieşim îndată de aice.

— Pe urmă?

— Acasă ţi-oi spune.

— Primesc.

Ieşirăm din bal, în câteva minute furăm acasă.

— Ia o hârtie şi scrie ce ţi-oi dicta eu…

— Numai să nu fie o laşitate.

— Domnule!

— Dictează… vom vedea…

„Zoe.

Dacă vrei să mă vezi încă o dată, câteva minute înainte de a muri, grăbeşte de vino”. Destul. Acum subscrie şi trimite scrisoarea la Zoe. Tu vei pleca de-acasă, înţelegi?… iată condiţia de care îţi vorbeam.

— Ascultă, generalule, am călătorit mult, am văzut tot felul de ţări… prin urmare am cunoscut tot felul de mizerabili!… iar niciunul care să te întreacă!…

Generalul se sculă.

— Domnule, astă insultă se poate spăla numai cu viaţa!…

Nu apucă să mântuie şi deodată văzui că uşa cabinetului se deschise repede.

Era Frosa şi Zoe.

— Mulţămesc, Manoile, mulţămesc – îmi zise Zoe – ai inimă nobilă!

— Stăi, generalule – zise Frosa – ascultă, Manoile, omul acesta este un laş, un ticălos… cărţile cu care ţi-a câştigat erau măsluite… nu-i eşti cu nimică dator!…

— Doamnă, le-ţi seama… o să-mi răzbun amar! zise generalul ieşind.

— Să-ţi răzbuni asupra unei femei? nu este noutate ceea ce zici.

— Cărţile erau prifăcute?

— Ascultă, Manoile. De când ai intrat în bal, nu te-am scăpat un minut din vederea mea; pe când jucai, eram acolo, lângă generalul; un ofiţer îi da de câte ori puntai o păreche de cărţi pe ascuns; privitorii şoptiră la urechele mele: „Cărţile sunt măsluite, îl înşală!…” însă nime nu avu curagiul să ţi-o spuie ţie… eram indignată, cu atâta mai mult căci auzisem ce-ţi şoptise generalul… astfel îi smulsei cărţile din mână: „Generalule, eşti un laş!” îi zisei. „Vedeţi, domnilor11, mă îndreptai către mai mulţi jucători care, examinându-se, declarară că aveam dreptate. Te căutam să-ţi spui, când găsii pe Zoe spăimântată de nenorocirea

ce ţi se întâmplase. Copila îmi zise că te-a văzut în bal; te căutarăm în deşert. Atunci, crezând că ai venit acasă, alergarăm aci, tocmai pe când intrai cu generalul. Temându-ne de vreo laşitate din partea acestui om, ne ascunserăm în cabinetul cela de unde am auzit toate.

— Mulţămesc, bunul meu Manoil… căci dacă mi-ai fi trimis scrisoarea aceea, aş fi venit îndată.

— Dar e târziu… Zoe, să mergem acasă.

— Da, buna mea Frosă…

— Manoile, cred că o să te videm înainte de plecare, nu-i aşa?

— De plecare? nu înţeleg ce vrei să zici.

— Ne ducem la Paris… cel mult… peste patru zile…

— Singură?…

— Cu Zoe, Elena şi Andrei…

— Cu Zoe?

Lucru ciudat!… Noutatea asta făcu o impresie străină asupra mea… nu ştiu ce simţii, dar aş fi voit ca Zoe să nu plece, sau să nu plece fără de mine. Văzui în imaginaţia mea, ca printr-un vis, copila aceasta, lăsată în voile sale, ocolită de adoratori… iar eu şters din survenirea sa… oh, eram gelos!… „Zoe pleacă!…” Cuvântul acesta îmi făcea rău, ea era singura fiinţă ce se mai interesa de mine; şi o pierdeam pentru totdeauna, poate.

— Ei, bine? mă întrebau Zoe cu Frosa.

Aş fi dat lumea ca să nu plece.

— O, D-zeule, aşadar am să rămân cu totul străin în lume!…

Cu vorbele aceste mă înecă plânsul.

— Trebuie să fiu prea degradat şi prea nefericit, de bunăoară că toată lumea mă părăseşte.

Îmi ascunsei capul în mână şi, fără să voi, plângeam ca un copil.

— Zoe, dacă inima nu te mai ţine aice şi dacă sunt ursit să văd stingându-se cele mai dulci vise de fericire ale vieţii mele, şi să mor de durere, pleacă! pleacă! singurul lucru ce te rog, este: să nu mai gândeşti, şi să nu-ţi mai aduci aminte de mine. Dar eşti crudă, Zoe!… Căci eu nu

am meritat o lovitură ca aceasta!... ah, în adevăr, doamna mea, sunt nebun ca să vorbesc astfel... căci, în sfârşit, cine sunt eu?... un om vil şi degradat, pe care sufletele cele mai vile şi mai degradate ar fi trebuit să-l părăsească!... da, da, sunt nebun... ah, pardon, pardon, Zoe, dacă am crezut un minut că un înger ca tine a putut să mă iubească!...

— Nu-ţi ziceam eu? zise Zoe, aruncându-se în braţul meu. Te iubesc, te iubesc, Manoilul meu!... nu, nu voi pleca; o durere desperată îmi insufla ideea aceasta... dar acum... oh, zi, zi încă o dată că mă iubeşti!... vorba asta în gura ta este dulce ca viaţa!...

Vorbele, fără şir, se grămădeau pe buzele sale: lacrimile străluceau în genele ei.

— Te iubesc, Zoia mea!... încă de mult, eu însumi nu ştiam... da, da, te iubesc! când auzii că ai să pleci, mi se păru că o mână de fier îmi smulge inima!...

La vorbele aceste, Zoe plângea cu hohot.

Iartă-mă, îmi zise ea. Sunt atât de fericită!... nu ştiu ce zic, ce fac... ah, când ai şti cât sufeream!...

Zoe, numai eu am trebuinţă de iertare.

— Fetică - zise Frosa - este miezul nopţii, să mergem!

— Dar, Zoica mea... acum să te duci... ai făcut un om fericit, ai rădicat un om din tina ticăloşiei... acum poţi să te duci şi fii mulţumită în inima ta... aduce rea-aminte a cuvintelor tale va rămânea să mă mângâie în singurătatea mea!...

— Mâne vom prinzi împreună, zise Frosa, şi făpturile astea june şi drăgălaşe dispărură ca două umbre de fericire.

3 fevruarie

Abia cele dintâi raze ale zilei pătrunseră în camera mea, şi generalul trimise doi mărturi să mă cheme la duel.

— Generalul îmi face mare onoare, le răspunsei eu. Primesc cu plăcere propunerea sa... nu aveţi trebuinţă a vă înţelege cu martorii mei; mă voi bate cu armele ce va voi generalul... locul, pavilionul de la Băneasa; la amiazăzi voi fi acolo cu martorii mei.

Trimişii generalului ieşiră.

— Domnule Manoile! îmi zise Ana, copila ce o smulsesem din ghearele prostituţiei şi care dormea **într-**un cabinet alăturea, aşteptând să plece la ţară.

— Ce vrei, Ano?

— Vrei să te baţi în duel? am auzit tot fără să voi: te încredinţez… nu-mi puteam astupa urechile.

— Ei, bine şi pe urmă?

— Poate să te omoare… ce păcat… eşti atât de bun, atât de mărinimos!… Dacă aş putea, te-aş opri, dar nu am niciun drept asupra dumitale. Îţi fac însă o rugăciune!

— Spune, copilă!

— Lasă-mă să stau încă astăzi aice… Rănit, ferească Dumnezeu! să aibă cine să te caute: o femeie se pricepe mai bine…

— Eşti liberă să faci ce vrei.

Mă îmbrăcai şi ieşii să-mi caut mărturi.

Băgai de seamă că toată lumea ce mă cunoştea şi ce întâlneam sau întorcea capul, sau se uita la mine cu curiozitate. Îmi închipui că aceasta vine de la scena ce avusesăm la bal.

Merg la doi inşi care-i cunoşteam; îi rog să-mi fie mărturi: nu vor să primească.

Oriunde mă îndreptai, îmi închiseră uşa.

Temân**du-**mă să nu lipsesc de la *randevu*, alergai la Băneasa, fără mărturi. Nimeni! aştept acolo: nimeni.

Mă întorc acasă; întreb dacă cineva m-a căutat:

nimeni!…

— Cu atât mai bine că n-ai găsit pe nime, zise Ana.

— Ano, mi-am luat de seamă că tu nu trebuie să te duci la ţară. Ţi-am găsit eu un loc mai bun aice în Bucureşti. Este aice o domnişoară frumoasă la chip ca şi la suflet. Ea mă iubeşte; eu o iubesc ca viaţa. Dar sunt nebun!… Ce-ţi vorbesc eu ţie astfel de lucruri?… tu nu ştii încă ce vra să zică a iubi.

— Îţi cer iertare, domnule Manoile, îmi zise ea. Sunt de cincisprezece ani, este adevărat, dar nenorocirile mi-au dat douăzeci. Părăsită de mumă, de toată lumea, simţeam

trebuinţa de a iubi ceva... iubesc un băiet de douăzeci de ani, care, ca mine, este şi el străin în lume; noi, săracii, noi iubim mai mult decât dumneavoastră, căci în viaţa simplă şi tristă, inima este singura a noastră comoară.

— Bine, Ano, şi unde este iubitul tău?

— El este în casa logofătului B...

— În ce condiţie?

— Rob.

— Rob? ţigan? tu, o fiinţă atât de frumuşică, să iubeşti un ţigan!

— Aşa, domnule, şi încă cu iubirea cea mai adevărată. Dar când ai şti ce suflet are băiatul ăsta; când ai şti câtu-i de bun, delicat, cuminte... O, domnule... să-l auzi cât de dulce vorbeşte! să vezi cum scrie...

— Cum, un ţigan să ştie carte?

— Da, domnule! Dascălul care avea boierul în casă pentru copii l-a învăţat şi pe \dânsul carte. Toată ziua muncea bietul băiat ca un rob, iar noaptea învăţa, căci avea tragere de inimă. Nu este destul atâta, dar el şi zugrăveşte, domnule, a învăţat şi zugrăvitura de la dascălul acela. Să vezi cum mi-o făcut portretul meu, fără să fiu faţă... Vorbind astfel îmi scoate un cadru mic, cu două feţe.

Pe o parte era portretul ei, desemnat ca tuş; era destul de bine, pe ceia parte era un portret bărbătesc.

— Dar acest portret al cui e?

— Este portretul său. L-am rugat eu, şi **s-**a zugrăvit singur în oglindă. Aşa că-i bine, domnule?

— Amantul tău, Ano, este cu talent, şi îţi dau dreptate să-l iubeşti.

— Aşa-i că e păcat, domnule, să fie rob? închipuieşte-ţi ce voi face eu acuma cu iubirea mea? eu nu-l pot dobândi decât făcâ**ndu-**mă roabă; şi ştii, domnule? numai ideea asta mă face să nebunesc. Este grozav lucru a fi cineva rob, domnule, nu-i aşa?

— Ai dreptate, copila mea, robia este amară!

— De multe ori l-am îndemnat eu să se hotărască să fugă cu mine; să trecem în altă ţară şi să ne facem

nevăzuţi de aice, ca să trăim liberi, dar el nu vra, căci nu se îndură să lase pe mumă-sa, pe care o iubeşte ca sufletul. Eu, una, nu ştiu cum poate el să-şi iubească muma. El să şi teme: boierul, stăpânul său, e mare şi puternic; el, prin ocârmuire, îndată ne-ar urmări şi ne-ar prinde, şi atunce ar fi vai de el!... Ah, Dumnezeule, când ar şti Stănică că eu sunt aice, sunt sigură că **s-**ar ucide!...

— Liniştеşte-te, Ano! Zoe o să facă fericirea voastră... sunt încredinţat...

— Ah, domnule Manoile, ce văd?... uită-te!...

Copila ieşi şi după două minute intră spărietă.

— Domnule Manoile, poliţia!...

— Zi să intre!

Secretarul poliţiei intră însoţit de doi.

— Cunoşti stiletul acesta? mă întrebă poliţaiul, arătâ**ndu-**mi un cuţit plin de sânge.

— Este al meu **–** îi răspunsei **–** literele aste iniţiale mărturisesc. Dar cum se află el în mâna dumitale? ieri încă era pe masa mea, aice!...

— Acest stilet **s-**a găsit în noaptea trecută înfipt în inima colonelului P...! zise el.

— Amantul unei femei numită Mărioara?

— Vezi că ştii?... scrieţi aceasta, domnilor, ca prima d-sale arătare!... Acuma, domnule Manoile, trebuie să înţelegi că este bănuială cum că uciderea asta **s-**a comis de dumneata... Mărioara aceea te acuză, şi cuţitul acesta, care nu tăgăduieşti că e al dumitale...

— Ce fel mă acuză Mărioara?

— Zice că te-a văzut ieşind din camera colonelului...

— Calomnie, domnule, calomnie infamă!

— Acuma deodată dumneata eşti arestat, domnule, înţelegi bine că nimeni nu poate zice încă că dumneata eşti ucigătorul... este bănuială... noi ne facem datoria până când tribunalul va hotărî...

Apoi turnă**ndu-**se către Ana:

— P-ata asta, oricine ar fi, se socoteşte arestată. Porunca zice să te arestăm în casa dumitale... o persoană deosebită ca dumneata nu are loc la puşcărie... Nimeni nu

poate ieşi de aici! Acuma, domnilor, noi să mergem!

Poliţia ieşi.

— Domnule Manoil, nu eşti vinovat… Dumnezeu însumi să mi-o zică, nu o cred!…

— Eşti bună, Ano, îţi mulţumesc! Nu mă tem de legi. Dreptatea va fi pentru mine… sunt calomniat dar am cuvânt să mă tulbur: calomnia este ca un cărbune stins, ce nu te arde, dar te mânjeşte. Ieri seara încă, eram ferice ca o pasere în aer; şi astăzi… dar este o fatalitate ce cade asupra mea! abia îmi zâmbeşte un minut de fericire… şi se stinge ca un vis!… Zoe, poate, nu va crede niciodată că sunt nevinovat! toată lumea mă va ocoli; părinţii mă vor arăta copiilor lor, şi vor şi e: „Acest om este un ucigător!”

Un serv îmi aduce o scrisoare.

„O scrisoare! poate de la Zoe!… O deschid… era de la martorii generalului.

„*Domnule*!

N-am venit la randevu pentru că eşti acuzat de ucil) **–** *ta înţelegi că pe cât timp vei purta acest nume, nu poţi să te baţi cu un om onorbil*”.

Scrisoarea aceasta îmi explică primirea cea rece a cimu’atinţelor mele în ziua aceasta, refuzul martorilor ş.c.l.

„Moţul se răspândise în oraş că sunt ucigător.

Mulţimea, credulă… se strânse înaintea casei mele. Unii strigau: „Afară ucigătorul!”, alţii aruncară cu pietre în ferestre. Pe Ana o răni la cap. Poliţia veni şi împrăştră norodul.

4 fevruarie

Toată lumea mă ocoleşte. Zoe plânge, nenorocirea mea îi va ucide viaţa, trebuie să mă fi dispreţuind!…

Numai la nenorocire cunoaştem adevăraţii amici!… eu însă nu am niciunul, căci toţi m**-**au părăsit, până şi Ana. Toţi, afară de unul, care niciodată n**-**a avut un bine deosebit de la mine; German, sărmanul bătrân să**-**l fi văzut cum îmi lua minele şi le săruta, zicâ**ndu-**mi: „Curagiu… Dumnezeu e ban!…”

Ana, care o credeam a fi un înger. Însuşi ea a fugit! dar sunt nebun, pentru ce mă voi plânge? trebuie să sufăr

faptele mele! cine altui, decât eu însumi, este cauza tuturor acestor nenorociri?...

5 fevruarie

Nu trebuie să osândim repede.

Zoe a venit să mă vadă.

Abia intră în camera mea şi mi se aruncă în braţe plângând.

— Manoile, toţi te părăsesc; în familia noastră nime nu vrea să x mai audă de tine vorbind; numai unchiul meu îţi ţine parte. În lume, femeile, mai generoase decât bărbaţii, au luat partida ta; dar eu sunt sigură despre inocenţa ta!... Eu, Manoile, sunt încredinţată că nu eşti culpabil., eşti jucăria unei intrigi infame... Ah, ce necaz am avut până să viu aice!...

— Zoe, îngerul meu, care-mi dai viaţă în minutele aceste, îmi zici că eşti sigură de inocenţa mea... ei, bine... sunt fericit!... ucigă-mă; voi muri cu nepăsare! ce-mi pasă că lumea mă ocoleşte? tu îmi rămâi, Zoica mea!... Lumea, pentru mine, eşti tu! Amorul unei femei degradate m-a fost degradat, şi îmi făcusă viaţa povoară; amorul tău mă rădică şi-mi face zilele plăcute!... Lase-mă să-ţi sărut mâinile... picioarele... o, sufletul meu... lase-mă să te admir! eşti frumoasă sub costumul acest negru, frumoasă ca dimineaţa care iese din umbrele nopţii!... Lase-mă să admir florile acele cereşti şi fragede ce soarele tinereţei le seamănă pe feţele tale... să le admir eu, eu singur., căci vezi, Zoică, sunt gelos şi de lumina zilei ce te sărută!...

— Manoile!...

— Sunt nebun, nu-i aşa?

— Nu am zis aceasta. Dar pentru ce să fii gelos?... sau mai bine... da, da, Manoile, fii gelos... şi mă iubeşte!... eu însumi sunt geloasă... Ah... când ai şti cât am suferit pe când te vedeam vorbind cu alte femei!... dar eram nebună, nu aveam cuvânt; aşa e, Manoile? Ah, zi că nu aveam cuvânt!

— Copilă!

— Mi se părea numai că am cuvânt; nu este aşa?

— Zoe, poţi bine să zici vorba asta, căci nu eram atât

de căzut, pre cât mă arătam. Fiinţele acele voioase ce aveau numai chipul femeilor se împărtăşea de masa mea, dar nu şi de inima mea.

Dar să lăsăm vorbele aceste, o, dulce înger! trecutul mă face să roşesc şi să tremur... mi se pare că mă trezesc cu patimă vi cu sinceritate!... însă adu-ţi aminte „mi în îi. ilor, cel pul, în opinia lumii.

Şi v ţi pasă de lume, ai zis, dacă eu te iubesc... apoi, mâne vei fi liber... căci eşti inocent... o, sunt sigur a e. I degetul lui l) - zeu va descoperi inocenţa ta... o dată liber... plecam de aice, în ţări streine!

Ai uitat că eu nu mai am nimica?

— Dacă vrei tu, Manoilul meu, oricând mi-ai zice, mâna aceasta va fi a ta... eu am avere mare... ce este al meu va fi al tău... nu o să fii bărbatul meu?...

— Lumea o să zică că mă hrăneşti tu

— Ce-mi pasă de lume!

— Conştiinţa mea!

— Conştiinţa ta? dar este întemeiată pe prejudeţele lumii... vom merge la moşiile mele, care sunt largi şi frumoase. Eu voi fi fericită pretutindene unde vei fi tu. Vom lucra pământul. Tu nu vei urmări viaţa vagabondantă a slujbelor, nu-i aşa? Trăind la ţară ne vom deda la o viaţă dulce, pastorală; vom avea cărţi cari să ne distragă; ne vom cultiva spiritul... şi amorul va face din inimile noastre nişte modele demne de paradis... în câţiva ani, cultivând moşiile, vom îmbunătăţi starea locuitorilor; vom face mult bine; ş-apoi în scurt vei face stare tu însuţi, şi starea aceea va fi a ta. Apoi, tu nu ştii, Manoile, tu nu eşti sărac pre cât gândeşti... moşia ta **s-**a vândut la licitaţie; dar unchiu-meu a cumpărat-o pentru tine.

— Adevărat?...

— Eu am scris acturile.

— Ah, Zoe, eşti încântătoare!

— Nu, zi-mi că am cuvânt.

— Tot cuvântul, îngerul meu!

— Vezi aşa, acum eşti cuminte!

— Dar judecata?

— Eşti inocent, Manoile, şi nu ai a te îngriji.

Secretarul poliţiei intră în cameră.

— Doamna mea, este timp!… Măria-sa doamna te aşteaptă!…

— Viu.

Acest trimis se închină şi ieşi.

— Voiam să te văd… însă nu puteam să răzbat aice, zise Zoe, care vru să-mi explice aceasta. Atunci m-am dus la doamna; i-am căzut la picioare; i-am spus că eşti inocent… că voi să te văd… Doamna este un suflet bun şi nobil., m-au luat ş-am venit împreună aice… Este afară, mă aşteaptă… Adio, Manoile… o să fii liber… sau dacă ursita nu va avea îndurare, oh, te voi însoţi, Manoile, oriunde, în exil şi în mormânt!…

7 fevruarie

Iubite…

De două zile **s-**au întâmplat atâtea lucruri cât mi se pare că visez!

Ieri era să ies înaintea judecăţii… la douăsprezece oare, poliţia veni la mine, mă puseră **într-**o trăsură închisă şi merserăm la Divan.

Domnul numise o comisie, înadins, compusă de cinci membri dintre persoanele cele mai onorabile. Când intrai în sală, toţi judecătorii aruncară ochii asupra mea şi păreau că compătimesc cu mine. Adevărul este că opinia publică este luminată de o zi, mulţămită femeilor.

Mărioara şi servitorii mortului erau aci. Aceasta purta negru; faţa ei altă dată strălucitoare de frumuseţe şi frăgezime, acuma era veştedă, încreţită şi vânătă; privirea ei strânsă şi spărioasă.

— Femeie **–** întrebă prezidentul, un boier gros cu ochelari **–** unde te-ai născut?

— În Bucureşti.

— Care-ţi este meseria?

— Cusutoreasă… modistă.

— Cum te cheamă?

— Mărioara din botez…

— Iar din gura oamenilor, Nebiruita! strigă un gamen

dintre auzitori, şi toată lumea râse.

— De câţi ani eşti?

— Douăzeci.

— Pentru ce acuzezi pe acest om, cu ce îl dovedeşti şi de unde îl cunoşti?

— Îi acuz ca ucigător al colonelului P… am auzit gemete în camera colonelului… am alergat, crezând că este bolnav… dar abia am deschis uşa, şi am văzut un om furios ieşind din casă… acel om mi se păru să fie Manoil… intrai în cameră, şi aflai pe colonel înecat în sânge şi cu un cuţit în inimă; iau cuţitul, îl privesc; era cuţitul lui Manoil… Pe Manoil îl cunosc de câteva zile…

— Acuzatule, cunoşti cuţitul acesta?

— Este al meu, făcut de comandă la Paris, cu cifra mea pe el.

— Dar tu, Mario, cum ai ştiut că cuţitul acesta este a lui Manoil?

— Pentru că-l văzusem la dânsul acasă.

Nu-ţi voi scrie urmarea procesului acestuia, fiind lungă şi neînsemnătoare; destul că după acuzarea femeii aceştia judecătorii începură a se îndoi despre inocenţa mea.

Eram uluit. Avocatul mă apăra rău. Punctul principal era să dovedesc, de la miezul nopţii până a doua zi la zece oare, cum mi-am întrebuinţat timpul, fiindcă uciderea pentru care eram acuzat se făcuse în acest spaţiu. Din nenorocire, oarele aceste le trecusem singur: la miezul nopţii, plecase Zoe şi Frosa; German nu ştia că am intimat; numai Ana ar fi putut mărturisi, şi aceasta fugise.

— Este vinovat! şopti unul din ascultători, videţi că nu ştie ce să răspundă?

În timpul acesta, uşa se deschise răpede, o femeie intră strigând: „Aşteptaţi! aşteptaţi!”

Era Ana.

— Eu sunt fiica unei femei sărmane. Muma mea de vreo două zile nu mânc. Ase nimic, căci n-aveam pe ce cumpăra o bucată de pine… Lacrămile ei îmi rupea inima, dar n-aveam nicio putere!… cum s-o scap?… îmi veni în

minte o idee amară... hotărâi să-mi vând cinstea pe o bucată de pâine, ca să scap viaţa maică-mea... o rugai să mă ducă la dl. Manoil. Ea se împotrivi; eu o rugai, foamea o birui şi în sfârşit mă duse ea singură acolo unde îi zisesem. Dl. Manoil îi dete preţul... muma mea, lăsându-mă acolo, plecă! Ei bine, de la miezul nopţii pân-a doua zi la zece oare, am fost împreună, şi dl. Manoil nu a ieşit din casă... iar când poliţia a venit să-l aresteze m-a aflat acolo.

Vorbele aceste făcură o impresie străină asupra judecătorilor.

— Cum o să dovedeşti cele ce zici? întrebă prezidentul.

— Poate spune chiar femeia asta, zise Ana, arătând pe Mărioara. Ne-am întâlnit acolo, la dl. Manoil: ba încă dumenii pretindea să fie amoreza domnului Manoil, şi pe mine mă lua în batjocoră... Dacă voiţi să mai aveţi dovadă, chemaţi şi maică-mea, şi vă va spune.

— Unde e maică-ta?

— Este aici afară.

Aprozii chemară pe mama Anei. Aceasta intră şi mărturisi că este adevărat.

— Toate aceste sunt bune – răspunse prezidentul – dar trebuie să dovedeşti că în adevăr ai fost cu dânsul până la ziuă.

— Fata asta este necinstită! strigă un băiet palid de mânie. Nu daţi ascultare vorbelor ei, boieri... ea minţeşte şi înşală!... să vedeţi, cinstiţi boieri, mi-era dragă; dar ce dragă, n-auzi... şi ea şireata, zicea c-ar muri pentru mine... minciuni!... Duminică seara se duse la omul acesta, însoţită de mumă-sa, să se vândă!... eu i-am bănuit... apoi mă luai după ele; ele intrară în casa domnului; eu stătui la poartă. Peste câteva minute muma-sa ieşi... ea rămase acolo... eram să nebunesc!...

m-am pus să pândesc la poartă... iată că dl. Manoil iese însoţit de alţi oameni şi de câteva femei cu măşci; niciuna din aceste nu semăna să fie Ana... Atunci alergai în casă; fata asta se culcase în patul domnului Manoil!... iar ieşii la poartă fără să ştiu ce fac; era unsprezece ceasuri.

Atunci dl. Manoil veni încă cu altul, mai pe urmă două muieri cu măşci... omul ieşi iar... cele două muieri şăzu aici până ce bătu miezul nopţii la Bărăţie, apoi se duseră. Atunci, vrui iarăşi să mă încredinţez dacă una n-ar fi Ana... intru pe unde ştiam locul... mă uit în casă... era culcată tot în pat... turbai... îmi veni în gând să pui foc casii, dar nu aveam cu ce!... mă pusei la pândă în curte, cu ochii ţintiţi la ferestrele unde era Ana... văzui două umbre pe perdele şi căzui în ninsoare, plângând!... A doua zi dl. Manoil ieşi din casă: mă luai după el, cu gând să-l bat, sau chiar să-l şi ucid ca să-mi răzbun... el merse pe ici pe colo, unde abia intra ş-apoi iar ieşea, apoi ş-a luat drumul la Băneasa... acolo eram...

— Destul! zise prezidentul. Ai spus tot ce trebuia să ştim.

— Stănică – zise Ana – iartă-mă!...

— Taci! taci! şi fugi din ochii mei, fată pângărită!... tu ai rupt inima mea!... nu puneţi temei, boieri, pe vorbele ei: ea minte!

Judecătorii intrară în camera de consiliu. După cincisprezece minute, ieşiră şi declarară în unanimitate că sunt inocent, însă fiindcă pricina nu **s-**a isprăvit încă, să fiu chezeşuit a mă întoarce la Divan, când voi fi chemat spre a da oarecare răspunsuri la întrebările ce mi se voi; face. Totodată porunciră arestarea Mărioarei şi a servitorilor colonelului ucis. Când ieşii afară, unii mă sărutară, alţii mă purtară în triumf.

Acasă, mulţime de oameni veniră să mă vadă. După aceştia, Ana.

— Ano, mi-ai scăpat mai mult decât viaţa!...

— Domnule Manoile, erai nevinovat... ş-apoi dumneata fuseseşi atât de bun pentru mine!...

— Ţi-oi fi recunoscător... dar fapta asta e prea mare ca să pot să ţi-o plătesc.

— Nu voi nimică... mulţămirea că te-am scăpat este destul... sărmanul Stănică, a făcut un bine fără să ştie... durerea lui îmi sfâşia inima!... dar pe urmă i-am spus adevărul, l-am împăcat... m-a trimis să-ţi cer voie să vie să

te vadă…

— Să vie, Ano, mi-ar face plăcere să-i strâng. Mâna!

— Două dame vor să intre, zise German. Frosa şi Zoe!

— Ai scăpat, îmi ziseră ele.

— Nu-ţi ziceam eu că eşti inocent? zise Zoe. Manoile, cât ai suferit!… dar, în sfârşit, ai scăpat! unde este fata aceea ce s-a dat pentru tine, să-i mulţămese… Dar aşa-i, Manoile, că tu n-o iubeşti cu inima pe fata aceea?

— Nu, Zoe… fata asta este aice… iată o… întreabă-o, şi ea îţi va spune.

Ana spuse istoria ei. Zoe o sărută şi-i făgădui că-i va da toată protecţia ei.

Stănică se arătă la uşă.

— Iată-l! strigă Ana.

Stănică – îi zisei – de astăzi mă însărcinez cu fericirea ta!… Ana o să aibă o zestre ca o fată de boieri… tu vei fi răscumpărat de la stăpânul tău, şi-apoi slobod, şi soţ fericit al Anei. Copiii se îmbrăţişară şi plângeau de bucurie.

9 fevruarie

Mărioara ieri chemă pe Zoe, de la închisoarea unde se afla.

— Simţ că o să mor – îi zise ea – Manoil este inocent: eu am ucis pe colonelul P… înadins, ca să pierd pe Manoil… pentru aceasta i-am furat cuţitul său…

— Mărioară, nu te voi întreba de ai ucis pe omul acela: Dumnezeu te va judeca… dar ce-ţi făcuse Manoil, de ai voit să-l pierzi?

— Ce-mi făcuse? el este pricina de sufăr eu astăzi… pricina tuturor necazurilor mele… Manoil m-a iubit; eu nu-l iubeam… mai târziu îl iubeam; dar el mă dispreţui cu cruzime!… apoi plecă în streinătate. Mă măritai cu un bărbat bătrân, crezând să-l fac să călătorească, numai să văd pe Manoil… din căsătoria asta, pureeseră toate rălele mele… Ce vrei să ştii? îl iubeam încă după doi ani; sau mai bine, îi iubeam, ca să-mi răzbun asupra lui!… iată ce te-am chemat să-ţi spun, îţi repet: Manoil este nevinovat… Încă câteva minute şi mor… fii fericită, Zoe!…

Mărioara muri, mărturisind crimenul ei. Astfel se închise dosarul acestei pricini la Divan.

10 iulie

Iubite B...

Manoil este însurat. Zoe îl iubeşte. Ei trăiesc la ţară. Nu poţi să-ţi închipuieşti ce schimbare... şi mai ales câtă fericire este în familia asta! duduca trăieşte cu dânşii. Domnul N. Colescu vine de şede la ei ca la copiii săi; el o să le lesă toată averea lui după moarte. Stănică este vătav la moşia lui Manoil; el nu e mai mult rob; el e liber şi însurat cu Ana.

Dar iarăşi viu la Manoil. Ai zice că este o fată de cincisprezece ani: atât inima lui **s-**a curăţit, **s-**a nobilat, lângă femeia sa! Atât este adevărat că o femeie face din **tr-**un om un demon sau un înger, orice vei voi.

Postscriptum

Domnul Alexandru a murit. **S-**a găsit ucis, în pădure, aflân**du-**se la vânat. Se vorbeşte că tatăl Tudorei şi-a răzbunat.

ELENA

roman original de datini politic-filosofic 1862

Era ziua de mai întâi a anului 1859.

Mai multe familii de boieri dezbrăcaţi la 24 genariu di privilegele regulamentare, fugind de capitala revoluţionară, se adunau la o moşie lângă Ploieşti unde, fără cea mai mică temere, puteau să critice lucrurile şi oamenii noi.

Până a introduce pe cititori în mijlocul acestui cerc de desprivelegiaţi, ca să le facem cunoştinţa bărbaţilor şi femeilor de care era compus, să vorbim despre moşia boierească.

Satul ei era situat pe o înălţime de unde ochiul vedea o întindere de două ore, fără să întâmpine decât o luncă lată, coperită de tapete cu diferite colori. Pe aceste tapete se vedea Prahova alergând capricios, făcând abateri, întoarceri, şi vărsând în urma sa nişte gemete sălbatice.

Casa era situată pe vârful dealurilor. Ea domina grădina de arbori prin înălţimea sa. Să nu vă aşteptaţi a vă

duce **într-**un castel ca cele după Rin.

Părinţii noştri n**-**au zidit castele pe la moşii, din cauza nestabilităţii timpurilor de atunci, invaziunelor de turci şi de tătari, înaintea cărora nimic nu mai putea sta. Mai târziu, sub fanarioţi, când dată cele mai multe familii de astăzi, bătrânii pierdură gustul de a trăi pe la moşii, atât încât unii din cei mai avuţi de multe ori nu ştiau în ce parte de loc se aflau moşiile lor. Casa proprietarului nostru era făcută de zece ani numai. Cu două rânduri cu un balcon de fier la rândul dintâi. Un salon, o sală de mâncare. O bibliotecă, fără nicio carte. Restul era nouă camere mici. În partea dreaptă a casii erau dependinţele, bucătăria, grajdurile etc. În partea stângă era grădina.

Ziua de întâi mai fusese frumoasă până la apusul soarelui; dar de aci înainte, cerul se întunecă. Un vânt repede, o ploaie furioasă începură a bate şi a uda, şi ţinură astfel până aproape de ziuă. Societatea ce se afla aici fuse nevoită a se închide în casă şi a căta distracţiunile sale în convorbiri şi jocuri inocente.

Era zece oare din noapte. Printre vuietul vânturilor şi ploii se auzi deodată strigătele depărtate ale poştaşilor; dar astfel cât o ureche sperimentată ar fi ghicit, după strigăte, că caii erau stătuţi. Societatea crezu neapărat că o familie aşteptată aici se îndrepta către sat. Iată dar o distracţiune ce pentru un cerc de oameni închişi în casă, la ţară, este un mare evenimânt.

Stăpânul casii trimise oameni înaintea postii să se informe.

Salonul era mobilat cu oglinzi, canapele, scaune, fotoliuri. Pereţii tapisaţi cu hârtie cu colori. Societatea de faţă se forma de vreo zece persoane din care patru bărbaţi şi şase dame.

Stăpânul casii se chema postelnicu George; era un om ca de cinzeci de ani, oacheş şi cu părul jumătate alb. Înalt de stat şi puţin încovoiat; figura sa avea trăsuri pronunţate, fără să fie inteligînţă. Toate facultăţile sale părea că rămăseseră fără nicio exersiţiune. Judecata la dânsul era totdeauna falşă: toate efectele îl impresionau cu

vioiciune, şi niciodată nu-şi da osteneală a slăbi acea impresiune prin cercetarea cauzelor ce le produceau. Sufletul său nu putea a se înălţa niciodată din cercul strâmt al intereselor egoiste: nicio idee mare nu putea să pătrunză aici. Avea o mae doză de răutate. Falş, intrigant, şiret, ar fi fost periculos dacă natura nu i-ar fi refuzat mijloacele intelectuale.

Lucru ciudat! această natură a făcut o minunată cumpănire: astfel vedem fearele cele mai înrăutăţite supuse la

O lege ce regulează cu mare avariţiune reproducţiunea lor! fiinţele veninate sunt nevoite a se târî şi lipsite de facultatea de a zbura!

El moştenise o mică avere de la tatăl său. Când intrase în serviciul statului era sărac. Retribuţiunea cunoscută i-a fost atât de puţină încât nu numai nu i-ar fi permis a-şi mări averea; ba încă nu i-ar fi ajuns nici la întreţinerea vieţii; cu toate acestea ieşi din serviciu, după doisprezece ani, cu şase mii galbeni venit în moşii. Nimeni nu se miră de aceasta, căci asemenea fapţi sunt deşi în această ţară.

Când se retrase din serviciu cu începutul guvernului interimar al principelui A. Ghica, îi veni ideea de a însura. Postelnicul George era o partidă strălucită în

1 luciir şti. Kra bogat şi boier mare. Aceste calităţi sunt ilf ajun; pentru un bărbat ca să ceară mâna celei dintâi fete din ţară. Kra bătrân, răucrescut, fără spirit, fără învăţătură, încărcat de defecte fizice şi morale; însă în ţara noastră, în căsătorie, nu se cere decât avere şi un nume.

Avea dar drept să caute o fată de 16 ani, frumoasă, binecrescuţii, cu spirit, eu inimă şi cu avere mare. El trimise în toate părţile de ştire să i se găsească o mireasă i u toate aceste calităţi. Până a nu se găsi mireasa, se puse… i şi cumpere cai, calesci, case. Şi scrise la trei cabinete o petiţiune circulară, cerând a i se da o decoraţiune pentru serviciile ce a făcut în timpul ocupării ţărilor de streini.

Iupe trei luni de cercetare pe ici pe colo, întâmplarea făcu să găsească o mireasă, şi cu toate calităţile ce dorea

el.

Sunt trei. Ani, era în Bucureşti o fată, o minune, o perfecţiune sub toate raporturile. Junie, frumuseţe, spirit, creştere, sentimente delicate, toate le poseda în puntul cel mai înalt; în fine, era una din acele fiinţe rari, unici poate, ce Dumnezeu din timp în Timp face să nască în unele societăţi degenerate, ca cum ar voi ca oamenii să-şi aducă aminte că nu i-a părăsit.

Astfel era femeia ce se găsi demnă a fi sacrificată acestui om. Legenda şearpelui din fântână, căruia se da pe toată ziua câte o vergină să devore, numai ca acesta să lase pe locuitorii cetăţii a lua apa, este o ingenioasă metaforă a istoriii unor bărbaţi cărora, pentru interese oarecare, li se sacrifică aceste dulci şi inocente fiinţe. Nu s-a găsit încă un sântul George ca să învingă trufia acestor bălauri.

Se înţelege că fata primi bucuros a da mâna acestui om; dar părinţii stăruiră serios. Educaţiunea sa superioară, unită cu simţămintele cele mai nobile de abnegare, fuse cauza pierderii junei Elene. Ea primi, căci astfel voiau părinţii săi, primi precum ar fi primit să meargă într-o mănăstire sau să moară, ca să facă plăcere părinţilor.

Nunta fuse splendidă. Lumea vorbi mult despre acest menagiu. Cei mai mulţi fericiră pe Elena pentru un astfel de consorte şi mai toate mumele îşi urau pentru fiicele lor partide ca postelnicul George. Toată societatea din Bucureşti, în timp de zece zile, nu vorbi decât de darurile ce se trimiseră miresei.

Lumea văzu timp de două luni aceşti însuraţi arătându-se la grădina de la barieră, sau la operă italiană, apoi însuraţii dispărură, se duseră să trăiască la ţară, şi fură uitaţi.

Elena nu iubea pe soţul său, căci nu putea nici să-l stime, nici să-l admire; din contra, toate faptele soţului său în timp de trei ani erau de natură ca consoarta sa să-l dispreţuiască.

Ea însă nu i-o arăta nici lui, nici celorlalţi oameni.

Dumnezeu, ca să o console, îi dete o fetiţă.

Suferinţele daseră frumuseţelor sale o graţie cu totul rară, sufletul său se înnobilase şi mai mult în aceste suferinţe. În vocea sa, în expresiunele sale, în privirile sale, în mişcările sale, era un parfum de melancolie atât de suav, atât de ideal, că cei care o vedeau credeau să vază ceva dulce şi ceresc ce ar fi zărit **într-**unul din visele vieţii.

Bărbaţii erau preocupaţi cu politica zilei, care îi dezmoştenise. Unul se chema logofătul Constantin. El însuşi număra cincizeci de ani. Acesta începuse cariera sa politică sub Regulamânt. Trimis să înveţe legile la Paris, să înturnase licenţiat, abia venise şi se numi profesore de drept. Mai târziu părăsi profesoratul şi intră în magistratură, cu gând a se face **într-**o zi ministru, servi pe cei trei domni regulamentari şi înaintă; dar nu se lipi cu inima decât de cel mai rău dintre cei trei domni. Cât pentru al patrulea domn, îi era enimic declarat. O n cu învăţătură, cu inteligînţă, cu voinţă foarte; dar din**tr-**o margine în ceialtă a fiinţei sale fizice, intelectuale şi morale, ca să găsim vorba cea mai justă: *anost*, cum se zice la Bucureşti în stilul familiar. În fine, unul din acei oameni pe care nimini nu poate să iubească, nici însuşi amantele lor.

Unul din ceilalţi doi se chema Iordache, se trăgea din viţă de domn, tată**-**său sau moşe**-**său fusese fiu de clo” n, beizade. Toţi îi ziceau principele Iordache, el însuşi îşi dădea acest titru cu îngâmfare. Soţia sa mai ales era în stare să rupă relaţiunile cu cei mai buni amici care nu i**-**ar fi zis principesă. Aveau un fiu de şase ani, căruia părinţii, el însuşi, îi ziceau principe! maladie ridiculă ce bântuie de la un timp încoace multe capete seci; fruct al moravelor streine ce unii români în călătoriile lor în Europa au putut să culeagă în căile ferate, în birturi, în baluri publice, pe unde au lunecat. Ea va trece prin propagarea ideilor luminate şi serioase.

Consoarta sa era fiica unui neguţetor avut; această condiţiune mai mult contribuise a prezintă în ochii Săi titru de principe cu o valoare mult mai însemnată. Averea sa făcuse pe Iordache să o ia de consoartă. Lordache risipise

averea părintească împreună cu toate câştigurile de mare foncţionar ai statului în timp de mai mulţi ani şi acum trăia din averea femeii sale.

Mai venea unist, un bădăran înavuţit şi boierit, un om de şaizeci de ani, cu părul siv. Acesta începuse cariera sa ca bărat în casă la un boier mare, mergea după caleaşcă şi ducea ciubucul boierului. După un serviciu de mai mulţi ani, fuse numit copist la o cancelarie, unde, prin protecţiunea stăpânului său, în câţiva ani ajunse la cele mai înalte foncţiuni şi îşi făcu o avere în moşii de optsprezece mii galbeni venit pe an. Acest om are facultatea excepţională de a deveni instrumânt răufăcător. Viaţa lui politică şi socială este un şir de trădări, de intrigi, de laşităţi, de abuzuri…

Femeia sa, tip de bădărană parvenită, pare că a născut în lume ca să formeze această pereche fără rival.

Fiica lor ce se află acolo e frumoasă, alt nu are nimic. Această familie de parveniţi purta numele *Serescu*, şi, ca să-şi dea mai mult lustru, adăuga pe cărţile de vizită, sub coroana de comite, prepoziţiunea *de*.

Mai era o damicelă, din**tr-**o familie cunoscută. Deşi părăsită de îngrijirea unei mumi, Caterina era înţeleaptă; lipsită de o educaţiune strălucită, natura îi fusese favorabilă, spirit, frumuseţe, graţii se disputau care să-i aducă mai multe omagine. Era pe atunci damicela la modă. Calităţile ei erau lăudate de toţi.

Iată cele dintâi noţiuni despre persoanele de faţă.

Să ne înturnăm în salonul postelnicului George în momentul când se auziră în depărtare strigăte de postaşi.

Cea dintâi ce dete alarma şi alergă către fereastră fuse Caterina. Ana, fiica parvenitului celui avut, o urmă după datina damicelelor ce se ţin una de alta şi care fac de surâd cu maliţie bărbaţii.

— Cine poate să fie? zise ea. Tudorina Corleasca, Mariţa şi Zoe Şeni cu bărbată-său. Era vorbă să vie!…

— Aş dori mult să văz pe aceste nebune, zise Elena. Mai ales pe Zoe Şeni, deşi nu aprobez purtarea lor în timpul carnavalului.

— Ho! ho! strigă principele Iordache, ce, credeaţi că noi am rămas în urmă cu moravele parisienilor?

— Au jucat pe dracul pe vârful degetelor! zise post. George. În toate nopţile, după bal, se duceau ele, şi altele, cu atâţi crai, la birtul lui Hug, unde se puneau pe mâncare şi băutură până la ziuă; şi…

— Şi ce? răspunse Elena, negreşit, nu poci aproba această purtare; dar nici nu poci a-i da un caracter culpabil.

— Aşa sunt muierele, zise postelnicul contrariat. Se apără una pe alta!

Elena deveni roşie.

9 – Manoil-Elena

— Dar când ţi-oi spune – urmă el – că această bandă uşoară de muieri, după cină se puneau de cântau şi jucau cu Blanşa franceza tontoroiul de gât?…

— Nu ştiu, răspunse Elena.

— Nu ştii?! dar eu însumi le-am văzut, cu ochii mei, eram la Bucureşti, trăsesem la oţelul lui Hug, dormeam; m-am deşteptat de chiotele lor… am deschis uşa camerei să văz doare s-a aprins birtul. Ce am văzut? acele muieri strigând şi sărind împrejurul mesii, cu un cârd de golani. Gândeşti că s-au ruşinat de mine când m-au văzut? hop! hop! m-au chemat să iau parte cu dânsele. Nene George! vin aici!…

— Şi nu te-ai dus? îl întrebă principele Iordache.

— Eu!

— Eu m-aş fi dus, aş fi cântat şi jucat cu ele tontoroiul.

— Nu-mi spui? zise principesa, ai şi mutră de astfel de petreceri!…

— Eu! hei! hei!… Când ai şti…

— Tocmai că ştiu…

Nu ştii nimic!… Dar ascultă, or să vie aici… Să le facem curte…

— Era vorba alaltăieri la Bucureşti – zise Serescu – să vie şi Talangiu, cu familia.

— Şi Şcr, zise principesa.

La aceste vorbe Caterina tresări şi un văl de purpură trecu pe faţa sa; nimeni nu băgă în seamă această tulburare.

— Minunat orator este Talangiu!… zise Serescu, când vorbeşte se face tăcere adâncă, ar zice cineva că vorbele cură din buzele lui ca mărgăritarele.

— Nu sunt de această părere, arhon logofete… Aer vorbeşte mai bine!… în Adunarea de sub Bibescu erau oratori buni!… hei, ce timpuri!… Eram deputat… nu m-ai auzit vorlâind în Adunare niciodată? îmi aduc aminte încă cum fulgeram **într-**o zi opoziţia! nimeni nu mai ceru să vorbeaspă în seanţa aceea… Grozav băturăm, pe opoziţie… a doua zi închiserăm Adunarea…

Strigătele poştaşilor se auziră acum în curte. Oaspeţii alergară în capul scării, servitorii veniră cu luminări. Erau patru trăsuri închise. Călătorii se coborâră, apoi urcară scara, îndată se auziră mulţime de voci zgomotoase de femei.

NOII VENIŢI

Salonul era plin de lume.

Tălăngiul cu familia, Aer, Tudorina; Zoe Aer cu bărbată-său, şi alţii cu care vom face mai târziu cunoştinţă. Deocamdată să ne ocupăm de o persoană necunoscută ce intră cu Aer.

— Permiteţi-mi a vă prezenta pe dl. Elescu, zise Aer, înaintând către cl-na Elena, însoţit de un june necunoscut. D-nu este român – adăugă el – amic al meu din copilărie. Strein în ţară, căci lipseşte de aici de cincisprezece ani.

Elescu se înclină cu respect înaintea Elenii, Elena îl privi cu bunătate şi îi zise:

— Bine ai venit, domnule! crede-te în această casă ca în mijlocul unor vechi şi intimi amici.

Pe urmă Aer îl prezintă la toate damele şi la stăpânul casei.

Să vorbim puţin despre noii veniţi.

Talangiu este un om politic. O fiinţă bizară… se ţine prin sistemul nervos de natura poeţilor şi femeilor. Susceptibil de a se întârziasma îndată; exaltat până a nu

ţine seamă de linia aşezată între sublim şi ridicol. Fanatic în ideile sale, neuitând nimic, neînvăţând nimic, înclinător, sfios prin temperământ, vorbind cu un talent natural; clar sofist, nestrălucind decât atunci când este a vărsa veninul său în rănile partidelor politice. Integru altfel, dar de ambiţiune; virtutea la dânsul este o rolă ce a hotărât să joace, este o amestecătură bizară de bun şi de rău; de leal şi de perfid; un lucru neînţeles, neisprăvit, căruia lipseşte foarte puţin a fi perfect, foarte puţin a fi ridicai.

Astăzi aspiră a fi cap de partidă, a reînvia privilegiaţii şi privilegele moarte şi a juca rola profetului Samuel. Sistemul nervos îl înrâureşte până în credinţele sale.

Şei este de 36 de ani, natură întârzietoare, tot este încă june **într-**însul sau cel puţin el crede că abia acum intră în viaţă. Inima îi lipseşte, spiritul său este comun. Pare a fi născut să strălucească în toate lucrurile mici, este, dacă putem a**-**l numi astfel, *geniul nimicurilor*.

Cele două dame, Tudorina şi Maria sunt două tipuri diferite ce recheamă Loreta[13] de la Paris. Una frumoasă, tăcută, gravă; spirit mărginit; inimă seacă de orice simţământ. Iubind plăcerile pentru că **s-**a întâmplat să fie aruncată în curentul lor; ceialtă, spirituală, viicioasă, seamănă a fi venită ca să facă a se iubi plăcerea.

Soţul său, *un hon ev*. *Fant*[14].

Un june de 30 de ani ce veni cu aceste dame, deşi de o naştere cu totul obscură, dar averea mare ce**-**i rămase de la părinţi făcu să fie primit cu oarecare egalitate în societatea privilegiaţilor; aceasta îl costă mult, el caută să**-**şi plătească intrarea prin nenumărate prezinte oferite damelor. Către acestea el are spirit plăcut, ce este o justă compensaţiune pentru fizicul său.

Vom vorbi încă de un nou sosit cu femeia sa, de Şeni, un boier mare, care nu a fost totdeauna mare, în junia lui era sărac, şi dat cu totul la desfrânări. Era un fel de *Lovelas*; aceasta dovedeşte c-a în junia sa avea o figură

13* Femeie de moravuri uşoare.

14 Copil bun (fr.).

plăcută. Tânăr încă, se însură, maritagiul îl făcu să se apuce ele comerţ, câştigă, făcu stare colosală.

Astăzi casa sa este cel dintâi salon în Bucureşti, nimeni nu ştie nici să trăiască, nici să priâmească mai bine pe streini decât dânsul.

Soţia sa, Zoe, uită numărul anilor ce se scurtă sub picioarele sale şi se crede încă tânără şi proprie tuturor ideilor tinere!

Conversaţiunea ce începu acest cerc era plină de inf teres; mai întâi întrebară noutăţi din capitală.

— Să ne ferească Dumnezeu de mai rău, zise Talangiu.

— Iar a mai făcut ceva liberalii? întrebă postelnicul George…

— Liberalii! liberalii! mai este vorbă de liberali?… ţ credeai dumneata că ai noştri or să meargă până să primească nu numai a rămânea în minister, ba încă să serve interesele unei stări de lucruri nerecunoscute de puterele garante şi să dea astfel mai multă tărie regimului de astăzi; dar ce aştepţi de la K… înţeleg ei ceva?… în curând are să fie pe aici în vecinătate o tabără ostăşească, ştiţi ce va să zică aceasta? că dacă puterile nu vor recunoaşte votul de la 24 genariu, ne vom lupta cu armele în mână. Sunt fini, nu este îndoială. Europa nu se află în poziţiune de a permite nici unei puteri vecine să ocupe ţara, pentru un mic lucru, ar face-o când ar izbucni o revoluţie… Şi nu este de mirare să vedem că se recunoaşte acel vot monstruos!… Avem să ne aşteptăm la lucruri triste, arhon postelnice…

Astfel vorbi Talangiu. Cei mai mulţi bărbaţi îl înconjurară.

— Triste triste! zise postelnicul George. Revoluţii, ucideri…

— Toate acestea nu sunt nimic, răspunse Talangiu… Eu, unul, nu mă tem de ele; dar le doresc, căci ele vor aduce cu voie, fără voie, ocupaţiuni streine, şi ocupaţiunile vor aduce vechiul regim de ordină legală, dar din nenorocire nu mă aştept la acestea, şi iată pentru ce sunt

în adevăr supărat.

— Aşa este! strigă Serescu şi principele Iordache.

— Dar revoluţionarii de meserie – urmă Talangiu – pare că au înţeles lucrul, căci ei acum propagă contra revoluţiunilor.

— Dacă îmi este iertat – zise Elescu – voi face o mică obiecţiune la toate acestea. Ştiţi că lipsesc de mulţi ani din ţară; nu am luat parte în certele de partide... Prin urmare văd lucrurile cu sânge rece – înţeleg aceste certe, înţeleg dar şi existenţa partidelor. Ele sunt naturale, le vedem în toţi timpii, la toţi popolii, şi nu numai că nu mi se par periculoase, dar încă le cred utile în interesele generale ale naţiunii: ele sunt care fac de naşte lumina, dau vigoare şi energie cugetărilor şi acţiunilor. Dar nu trebuie a pierde din vedere că aceste certe, ca să aducă rezultate binefăcătoare, caută să rămâie în cercul opiniunelor în chestiuni ordinare. Văd însă că ele la noi trec linia ce le este însemnată; şi atunci devin două tabere, una a ţării, alta avangarda streinilor în ţară; una voieşte mărirea, fierea, neatârnarea naţiunii; ceialtă neapărat o să vie a combate, prin urmare a cere contrariul. Iată dar că aceste partide devin periculoase intereselor generale.

Dl. Talangiu ne zice că aşteaptă mântuirea în ocupaţiuni streine. Însă care mântuire? a unei clase sau a ţării? ocupaţi unele streine pot să fie favorabile unei clase, însă niciodată intereselor unei ţări. De câte ori streinul calcă pe acest pământ) este o consecinţă naturală să răpească câte un drept din cununa acestui popol. Cât pentru mine, condamn aceste tendinţă către ocupaţiuni streine, căci, o repet, ele favoară interesele, unei clase şi lovesc interesele ţării. Dar trebuie o filosofie cu totul rece ca să nu cădem în asemenea erori.

Aceste cugetări generoase ale lui Elescu nu puteau să fie de gustul unei societăţi care nu le înţelegea. Cei mai mulţi surâseră cu pietate, unul şopti în ridicul: „De unde ne-aţi adus pe acest filosof?”

Era acolo un suflet care îl înţelegea: Elena. Vorbele lui atinseră inima acestei femei; ea auzi vorbi**ndu-**se un

limbagiu care îi era cunoscut. Astfel ca un prizonier care, după ce a trăit mai mulţi ani **într-**o ţară streină, aude deodată limba sa natală. Nicio recomandaţiune nu purta fi mai bună pentru Elescu înaintea Elenii decât simţămintele sale. Ea intră în convorbire şi zi Se:

D-nu Elescu are dreptate; noi suntem prea împătimaţi ca să rezonăm în chipul în care rezonă domnului.

— Nu are dreptate, strigă Talangiu.

— Dar, domnul meu **–** răspunse Elescu **–** nu vei respinge că certele de partide de astăzi, pe tărâmul pe care sunt puse, nu fac să câştige ţara nimic?

— Şi, prin urmare, doreşti să ne împăcăm? zise Talangiu. Şi cu cine? cu revoluţionarii de meserie, enimicii proprietăţii, familiei, religiei? cu bandele de desculţi ce se hrănesc în vise cu sângele boierilor, până când vor începe aievea să-l soarbă?… Să ne înfrăţim cu călăii noştri. Vezi, domnule, că ideile dumitale sunt utopii.

— Nu voiţi pace cu partida adversă, căci credeţi că oamenii care o compun v-au atacat privelegele de clasă; dar preferaţi amicia streinilor, care, tolerân**du-**vă acele privelege parţiale, vor să răpească independinţa ţării! Iertaţi-mi a Vă spune că nu vă înţeleg şi că politica dv. Este egoistă.

— Mă prinde mirare să te aud vorbind astfel, zece zile după venirea d-tăle în ţară! Sunt sigur că ai căzut îndată în cursele lui Rusetaehe, Brătieni, Goleştii şi companie!

— Îi cunosc din nume, n-am niciun cuvânt nici să-i urăsc, nici să-i dispreţuiesc…

— Sunt sigură **–** zise Elena **–** că la Bucureşti aţi vorbit destul politică. Vedeţi, damele sunt nerăbdătoare să asculte alte lucruri.

— Lasă-ne în pace! strigă postfelnicul George. O să vorbim politică, căci de aici atârnă moşiele şi capetele noastre.

— Hei, domnule Elescu! zise Talangiu, răstur**nându-**se pe o canapea. Nu cunoşti ţara aceasta!… Află că tot ce

este mai bun aici este clasa privilegiată. Aici este patriotismul, cunoştinţele, experiinţa, onestitatea, sacrificele. Afară de aici nu mai este nimic bun. Ceea ce se cheamă clasa două se compune în genere de ciocoii noştri… Numai clasa nobililor a rămas nebântuită de corupţiune. Niciun boier mare nu a speculat în foncţiunile publice. Vezi cum din zi în zi se ruină stările lor? dovadă că sunt oneşti. Pe când cei de a doua clasă se ridică pe averile lor neîncetat, cumpără proprietăţi nemişcătoare pe toată ziua. Numai claia nobililor a dat până astăzi oameni învăţaţi, literatoi-i, oameni politici, oratori. Ne spun unii că am danţuit cu streinii prin baluri? că purtăm decoraţiunile lor. Dar în starea de slăbiciune a ţării, redusă a fi ocupată de streini, prin însuşi nebuniile revoluţionarilor de meserie, spune-mi, nu era un act de patriotism a primi streinii cu flori, a le da baluri? care era scopul? nu era a scăpa ţara? nu este o faptă de tărie de caracter a purta decoraţiunile streine, când ştim că mulţi ne critică? Aceasta numai noi avem curagiul a o face. Se zice încă că este o mare corupţiune? unde se află? în mulţime, în clasa două, în burghezie, în ţărănime. Nu în clasa nobililor. Vedeţi ce se întâmplă în familii mai jos de noi. Şi comparaţi cu moravele familiilor noastre. Între noi abia să fie două sau trei familii puse la index, două sau trei femei care printr-o conduită neregulată au dat ocaziune oamenilor să critice, în jos de noi ele sunt cu miile, toate pot zice.

— Ce bine vorbeşte! strigară unii.

— Voi să expui lucrurile cu imparţialitate, zise Elescu. Mai întâi voi. Zice că nu mai sunt clase în ţară, că sunt numai români. Dacă este vorba de clasa privilegiată, eu însumi sunt din această clasă. Aceasta îmi dă drept a vorbi aici contra acei clase pe care o numeşti nobilă şi îi dai atâtea nemeritate calităţi. Încă din timpii colonilor romani, şi în urmă de timpii celor dintâi domni români, şi mai noi, au rămas mai multe familii istorice… în timpii vechi numele familiei nu exista „titrurile erau pe viaţă, şi se vede că tot meritul se punea pe acele titruri, căci ele ţineau locul numelui de familie, precum dovedesc hrisobulele

vechi, titrurile neputând trece moştenire la copii, căutau a-şi câştiga titruri noi ei singuri prin fapte frumoase, şi pentru aceasta puneau atâta preţ pe titrurile lor şi nicidecum pe numele familiei. Unii copii ajungeau, alţii piereau în întuneric, rămâind cu lirisobulele familiei şi jfisând locul lor altor oameni noi.

Toată societatea începu să murmure contra lui Elescu; şi mai tare decât toţi Serescu parvenitul.

— Cine a adus aici pe acest roşu? întreba principele Iordache.

— Ah, unde te duci găseşti de aceşti oameni! zicea principesa. Dacă aş fi ştiut, nu aş fi venit.

— Merită să i să zică a pleca de aici! zicea Serescu. Să atace astfel boierii! trebuie să fie nebun!

— Ne-a lovit rău, zicea postelnicul George.

Dar Elena se apropie de bărbatu-său şi îi zise:

— Nu lua lucrul ca ceilalţi. El însuşi este boier. Ceea ce zice este adevărat. Acest june are zece mii de galbeni venit, un om atât de avut nu poate fi un revoluţionar.

— Are zecă mii de galbeni venit?... zise el, şi îndreptându-se către societate: Ei, bine! Iată cum îmi place să vorbească românul! Are dreptate dl. Elescu. Ce tot îmi spuneţi de nobleţă? Şi noi suntem nobili; dar nu ne îngâmfăm cu nobleţă... oamenii de spirit şi de inimă caută să cugete ca noi. Apoi ce mi-a făcut această nobleţă pentru ţară? Se cheamă că ne cunoaştem.

Acest discurs făcu pe toţi să se mire, damele râseră.

— Ce l-a găsit pe postelnicul George să spuie aceste vorbe, care nu sunt ale lui? întrebă Aer pe Talangiu.

— Se vede că nevasta i-a şoptit ceva la ureche.

— Domnilor, zise Elena. Să decidăm a nu mai vorbi politică, căci prevăz că o să ajungem la discuţiuni violente, care nu sunt iertate adevăraţilor nobili.

Elescu se puse pe un scaun lângă Elena. O oră de întrevedere fuse destul să înţeleagă că singura femeie ce se afla aici era numai Elena. Către acestea ea era regina societăţii nu numai prin maniere, prin spirit, prin simţăminte; dar încă şi prin frumuseţe.

— Mărturiseşte, domnule, că politica a devenit o boală în ţara noastră! îi zise Elena.

— Aveţi dreptate.

— Nimeni nu se mai ocupă decât de politică, de la miniştri până la ţărani. Miniştrii fac politică, Adunarea face politică; foneţionarii fac politică, şi administraţia ţării este părăsită. Politica este puntul de plecare chiar al particularilor, orice faptă este calculată pe o idee politică! literatura cade; nimeni nu mai citeşte decât gazete; cărţile de literatură nu se mai vând. Comerţul lâncezeşte; artele, ştiinţele au amorţit. Artiştii fac tablouri ce reprezintă scene de la Adunare; figuri de deputaţi unde nici arta, nici artiştii n-au nimic de aflat. Profesorii părăsesc clasele ca să dezbată chestiuni ministeriale... /femeile... se văd părăsite pentru politică... Politica este cea mai mare rivală a noastră, şi încă vă plângeţi de noi că nu îmbrăţişem ideile cele noi!... este o mare schimbare în această ţară... Lipseşti de cincisprezece ani? Erai amic cu frate-meu Constantin, care a murit... dar atunci eraţi amândoi copii... mi-aduc aminte încă... eram copilă...

— Îmi pare că vă văd în braţele doicii... Erai frumoasă.

— Ah!...

— Regina tuturor acelor îngeri mici şi graţioşi ce surâdeau atunci la viaţă.

— Prin frumuseţe, nu este aşa? atunci, poate!...

— Dar nu aţi încetat a fi regina micilor şi graţioşilor îngeri ce acum **s-**au făcut mari, de o sută de ori mai graţioşi.

Vorbe de felul acesta Elena niciodată nu auzise, adresâ**ndu-**i-se ei. Roşeaţa înecă faţa sa; şi luând un aer voios, se prefăcu că nu auzise nimic şi urmă:

— În adevăr, toate animalele sunt gentile când sunt mici, cele mai nesuferite mari, mici sunt pline de graţie.

— Afară de şerpi şi de câteva persoane ce sunt aici... mai zice Elescu.

— Ce răutate!... Nu-ţi plac oaspeţii noştri?

— Unii nu-mi plac! îi cred nişte suflete uscate de

orice idee mare, generoasă.

— Şi ce numiţi un om cu idei mari şi generoase? Ce le-ar servi aceste calităţi în societatea noastră, unde aceste simţăminte sunt proscrise? sunt ridiculate sau văzute rău? Societatea nu câştigă nimic, şi cei ce le-ar[15] avea ar deveni nefericiţi…

Elena lăsa sufletul său să vorbească. Apoi, aducându-şi aminte că poate vorbele ei să fie interpretate în simţul cel adevărat, zise:

— Îmi place însă aceste frumoase simţăminte! şi poate că sunt în eroare…

— Pentru ce această îndoială?

— „Vai! sunt o expresiune a societăţii în care trăiesc!

— Aşadar te îndoieşti de toate?

D-nu Georges, junele introdus în societate pentru averea sa, se apropie de dânşii.

— Ce ştiri de la Bucureşti? îl întrebă Elena.

— Se mărită domnişoara S… cu M… îi dă două mii galbeni în moşie venit şi douăzeci mii galbeni numerar. Minunată partidă pentru un om cu spirit.

— Vei să repetezi ce ai zis? întrebă Elena. Pentru că ia o zestre mare este o partidă minunată pentru un om cu spirit!

— Vai! zise George, astfel este de când simţământul a părăsit inimile românilor şi a intrat în casele cu bani. Nu mai faci nimic fără bani astăzi. Toţi amatorii de însurat sunt datori şi toate fetele care au ceva stare se mărită ca să cheltuiască zece mii de galbeni pe an.

— Toţi bărbaţii şi toate fetele nu pot să fie astfel. Pentru ce descriţi atât de crud această sărmană societate? Ne aduceţi câteva picături din Dunăre şi ne ziceţi: „Iata.

Dunărea!” Ne daţi câteva persoane şi ne ziceţi: „Iată societatea”.

— Dar aceste persoane sunt atât de numeroase – zise George – încât formează majoritatea. Puţini sunt care nu gândesc la bani. Să nu mergem mai departe: chiar în acest

15 Autorul confundă noţiunea de egalitate burgheză (desfiinţarea privilegiilor feudale) cu aceea de desfiinţare a claselor.

salon. Domnişoara Caterina şi Aer. Ea este săracă; el foarte bogat. Şi cu toate astea nu cutează să o ia de nevastă; dar spune-i că un unchi bogat îi dă acum o zestre colosală, mâne îi cere mâna. Eu zic că faptul este rău; dar oare nu are nimic care să-l scuze?

— Lăsaţi-mă. Nimic nu-i scuză, afară numai de lipsa de inimă…

Elescu, auzind pe ginere vorbind de această particularitate, întrebă pe Elena ce este cu aceşti doi tineri.

— Un amor – zise ea – o copilărie… Amorul triumfă totdeauna chiar asupra banilor. Anacreon[16] a dovedit-o în versuri foarte graţioase. Dar în cazul de faţă junele a rămas neînvins.

George trecu la altă grupă.

— O să şedeţi mai multe zile aici? întrebă Elena pe Elescu.

— Acest locaş este încântător, doamnă, şi singurul cuvânt care m-ar face a-l părăsi este numai temerea de a nu mai putea să mă despart de aici.

— Sunteţi nesuferit cu complimântele franceze!… E un mare defect aceasta… învăţaţi pe lângă femei a minţi mai târziu în viaţa politică…

— În adevăr, doamna mea, unde am găsi un cerc compus mai bine decât acesta? Poci zice aceasta fără a roşi. Nu am minţit. Şi trebuie să am o mare putere asupra admiraţiunii mele ca să nu zic mai mult decât ceea ce am zis.

Elena tăcu, apoi după câteva minute:

— Cum găseşti pe domnişoara Caterina?

— Foarte frumoasă. E tot ce poci a vă spune până acum.

v – Vei sg te prezintez, *1* – Elena chemă pe Caterina şi îi prezintă pe Elescu.

Cea din urmă răspunde la prezentare cu o familiaritate franşă.

---

16 Anacreon — poet liric grec din secolul al VI-lea, cîntareţ al dragostei şi plăcerii.

— Îţi place mult politica? îi zise ea.

— Eu nu mai vorbesc politică…

Caterina era frumoasă, o talie fină şi înaltă, un cap frumos; faţa albă şi palidă; părul negru, ochii mari, negri, plini de langoare, rechemau ochii fecioarelor în rugăciune, astfel cum imaginaţiunea melancolică a pictorilor se place câteodată a ne prezintă.

Elena se duce să vorbească cu celelalte dame şi lasă cu Caterina pe Elescu.

Elescu era tot atât de comunicativ ca şi Caterina. Ei păreau că erau amici de mulţi ani. Făcu Caterinii întrebări de natură ce un vechi amic încă nu cutează a face linei fete. Catorina din parte-i nu rămase înapoi.

Am auzit că te cere în căsătorie d-nu Bar?

— Este adevărat; dar nu voi să consimţ; şi nu că este de o vârstă a-m fi tată; dar, după cum se zice, este un om ce nu poate să-mi convie…

— Dar dl. Bar este foarte avut…

— Poate; dar nu-mi place… nu-mi mai vorbi de acel om

— Ah! domnişoară! înţeleg… inima nu-ţi este liberă? …

— Poate… dar ştii că eşti indiscret!

— Îmi place a spune totdauna ceea ce gândesc.

— Dar când te gândeşti rău?

— Spui rău.

— Nu este bine… poţi să superi pe ceilalţi.

— Atunci îmi cer pardon.

— Dar de la mine nu ai cerut?

— În adevăr te-a supărat?

— Nul… Dar dumneata pentru ce nu te însori? Cred. că nu mai e vârsta care te opreşte!

Elescu începu să râză eu plăcere. Această naivitate în gura Caterinii avea un farmec deosebit.

— Nu, în adevăr… am trecut de treizeci de ani… aş voi să mă însor, dar nu găsesc pe nimeni să mă va…

— Cu atâtea fete nemăritate? nu cauţi, nu vei… însoară-te cu politica!

— Râzi de mine…

— Nu!… îmi răzbun.

Călătoriile sale afară din ţară făcuseră pe Elescu să nu se gândească încă la însurătoare; bogat, independinţe, tânăr, el trecuse juneţea sa ca cei mai mulţi turişti în cele întâi capitale ale lumii, înconjurat de o lume cu totul voioasă şi uşoară, în mijlocul tuturor petrecerilor, cu amante pe care le schimba atât de des ca şi caii săi, ca şi câniii de vânătoare. Cumpătat în cheltuieli, nu risipea decât venitul şi acest venit era cheltuit cu ordin, nu avea nicio datorie; prin urmare nu avea nicio grijă: era mulţumit. Nu iubise nicio femeie, căci numeroasele sale amante, prin spirit, prin stima ce ar inspira, pentru delicateţa simţămintelor, puritatea moralităţii, erau aşezate foarte jos pe lângă sufletul său superior. El le privea ca nişte obiecte de plăcere şi, cu toate că le cultiva, dar le păstra cel mai adânc dispreţ.

Abia se înturnă în ţară şi gândul său fuse să facă o nouă călătorie.

„Curios lucru! îşi zise el în acea seară. Dacă în loc să iau din nou lumea în cap, rămâneam aici, mă însuram?… Această fată este tot ce mi se cuvine, tânără, frumoasă, spirituală. E săracă; dar eu sunt bogat… apoi anii trec, se adaugă; gusturile au să se schimbe… cu vârsta vin trebuinţele unei vieţuiri liniştite; din boli, trebuinţele unei fiinţe care să vegheze asupră-mi; vine în fine trebuinţa de a avea o companie… Negreşit, măritagiul cată să aibă mulţumirile lui, de timp ce toată lumea se supune legilor sale; trebuie să fie o mare fericire a vedea împrejuru-ţi copilaşii jucându-se… O viaţă cu totul nouă, o viaţă intimă, liniştită, o viaţă de moralitate… Nu cunosc simţămintele aceştii fete; simţămintele sunt adesea fapta creşterii. Nu cunosc creşterea sa; dar oricare ar fi, o femeie măritându-se, începe o altă creştere. Sper că o să înrâuresc asupra inimii sale. Dacă mă cunosc destul de bine, crez că poci a mă număra între oamenii cu inimă, cu educaţiune”.

Astfel cugeta Elescu, căutând la Caterina, ce o găsea din ce în ce mai frumoasă. Apoi, aducându-şi aminte de

convorbirea dintre Elena şi George, îşi zise încă: „Aş face un fapt înţelept dacă m-aş pronunţa îndată pentru o fată ce nu o cunosc decât de două oare? Nu ar fi mai bine să o studiu?... Ştiu eu ce poate să iasă?... o cochetă, poate, şi atunci orice fericire piere... nu numai atât, dar independinţa mea? Voi fi silit a deveni sclav! sclavia este nesuferită chiar în lanţuri de roze. Femeile sunt capricioase; nervoase... de multe ori slabe... cată a se aştepta la toate. Nebuni sunt bărbaţii care se reazemă pe virtutea femeilor! Ele au inimă ca şi dânşii... dacă le citeşte un preot la cununie, cred că este destul ca aceste fiinţe să nu mai simtă niciodată... legile oamenilor egoişti le incrimină, le condamnă când ele încetează de a mai iubi un bărbat urâcios... Plăcerile ce simţim a vedea copiii noştri sunt dulci; dar grijele părinţilor când copiii se bolnăvesc sau mor sunt atât de mari!... Ce trebuie o companie la bătrâneţe? când eşti bogat, nu eşti niciodată părăsit. Ce este însurătoarea dacă nu un pact de a trăi toată viaţa cu un amic împreună, fără a-l urî niciodată şi fără a putea a face alt amic, utopie! nu înţeleg a se însura decât **într-**un moment de exaltare, căci cată a fi exaltat ca să faci astfel de pas. Eu nu iubesc pe această fată... Nu voi face astfel de nebunie!...”

Astfel cugeta Elescu când Elena veni lângă dânsul şi îi zise:

— Ai rămas pe gânduri? oare frumoasa noastră fată a făcut aceasta?

Elescu surâse.

— Nu este scris! răspunse el.

— Ce fel nu este scris? Crezi în predestinare?

— Nu poci a-ţi zice nici că crez, nici că nu crez... am avuţ însă de multe ori cuvinte a crede. Omul are facultatea de a voi, dar această voinţă ea însuşi e supusă la nişte legi independente de dânsul. Hazardul are o mare parte de înrâurire în lucrurile omeneşti. Poate aceasta. Înrâurire este pe care o luăm pentru acea putere care ar prezida şi ar decide de mai nainte la toate faptele în viaţa omenească? De multe ori ocaziunea hazardoasă devine

cauza unui şir întreg de fapţi şi decidă de toată viaţa unui om; altă dată rezonul, sprijinit de voinţă. Nu poci aşeza nimic de absolut în această materie. Scriptura are altă doctrină, totul purcede de la providinţă…

— Nu eşti hotărât în nimic?

— Oh! filosofia şi-a făcut timpul. Ea a fost proza poeziei, ca să zic astfel. Este o altă filosofie de care umanitatea are nevoie astăzi. Nu ştiinţa ideilor abstracte; dar ştiinţa cauzelor mizeriii societăţilor omeneşti, în raport cu trebuinţele lor materiale şi morale. Nu mai este dat ştiinţelor a se ocupa cu cauza efectelor cereşti, nici eu viitorul sufletelor în alte lumi. Aceasta este treaba religiei.

— Vei a materializa tot.

— Să nu dispreţuim materia. Dacă sufletul este căldura, materia este flacăra; starea materială decidă de multe ori de starea morală. Să venim spre exemplu la popoli. Toţi popolii a căror stare materială este mizeră nici nu cugetă, nici nu sunt altfel decât sub inspiraţiuncă mizeriei. Acolo nu este nici instrucţiune, nici cugetări înalte, nici morală. Din contra, acolo unde starea materială este înfloritoare, domneşte civilizaţiunea. Ea dă toate mijloacele de perfecţiune intelectuală şi morală. Astfel este şi cu indivizii în parte. Omul care lipseşte de mijloacele vieţii îşi lasă spiritul fără cultură. Veştejeşte, depiere; inima i se oţeleşte, vede toate în rău, în amărăciune. Cel ce are mijloace se cultivă, tot îi surâde cu plăcere, sufletul lui e împăcat, devine generos… Iată, doamna mea, ce trebuie să dorim. Iată filosofia ce trebuie să meditäm, adică care sunt cauzele mizeriei omeneşti pe pământ.

În acelaşi timp un serv anunţă că cina era gata.

D-na Elena luă braţul Talangiulul. Postelnicul dete braţul principesei Iordache. Elescu ieşi cu Caterina, ceilalţi după întâmplare.

CINA

Oaspeţii coborâră în sala de mâncare. O Curăţenie eschisă domnea în sală şi pe masă. Sala nu avea nimic straierdinar. Pereţi tapisaţi, un plafon de lemn sculptat şi zugrăvit. Scaune simple; dulapuri cu argintării de serviciu

şi vase de porţelanuri imitate. Pe masă candelabre cu luminări aprinse. Două mari buchete de flori fragede.

Elescu se puse lângă Caterina, care şedea la stânga postelnicului; în faţă cu dânsul, puţin mai în dreapta, era Elena. Convorbirea devenise parţială. Aer vorbea cu domnişoara Serească.

— Se înţeleg de minune, zise Tudorina vecinului său George, desemnând pe Aer şi pe domnişoara Serească.

— De ce nu? părinţii sunt capabili să-i înlesnească mijloacele a deveni metresa lui, numai pentru că este Aer…

— Ce oroare!

— Cronica scandaloasă pretinde că aceasta ar fi un fapt împlinit…

— Taci, pentru Dumnezeu!

— Se zice că în anul trecut La M…

— O, taci! nu se poate…

— Un…

— Mă scol de la masă…

— Atunci lac… cronica zice…

— Dar dumneata nu e bine să repeţi.

— Iată domnişoara Caterina!… Ia un mare interes a vorbi cu Elescu… – Stratageme de femeie?

— Ce fel?

— Să exalteze amorul propriu al lui Aer… să-l facă gelos…

— În deşert umblă… n-o mai iubeşte nici cât ar iubi calul arab ce i-a trimis la tară în spital de bătrân.

— I-am spus. Ea nu crede…

— Se vede că îl iubeşte?

— E încă nebună!… Dar, ia spune-mi, acest Elescu se vede un om de spirit… Are avere?

— Zece mii de galbeni venit din moşii.

— Când a venit?

— De câteva zile. A trăit tot prin ţări streine.

— E om foarte frumos şi are manieri distinse…

— Ce îl distinge mai mult este o originalitate în fru «j moş, ce mulţi oameni nu pot să aibă.

— Spre exemplu?

— Jumătate venitul său îl cheltuieşte în faceri de bine, trimite pe tot anul băieţi şi fete la Paris în pensionate cu cheltuiala sa.

— Ce idee! se vede în adevăr că este original!;

— Este o faptă bună.

— E nebun!… îi plac femeile?

— Ca să le aibă metrese şi să le plătească… în viaţa lui nu a iubit.

Elena devenise gânditoare. Din timp în timp ochii săi se îndreptau către Elescu, ca şi cum el era singurul om care ar fi trebuit să nu cunoască nişte răni ce se descopereau atunci. Elescu găsea o plăcere involontară a-şi odihni ochii asupra Elenii. Elena era o frumuseţe perfectă: albă şi cu părul umbros; gâtul ei părea tăiat de cel mai mare artist al antichităţii, în marmura cea mai fină a Italiei; gura mică, rumenă, se deschidea surâzătoare pe două rânduri de dinţi mici, bine înşiraţi şi albi ca laptele; o frunte potrivită; sprâncene bine pronunţate, ce mureau pe nesimţite în vârfurile despre tâmple; gene lungi, încreţite uşor, ochi tăiaţi în forma migdalelor, totdauna înrouaţi de lacrimi şi înecaţi de melancolie voluptuoasă.

— Cum găseşti pe Elena? întrebă Caterina pe Elescu.

— O fiinţă perfectă. Nu poci a face decât cele mai sincere elogii sub toate rapoartele.

— Ai dreptate… şi pe lângă toate acestea, cu tot dispreţul ce ar trebui să aibă pentru bărbatul său, care o martiriză, este un înger de bunătate, de blândeţe, de virtute…

— O să mai şezi aici la ţară?

— Toată vara. Dar dumneata?

— Eu crez să plec cu Aer… Cum petreceţi timpul aici?

— Cum vezi… adesea facem înturnări prin satele vecine, pe la târguri, pe la ocne, pe la mănăstiri… o dată pe vară ne ducem la munţi, la o moşie a postelnicului… Se fac partide de vânătoare. Crez că o să mai vii!

— Poate… Dar nu mi-ai spus cine este acel domn

pestriţ pă faţă ce tace şi tot să uită înapoi.

— Ha!... nu mă întreba.

— De ce?

— E nesuferit.

— Dar pentru ce?

— Este Bar, acela ce mă cere de nevastă... **s-**a desperat şi acum caută să se consoale pe lângă domnişoara Serescu.

— Ah! iată lumea!

Elena dete semnul de ridicare. Fiecare din oaspeţi luă braţul damei sale, Elena trecu pe lângă Elescu cu cavah i „11 s m şi aruncâ**ndu-**i o căutătură repede:

Nu mai e trebuinţă a**-**ţi aduce aminte de datoria către duma dumitale.

Ka apăsă pă vorbele: nu mai e trebuinţă.

O aspet îi se urcară în salon.

Elena se puse la piano, îndată ivoriul începu să tremure şi să verse sunete desfătătoare sub minele albe şi graţioase ale Elenei. Ea dispăru din societate; sufletul ei se aruncă cu voluptate **într-**un torent de armonie ce îl răpi şi îl rătăci **într-**o lume de extaz. Nemuritoarea serenadă a lui Şubert, executată cu perfecţiune, răpi toate sufletele ascultătorilor. Sufletul el însuşi părea răpit. Din timp în timp înturna ochii către adunare şi o lacrămă misterioasă strălucea sub genele ei.

Fiece sunet exprima o idee, o idee dureroasă şi sublimă ce o îmbăta cu voluptate.

Ea căută să se scoale de la piano şi chemă pe Caterina să**-**i ia locul.

Inima sa palpită, sufletul îi era zdrobit. Fără să ştie ce face, **s-**a aruncat pe un fotoliu lângă Alexandru, unde rămase câteva minute fără să poată zice o vorbă.

La urmă, îndreptâ**ndu-**se către acesta:

— Sufăr totdauna de câte ori caută să joc câte o arie serie! este o mare nefericire...

— Simţi aceea ce execuţi mai bine decât însuşi compozitorul.

— Nu ştiu, cred că cauza este în sistemul nervos...

Apoi, schimbând repede vorba:

— Erai distract la masă?

— Distract? Nu! pentru că vorbeam cu o copilă frumoasă?... aceasta nu-mi face nicio impresiune! inima moartă...

— Eşti nesuferit cu aceste idei de romanuri! nu poci zice că eşti o monstruozitate, şi atunci afectezi.

— Crede-mă, doamna mea, dacă am admirat ceva în lume de o admirare ce am avea pentru fiinţele divine din visele noastre, permite-mi a-ţi spune că eşti dumneata. Ei bine! permite-mi încă a-ţi spune că cu toată frumuseţea perfectă, spiritul, sentimentele, manierele, graţia ce ai, nu ai putea să mişti această inimă îngheţată.

— Eu!...

Elena deveni roşie ca o vişină: înturnă capul şi puse mâna pe **faţă-**i.

— Crezi dar că ai face această minune?

— Eu?... oh! nicidecum!... nu voi să zic aceasta., nici nu am gândit, nici nu voi să am acest merit... nici nu-l privesc ca un merit... apoi dacă aceasta **s-**ar întâmpla, negreşit că eu nu aş şti-o, nu aş voi să o ştiu...

Ea se sculă şi mai mult de o oră nu reapăru în salon.

Vorbele lui Alexandru o emoţionară atât, încât îi trebui o oră de singurătate ca să revie liniştită.

„Doamne! îşi zicea ea. Ce este acest om a căni cătare mă tulbură, ale cărui vorbe fac de tremură toate nervele mele? amicul sărmanului meu frate... Nu poci să-l privesc fără să-mi aduc aminte de cel ce nu mai este... Numai astfel poci explica impresiunea ce îmi face... Oricum, aş fi ferice dacă ar pleca de aici mai curând, mâne, îndată de se poate. Trebuie să aflu când o să plece”...

Astfel cugeta Elena când intră în salon. Se apropie de Caterina ce se sculase de la piano.

— Ştii, draga mea, dacă noii veniţi rămân sau se duc mâne?

— Nu ştiu.

— Ce este? întrebă Alexandru.

— Dacă o să mai şedeţi mâne? întrebă Caterina.

— Nu ştiu, răspunse Alexandru.

Elena surâse cu voioşie.

— Nu ştiu pentru ceilalţi; cât despre mine, „oi pleca la o moşie a mea unde mă aşteaptă hotarnicul.

Elena deveni palidă. Simţi un fior în tot corpul.

— Aşa curând **–** zise ea gongonind **–** aşa curând?

— Domnul Elescu nu se place în societatea noastră

— Zise Caterina **–** se duce acolo unde va putea vorbi politică în libertate.

Caterina devenise familiară cu Alexandru: nu se mai sfia a**-**l satira.

Alexandru surâse cu delicateţă, luând această mică epigramă ca o răsfăţăm ce Caterina nu da la toată lumea.

Hiena însă tresări.

Ce zici, Caterino? nu cunoşti destul pe dl. Elescu ca… I i vorbeşti astfel?

Dacă va să fugă de noi atât de curând!… dar mâne am încă să plouă, căile sunt rele; caii de poşte ai întreprinzătorului de faţă, dl. Bar, au el însuşi trebuinţă de a fi purtaţi în trăsuri… şi astfel nu vei pleca.

— Cine vorbeşte de cai de poşte? strigă principele Iordache. Vă încredinţez că de vei privi bine printre coastele lor, ai să vezi că sunt transparinţi.

— Poştele, zise logofătul Şeni, sunt de plâns. Pleci cu opt cai şi ajungi la staţie cu doi, de multe ori rămâi în cale. Hamurile sunt cu o mie de noduri, şi plăpânde ca tiriplicul; se rup la fiecare zece paşi. Cât pentru serviciul scrisorilor, e lucru cu totul comic! O scrisoare de la Bucureşti la Focşani ajunge mai târziu decât la Boston. Pasagerii particulari duc de multe ori geanta cu scrisori. Ştafetele nu ajung mai curând la locul destinării lor. Iată regimul nou! iată oamenii noi! Să ne fie de bine!

— Dar contractul cu antreprenorii **–** zise Georges **–** este făcut sub regimul vechi, sub oamenii vechi, şi este o notă în contract în privinţa deligenţelor.

— Te**-**ai găsit şi tu isteţ să vorbeşti! zise principele Iordache, plimbâ**ndu-**se prin casă.

— Ai auzit? mai întrebă Caterina pe Alexandru, pleci

cu opt cai şi ajungi cu doi şi câteodată rămâi în cale, şi aceasta pe timp bun!

** – Trebuie neapărat să plec, zise el. Dar dacă d-na Elena a găsi cea mai mică plăcere. A mă înturna, voi veni după trei zile.

— În adevăr acea plăcere va fi mare – răspunse Elena – şi astfel vei fi aşteptat.

Logofătul Şeni şi Zoe, consoarta sa, se retraseră scuzându-se că sunt foarte osteniţi.

Ceilalţi rămaseră.

— A început să îmbătrânească frumoasa noastră turturică, zise postelnicul.

— Dar asta nu o opreşte în iarna din urmă să dănţuie la toate balurile.

— Cu toate astea, a început să-i slăbească balamalele, zise Georges.

— E tot tânără, precum e tot mândră, zise Tudorina.

— Mândră? pentru ce? întrebă Serească.

— Se crede ieşită din cea mai veche familie, este aristocrată în toate, zise principesa Iordache.

Georges, ce se afla la spatele postelnicului, îi şopti la ureche:

— Afară în ceea ce priveşte amanţii săi.

— Afară din ceea ce priveşte amanţii săi, strigă postelnicul.

La aceste vorbe toată lumea râse. Postelnicul, văzând impresiunea ce produse vorbele sale, repetă acele expresiuni.

Elena îi făcu mustrări şi el nu înţelegea pentru ce. Elescu încă nu înţelese bine simţul acestor vorbe. Georges îi spuse la ureche:

— D-na despre care este vorba are un amant un om de jos.

Astfel se termină această serată. Oaspeţii se retraseră în camerele ce le erau destinate. Elescu avu aceeaşi cameră cu Georges.

NOAPTEA

Vom duce pe cetitori o parte din noapte în camera

acestor doi juni.

Era o cameră mobilată cu gust şi părea a fi budoriul stăpânii casii, două paturi curate îi aşteptau. Ei se dezbrăcară şi se aruncară în pat.

— Ia spune-mi, ce este această Tudorină? întrebă Alexandru.

— O damă de două ori văduvă, a trăit puţin cu doi soţi ai săi, cronica scandaloasă pretinde că bărbaţii săi au murit, căci au iubit-o prea mult... în fine au murit, şi văduva a găsit că este mai bine a nu se mai mărita. Trece zile ţesute de roze şi de amor, împărtăşind inima sa la mai mulţi, ca să nu mai omoare pe nimeni. Iată toată istoria ei. E frumoasă, dar fără spirit, fără mvjtriv, vaini, face parte din banda voioasă.

Ce este banda voioasă?

Banda voioasă se compune de vreo zece femei măritate şi văduve şi de tot atâţi juni. Scopul aceştii societăţi este a crea aici în ţară o lume nouă de epicurieni; doctrina lor este voluptatea în plăceri. Cei ce formă societatea au toţi cel puţin două mii de galbeni venit. Nicio idee nu a prins mai bine: prozeliţii se înmulţesc pe toată ziua. În cele din urmă ei au reuşit să converteze o damă ce trece de devotă. Numărul membrilor ar fi fost astăzi şi mai mare dacă o regulă a societăţii nu ar fi oprit să intre femei mai vârsnice de treizeci de ani.

Ei practică această filosofie de faţă. La preumblări, la operă, la banchete, în birturi, sunt totdauna împreună.

Nu le dau meritul unei idei, orice idee ar fi. Atribui aceasta spiritului de imitaţiune al vieţii de lorete din) Paris. Românii imită pe streini totdeauna, însă în cele rele. În viţiu, nu în virtuţi! şi nu este nimic de mirare:

I un popol tânăr încă, ce se prezintă la viaţa civilizaţiunii, se încântă mai mult de frivolităţi ce sunt la înălţimea inteligînţii sale, decât de lucruri serioase.

— Dar spune-mi, te rog, ce este acest Talangiu?

I - Un pecetluit, răspunse Georges.

— Nu te înţeleg...

— În timpii dinaintea regulamentului, domnii

pecetluiau pe boierii vinovaţi, şi iată cum. Să-ţi spui ceea ce mi-a istorisit tată-meu despre pecetluirea Talangiului.

Trei boieri scriseseră la turei cărţi prin care denunţau pe domnul Grigori Ghica. Domnul luă ştire, dete ordin să se aresteze cei trei boieri, între care unul era Talangiu. Se arestară la casele de la Mihai-vodă. **Într-**o noapte, înainte de a-i trimite la monastiri, aceşti trei fură pecetluiţi la gât, la mâini şi la picioare pe veşminte. Cât timp erau să şază în exil. Ei nu puteau să schimbe veşmintele.

Fiice ale frumuseţii.

Graţii! *coborâţi din cer*.

Cu lumina dimineţii Ce se scaldă în eter!

Şi p-această poezie Ruvărsaţi parfum divin la un râu de ambrozie!

Voi să cânt un cânt sublim.

O, femeie! *tot ce-n viaţă Face dorul mai uşor E cereasca ta dulceaţă*.

E suavul tău amor.

Poezia-ţi împrumută Carmenul ei cel divin şi pudoarea cea plăcută.

Văl de purpură sublim.

P-al tău sân suave vise Au făcut leagănul lor.

Graţiile din cer proscrise împletesc al vieţi-ţi zbor.

Cerul cu lumini de soare ’N ochii tăi voios se scald.

V în tul verii dă ardoare Sufletului tău cel cald.

Ale noastre repezi oare Tu la caru-ţi le robeşti.

Şi cu roze-amăgitoare Fericită le-mpleteşti.

Când cătarea ta cerească Mă îmbată de amor.

— Pedeapsă barbară! zise Alexandru.

— Tot atât de barbară ca şi bătaia la falangă. Apropo de falangă, postelnicul Iordache a fost.

— Pentru ce cuvânt?

— Pentru răpiri în funcţiune.

— Ce oroare!… şi nu se ruşinează!

— Ce stai de vorbeşti!… aurul pentru bărbaţi, amorul pentru femei au două templuri rădicate în toate oraşele ţării. Puţini sunt care nu intră aici. Mâne o să-l vezi

ministru. Şi nu este de mirare: Cei mai mulţi sunt de categoria lui… dar, noapte bună!

Abia pronunţă aceste vorbe şi adormi.

Elescu nu putea să doarmă. Îşi aruncă ochii pe o mescioară şi zări un album. Se scoală îl ia şi, pui**ndu-**se din nou în pat, începu a foileta albumul.

Acest album era al Elenii. Mulţime de adrese în versuri şi în proză sub care se vedeau mai multe nume care mai de care mai necunoscute; cugetări comune, expresiuni triviale.

— Nimic frumos **–** zise Elescu **–** nimic demn de o creaţiune atât de perfectă. Sărmană fiinţă rătăcită aici jos! Cât trebuie să dispreţuieşti tu toate aceste chipuri omeneşti ce te înconjiură!

Caută încă; află desemnuri.

— Ce oroare!

O idee îi veni.

„Nu poci să dorm, îşi zise el. Pentru ce nu voi serî ceva în acest album?”

Se uită pe masă, vede toate cele ce trebuia spre a putea seri. Se puse la masă şi după câteva minute scrise în album această poezie a unuia din poeţii români.

Eu rog timpul să **s-***oprească* **–** *El grăbeşte al său zbor*.

Mâna ta cea delicată când *o treci pe părul meu*.

Ca o aure curată.

Uit că viaţa curge greu.

Când suflarea gurii tele Mă îmbată de plăceri.

Crez că unda vieţii mele Cură printre primăveri.

Frumuseţile divine Nu mai locuiesc în cer.

Raiul pe pământuri vine.

Fabulele toate pier!”

— Şi acum **–** zise Alexandru **–** Elena poate să citească aceste versuri, nimic nu este mai potrivit cu dânsa.

Închise albumul. Uitâ**ndu-**se pe masă, văzu altă carte, o deschise… *Le lys de la* valleeceti Alexandru. „Iată un roman ce arată mai bine decât toate operele filosofilor ce este o femeie. Elena a trebuit să**-**l citească, să**-**l simtă…

este o mare asemănare între aceste două suflete de femei... Pe scoarţă este scris cu mâna... mâna Elenei a fi tras aceste rânduri...

Să citesc!..."

„*Sufletul meu este trist, în mijlocul bucuriilor. Mă întreb pentru ce, şi nu găsesc cauza. Mi se pare că viaţa îmi lipseşte... Şi ce este mai rău că nu poci a mă plânge, Căci ce poci să zic, dacă nu ştiu pentru ce sufăr. Şi către cine mă voi adresa? inima mea, sărmana mea inimă, sparge-te în lacrimi. Iată singura consolaţiune ce poţi afla în viaţă!... oh! aş dori să mor!...*"

„Sărmana femeie – zise Alexandru – eu cunosc cauza tristeţei tele... Inima ta e plină de luziuni, de dorinţi curate ca fecioarele, de amor, şi cată să se închiză în tăcere. Totul este oprit pentru tine... oh! legile oamenilor egoişti..."

Către acestea Alexandru se puse în pat şi adormi cugetând la Elena. „Ce inimă curată şi nobilă!..."

ELENA

Elena se culcase; dar în deşert invoca somnul. Sistemul nervos îi era iritat. O frigură uşoară şi nesimţită prinsese corpul ei graţios.

„Muzica m-a obosit! zise ea. Această lume ce primesc nu poate să mă distreze; din contra, îmi face rău... nu voi mai primi pe nimeni... Alexandru pleacă mâne... mi se pare un caracter fantasc... dar un suflet nobil şi delicat... însă pentru ce oare pleacă atât de curând?... o să se înturne după trei zile... Ce avea Caterina de îl ruga atât să rămâie? ... Ar face mai bine să nu mai revie... Nici nu cred a se înturna...

E cochetă Caterina, câteodată indiscretă. Mâne nu voi mai invita pe Alexandru să se înturne... Voi fi ferice... Apoi dacă s-ar înturna? Ce-mi pasă mie... El nu face niciun rău aici. Un om mai mult, nu este nimic... Copila mea plânge! Sărmane îngerel! Vei fi tu oare mai ferice decât maică-ta?... Să mă scol să deştept doica... o lumină în camera de la colţ... cine doarme acolo?... Alexandru şi Georges... Sunt două ore de dimineaţă... Alexandru e încă deştept... Să mă uit... Dumnezeule... el este! scrie pe o

carte… albumul me; u, îl recunosc… scrie… îl închide… ia altă carte! citeşte… ce cărţi sunt în budoriul meu? *Le lys dans la vallée*… Ce imprudinţă… am scris nişte cugetări triste; le citeşte… tremur… lasă cartea… se culcă… lumina se stinge… poate că nu a citit… nu a găsit acele rânduri… o, ce indiscreţiune… el doarme… toată lumea doarme… eu sufăr!…”

Copilul tăcuse. Elena se urcă în pat.

Soţul său, ce doarmea în alt pat, se deşteaptă. El luase datina a se scula înainte de ziuă. Cască de câteva ori, cât se auzi în toată casa.

— Dormi, Elena? întrebă el.

— Sunt deşteaptă…

— Nu-i aşa că am petrecut bine seara? am zis o vorbă care a făcut zgomot…

— Mai bine să nu o fi zis, o răutate, şi încă asupra unei persoane pe care o primeşti în casă.

— Ce vei? aşa sunt eu… când îmi vine o idee de spirit, nu cruţ pe nimeni… Astăzi nu pleacă nimeni. Vezi îngrijeaşte de oaspeţi să fie mulţumiţi… am trebuinţă de dânşii în interesele mele…

Elena înecă un suspin.

— Nu ştiu **-** urmă el **-** ce stare o fi având acest Elescu? Trebuie să**-**l îngrijim. Cine ştie cum vine timpul să am trebuinţă de el… Nu mai sunt în post, nu mai elşt în nimic. Cheltuiesc tot din averea noastră… ipotesierii nu**-**mi mai aduc gropurile cu lire… Timpii sunt grei…

Vorbind astfel. Postelnicul se scoală şi iese să se plimbe prin grădină.

CEARTA

La nouă oare dimineaţa toţi oaspeţii erau în chioşcul din grădină.

O convorbire aprinsă începuse între Talangiu şi Elescu.

— De trei ani aproape **-** zicea cel dintâi **-** ţara este îngenuncheată; un gemet de durere răsună peste tot; casa statului este falită; comerţul căzut! Cine a făcut aceasta? puterea executivă ce a fost în mâna liberalilor. Ce

îndreptare se face? nimic! Răul creşte pe toată ziua.

— Aceştia sunt nişte fapţi **–** răspunse Elescu **–** care nu ştim până la ce punct pot să fie exacţi. Cu toate acestea, care sunt cauzele lor? Sub domnia lui A. Ghica, aţi redigeat o doleanţă care începea: Ţara este îngenuncheată. Casa statului este falită etc. O ştii, căci ai suferis**-**o atunci. Aceea ce aţi zis atunci, ziceţi şi acum, aveţi un tipic,»

De trei ani nu **s-**a făcut nimic, este adevărat; care este cauza? Spuneţi**-**mi ce aţi făcut de trei ani în adunările despărţite? V**-**aţi certat necontenit cu ministerile; nu aţi suferit pe niciunul; Ia fiecare le**-**aţi rădicat prestigiul ce ar fi avut în ţară, autoritatea. Aci condamnaţi un minister că opreşte libertăţile, aci pe altul că toleră acele libertăţi. Nu aţi votat nicio lege de interes vital, aţi căutat a uzurpa drepturile celorlalte puteri ale statului; aţi agitat spiritele, sperii**ndu-**le că liberalii or să răpească proprietăţile[17]. Aţi făcut ca diplomaţia, îmbrăcată cu prestigiul reprezintăţiei naţionale, să slăbească acest sacru sacerdoţiu. Care vă este scopul, a discredita regimul convenţional şi a cere trecutul cu ideile lui, cu oamenii lui?

Dacă ţara este îngenuncheată, pentru ce? pentru că lui este sub ocupaiune streină? Sau pentru că o clasă a pierdut privilegele sale? Pentru că românii au devenit egali înaintea legilor? pentru că au pierit persecuţiunile, arestele, arbitrarul?

Vorbiţi în numele nobleţii! dar ştiţi care sunt obligaţi Linele unei clase nobile? Ştiţi că nu poate exista niciodată drepturi fără datorii! unde sunt străbunii voştri morţi pentru patrie pe câmpul luptelor? spuneţi**-**mi numele lor? Unde sunt sacrificele ce le**-**aţi făcut pentru ţară? **S-**a făcut un împrumut naţional. Ei, bine! cum aţi răspuns, voi, ce vă ziceţi nobili, marii proprietari? nu aţi dat nimic, ca să dovediţi că în naţiunea română nu este viaţă.

— Ultragiu! strigă Talangiu înfuriat. Ştii cine sunt eu, domnule?

---

17 Eroul se referă la romanul lui Honore de Balzac, Le lys dans la vallee (Crinul din vale).

— Ştiu, un om bolnav.

— Mă insulţi, şi îmi vei da satisfacţiune

1 – Dacă îţi place, bucuros.

La aceste vorbe, damele scoaseră un strigăt… Elena, ce vărsa cafea, rămase cu vasul în mână, tremurând.

— Nu v-am zis eu că politica nu este bună? zise Caterina.

Talangiu ieşi din chioşc. Elescu rămase liniştit; şi începu a face glume cu Caterina despre lucruri cu totul indiferente.

— **S-**a introdus duclele în ţară! zise postelnicul. Nu mai e de trăit!

— Ne-a adus moda bonjuriştii ce vin de la Paris, zise principele Iordache.

— Sau mai bine moldovenii, zise avocatul boierit…

— Ai dreptul, răspunse principele Iordache. Francia o să ne puie capul nouă! În fruntea ei este un revoluţionar… Cum vrei să ne fie bine nouă, **fiindu-**ne de poalele ei?…

Elena lăsă o mare parte din societate în chioşc şi se urcă în casă. Ea ardea de curiozitate să afle dacă Elescu scrisese în albumul său şi ce scrisese. Se duse în camera unde dormise Alexandru. O dată acolo, deschise tremurând albumul.

— După cetirea aceştii poezii, lăsă să-i cază albumul din mână. „*La femeie*? zise ea, dar care femeie? nu văz niciun raport între stăpâna acestui album şi poezia!… N-are niciun rezon să mi-o adreseze mie, nici nu ar fi cutezat să o facă… numele meu nu este… titru ce dă este de natură a-l scuza… dar nu se poate, însă trebuie să aflu… să-l întreb… nu văz niciun rău…”

Astfel vorbea Elena şi se decise să întrebe pe Alexandru cui adresase acele versuri. Se duce în grădină pe o alee, întâlneşte pe Elescu.

— Nu ştiam că eşti poet! îi zise ea.

— Eu poet?

— Dară, citii pe albumul meu o poezie.

— Nu sunt eu autorul…

— Aceasta ne dă o idee că poezia antică indivinează

femeia… În ce scop ai trec**ut-**o pe albumul meu?…

— Am completat ideea autorului, găsind subiectul viselor sale.

Elena deveni roşie.

— Ce manie cu această nefericită politică! merită ea a face să se bată doi oameni?… sper că mă vei asculta, nu vei face copilăria a te bate în duel cu un om mai mult bătrân?

— De voi fi provocat?

— Vei refuza… sau dacă nu…

— Sau dacă nu?

— Voi lua o rea idee de dumneata.

— Dar a refuza mi se pare neputincios.

— Îţi cer o graţie!

— O graţie?

— Cearta a început în casa noastră… nu aş dori în adevăr să ne vedem puşi prin gazete, cu toţii şi mai ales dâ**ndu-**se faptului nişte cauze de natură…

— Dacă ţii atât la aceasta, eu poci să refuz.

— Oh, domnule!

— Promit pe parolă.

Elena îi întinse mâna, pe care Alexandru o sărută.

— Să ne înturnăm în chioşc! zise ea.

În chioşc adunarea vorbea despre duelul ce era să se facă.

— Nu vă temeţi, zise Alexandru. Eu nu mă voi bate. Voi procura domnului Talangiu plăcerea a zice: „Acest om este un laş!”

Georges, ce auzi aceste vorbe, îi zise:

— Ce vrei să faci?

— Refuz.

— Dar…

— Dar lumea va zice că sunt laş…

— Desigur…

— Lasă. Să zică. Domnul meu **–** îi zise Alexandru, văzând pe T… **–** primeşte scuzele mele, mărturisesc că regret cele ce am zis şi care au putut să vă displacă.

La aceste vorbe Talangiu ridică capul cu trufie, se

uită la Alexandru şi surâde cu ironie.

— Mă aşteptam, domnule, la aceasta din partea dumitale.

— Nu prea are curagiu, domnişorul! zise principele Iordache către dame.

— Acest om nu are inimă, zise Serescu către Elena.

Auzind aceste vorbe, Elena suferea adânc. „Eu singură – îşi zicea ea – sunt cauza aceştii umilinţe. Mi-a promis a nu se bate, şi ţine parola. Ce răbdare şi ce virtute din parte-i! t!

— Ei, bine! le iert, domnule! strigă Talangiu. Numai ca să arăt că, pe lângă curagiul ce este născut în noi, există şi generozitatea. Îţi întind mâna…

Toate aceste vorbe erau nişte vârfuri de cuţite ce se înfigeau în inima Elenei. Ea se mustra de cuget că putuse primi de la Alexandru parola că nu se va bate. Acum ar fi voit să-l roage a primi provocarea. Când se gândi la gravitatea poziţiunii lui, făcută prin**tr-**o indiscretă intervenire a sa, şi care putea să ceară obligare, Elena tremură. Se crezu compromisă.

„Ce am făcut? se întrebă ea. Ce drepturi am eu asupra acestui om?… El face un mare sacrificiu pentru mine, retractâ**ndu-**se şi, prin aceasta chiar, îi voi fi obligată. Pentru ce? apoi toată societatea îl crede un om fără inimă… El sufere toate cu o putere îngerească… este mare sacrificiul său… o, Dumnezeule, am făcut o nebubunie!…”

Elena se închise în camera sa. Acolo, după ce se gândi la toate nefericirile ce o aşteptau, deschise albumul şi ceti de mai multe ori poezia lui Alexandru.

Caterina intră râzând în casă.

— Ştii că nu se vor mai bate?

— Lasă-i să facă orice vor voi… Ce ne pasă nouă?…

— Negreşit… însă îmi pare rău.

— Pentru ce?

— Pentru acest tânăr; trece de laş… Este un om plin de spirit şi de inimă… şi bun… Nu-ţi faci idee!

— Ce lesne iai cunoscut inima!…

— Mi se pare…

— Caterina… Ştii ce mi **s-**a întâmplat? tu cunoşti albumul meu. Ieri încă îl foiletam împreună. Astăzi găsii aici o poezie nouă. Pentru cine este, e un secret; cine a scris**-**o, e un secret.

— Să vedem!… Ia albumul. În adevăr nu era ieri… Citeşte: *La femeie*… la care femeie? în genere? Cine este autorul?… Să vedem. Ieri nu era scrisă, deci a scris**-**o astăzi… Cine? din cei de faţă… Să cercetăm cine ar fi în stare să facă versuri… Aer nu ştie să scrie româneşte, şi încă îşi face un merit, din ignorinţa sa… Bar este tâmpit de spirit, incapabil de a cugeta şi a simţi astfel; Georges nu poate să facă un vers. Bărbatătăm nici nu mai vorbim. Talangiu, principele Iordache, ceilalţi… Nu pot seri alte versuri decât de cele ce se scriau în timpii vechi:

„*Iar când cântă psaltichia* îi *sare din cap tichia*”.

Rămâne dar Elescu! dar şi el de unde ieşi poet dodată?

— Ghiceşte! zise ea.

— Acest album tu nu l**-**ai dat niminui, deci autorul **s-**a introdus aici.

— În camera mea de culcare!…

Elena se spăimântă şi se grăbi a**-**i spune cum albumul se aflase în budoriul său ocupat de Georges şi de Alexandru… Cum a zărit noaptea lumină în acea cameră, cum **s-**a uitat şi a văzut pe Elescu scriind pe album.

— Este o declare! zise Caterina.

Elena roşi.

— Ce zici… la o femeie, în genere… şi nu este el autorul!…

— Cât eşti de simplă ce face că nu e el autorul? pentru ce ţi-o dedică ţie?

— Glumeşti?… De aş fi sigură de aceasta, aş rupe albumul…

— Atunci poţi să**-**l rupi îndată; dar iară ar fi păcat de acele versuri!… păstrează**-**le… Nu te angajă la nimic… nici măcar a**-**i mulţumi.

„M**-**am înşelate: „gândi ea.

Caterina ieşi. Elena rămase singură.

„În această vară vom fi trişti aiciu, îşi zise ea. Şi gândind astfel, îşi repară toaleta.

Elescu căuta camera în care dormise şi unde avea sacul său cu bagage. Din întâmplare, se înşală şi intră în camera unde era Elena. Aceasta desfăcuse părul ca să-l netezească şi apoi să-l restrângă. Era frumos a vedea cineva acest păr umbros, lung, des, strălucitor şi atât de fin fiecare fir, încât se pierdea sub ochi, desfăcându-se şi râurind pe gâtul său alb ca neaua în inele naturale şi graţioase. Astfel găsi Alexandru pe Elena. Aceasta, surprinsă, lăsă să se audă un strigăt.

— O! mă iartă, doamnă! zise el. Căutam camera mea…

Elena căuta înainte de toate să rămâie indiferinţă în faţă cu Alexandru; să nu facă niciodată nimic de natură să-i arate că ar exista umbra unei idei că el ar putea spera cel mai mic lucru.

— Dacă ai venit o dată – îi zise ea – şezi!

Elescu se puse pe un scaun.

„Ce frumoasă este!…” îşi zise el, apoi, adresându-se către Elena:

— Ai un păr, doamnă, a face să se uite graţiile.

— Aşa?… răspunse ea cu indiferinţă, întârziind în restrângerea părului… mă aşteptam să-mi lauzi părul… Nu este aşa – urmă ea – că vezi pe viţele acestui *păr graţios jucându-se un cor de dorinţi ce înşală*?… Astfel vorbeşte poezia din album. Oh! poeţii!… Ei văd toată printre un prism de frumuseţe, de graţie divină!…

— Aşa am simţit… eu însumi…

— Aşadar, acea femeie căreia sunt adresate versurile sunt eu? zise Elena râzând.

— Şi care ar putea fi alta? răspunse Alexandru, pe care indiferinţă şi râsul Elenii îl zdrobea.

— Dacă sunt eu, atunci citeşte acea poezie. Să comparăm dacă descripţiunea este justă.

— Doamnă!

— Nu te supăra!… îţi fac graţia de a nu te sili la

această cetire.

— Eşti crudă.

Elena surâse.

Alexandru nu iubise niciodată ceea ce se cheamă o femeie, acel ideal din poezia ce copiase. Căci nu-l găsise încă în niciuna din femeile ce trebuinţa de a trăi aruncase până atunci pe calea vieţii sale.

Elena fuse pentru el o femeie ce nu semăna cu celelalte femei, o fiinţă cerească. Pe fiece oară descoperea într-însa o calitate nouă, şi pe fiece oară se vedea atras, fără voia sa, către dânsa. Pentru prima oară în viaţa sa se tulbură înaintea unei femei... El o cunoscuse numai de o zi. Dar aceasta fuse destul ea să o iubească. În acest scurt timp el ghici tot ce acest suflet avea în sine de sublim. Zic unii că acei ce se înamoară la prima vedere de o femeie nu sunt înamoraţi în adevăr; că nu este alt decât o patimă senzuală inspirată de admiraţiunea pentru frumuseţea fizică. Că un amor adevărat are trebuinţă de lung timp de a se cunoaşte.

Este o opiniune încă. Experiinţa a dovedit de multe ori că un om a putut iubi o femeie la prima vedere, pentru calităţile morale. Aceste calităţi nu rămân ascunse, ele se dau de faţă îndată ce se exprimă. De multe ori ele sunt precedate de renume.

Pe când Alexandru admira acest tezaur ascuns în sălbăticie, împrejurul lui nu auzea decât elogiurile ce-i da toată lumea. Nimic nu ne împinge mai cu repeziciune a admira pe cineva ca elogiurile ce lumea îi face. Aceste elogiuri sunt ca nişte punţi de roze ce se aruncă sub paşii noştri pe calea ce luăm în a admira un obiect.

Faptul real era că sufletul său se tulburasă, când vedea pe Elena simţea un farmec neînţeles; când înceta să

O vază, era gânditor, nemulţumit; fără să caute, imaginea ci se amesteca cu toate gândurile sale.

Către acestea el nu ştia încă dacă o iubeşte! Ocaziunea nu se prezentase încă ca să poată înţelege aceasta.

— Dacă ai sta câteva zile încă aici, am face partide de

călărie… eşti cavaler? întrebă Elena pe Elescu.

— Cavaler?… răspunse Alexandru distract, da! da!… De ce nu?…

— Vom vedea monastirile, munţii noştri… Sunt locuri cu totul frumoase spre munţi… dar nici nu mă asculţi!

1. A ce te gândeşti?

— Cine-ar ghici mi-ar da dreptate să mă las a mă răpi atât de dulce…

— Ştii că nu eşti polit pentru mine?… oricare ar fi ocele obiecte ce te răpesc, crez că aş merita cea mai mică atenţiune?…

— Eşti totdeauna amestecată cu visele mele!

— Acum complimânte!… De când?… de ieri seară, nu este aşa?

— De ieri seară sunt altul… de ieri seară am început a trăi de o altă viaţă!…

— Pastorală, negreşit… suntem la ţară… Aici aerul e curat şi îmbălsămit…

— Aerul?… nu mai vorbesc nimic, toate zisele mele le interpretezi **într-**un simţ cu totul contrariu.

— Nu te supăra

— Aş fi voit să nu te cunosc!

Vorbind astfel, ajunseră la chioşc.

Tudorina era răsturnată pe o canapea: frumoasă, gravă, tăcută, ar fi zis cineva că este în admiraţiune pentru frumuseţea sa.

— Cât este de frumoasă! zise Elena lui Alexandru. Du-te şi vorbeşte-i, teme-te însă de a-i zice vreodată că o iubeşti; un amant ce se declară este un rege ce-şi pierde tronul.

Alexandru înţelese simţul acestor vorbe.

— Înaintea sa, răspunse el, voi fi totdauna un rege pe tronul său.

Alexandru se puse lângă Tudorina.

— Este adevărat, doamna mea, că un amant care se declară este un rege detronat?

— Din contra, zise ea.

— O damă a pretins aceasta.

— Căti e cine?

— Cu un amic al meu.

— Atunci dama nu îl iubeşte şi cel mai bun lucru ce poate să facă amicul dumitale este să-şi caute de cale.

Un serv anunţă gustarea. Oaspeţii purceseră spre sala de mâncare.

D-na P... era în vervă astă dată. Cât dăinui masa, nu încetă a critica starea politică actuală.

Bărbatu-său fusese ministru sub regimul actual; de zece zile nu mai era. Cât fusese soţul său în minister, domnitorul era omul cel mai perfect din lume; ţara era un paradis pământesc; tot era mare, bun, la locul său. A doua zi ce soţul său nu mai era ministru, domnul deveni rău, ţara un infern; totul era meschin, nimic la locul său. Adunarea ce până aci o critica, îndată deveni pentru dânsa egida naţionalităţii, libertăţii.

de

— Nu mai putem trăi în această ţară! zicea ea; în capitală nu mai poţi trece pe paveul pretutindeni ruinat, în casă nu mai eşti sigur din cauza hoţilor... pretutindeni, în toate nopţile se fură... carnea, pâinea, scumpe!... Afară din capitală nu poţi umbla: drumuri nu sunt; postile sunt în stare proastă.

— Adresează-te către soţul dumitale - zise Georges

— Care a fost până ieri ministru şi contracciu mai nainte. De ce nu a ameliorat toate aceste lucruri?

— Aceasta nu este o argumentare serioasă! Toţi l-au trădat... Ce putea face? ţara este formată de oameni nedemni de a fi o naţiune. Ar trebui să o ia îndată ruşii ori austriecii, să scăpăm de parodii ridicule...

— Ba să mă ierţi! zise principele Iordache. Înţeleg să vie oştiri ruse, austriece să o ocupe câţiva ani, ca să ne scape de roşii şi de convenţiune; dar în urmă să se ducă de unde au venit.

— Aşa, mă învoiesc şi eu! răspunse postelnicul (ieorge.

— În adevăr, zise Georges. Ocupările streine aduc. comerţului muşterii, damelor amanţi!...

De ci nu! răspunse Zoe Şeni. Ai noştri nu sunt în stare să fie nici amanţi!…

(V /ici, Zoe! observă Elena. Cine te-ar auzi vorl) ind ar crede că nu eşti română.

Slut noferilă a fi română astăzi.

Eu 1111 cred astfel.

Tu? tu trăieşti în lumea viselor.

Păcat de tinereţele tale! zise postelnicul. Ba niciun păcat… mă iartă… nevasta mea e fericită… îşi caută ţie casă şi de copilă, îşi iubeşte ţara şi bărbatul, şi… şi… n-are amanţi, nici ruşi, nici austrieci, nici nobili, nici din popor!…

Postelnicul apăsă pe vorba din popor şi se uită la toţi să vază dacă l-au înţeles.

— Nici din popor! repetă el.

Zoe îşi muşcă buza, deveni palidă, corpul ei tremura. „Îmi vei plăti scump aceasta, tu şi femeia ta!” zise Zoe, în sine, jurând de a-şi răzbuna **într-**o zi. Protestă că o doare. A pul şi se duce de la masă. Ea se retrase în camera sa, unde medită la mijloacele de răzbunare.

„Tu ai zis că am un amant din popor? îşi zicea Zoe. Hi bine! voi face ca femeia ta să iubească lacheul meu!”

Sufletul înrăutăţit al Zoii căuta cele mai infame mijloace de răzbunare: „Am avut un lacheu june, frumos, gentil în maniere, fiul unui văcar şi a unei ţigance, astăzi este scriitor la un minister, şi trece de gentilom; maică-sa trăieşte, este jumătate nebună. Iată omul ce am să-i aleg. Îl voi învăţa la aceasta, voi veni cu dânsul aici, unde voi trece vara. Îi voi da bani şi veşminte de senior, îi voi zice eu însumi cum are să se exprime. Voi exalta imaginaţiunea aceştii femei, şi când ea va începe a-l iubi, voi trimite pe ţiganca, muma băiatului, aici să strige aceştii femei în faţa tuturor: «Dă-mi copilul ce l-ai făcut amantul tău! Este copilul meu!»”.

Iată planul infernal ce şi-a imaginat această femeie. Ea păru ferice toată acea zi. Societatea trecu timpul în grădină. O parte din cavaleri şi dame exprimară dorinţa a face o cavalcadă, dorinţa lor fuse împlinită. Afară de caii postelnicului destinaţi pentru aceste cavalcade, se aduseră

încă şase, aceia destinaţi pentru serviciul câmpului. Aici se aflau şale de dame şi de cavaleri.

Abia ieşiră din sat, şi intrară pe o alee lungă, şi se puseră a se întrece la goană, damele şi cavalerii deopotrivă. Cursa lor fuse lungă, niciun cavaler nu căzu, făcură mai mult de o oră de goană. Acum nu erau departe de Floreşti, unde începuse a se forma tabăra oştirilor române.

— Fiindcă suntem aici **–** zise unul din cavaleri **–** pentru ce nu vom merge la tabără?

— Să mergem! răspunseră zece voci deodată.

Aceasta decise despre vizita în tabără; puseră caii în cale. După o jumătate oară, ajunseră la locul destinaţiunii lor. Pe malul stâng al Prahovei, **într-**o întindere aproape de o oră, erau înălţate nişte barace de pari şi nuiele învelite cu paie. Ar fi zis cineva că aceste încăperi erau preparate pentru vite. Ploua mântru mai rău decât afară, chiar după ce ar fi stat ploaia afară, înuntrul baracelor ploua încă. Toată oştirea nu se adunase încă aici.

Curioşii noştri se preumblară prin tabără în toate simţurile călări, apoi descălecară la cortul unui general.

Acesta îi întâmpină cu destulă politeţe. Câţiva din cavaleri îl cunoşteau…

Tabăra se aprinse şi arse de mai multe ori. Vorba se răspândise atunci că jumătate din soldaţi din tabără erau bolnavi. Cavalerii noştri abia găsiră douăzeci de bolnavi. Aceste zgomote erau născute de propaganda politică a partidei contrarii ideii unei taberi; o tabără formată de toată oştirea română putea să tragă oarecum în cumpăna conferinţelor ce aveau misiunea să recunoască sau să respingă votul de la 24 genariu.

Să înţelege că nu putea fi de gustul acelora ce erau contrarii acelui vot. Astfel ei nu cruţau nimic ca să desconsidere în ochii ţării această concentrare a oştilor pe un singur punct. Ceea ce este mai trist este că chiar oamenii ce se ziceau sprijinitorii acelui vot repetau acele zgomote, unii din rea**-**voinţă, alţii din lipsa de reflecţiune maiorii asupra împrejurărilor de faţă. Lumea nu se

guvernă cu inima, ci cu capul şi cu inima. Astfel o lungă experiinţa ne învaţă ca imperiul lumii a fost totdauna îi celor ce calculă şi simte totdodată. Dacă partida ideilor; i oamenilor noi, în cei din urmă ani, a pierdut, jurul e. Le ca A: „Ervit mai mult cu inima decât cu capul.

Cavalerii noştri se înturnară către casă.

A.la dălii mergeau încet, fiecare critica sau lăuda ceea ce vuzuse.

Soldaţii sunt hrăniţi rău. Unde se duc atâţia bani?

zise principele Iordache.

La contraccii, zise Serescu.

Cel mai bun lucru ar fi **–** răspunse avocatul boierit **–** ca fiece soldat să devie contracciul în faţă cu statul pentru hrana gurii sale.

— Eşti revoluţionar, răspunse Serescu.

— Oricum va fi **–** zise Elescu **–** este totdauna o senzaţiune plăcută a vedea fii de arme ai României **într-**o tabără!

— Să se bată cu lăcustele? zise Aer.

— De ce să avem această tristă idee ţ răspunse Elescu. Când auz pe unii români ridiculând ideea de a apăra mormintele străbunilor, pare că auz nişte oameni născuţi în robie care tremură când se gândesc că poate să scuture lanţurile lor. Sub domnii cei bătrâni, acest popol român, despărţit în două, era de zece ori mai puţin la număr, şi cu toate acestea ei se luptau contra enimicilor numeroşi pentru independinţa naţională. Spiritul de rezbel nu paşte: este rezultatul educaţiunii. Care sunt luptele la care capii acestor două state au dus pe români contra apăsătorilor naţiunii şi ei ar fi refuzat de a combate? niciuna. Eu sunt sigur că oştirea română astăzi, deşi mică în număr, deşi nedestulă ca să poată triumfa contra enimicilor numeroşi şi bine organizaţi, dar la orice ocaziune ar da un exemplu de curagiu şi ar muri toţi ca nişte martiri.

— Nu văz că am scăpa patria, sacrificând astfel pe soldaţi!…

— Şi cine ne opreşte a mări numărul soldaţilor? sub

nume de oştiri neregulate, a-i organiza pe picior de rezbel? Nu sunt bani! vei răspunde. Oştirile neregulate nu costă mult. Nicio lege nu ne opreşte a le forma!

Călătorii noştri ajunseră la malul Prahovei. Trebuia să treacă râul ca să apuce o cale mai directă către casă. Prahova, din cauza ploilor la munte, venise mare. O călăuză trecu înainte. Cavalcada se coborî deodată în râu. Elena, ce mergea alături cu Elescu, lovi calul ce insista să stea să bea apă, calul îşi pierdu echilibru, se poticni, apoi, împins de iuţeala curentului, să răsturnă. Elena căzu în apă. Aceste râuri, deşi nu sunt adânci, dar sunt repezi, şi patul lor este aşternut cu pietre mari, astfel că un om ce ar cădea aici, răsturnat de iuţeala apei, lovit de pietre, este supus la oricare pericol. Elena se amestecase cu corentul, un minut, şi capul ei putea să se zdrobească de o piatră.

Alexandru coborî după cal şi se repezi spre dânsa. El o prinde, o rădică, o poartă pe braţe către celălalt mal. Pălăria ei de amazonă fugea cu repeziciune în josul râului. Ea era palidă, părul ei cel frumos se desfăcuse şi râura plin de apă pe umerii săi. Ea însă nu băuse apă. Alexandru o depuse pe o pajişte verde; damele ce trecură râul descălecară şi alergară la dânsa, care le întâmpină surâzând.

— Nu este nimic! zise ea. Nici nu m-am lovit de pietre, nici nu am băut… graţie domnului Elescu…

Nu era timp de pierdut; Elena se aruncă din nou pe cal astfel cum era udă, şi cavalcada porni înainte.

Atunci ea îşi aduse aminte că Elescu o prinsese în apă, o scosese afară, că prin urmare el o ţinuse în braţe, o strânsese poate pe inima sa. Ea simţi o ruşine adâncă şi un fel de ură pentru acest om.

— Amândoi suntem plini de apă, zise Alexandru. Să punem caii în galop, ca să nu răceşti!

Ei plecară în galop. Ceilalţi îi imitară, dar după zece minute începură să meargă la pas. Elena şi Alexandru se depărtară.

— Mulţumesc! zise Elena când caii lor se mai opriră pe cale. Mi-ai scăpat viaţa!… Sau nu ştiu dacă nu ar fi ost

mai bine să nu fi avut pentru ce să-ţi mulţămesc!…

— Pentru ce aceasta?

— Ştie omul ce suferinţe sunt ascunse în viitorul său?

(Yede-mă, domnule, cele mai fericite fiinţi omeneşti sunt acelea ce mor înainte de a sorbi toată cupa vieţii lor. Ele mor regretate, căci n-au avut timpul a practica nici binele, nici răul. Sufletele lor rămân curate, ca în ziua când au venit pe pământ. Oricum, îţi sunt obligată de acum înainte… mi-ai scăpat viaţa, poţi dar să reclami viaţa-mi oriri vei voi.

Numai I) zeu ia înapoi viaţa ce a dat oamenilor.

— C Alexandru. Apoi ar fi un lucru peste putinţă a voi acea.la… Acea; la viaţă de care vorbeşti este preţioasă…

dacă vei muri…

Destul… înţeleg. Vei să zici că dacă voi muri, vei muri asemenea… Crezi că aceste vorbe sunt noi pentru mine? crezi că alţii nu mi le-a mai zis?… Ele mă dezgustă ca tot ce este minciună, ca tot ce este exageraţiune, «a tot ce este ridicul. Amicia nu cere niciodată un asemenea preţ; atunci ea ar deveni o tiranie!

Amicia, zici?

— Amorul? e totuna. Ce este amorul el însuşi dacă nu o amicie între două sexe! El se naşte din admiraţiunea i are o parte pentru ceialtă; din stima, din respectul

< e ştie să inspire. Raporturile aşezate între aceste două părţi regulează gradul de simpatie, fac acea amoare liniştită şi ferice, sau acea patimă furioasă şi adâncă; însă cauzele ce îl nasc, admiraţiunea, stima, respectul pot înceta cu termenul vieţii unei părţi, cu atât mai mult când vedem că ele încetează de multe ori în viaţă… voi, tinerii de astăzi, aveţi capul plin de ideile romanurilor moderne, un limbagiu propriu al lor, care, de mult ce se înlătură de la natură şi de mult ce **s-**a uzat, devine nesuferit.

— Astfel dar, îmi permiţi a-ţi cere viaţa?…

— Da, zise Elena.

— Nimic alt?

— Ce alt?

— Dacă îţi ceream inima?

Elena, fără să se tulbure, răspunse:

— **S-**a văzut cazuri când o femeie a iubit pe acela care i-a scăpat viaţa, în romanuri... Însă să lăsăm la o parte aceste glume... căci în adevăr nu pot a le lua altfel... şi să mergem înainte.

În acel moment Caterina venea pe calul său cu o repeziciune fabuloasă. Ea mergea bine pe cal, era solidă şi elegantă; lăsase în urmă pe toţi ceilalţi **într-**o întrecere ce avură, opreşte calul de departe; îl pune în treapăd, apoi la pas, şi se apropie de Elena.

Mi-ai făcut o frică mare, dragă Elena, zise ea. Te credeam înecată... moartă chiar... Eu să mulţumesc domnului Alexandru pentru că te-a scăpat?... Dar să nu întârziem, veşmintele tale sunt udate... Să mergem în gale p!

— Calul meu este ostenit, zise Alexandru. Este aproape să stea... Şi nu vă permit două dame a alerga singure.

— Te temi să nu ne fure? zise Caterina. Nu are cine. Bar este în urmă... abia mai suferă calul... Cată să ştiţi că m-a ameţit cu complimântele... în cele din urmă, nemaiştiind cu ce să mă compare, mi-a zis pă sunt frumoasă ca un ananas!

Vorbind astfel se puse să râză.

— Dar Sofia? întrebă Elena.

— Domnişoara Serească? Aceasta încă mă face să râd cu fasoanele ei de parvenită. Bar îi zisese româneşte că ar voi ca această cavalcadă să nu se mai termine; închipuiţi-vă, el, care abia mai poate şedea pe cal! Sofia i-a răspuns în franţozeşte că nu cunoaşte icâioma în care i-a vorbit!... nu poci să o sufăr!... a şezut doi ani la Praga şi a uitat limba părintească!... încă ceva... mai frumos! Bar ne spunea că este cavaler bun; că poate face douăzeci şi patru de ore pe cal (nu ştiu pentru ce nu douăzeci şi opt?), că nu este cal care să nu-l dompteze; eu i-am propus să ne întrecem, a dat pinteni calului... calul plecă ca vântul; dar se opri îndată. Bar pierduse scările, se ţinea de coamă şi se coborâse pe gâtul calului. „Oare ca să mergi şi mai iute

decât calul, te-ai coborât pe gâtul lui? t îl întrebai eu. Închipuieşte-ţi că s-a supărat!

După câteva minute văzură casa. Soarele nu era departe de a apune. El se culca în nori. Răsfrângerile lui formau nişte valuri de aur şi de rubin; o răcoare plăcută se răspândea pe faţa luncelor îmbălsămite. Umbrele serii se arătară pe sub dealuri.

Cele două dame pe cai frumoşi şi sprinteni treceau ca două vise poetice. Umbrele şi razele păreau că se dispută cu voluptate să le deschiză sânul.

Hiena, ale carii bucle atât de maltratate la râu, le lăsase libere să fâlfâie în aer. Alexandru nu se putea sătura de i privi. Caterina ea însuşi îi zise:

Elena! cât eşti de frumoasă!…

În line ajunseră în curte. Cea dintâi grijă a Elenei

I u.r., i şi schimbe veşmintele.

Hnrimtilmeii o. A mă mustre, zise ea lui Alexandru. Ile ăt ţiiid11-se ea., i meargă să se schimbe. Are să afle ree; i ce mi îi întâmplat… dar nu-mi pasă… ziua de astăzi a fost o zi frumoasă pentru mine, urmă ea, cu o voce tienuirândă. La revedere, adăugă ea, apoi dispăru.

Cu toate acestea scara la masă nu fuse altă vorbă decât de baia Elenei în Prahova, de cai, de râuri, de înecăciuni. Cei mai mulţi spuseră cum li se întâmplase lor lucruri periculoase şi cum putură să scape ca printr-o minune. Pretutindeni omul este om. Pretutindeni, acest rege trufaş al vieţuitoarelor îl găseşti aducându-ne aminte neîncetat despre puterea geniului său asupra lucrurilor; născocind cu imaginaţiunea sa tot felul de succese în favorul specialui său! Să fi ascultat pe aceşti născocitori şi să fi luat drept adevăruri spusele lor, ai fi crezut că Olimpul este pe pământ, că zeii s-au făcut oameni.

Dar nimic nu fuse mai voios decât căderea pe gâtul calului a domnului Bar, ce Caterina spuse cu atâta spirit, cât era cu ce să omoare pe un om sub ridicul.

Bar asculta în tăcere. „Vom vorbi noi mâne! zise el în sine. Să înveţi altă dată să râzi de acela ce-ţi oferă mâna, inima şi o stare colosală!…”

Seara aceea se petrecu cu voioşie.

Alexandru rugă pe Elena să joace la piano.

— Te rog **-** zise ea **-** nu mă sili a face un lucru care mă ucide!… De câte ori joc câte ceva, sufăr în urmă… dar dacă ţii mult… Să încerc!…

Zise şi se puse la piano.

Bar se duse la Serescu şi îi zise:

— Am să**-**ţi vorbesc ceva serios. Poţi să vii după mine?

— Da! zise Serescu, şi amândoi se duseră **într-**o cameră izolată.

CEREREA ÎN CĂSĂTORIE

Când amândoi şezură, Bar deschise gui a şi cu o voce tremurândă îi zise:

— De trei ani eram hotărât să mă însor… Voiam să iau pe domnişoara Caterina… Câte sacrifice nu am făcut pentru această idee! această căsătorie ar fi fost un mare sacrificiu din parte**-**mi, o milă, ca să zic aşa, căci ea nu are nimic şi eu sunt om de zece mii de galbeni venit. Cum a răspuns ea la o idee atât de generoasă?… Refuză!… Aşadar, iată ce m**-**am socotit: să mă leapăd de această idee. Şi… dumneata eşti un om care apreţuieşti talentele, averea… Ştii cum se fac banii?… Domnişoara, d**-**le, este o fată cuminte… Viu şi**-**i cer mâna!

La aceste vorbe Serescu era să nebunească de bucurie. El era foarte bogat, dar parvenit, nu **s-**ar fi aşteptat niciodată să**-**i ceară pe fie**-**sa unul ce era şi bogat, şi boier de clasa întâi, deşi nu mai sunt clase în România; dar desprivelegieţii se mângâie încă cu clasele.

„Voi intra cu neamul în neam de boieri mari! îşi zise el. Nu numai atât; dar unde era să dau zestre patru mii de galbeni venit la altul, voi da acestuia o mie, căci este bogat el însuşi, apoi se află **într-**o vârstă unde puţini mai pot să se însoare cu fete tinere!”

Bar crezu că tăcerea lui Serescu era motivată de un refuz pe care nu cuteza a i**-**l spune. Care fu mirarea lui când văzu că Seiescu, fără a zice o vorbă, îi sări după gât şi începu să**-**l sărute.

— Bine - zise Bar - dar ar trebui să consulţi şi pe domnişoara!

— Sofia nu are voinţă... nu trebuie să aibă!... Voi zice şi va face!...

— Dar maică-sa?

— În casa mea nu cântă găina... Iată, mă duc să le comunic această noutate bună împreună cu voinţele mele.

După zece minute Serescu se înturna cu femeia şi fiica sa.

— Postelnicul Bar a binevoit şi i-a plăcut să se coboare a cere în căsătorie pe Sofia...

La aceste vorbe d-na Sereasca scoase un ţipet de bucurie.

Bine am auzit? întrebă ea. Eu, care umblu cu dânsa de doi ani în toate locurile, doară se va găsi cineva să o ceară... m-am învrednicit!

Hi no! bine! răspunse Serescu... şi adresân**du-**se

< iilte fir mi: I'nimeşti su iei pe dl. Bar bărbat?

Cum va voi papa!... şi vorbind astfel lăsă ochii

În Jos.

Şi ucimi talente, merite, virtuţi, onestitate, mergeţi şi vii ascundi U cu ruşine! lăsaţi să treacă stupiditatea, imoralitatea, imeritul, purtate de bogăţie! Bar era un om fără spirit, fără inimă, fără moralitate. În timp de zece ani deveni bogat prin hrăpiri, lumea îi dete sirnumele ironic de *„modestul hrăpitor"*; bătrân, zdrobit, urât, neplăcut, ridicul, nimic nu-i lipsea ca să complete o fiinţă demnă de dispreţ. Către acestea iată un suflet june, inocent, curat, o fată plină de frumuseţe, de graţie, care îi întinde mâna în viaţă şi îi zice: junie, frumuseţe, graţii, răsfăţări, amoare, toate sunt pentru tine, pentru că spiritul tău este stupid, inima seacă pentru că ai ştiut să furi şi să te faci bogat. Sărmană junime, depune la poarta vieţii, intrând, visele tale cele frumoase şi voi, virtuţi, mergeţi de vă spânzuraţi de această poartă!

După câteva minute Bar intră în salon având de braţ pe Sofia.

— Domnilor şi doamnelor! zise el. Am onoare a vă

prezintă pe viitoarea mea mireasă!

Persoanele ce se aflau acolo crezură deocamdată că Bar îşi pierduse spiritul.

— Cu consimţământul nostru este! răspunseră Sereştii.

— Iată şi o nuntă făcută pe moşia mea! zise postelnicul George.

Elena merse şi felicită pe socri şi pe cei doi promişi. Toată societatea o imită.

— Nu mă felicitezi? întrebă Bar pe Caterina.

— Cum nu? răspunse ea. Vei să mă alegi a-ţi pune cununiile?

— Sper că o să ne cunune domnitorul.

Bar făcuse toate acestea în necazul Caterinei. Când văzu că i se acordase mina Sofiei şi pe Caterina atât de indiferinţă pentru această căsătorie, începu să se căiască pentru că făcuse acel pas. Toată noaptea nu putu să doarmă.

„Ce-am făcut! îşi zicea el. Am vrut să-mi răzbun pe Caterina pentru că râsese de mine; dar ea rămâne atât de indiferinţă ca cum ar fi vorba de nunta împăratului Bengalului!… Părinţii primiră cu atâta înlesnire şi plăcere să mă facă ginere, încât îmi vine a crede că nu am căpătat vreun lucru mare… Mâne îmi iau vorba înapoi… dar se mai poate?… Am anunţat lucrul la toată societatea!…”

Seara trecu voioasă pentru toată lumea. Un singur suflet era întristat: Elescu.

O PATIMA noua

Cei doi juni, Alexandru şi Georges, se retrăseseră în camera lor de culcare.

— Sunt aici două femei care nu-mi plac, zise Alexandru.

— Care?

— Zoe şi principesa Iordache.

— Ai dreptate. Ele sunt doi şerpi ce umblă totdauna încolăciţi! înrăutăţite, intrigante, caută neîncetat a pune dezbinare între oameni… Nu este de mirare în acest moment să urzească vreo intrigă infamă contra vreunei

alte femei de aici…

— Georges – zise Elescu – bănuiala ce aveam vii să o întăreşti cu aceste vorbe! Ele meditează o lovitură…

şi mi se pare că victima ce caută va fi însuşi Elena?… Astăzi toată ziua erau împreună, retrase, şoptinde, şi privirea lor sălbatică ce lăsau pe Elena, m-a făcut a mă gândi…

— Să ne preparăm a le demasca.

— Cum?

— Lasă pe mine… voi afla totul de la amantul Zoei; şi Georges începu să sforăie.

Alexandru rămase singur. El încerca o nemulţumire de o natură cu totul nouă pentru dânsul. Era neferice. Iubea pe Elena şi începuse a înţelege. Se culcă, caută să doarmă; nu putea.

„Doamne! zise el. Ce este această femeie? nu sunt un copil ce intră în lume pentru prima oară… astăzi am voit să plec, şi, când eram să pornesc, puterile mi-ai lipsit… Nu este un sentiment trecător ce se stinge îndată ce încetăm a vedea obiectul iubit… eu sufăr… este o patimă puternică… am trăit… am fost în relaţiune cu tot felul de femei frumoase, spirituale… niciodată nu am simţit nimic! ceea ce simţ astăzi este un lucru straniu!… Această femeie nu mă iubeşte… nu poate să mă iubească, fără a deveni criminală… Eu, din contra, primit aici ca un oaspete… nu! niciodată nu voi viola legile ospitalităţii… e crud nurr (ai a gândi!… Mâne voi pleca… şi niciodată nu voi mai vedea pe Elena… Vor fi crude minutele despărţirii; dar trebuie să sufăr… voi pleca fără să o văz… Oh! este atât de frumoasă! Sufletul ei este atât de sublim!… Ea ucide toate femeile prin calităţile ei! Îmi pare că văz o cunoştinţă a viselor mele!… Ea doarme!… dormi, îngere curat şi dulce! umbrele suferinţei niciodată să nu plutească pe fruntea ta! Astă-seară juca la piano… Eram lângă dânsa… încetase de a juca… Îmi vorbea de suferinţele aceştii sărmane naţiuni…

«Pentru ce te ocupi de naţiune? o întrebai, îngerii nu au nicio naţionalitate!…» Ea deveni rumenă ca o roză,

gânditoare, reîncepu jocul, în vârful genelor sale mi se păru că luceşte o lacrimă”.

Amorul născu odată cu o contraritate în sufletul lui Alexandru, ceea ce mărea acest simţământ. Contrarietatea era efectul educaţiunii sale; a se introduce **într-**o familie şi a trăda era incapabil, sufletul său rămăsese eu

ral în mijlocul corupţiunii societăţii în care trăise. De aici venea suferinţa sa.

Este un lucru de observat şi femeile de spirit l**-**au pătruns înainte de toţi. Rezerva ce natura le**-**a dat mai mult decât oamenilor, şi pe care o practică prin instinct, le**-**au dovedit că niciodată un amor nu devine mai pasionat decât atunci când află stavile. Omul ursit să dorească neîncetat, facultate necesară existenţii sale fizice şi intelectuale, se înţelege că îndată ce vede că i se realiză o dorinţă, trebuie să se înturne către alta şi prin aceasta chiar să nu mai ţie la cele realizate. Urmează dar ca să se înflăcăreze de o dorinţă ce nu se poate realiza. Femeile de spirit, care chiar atunci când împărtăşesc sentimentul adoratorilor lor rămân în rezervă şi au aerul a se împotrivi, sunt totdauna sigure că vor face a naşte un amor profund în inima celor ce le iubesc. Amar acelii femei care ar lăsa să se târască de inima sa ţ să se învingă fără lupte! a doua zi va fi uitată şi poate dispreţuită!

Elena, graţie spiritului său natural de femeie, graţie educaţiunii sale, graţie încă curăţeniei şi inocenţii sufletului său, prin**tr-**o rezervă demnă ce inspira stima şi respectul, nu avea a se teme de a fi învinsă cu atâta înlesnire. Ea înţelesese sentimentul profund ce inspirase lui Alexandru. Femeile nu au trebuinţă de declaraţiuni ca să înţeleagă că sunt iubite. Din contra, acele declaraţiuni ele nu le voiesc, căci atrag după dânsele ca o consecinţă o declaraţiune şi din partea lor şi ele nu voiesc niciodată să se declare învinse, nici chiar atunci când sunt în adevăr. Câteodată ea avea milă de acela ce iubea. Atunci, voind să verse un balsam de fericire în inima lui, îi exprima câte o idee de speranţă, dar cu atâta echivocitate şi ingenuitate, încât Alexandru nu ştia ce să crează.

În dimineaţa viitoare, Alexandru întâlni pe Elena într-o alee din grădină. Între alte vorbe, el îi zise:

— Aş dori să fiu poet şi să am geniul lui Dante…

— Pentru ce aceasta?…

— Ca să te imortalizez, ca pe Beatricia, răspunse el.

Elena tăcu; dar o tăcere ce inspira respect.

Câteva minute în urmă veniră aici mai multe persoane, un serv anunţă Elenii că au ajuns veşmintele sale cele noi de la Bucureşti.

— Ah! zise ea. Astă-dimineaţă toate dorinţile mele s-au împlinit, şi aruncă o căutătură repede asupra lui Alexandru. Ceea ce zise ea era prea mult şi prea puţin, prin urmare nu era nimic.

— Elena! strigă Caterina, ce ajunse acolo sărind.

Ştii ceva?

— Ce este?

— Cei mai mulţi pleacă astăzi… Bar şi Sereştii… nu este nicio pierdere… Zoe şi principesa Iordache… mai iline; nu poci să le sufăr! şi Talangiu!…

— Ce fel? întrebă Elena, tratezi aşa de rău amicii mei?

— Dacă nu-i sufăr?…

— Mai pune unul în numărul celor ce pleacă! zise Alexandru.

— Care? întrebă Caterina.

— Eu.

— În toate zilele ne ameninţi că pleci…

— Dar astăzi, trebuie…

Elena atunci se ocupa a rupe o floare, ca cum ar fi voit să arate indiferinţă să alexandru culese câteva roze.

— Ce să faci cu ele? îl întrebă Caterina.

— O să le dau domnişoarei Serescu pentru plecare.

— Bine zice – răspunse Caterina – să mergem să o vedem… este sus.

Ele plecară împreună cu Alexandru. Pe cale, Alexandru mergea în urmă şi ţinea în mână graţiosul buchet de roze. Elena rămase un pas înapoi şi apropiindu-se de Alexandru:

Dă-mi mie acel buchet, şi ţine această floare că mi 1 înlocuieşti în destinarea lui.

Alexandru dete buchetul şi luă floarea de la Elena.

I. I a tot ce poate fi mai comun printre flori: un ochiul Imului. Alexandru nu zise nimic.

Te duci – mai zise Elena – dar o să te înturni, în aşteptăm. Voi pune acest b jehet în apă… înainte de am* veşteji caută să fii aici!

— Promit…

— Ai auzit, Caterino?

— Lasă-te pe aceea!…

Intrară în camera unde era familia Serescu. Câtetrei membrii acestei familii păreau cufundaţi **într-**o fericire fără margini. Serescu vorbea şi râdea când nu era subiect de a râde; îşi freca mâinile. Nevasta sa plângea cu lacrimi de bucurie.

— Aşa, fiica mea, zicea ea Sofiii. Intri în lumea mare: te măriţi cu un boier mare, bogat!… nu este nicio partidă mai bună! vei fi chemată la baluri la palat, la miniştri, la toţi boierii mari… Vei fi una şi una cu toate damele de rangul întâi… Nu vei fi ca maică-ta, care era silită să sărute mâna la toate damele cele mari şi să o invite de zece ori să şează pe marginea scaunului… închipuieşte-ţi când se va auzi lucrul în Bucureşti!… ce va zice Roxândra, a căni fată a luat un biet inginer?… Ce va zice Pipiţa, care avea aerul că te dispreţuieşte?…

— Şi Flora – zise Sofia – care îmi zicea **într-**o zi că de ar şti că ea o să ia un bărbat în aceleaşi condiţii cu mine, ar fugi din ţară…

— N-are decât să fugă, răspunse bătrâna.

— Şi ce mai om! zise Serescu. În zece ani de zile zece mii de galbeni!… Numai el poate să se potrivească mie!…

— Dar ce? cu zugraful acela!… aş fi murit dacă trebuia să i-o dau!… Sau ca domnul Pavel, ce este de şase ani judecător şi nu a câştigat şase parale!… şi alţii ca dânsul, care îţi vorbesc de *probitate*! *regimul nou*! şi nu au ce să mănânce! Cu ce o să ţie nevasta? Când fata mea o vedea o roche de valansienă la una, un colier de briliant la

alta, să râvnească, să nu poată să-şi cumpere şi ea şi să veştejască, să moară? şi pentru ce? pentru ochii frumoşi ai domnului cutare?... dacă e pentru ochi, numai, şi lacheii au ochi frumoşi... Apoi să fim drepţi. Bar este frumuşel, deşi e pătat cu pistrui late pe obraz; dar chiar acele pistrui au farmecul lor... apoi puţintel, delicat ca un porumbel... totdauna cu mănuşi albe în mână, însuşi la masă, care este un semn de nobleţă! în toate zilele îşi face părul cu fierul... îmi place bărbaţii ce se îngrijesc!... bărbatu-meu nu era aşa...

— Eu aveam alte lucruri în capul meu...

— Aşa este... şi pe atunci erau alte clatine... Ai să fii fericită, Sofia mea!... când te privesc acum pare că-mi eşti şi mai dragă!... Ce neroadă a fost Caterina că nu a voit să-l ia!"

— Nu a voit să-l ia? întrebă Sofia.

— Nu zic că nu a voit să-l ia pentru altceva decât pentru că era angajată... Vezi câtă delicateţă din parte-i? fiindcă ea nu avea zestre, el voi să-i facă zestre! apropo!... Să-ţi iei o caleaşcă cu coroană de comite. Să-ţi faci cărţi de vizită cu coroană şi înaintea numelui să faci să scrie *de*... ce este, după moda de astăzi la noi, semn de nobleţe.

— Cum are papa? zise Sofia.

Da... cum are papa...

Dar papa nu e nobil? zise Sofia.

Dacă nu a fost, este acum.

Har (nobil din naştere, nu e aşa, mama 7

I) n... din naştere.

(V fericire! zice Sofia.

În iici moment Har intra în cameră. Însă de la uşă pil... I o în hinc până ajunse în dreptul damelor. El ir111. I muia băii îmi I. a Sofia se plecă numai.

Cum le afli, domnişoară?

Bine, răspunse Sofia.

Astăzi pornim la Bucureşti - zise Bar - să ne preparăm pentru nuntă.

— Să plecăm, răspunse Serească.

Convorbirea lor nu putu merge mai departe, căci, în

acel moment, intrară Elena, Caterina, Alexandru şi Georges.

Ei salutară şi repetară felicitările ce le făcuseră mai nainte.

— Sunt fericită de cele ce **s-**au întâmplat, zise Elena.

— Sărut mâinile! cuconiţa mea!… o crez şi nu am vorbe ca să**-**ţi arăt tot ce simţ.

— Această fericire **–** mai zise Elena **–** domnul Bar trebuie să o simtă şi mai mult, căci dă mâna uneia din cele mai frumoase fete cu care ne mândrim.

Bar se înclină surâzând de mulţumire.

— În adevăr… zise el.

Prezinţa Caterinii îl jena mult.

— Trebuia să sfârşesc odată cu viaţa de flăcău… şi sunt cu atât mai fericit că am dat peste o partidă din cele mai bune! Zicând acestea, se uită cu coada ochiului la Caterina.

— Această fericire o eşti dator însuşi gustului dumitale, care astă dată este al lumii toate, zise Caterina. Sofia este un înger, urmă ea.

„Îşi bate joc de mine şi de mireasa mea”, cugetă în sine Bar.

Sofia se roşi şi surâse de plăcere.

Dar este un om de pizmuit! zise Georges. Alege totdauna mai târziu; dar alege mai bine!…

— Ce frumos!… zise Serească, ce nu înţelegea ironia acestor vorbe. Nu ştiu cum să vă mulţumesc mai mult…

— Îmi pare rău că plecaţi! le zise Elena, dar fiindcă plecaţi ca să puneţi la cale despre nuntă, vă voi însoţi cu urările mele de fericire…

— Sper că o să mă invitaţi şi pe mine? întrebă Caterina.

— Regină a balurilor, putem a nu te invita? răspunse Bar surâzând.

După mai multe vorbe în care Caterina şi Georges fură fără milă pentru aceste patru persoane, ieşiră şi se duseră în grădină.

— Vedeţi această fată? întrebă Bar. Ei bine, nu crez

să aibă practica, dar are teoria tuturor misterelor din viaţă!

I N T *li* I G A N TELE

În acel timp Zoe şi principesa Iordache, în altă cameră, urzeau contra Elenei o intrigă criminală.

— A zis, când nu eram faţă, că am un amant din popor; a repetat-o când eram faţă că am un amant din popor: a repetat-o când eram faţă… şi nu sufăr pentru întâia oară insultele acestui om!… Am jurat pe tot ce iubesc mai mult în lume să-mi răzbun, şi o voi face…

— Ai dreptate! răspunse principesa, şi trebuie să o faci… dar cum? iată ce mi se pare greu.

Atunci Zoe îi spuse, recomandându-i cel mai mare secret, planul său cu lacheul şi cu ţiganca. Când principesa auzi aceasta, sări şi o sărută cu ardoare, lăudând geniul său.

— Acum vom pleca spre a pune în lucrare planul meu, zise Zoe.

— Sunt la ordinele tele cu atât mai mult că am o ură particulară pe această femeie. N-am văzut nimic mai pretenţios! oamenii merită a fi dispreţuiţi!… auzi elogiurile ce îi fac!… toţi o înconjoară… când este în vreo adunare, toţi ochii, toate urechile sunt pentru dânsa şi noi rămânem părăsite!… Virtutea ei este lăudată! să vedem până unde are să meargă!… exemplul virtuţii! îmi zicea odată un nerod. Nu este greu a fi virtuoasă neputând face altfel: nu vede pe nimeni în această singurătate… Dar să fi fost expusă la toate tentaţiunile la care suntem noi în lume. Şi să vedem ce ar fi făcut.

— De multe ori – răspunse Zoe – reputările nu sunt meritate. Cine ştie dacă Elena, ea însăşi, nu face cât şi noi, ori poate şi mai mult dar poate că le face cu atâta dibăcie încât nu se dau de faţă… Greşeala noastră este că nu suntem ipocrite: facem lucrurile la faţa soarelui… Pe urmă mai avem o greşeală: nu schimbăm destul de des amanţii; având-i mult timp, lumea are ocazia să-i descopere. De i-am schimba des, abia ar începe cineva să bănuiască pentru urful, şi îndată ar lăsa locul altuia, care şi acela va urma

exemplul predecesorului său. Cine poate să mai bănuiască atunci

— În adevăr – zise principesa – dar ideea nu mi se pare destul de practică. Dacă iubim pe unul şi nu putem a ne despărţi de el?

— Înainte de toate cată să te iubeşti pe tine mai mult decât pe amantul tău. Acesta este spiritul. Ascultă un exemplu: în iarna trecută, una din amicele mele, ce trece de o virtute în faţa lumii, era la al cincilea amant serios, îl iubea cu nebunie. De trecea o singură zi fără să-l vază, era moartă. Nu ai idee câte sacrificii nu a făcut pentru dânsul. În paroxismul amorului său se decise chiar să fugă cu el. Este o natură pasionată şi sunt sigură că nu poate să reziste prin temperământ, **într-**un *tête-à-tête*, a sacrifica amantului său tot. Soţul său înţelese ceva şi o făcu să priceapă. Din acea zi această intrigă pierdu puterea sa.

Ca să arate acestui soţ că se înşelase, devenise rece cu amantul ei şi plină de îngrijire pentru un altul care se întâmplă.

Bărbatul, văzând această nouă amicie, îşi zise: „Am fost nebun! Nevasta mea este tot aceea pentru toţi/4 Amica noastră de mult ce afecta simpatii pentru cel din urmă, sfârşi prin a-l iubi şi a uita pe cel dintâi. Dar acum este la un al treilea… şi toată lumea o crede sântă. Zguduitura schimbării nu ţine mai mult de câteva zile. Dar să plecăm, principesă, ca să ne apucăm de planul nostru…

— Să plecăm…

Caii de postă veniră în curte. Atunci toţi câţi erau destinaţi să plece începură a se prepara.

Mai nainte plecară promişii cu Serescu şi soţia sa. După dânşii Talangiu, principesa Iordache şi Zoe cu bărbaţii lor. Caii lui Elescu nu sosiseră încă. Trimisul se înturnă de la postă, spuind că nu sunt cai deocamdată.

— Nu sunt cai? întrebă Elena.

Ea auzi cu bucurie şi cu durere acest răspuns.

„Către acestea – îşi zise ea – aş fi dorit să plece îndată”.

— Nu sunt cai la poşte! zise Caterina lui Elescu. Ai să

mai şezi aici.

— Aş crede că-ţi face plăcere să mai rămâi? întrebă Elescu…

— Adevărat, zise Caterina.

„Ce indiscretă ” îşi zise Elena.

Elena, fără să-şi dea un rezon, simţea nemulţumire despre familitatea Caterinii cu Alexandru. Către acestea lucru era foarte natural. Caterina era din natură franţă. Apoi ea văzuse un fel de simpatie bazată pe stimă din partea Elenei pentru Alexandru. Ea urma sub înrâurirea spiritului de imitaţiune şi datinii de a face tot ce plăcea Elenii.

Oaspeţii ce mai rămaseră aici se duseră la masă.

Ziua se trecu cu voioşie în convorbiri de tot felul şi mai ales asupra promişilor.

Seara damele făcură muzică. Alexandru era înzestrat de natură cu multe talente. Avea o voce de tenor fragedă şi dulce, învăţase muzica în Italia.

Acest talent al lui Elescu fuse pentru Elena o surpriză plăcută.

Damele noastre îl rugau neîncetat să cânte; el însă, un om de spirit, puse cea mai severă rezervă. Cântă de două ori acompaniat de Elena şi numai voi a urma.

În timpul ce ei executau o serie sublimă din *Don Juan*, caii de postă sosiră.

— Pleci? îl întrebă Elena.

— Trebuie a pleca, răspunse el.

Atunci Elena se puse să cânte *Romanza del Sol*, acompanii**ndu-**se singură. Vocea ei era atât de curată, atât de dulce, atât de tânără, aria era atât de melancolică, atât de suavă, atât de plângătoare, că toată societatea ce era de faţă se simţi răpită, transportată **într-**o lume ideală. Ea însăşi, când termină cântecul, era îmbătată de durere.

Alexandru crezu un moment că tot ce vede împrejurul său era cel din urmă vis al vieţii sale pe marginile mormântului.

Câtă putere îi trebui asupră-i ca să ia concediu de la cei de faţă, să surâză, să fie indiferinte, amabil cu toţi; să

găsească pentru fiecare două vorbe plăcute, să strângă mâna Elenii şi să plece!...

Elena rămase 1 piano. Ea auzi afară uruitura trăsurii, plesnetul bicelor... acea uruitură se alină în depărtare, apoi, cu încetul, se stinse.

„Unde voi merge? se întrebă el. Negreşit acolo unde Zoe se află acum. Este ceva care îmi zice că această femeie caută să piarză pe Elena... trebuie să descopăr... să o scap, de va fi ceva".

CONSPONDINŢA

Trecuse o lună de la plecarea lui Alexandru. În acel timp el scrisese Elenei un bilet de mulţumire. După ce îi mulţumea, se scuza pentru că nu putuse să se înturne.

Florile mele – îi scria el – *au cătat să veştejească de multe zile şi eu încă nu m-am întors*!..."

Elena primi cu plăcere acel bilet şi îi răspunse în termenii următori;

„*Domnule*!

Am auzit că ai fost indispus. Este adevărat?... *Dacă nu ai venit căci ai fost bolnav, îmi pare destul de rău; dacă însă cauza nevenirii aici nu a fost boala, ci negligința, atunci îţi mărturisesc că şi mai rău îmi pare. Buchetul dumitale au veştejit după trei zile, şi poţi să fii sigur că nu i-a lipsit îngrijirea. Vai! nu putea să trăiască mai mult!... Ceilalţi oaspeţi au plecat. A rămas numai Caterina, cu care vorbim de multe ori despre domnia-ta. Ea este roua cugetărilor mele întristate încă din copilărie, întoarce-te aici ca să consoli cu prezința-ţi pe acei ce cugetă totdauna la dumneata*".

Această scrisoare aduse oarecare bucurie lui Alexandru şi deschise din nou rana inimii sale...

„Nu am putut să descopăr încă nimic despre cugetile Zoei. Poate că a fost o închipuire a mea... aş putea dar a mă înturna la Făneşti, unde se află Elena şi Caterina?... Oricare ar fi patima mea, voi găsi totdauna destulă putere ca să nu mă las să mă târăsc la vreo indiscreţiune. Voi pleca peste câteva zile; cu toate acestea, nu este rău a seri Elenei câteva lucruri ce se întâmplară pe aici. Aceasta o va

distra”.

Vorbind astfel, ia hârtia şi face următoarea scrisoare:

„Doamnă!

Ţara noastră este locul privilegiat unde tot sufletul ce a primit mai multă favoare de la providenţă trebuie să sufere. Nimeni nu a băut din această cupă de amărăciune mai mult decât mine în timpul din urmă. Cu toate acestea, sunt oameni ridiculi, care vin să ne distreze câteodată. Bar, după ce a venit la Bucureşti, începu să se căiască serios că ceruse mâna Sofiei… Căuta să-şi ia vorba înapoi şi nu găsea nicio idee.

Sereştii îl siliră să hotărască ziua de nuntă… le răspunse că peste zece zile. Atunci îi veni o idee originală. Voia cel puţin să mai întârzie piuă când va avea cea din urmă explicare cu Caterina. Ştii ce şi-a închipuit să facă ca să amâne nunta? Să dărâme plafonul din salonul său şi să zică că a căzut singur şi că, prin urmare, nu poate face nunta până nu se va repara plafonul. Dar, în tine, **s-***a hotărât pentru Sofia.*

Sofia, din parte-i, anunţă de acum ce are să fie. În zilele din urmă Bar era la dânsa. Era vorbă de cai. Sofia zise că ar fi fericită când ar avea caii d-nei N… Bar nu zise nimic. Peste zece minute plecă, se duse la d-na N… Ce te-a costat caii dumitale?» – «Cinci sute de galbeni, răspunse ea. Dar nu-i am de vânzare.» «O mie J *răspunse el, numai să mi-i vinzi!…» D-na N… văzând că ţine atâta la cai, îi vându pentru o mie de galbeni. A doua îi caii fură duşi şi puşi sub ochii Sofiei. Toate acestea le face ca să necăjească pe Caterina*!

O noutate! *D-na Zoe a renunţat la amantul său din popol; un june, fecior de boier, bogat, elegant şi foarte inimos, din Moldova, i-a luat locul. Ea îl prezintă la toţi. El trece zilele în salonul ei. Elogiurile ce ea îi face la toţi sunt atât ele exagerate, încât lumea aici* a *început să vorbească.*

*Ieri am văz***ut-***o, mi-a zis că are să vie la Făneşti peste ere zile şi o să aducă şi pe junele Ranu. Acesta este numele noului Adonis.*

Acum să venim la Zoe, această femeie nu renunţase. I

planul său de răzbunare. Ea avusese un lacheu care, pl în protecţiunea bărbată-său, devenise copist **într-**un minister. Ea îl chemă şi îi zice:

Tu trebuie să te laşi a face orice voi voi din tine.

Voi face tot ce vei voi din mine! răspunse copistul.

Am să te îmbrac ca pe un fecior de boier; să-ţi dau bani; să ţii birje cu ziua, să te pui la masa mea, să v îi în Alunul meu ca să petreci când va fi lume mai multă, a vorbeşti cu damele, să le faci curte… În sfârşit, să uiţi în ni fost…

Înţeleg, răspunse lacheul.

SA te supui orbeşte la toate ordinele mele, fără să mii, Iii niciodată pentru cutare sau cutare lucru.

V, N voi urma.

Acum ţine o sută de galbeni şi mergi de pune în îmi ai e ui clinul meu.

Lacheul luă banii şi ieşi. Acesta era un băiat inteligînţe, crescut în casa boierească, învăţase limba franceză şi o vorbea mai bine decât stăpânu-său. Ştia cum se prezintă un june elegant **într-**un salon, ce trebuie să vorbească cu bărbaţii, cu damele.

A doua zi, fostul lacheu Ioan se prezintă la uşa doamnei Zoe, **într-**o trăsură elegantă şi sub veşmintele unui dancii. El se anunţă dl. *De Ranu*.

— Dl. De Ranu! zise Zoe. Cine poate fi? un strein? Să intre. Zoe se aşează pe o canapea **într-**o toaletă de casă atât de graţioasă şi elegantă, încât ar fi făcut să se uite costumele de bal cele mai strălucite. Zoe începuse acum a veşteji. Îngrijirile cele mari ce avusese de a-şi face ligura mai frumoasă, prin artificii, produsese un fruct cu totul nenorocit.

Ea se închină şi invită pe dl. Ranu să şază pe un fotoliu lângă dânsa. Dl. Ranu purta nişte ochelari eleganţi atârnaţi de nas, ale căror băieri erau aruncate după gât. Aceasta îl făcea necunoscut.

Zoe nu putu să-l recunoască decât după vorbă. Ea se umplu de bucurie, văzând atâta schimbare în persoana lui. Ion îşi făcu cele dintâi încercări înaintea Zoei cu atâta

succes, încât aceasta îşi zise: „Dacă nu aş şti cine este, aş putea să-l fac amantul meu!”

— Astăzi vei mânca cu mine la masă, îi zise Zoe. Bărbatu-meu este la Paris… Voi invita câteva dame… Iar peste câteva zile să te prepari să mergem împreună la Făneşti.

Alexandru primise o scrisoare de la Caterina. Ea vestea că Elena era bolnavă.

După două zile mai primi o scrisoare de la Elena, îi zicea că acum era mai bine; dar această scrisoare era atât de tristă, de descuragietoare, încât Alexandru crezu că aude o cucuvaie suspinând dureros în mijlocul ruinelor.

Iată această scrisoare:

„Domnule!

Este putinţă să te schimbi atât? *Iată mai multe zile trecute, şi nu ai avut timpul să-ţi aduci aminte de amicii dumitale*! *Ieri toată ziua şezui* cu *Caterina pe balcon, ascultătoare la fiece strigare a poştaşilor în depărtare, doară te vom vedea…*

Iluziune!

Tot se schimbă în lume! *Pentru ce amicia nu se va schimba*? *numeroasele ocupări nu-ţi vor permite să vii, astfel mă resemnez a nu te mai vedea poate niciodată. Către acestea proiectul ce aveai de a veni printre noi ne făcuse mare plăcere. Noi suntem aşezate aici pentru viaţă, şi dacă ar trebui să părăsesc acest loc, în contra căruia murmur de multe ori, ei bine*! *m-aş crede mai nefericită decât oriunde. Mă bucuram de apropierea primăverii, cari avea în toţi anii o înrâurire binefăcătoare asupra mea; dar, în acest an, nu ştiu pentru ce nu mă mulţumeşte, poate că sunt bolnavă şi din aceasta văd toate în negru*? *Să sperăm că va trece*!

Am citit în aceste zile cu Caterina poeziile lui Victor Ilugo. M-au încântat. Sunt frumoase! *sunt sublime*! *şi cu toate astea sunt atât de simple. Subiecte din viaţa reală*: *nicio exageraţiune. Sper că o să lucrez mult în vara aceasta cu piano; dar nu voi avea vreo stavilă*? *este probabil, pentru că aceasta este un lucru ce-mi face*

plăcere! *sunt două oare după miezul nopţii, cată dar a termina aici. Adio. Îţi strâng mâna f*

Această scrisoare, al căni original există şi se poate arăta, făcu pe Alexandru să plece îndată. „Curios lucru! observa el pe cale. A auzi vorbele, scrierile Elenei, câteodată, ar crede cineva că mă iubeşte, şi cu toate acestea nimic!... Eu am devenit amicul său cel mai bun, confesorul său, protectoarele său, în fine, un lucru de care Elena are trebuinţă ca să exprime tot cp sufletul ei are mai intim *1*”.

Către seară el ajunse la Făneşti. Aceste dame îl întâmpinară cu o politeţe la care el nu se aştepta. Venirea lui făcu mai multă impresiune asupra postelnicului (îcorge, care, îndată ce-l văzu, îl luă în braţe şi îi zise:

— Bine-ai venit... avem să facem o speculare împreună?...

Elena nu-i zise nicio vorbă, nici despre scrisoarea ei, nici pentru lunga nearătare acolo. O află mai rezervată decât totdauna. Alexandru nu înţelegea că tocmai această rezervă era un semn care ar fi trebuit să-i facă mulţumire. El luă lucrul pentru răceală. Observă pe Elena că evita toate ocaziunile de a rămânea singură cu dânsul.

„Se teme oare de mine? Mă crede indiscret?... se întreba Elescu. Ce poci să-i zic?... o declaraţiune?... dar pentru ce să se teamă, de timp că ea este indiferinţă?...”

El se pierdea în conjecturi.

A doua zi după venirea sa, Alexandru era în chioşc, singur.

Elena veni aici cu Caterina. Dar abia se aşezară şi începură să vorbească, Caterina se scoală şi se duce să-şi aducă un obiect la care lucra.

— Caterina! îi zise Elena, nu mai lucra, căci o să mergem la masă îndată.

— Voi să arăt domnului ce am lucrat, zise ea, şi plecă jucând.

— Ce fac la Bucureşti damele care erau aici? întrebă Elena.

— Puţin le-am văzut pe unele; pe altele nicidecum.,

Pe altele nici nu le salutam.

— Rău! zise Elena. Cine nu te cunoaşte cum te cunosc eu poate să ia această pui tare de lipsă de educare.

— Nu-mi vorbi de acele dame! le urăsc!... Sci isoarea ce mi-ai trimis în urmă este tot ce poate cineva mai bine cugeta, simţi şi exprima. Zici lucruri de natură a fărâma inima unui om...

— Da?... În adevăr îmi aduc aminte... faptul unei impresiuni momentanii: eram bolnavă. Te autorizez să o iei astfel, numai astfel, şi să rupi scrisoarea...

— Voi urma după ordinul ce-mi dai... nu este nimic care să nu fac, ca să-ţi placă...

— Ai astăzi o politeţe nesuferită!... damele de la Bucureşti au făcut mult...

— Nu le vedeam, am zis... Am făcut cunoştinţă cu o domnişoară Maria!... Fiica lui C... N... gingaşă ca roua.

Elena râse.

— Pentru ce râzi?...

!

— Faci nişte comparaţiuni!... apropo, eşti poet, cel puţin de simţăminte... Am să-ţi fac o observare... eşti prea ideal, te depărtezi prea des de natură, intri prea mult în Olimp". Viaţa reală are mai mult interes decât acea lume a imaginaţiunii unde tot răpeşte prin frumuseţe, dar unde nimic nu face să mişte inima...

— Nu sunt poet... nici nu voi să fiu... un poet este un lucru ridicol...

— Domnişoara Maria ţi-a inspirat aceasta?... zise Elena şi, sculându-se, voi să iasă.

— Unde te duci? o întrebă Alexandru. Şezi încă... te rog...

— Bărbată-meu vine acasă... auz strigătul poştaşilor. Se dusese la un sat în vecinătate... însoţeşte-mă şi oferă-mi braţul.

Ei plecară din chioşc. Pe cale, Elena îi zise încă:

— Nu spune că am fost în grădină... M-a oprit a mă coborî acolo de când am fost bolnavă... Apoi luând un aer voios, adăugă: Voi să te învăţ a minţi!

— Împreună primesc a minţi, chiar dacă ar trebui toată viaţa să nu fac decât să minţ.

— Ştii că eu astăzi cred că ai putea să-mi fii profesor în arta de a minţi! îţi aduci aminte ce-mi ziceai, sunt câteva zile? îmi ziceai că inima-ţi e moartă; nu poţi să iubeşti; nu ai văzut nimic în lume mai frumos, mai dulce, mai ideal, şi o mulţime de alte adjective pe care nu le mai ţiu minte, şi că, cu toate acestea, ai rămânea rece însuşi pentru mine/. Cum se face să-ţi pierzi capul pentru domnişoara Maria?...

Eşti crudă!...

Şi fără inimă?... o femeie fără inimă. Nu este aşa?

— Eram un nebun când am zis acele vorbe.

— Aşadar, mărturiseşti că domnişoara Maria este o minune?

Maria?... Dumnezeule! de unde a răsărit aceasta!...

O tăcere urmă acestor vorbe. Nici umil, nici altul nu rute/u să o întrerupă. Elena zise lui Elescu că **s-**a înşelat, tui este bărbată-său. Caterina îi întâmpină cu o faţă de primi ce broda. Alexandru făcu elogiuri Caterinii pen

11 u talentul cu care brodase acest obiect.

Ui place? întrebă Caterina. Este pentru dumneata... Am la i îl iprrună cu Elena...

(v mincinoasă!... zise Elena, apărân**du-**se.

Ei rămaseră câtetrei pe balcon. Vorbiră despre lucruri banale.

Caterina se duse să-şi depuie lucrul în camera sa.

Alexandru era gânditor, tăcut.

— Ce ai? îl întrebă Elena.

— Nu voi mai putea trăi fără să te văz! strigă el cu ochii plini de lacrimi.

— După aceasta ce are să mai vie? întrebă Elena râzând. Îmi faci o declarare în formă.

— Eşti viaţa mea! fericirea mea! te iubesc ca viaţa, ca fericirea... Elena, Elena! te iubesc cu patimă!...

— Nu! zise Elena. Fără nicio patimă!... Patima nu implică ideea de amicie!...

— Amoare! amicie!... zise Alexandru. Ce-mi pasă

numele. Oh! femeile! ce fac din acest simţământ divin, oh, artă geografică cu despărţiri, hotare.

— Îmi zici că mă iubeşti? răspunse Elena. Pentru ce mă iubeşti? nu trebuie să mă iubeşti!…

— Dumnezeu a voit, zise Alexandru.

— Dar eu nu voi! răspunse ea, sculându-se. Vino după mine! urmă ea.

Alexandru se duse după dânsa. Elena îl introduse în camera unde era fiica sa.

— Vezi acest copil ce doarme? este fata mea. Priveşte cât este de frumoasă! Dacă timpul nu o va schimba, va fi o frumuseţe… Când va apărea pe strade, în saloane, în sărbători, toţi ochii se vor îndrepta către dânsa, ca să o admire, ca să o laude. Dar această lume, ce va admira frumuseţele sale, poate adăuga: „Ce păcat! este fiica unei femei fără principe… unei femei care a iubit un om ce nu era consortele său”. Iată ce-i va zice lumea, iată ce voieşti ca să-i zică, şi pretinzi că mă respecţi!…

— Dumnezeule!… dar amorul meu este curat ca cugetările tale, nu-ţi voi cere niciodată a sacrifica datoriile conjugale…

Elena surâse.

— Credeam mai multă speriinţă de inima omenească… Am citit în romanuri, am auzit în gura oamenilor, indivinând amorul pe care îl numeşte platonic; incriminând amorul pe care îl numeşte senţual.

Sărmanii observatori! nu este decât amicia şi amorul.

A iubi este destul spre a face o crimă.

A iubi este a se da; dacă ocaziunea se aşază între aste două, orice femeie trebuie să cază. De se întâmplă altfel, acea femeie se înşală singură, înşală pe amantul ei: nu iubeşte. Iată dar ce îmi ceri: o crimă… oh! dar dacă aceasta ar fi vreodată… aş muri!

— Vă caut pretutindeni, zise Caterina ce intră în camera copilii.

— Vezi această copilă, domnişoară, îi zise Alexandru. Cât este de frumoasă! Când va avea optsprezece ani, când va apărea pe strade, în baluri, în sărbători, toată lumea va

admira, va lăuda fi umuseţele sale... Nu va fi destul. Oamenii vor zice încă: această fată va fi încă o virtute, căci mumă-sa a fost virtuoasă.

Alexandru apăsa pe vorbele din urmă. Elena înţelese simţul acestor vorbe ce era: „Voi muri; dar tu vei rămânea castă ca Dumnezeu!” Aceste vorbe fură pentru dânsa o lovitură dureroasă.

— Ce idei curioase ai astăzi! zise Caterina lui Alexandru.

Şi ieşiră câtetrei în balcon. Alexandru căută a fi voios. Se sili să vorbească/să râză. Dar râsul lui făcea rău. Elena înţelese şi tremură. „Oare va pleca?” se întreba ea.

Alexandru tăcu deodată.

— Sărmană umanitate! zise el. Nu-ţi era destul relele la care natura te-a supus? a trebuit să născoceşti1 tu însuţi alte suferinţe mai teribile, pân’ legi ce ai făcut!...

— E nebun! zise Caterina cu mirare.

— Mă gândeam la unul din amicii mei din streinătule care **s-**a spânzurat pentru că iubea o femeie.

Elena deveni palidă.

— **S-**a spânzurat pentru că iubea o femeie?

— Astfeji îmi scrie de la Fiorinţa... o femeie măritată 1 Devine interesant, zise Caterina. Dar nu văz pentru ce **s-**a spânzurat.

— Pentru că femeia era măritată şi nu va să calce datoriile sale.

— Ah!...

— Femeia a făcut bine! zise Elena.

— Măritagiul este fapta oamenilor; amorul este fapta lui Dumnezeu, femeia a fost pedepsită, căei a respectat legile oamenilor mai mult decât legile providenţii, zise Elescu.

— Cel ce **s-**a spânzurat a făcut rău, zise Elena. Acela nu avea puterea de a suferi. Deci nu a fost demn de amorul amantei sale.

În acest moment, postelnicul George se mturnă, şi Elena merse înaintea lui.

— Ia seama, zise Caterina lui Alexandru. Iubeşti pe

Elena… şi mi-e teamă să nu te spânzuri!…

— Îţi închipuieşti aceasta? răspunse Elescu, care roşi şi înclină capul.

— Este oare un lucru peste putinţă? Eu, femeie, încă sunt înamorată de dânsa… Mulţi s-au înamorat cu patimă… dar n-au reuşit, este o inimă ce nu se deschide decât la amoarea fiicei sale… nimic nu poate să o atingă. Dăca vei avea nefericirea să o iubeşti şi încă să i-o. Spui, vei fi pierdut.

— În adevăr?… nu este pericol.

— Cum?

— Nici nu mă voi înamora, nici nu-i voi spune.

— Ha! ha!… strigă postelnicul venind aici. Iată tinerii împreună… Ca doi porumbei… pereche plăcută!… nu vă derangeaţi!… bună ziua, Alexandre, nene! uf sunt ostenit… am alergat printre grâu… aşa se câştigă paralele.

Caterina se roşise şi gongonea. Alexandru surâse.

— Nu-ţi place? nu e aşa? Ce se potriveşte!… Ia nu mi te supăra S…

— Eşti nesuferit! zise Elena necăjită.

— Aide!… nu este niciun rău… nu ştii ce suflet îngeresc este această fată… nu sunt două ca dânsa în amândouă ţările… Dar rămâneţi, că eu mă duc să număr banii cu arendaşii… Ah! astă-seară o să vie Zoe cu alţii… Vă vestesc…

— Zoe? zise Alexandru.

— Nu o iubeşti? întreabă Caterina.

— Mi-aduce aminte de iaduri!… Nu numai atât… dar crede că rău face Elena de o primeşte pe aici… Am o presimţire că această femeie îi va face un mare rău… într-o zi am surprins-o aruncându-i nişte căutături ce sunt proprii numai ucigătorilor înainte de a lovi prada lor!… Să zicea la Bucureşti că o nouă intrigă… Se vorbea de un june de la Moldova ce i-a prezentat şi care petrece zilele în salonul ei… dacă nu mă înşel, mi s-a zis că are să vie cu el aici…

— Nu ar fi rău, un moldovean. Sunt curioasă să văz

un moldovean! mi să pare că sunt toţi cu capul de zimbru. O glumă…

— Care este de natură a face mult rău.

— Rău?… mă retractez…

— Mai bine!… Să nu repetăm noi cel puţin expresiunile de ură sau de ridic-ul ce enimicii naţiunii române răspândesc în lume…

Elena veni acolo.

— Ştii, Elena? zice Caterina, Vine Zoe şi aduce cu dânsa un june moldovean!

— Ce idee!…

— Ascultaţi! zise; Alexandru, nu auziţi în depărtare strigăte de postaşi?…

— Mi se pare - zise Caterina - da… da… acum să aude bine.

— Ce bucurie simte domnişoara! zise Alexandru. Ar zice cineva că i s-a urât aici cu societatea celor de faţă.

— Poate, zise Caterina.

— Are dreptate, zise Elena. În loc să fii voios, îi vorbeşti de spânzuraţi!…

— Nu se ucide nimeni pentru amor… zise Caterina. Şi se puse să râză cu plăcere. Uitaţi-vă la Bar, adoratorul meu, urmă ea. Ştiţi ce mi-a zis odată? că se omoară singur. „Ce-mi spui mie? îi răspunsei. Să te omori sau să nu te omori, totuna îmi face!” Atunci, el, furios, zise: „Voi muri! …” şi plecă fără pălărie. Peste trei zile trimise să-şi ia pălăria de la noi. Seara era la bal. „Ce, încă trăieşti?” îl întrebai. „Ca să-mi răzbun”, răspunse el.

RANU

Trei trăsuri intrară atunci pe poartă. Era Zoe, principesa Iordache, Georges şi Ioan copistul, sub nume de Ranu din Moldova. Zoe se înturnă către Elena şi îi zise:

— Îţi prezint unul din amicii mei, dl. De Ranu din Moldova.

Elena îl primi cu politeţe… Acest Ranu fuse prezentat Caterinii; făcu cunoştinţă cu Elescu, cu postelnicii, şi deveni cu toţii familiar.

— Este bogat? întrebă postelnicul pe Zoe.

— Foarte bogat, răspunse ea.

Ranu păru un om original. De când în când lăsa să se vază nişte maniere grosolane, nişte expresiuni comune. Cei ce-l cunoscură crezură că astfel era manierele şi expresiunele moldave.

Se observă încă de câte ori acesta zicea sau făcea câte ceva, se uita către Zoe, ca când ar fi cerut aprobarea sau dezaprobarea ei. Se văzu încă de multe ori şoptind cu Zoe. Lumea începe să bănuiască un mister între amândoi.

Postelnicul, văzând aceasta, nu putu răbda fără să zică lui Georges şi lui Elescu:

— Se vede că Zoe aruncă acum plasa prin Moldova…

În dimineaţa viitoare Zoe vorbea cu Ranu. Ea îi da instrucţiunile sale astfel:

— Ai văzut care este dama… este tânără, frumoasă… este ceva care trebuie să te atragă… nu pierde timpul, însă să faci astfel ca în zece zile să te iubească… Caută de-i fă curte… Nu declaraţii deodată… cu încetul… Spre exemplu, laudă tot ce este aici, moşia, casă, menagiul… Miră-te de meritul ce-i afli ca să şează la ţară; laudă-i virtuţile, frumuseţele, spiritul, inima ei! este femeie! şi când vei căpăta amicia ei prin aceste laude, atunci spune-i că o iubeşti, că eşti nefericit…

— Voi face întocmai, răspunse Ranu.

— Cată de începe astăzi… timpul este scurt.

Astfel se vorbiră ei. Şi Ranu coborî în grădină la chioşc, unde era Elena şi alţi oaspeţi.

El schimbă câteva vorbe cu principesa Iordache, apoi trecu şi şezu lângă doamna casii.

— Ce locuri frumoase! zise el. Moşia aceasta este un rai… casa aceasta, cu grădina, tot ce poate vedea cineva mai plăcut.

— Exageraţi, domnul meu, zise Elena.

— Dimpotrivă… doamnă!… Moldova are multe moşii frumoase, dar aşa moşii nu cunosc în ţara mea… în scurt, aici este un loc feeric, tot mă încântă şi mă răpeşte… Permiteţi-mi, doamnă, a vă spune că regina acestor locuri adaugă farmecul lor? în adevăr, câte lucruri nu avem a

admira aici?... Virtuţile dumitale sunt cunoscute până în Moldova... şi frumuseţele cu care natura v-au înzestrat sunt admiraţiunea tuturor românilor... Sunt un om cu totul pozitiv... Nu exagerez niciodată... Ceea ce zic, crez, ceea ce crez are un temei. Am zis că eşti o minune de frumuseţe în această ţară? este un adevăr... nu mă mir de toată această lume ce vă pronunţă numele cu respect, ce vine aici ca în pelerinagiu să vă vază, să vă ardoare...

Elena nu ştie ce să cugete. „Oare acesta va să râză de mine sau este unul din acei nebuni ce mă tulbură de multe ori prin indiscreţiunile lor?" îşi zise ea. Natura când împarte favoarele sale la oameni nu ţine socoteală de nimic. Ranu, sau mai bine Ioan lacheul, fusese favorat eu multă prodigalitate.

Elena se uită la dânsul să vază dacă putea citi în faţa lui ideea ironiei. El era serios. Ea văzu o figură frumoasă, pe care nu putu a se opri de a nu o admira.

G E L O zi E

Alexandru găsi că Elena vorbeşte prea mult cu acest nou venit, că prin urmare îi place a vorbi cu dânsul. Pentru întâia oară el simţi o gelozie profundă ca şi amorul său pentru dânsa. „Acest om este frumos! zise el. Cine poate să ştie dacă Elena nu se simte atrasă către dânsul?... Iată cum al caută!... îi vorbeşte încet!... Ce îi zice? negreşit ceva care nu poate a-i spune tare... Oare nu îl cunoştea mai înainte? Să poată... O, femeile!... dar pentru ce nu se scoală de acolo?... Elena este o femeie ca toate celelalte; o cochetă... Voi pleca de aici... nu vo; să o mai văz... o urăsc..."

În fine, Elena se sculă şi merse lângă principesa Iordache.

— Cum găseşti pe acest june? întrebă principesa.

— Foarte bine, răspunse ea, aruncând o căutătură către Alexandru.

Atunci principesa se puse a face elogiurile lui Ranu, astfel încât, după dânsa, natura nu făcuse nimic mai perfect în lume.

— Mi-e frică de mine însumi ca să-l privesc! zise ea

Elenei.

Aceste două femei, Zoe şi principesa Iordache, făcură lui Ranu, înaintea damelor, o reputaţiune de omul cel mai perfect din lume. Ele începură a-l crede astfel. Bărbaţii el însuşi crezură; nimeni nu cuteza a zice din contra. Toată ziua şi seara aceea se trecu cu convorbiri. Ranu fuse obiectul admiraţiunii femeilor, geloziii bărbaţilor. Alexandru trecu restul zilei **într-**o pădure vecină. El nici nu păru la masă. Când se înturnă acasă, întâlni pe Elena pe scară. Ea nici nu-l întrebă unde a fost, răceala ei umplu inima lui de bănuieli... Salută cu politeţe şi trecu înainte.

Apoi merse în salon.

— Vino lângă mine, îi zise Caterina. Unde ai fost?

— În satul din vecinătate.

— Te-am aşteptat cu masa... Se puseseră toţi să măâiânce şi nimeni nu băgase de seamă că lipseşti... afară de mine... La masă, acele două dame te-au atacat cu furie! ... Ce le-ai făcut de nu pot să te sufere?... Eu te-am apărat... mulţumeşte-mi.

— Nimeni nu **s-**a gândit la mine; m-au atacat: m-ai apărat!... îţi mulţumesc de o mie de ori... Era datoria stăpânii casei să mă apere!

— Elena?... era ocupată cu oaspeţii.

— Spre exemplu?

— Dl. Ranu, ce şedea lângă dânsa, îi vorbea mereu şi trebuia să-i răspunză.

— Cum găseşti pe acest Ranu?

— Nesuferit!... mai comun decât Bar. Se studie cât poate; dar are maniere de lacheu... îţi voi încredinţa că eu am văzut această figură undeva şi nu poci să-mi aduc aminte...

— Dar d-na Elena cum îl găseşte?

— Elena? ea găseşte pe toţi bine...

— Şi mai ales pe acest Ranu!

— De unde vei să ştiu?... n-am întrebat-o.

— Ei cochetează împreună.

— Eşti nebun!

Mai târziu Alexandru se apropie de Elena şi îi şopti o

frază din scrisoarea ei:

— „Toate se schimbă în lume, pentru ce amicia nu se va schimba?”

Elena se înfiora.

„Ce zice? Dumnezeul meu!” se întreba ea.

El nu mai zise nimic şi se duse lângă Caterina.

„Ce va să zică aceste vorbe!… este gelos? şi de cine? … nu ştiu… gelos? dar eu nu i-am dat dreptul de a-mi spune că este gelos… aş voi să plece!… trebuie să plece!… Apoi, şezând pe un scaun: „Sunt nefericită”, îşi zise ea.

Alexandru se retrase în camera ce-i era destinată sub pretext că este indispus.

Gelozia este un simţământ egoist. Ea este patima în temerea ce are cineva de a vedea altul posedând obiectul care doreşte. Către acestea ea este ceialtă fază a amorului: totdauna este în proporţiune cu dânsul. Unii au prezentat acest simţământ ca un monstru care devoră amorul. Această cugetare este profundă, deşi ea pare că măreşte şi înflăcărează amorul deocamdată; dar sfârşaşte prin a-l devora mai târziu. Alexandru era gelos. El se aruncă pe pat şi acolo se puse să verse un râu de lacrimi.

„Nu sunt iubit, îşi zicea el. Sau, ceea ce este mai trist, am fost câteva zile… şi nu mai sunt… Astfel sunt oare toate femeile?… atunci ce diferenţă mai există între femeile binecrescute şi cele ce se dau pentru bani? şi cum toate femeile nu vor fi astfel, clacă Elena ea însuşi este?… Cine a făcut sufletul celei din urmă femei ce să tăraşte în viciu tot acela a făcut şi sufletul acelii ce apare încununată de toate virtuţile… Amor, sinceritate! Statornicie!… Vorbe deşerte, cu care moraliştii se înşală sau înşală pe ceilalţi!… înapoi, iluziuni mincinoase!… Să tacă aceia ce ne spun că viaţa are fermece!… Ei sunt enimicii vi mai mari ai omului! … nu este nimic bun aici în lume!…

Minciuna, trădarea. Iată natura sufletului omenesc omul ce nu ar simţi şi nu ar trăda pe amicul său, o zi, o singură zi, societatea l-ar trimite la închisoare! iată maxima ce ar trebui să ştie toţi aceia ce intră în viaţă… Astfel ca pierderea iluziunelor, în urmă, să nu le pară prea

dureroasă! Tot este înşelăciune pe pământ… toţi înşală sau se înşală!… Ce este mai inocente, mai sincer, mai cast în lume? Sufletul unei tinere fecioare. Ei, bine! această fecioară ce jură credinţă mirelui său la poalele altarului, încă înşală sau se înşală!… Elena era idealul gândurilor mele; şi acest ideal era sublim ca Dumnezeu în ochii celor credincioşi!… Ea înşală pe soţul său pentru amantul său… şi astăzi înşală pe amantul său pentru un necunoscut! femeia ce trădează o dată bărbatul, va trăda pe toţi amanţii săi! iată ce trebuie să afle această turmă de vite ce se cheamă amanţi!…”

Alexandru era nedrept; dar el vedea lucrurile sub colorile cele mai negre atunci. El credea acum că fusese iubit şi trădat. Ideile se succedau la dânsul cu repeziciune. Sistemul său nervos era **într-**o stare de iritaţiune aproape de delir.

„Dar ce am făcut, Dumnezeule **–** urmă el **–** să merit o lovitură atât de crudă?!… Această inimă este acum fărâmată! atâta mai bine… şi cu toate astea… oh, sunt nebun!… această femeie dar o iubesc încă! această femeie! da, ea este viaţa mea, religia mea… Cum mai poci iubi viaţa, dacă amorul ei nu mai înfrumuseţează zilele ce să succedă? Cum mai poci iubi pe Dumnezeu când o parte din strălucirea lui a devenit atât de urâtă!…”

Frigurile îl prinseră, căzu în delir: lovitura ce primise era crudă în imaginaţiunea lui.

Elena se informase despre dânsul. I se spuse că **s-**a dus să se culce.

„Astăzi nu a venit la masă… acum se culcă aşa de timpuriu? o fi poate bolnav!” Ea trimise atunci pe doica care o crescuse să intre în camera lui Alexandru, să vază ce are. Doica se duse la dânsul. Îl găsi culcat pe pat cu faţa în jos. Perna ce ţinea sub frunte**-**i era udă de lacrimi. Doica puse mâna pe frunte**-**i, fruntea ardea.

„Este bolnav, zise ea. Ce păcat!… un om strein… fără mumă, care să**-**l îngrijească… fără nevastă. Nimeni nu va să ştie de dânsul!… Dar vorbeşte! Ce zice?” Doica ascultă şi aude vorbele ce zisese: „Sunt nebun!… Elena… dar o

iubesc încă!… dar ea este viaţa mea! religia mea! dar cum mai poci iubi viaţa dacă amorul ei nu mai înfrumuseţează zilele ce se succedă? Cum mai poci iubi pe Dumnezeu când o parte din strălucirea lui a devenit atât de urâtă!…”

Doica merse şi raportă Elenei aceste vorbe, precum şi starea în care I-a găsit.

— E bolnav, zise Elena, trebuie să-l îngrijim. Du-te, marnă, deşteaptă-l, roagă-l să bea un ceai… Spune-i… spune-i că eu îl rog…

Doica făcu toate câte i se comandă. Se duse cu ceaiul. Sculă pe Elescu. Acesta deschise ochii. Elena rămăsese lângă uşa camerei.

— Bea acest ceai, îi zise doica. Eşti bolnav…

— Lasă-mă! răspunse el.

— Bea, domnule. Doamna noastră voieşte să-l bei… te roagă…

La aceste vorbe Elescu surâse şi, luând paharul în mână, îl aruncă jos cu dispreţ.

Elena văzu această mişcare şi fuse silită să-şi puie mâna pe frunte.

„Mă iubeşte!…” îşi zicea ea, apoi intră repede în salon.

Alexandru trecu o noapte de friguri; când se deşteptă, se vărsa zorile. Elena era lângă căpătâiul lui; doica în spatele ei. Ele vegheau de două ore acolo; toată noaptea Alexandru avusese delir şi vorbise fără să ştie aiurări. Elena ştia acum toate secretele sale. Alexandru o vede. Se şterge la ochi – credea că este un vis…

— Eu sunt – zise Elena – ai fost foarte bolnav…

— Ai cugetat la mine!… zise. El. Ochii săi se înecară de lacrimi.

— Eşti copil! zise Elena. Dar, neputând să sufere acele lacrimi şi temân**du-**se ca ea însuşi să nu plângă, ieşi din cameră cu doica.

Alexandru avusese friguri venite din tulburarea ce cercase în ziua trecută. Acum era trezit. Se scoală, se simte bine, se îmbracă şi iese.

Alexandru fuse toată ziua aceea trist, gânditor. Elena

îl întrebă ce are; îl roagă să fie voios. El stă rece.

— Pentru ce eşti trist? îi zise că Nu ai niciun cuvânt, niciunul ca să fii astfel…

— Niciun cuvânt?… zise el. Se poate…

— Atunci fii voios!… bărbată-meu pleacă astăzi la o moşie, şase ore de aici… vrei să te duci cu dânsul? să te distracţi?

Elescu surâse, acest surâs făcu pe Elena să devie roşie de mânie.

„Mă crede o femeie vicioasă!” îşi zise ea.

— Nu mă voi duce! răspunse Elescu.

— Atunci rămâi cu noi…

— Voi pleca – zise el – dar mai departe, niciodată nu mă voi înturna!

„O, Dumnezeule – gândi Elena – trebuie să mă explic cu dânsul!… dacă l-aş face să plece, pentru câteva zile numai! Spiritul său este **într-**o exaltare deosebită… se va distra; îi va trece…”

Toată ziua aceea Elena căută să nu vorbească cu Ranu prin**tr-**o delicateţă rară. Alexandru păru mulţumit de aceasta. Cu toate că se întrebă el însuşi: „Această rezervă oare nu este o mas că?”

RANU SE DESCOPERĂ

Către acestea cele două dame ce observau pe Elena şi pe Ranu în toate mişcările lor, văzând oarecare tulburare în Elena, crezură că era efectul impresiunii ce Ranu făcuse asupră-i. Ele se concentrară şi găsiră că este timpul ca Ranu să se arunce la picioarele ei şi să-i descopere amorul său. Zoe chemă pe Ranu şi îi dete instrucţiuni ce avea să facă. Acesta consimţi şi, ieşind din camera lor, se duse să pândească, doare va găsi pe Elena singură.

Elena era în salon ocupată a descifra la piano o piesă de muzică, era singură, toţi oaspeţii, dame şi bărbaţi, erau în grădină. Ranu intră aici.

— Ce faceţi, doamnă?

— Mă ocup a descifra – răspunse Elena – o nouă piesă. Vă place?

— Dumnezeiască!… apoi jucată de dumneata?…
— Un complimânt.
— Nu!…
Radu şezu lângă dânsa.
— Permiteţi-mi – zise el – să vă spui un lucru.
— Spuneţi.
— De unde voi începe?… îşi coperi faţa în mini, apoi se aruncă la picioarele ei. Te iubesc! strigă el cu patimă… din minutul ce te-am văzut, mă consum de amor şi de durere!… ai milă de mine!… fii bună pe cât eşti frumoasă… nu mă respinge… lasă-mă să sper că voi fi iubit!…
Elena scoase un ţipet. „Iată încă un nebun! îşi zise ea după cea dintâi impresiune, dar astă dată este o impertininţă, o insultă!” Ea se necăjise în adevăr…
— Scoală, domnule, îi zise ea. Crezi că este destul a intra în casa unei femei ca să-ţi iei dreptul a-i zice ce zici?
Văzând că el nu se scoală, ea ieşi repede din salon şi se duse în grădină.
Începutul nu este rău! zise Zoe, ce asculta la uşă în camera sa lângă salon.
— Este speranţă… răspunse principesa, eu am sfârşit totdauna a iubi pe cei care mi-au făcut o declaraţiune.
— Eşti tulburată! zise Caterina Elenii.
— Această casă este o oroare… o să încetez a mai primi aici…
Alexandru, auzind aceasta, crezu că face aluziune la dânsul.
— Oaspeţii au început să te supere! sunt sigur…
— Eşti nedrept, domnule! Cel puţin, zi, unii oaspeţi.
— Unii? dară asta zisei şi eu.
— Dar aceşti unii nu eşti dumneata…
— Nici eu? zise Georges.
— Nu este vorba de amici…
Elena era supărată: „O asemenea eutezare – îşi zicea ea – este o insultă… Ce voi face?… caută a spune bărbată-meu?… oh! niciodată… ar fi un scandal… trebuie să fac astfel încât să plece…”
Pe de altă parte, în acel moment Ranu raporta celor

două intrigante scena ce avusese cu Elena. Ele îi aprobară şi îl îndemnară să meargă înainte.

— Ce te temi? îi zise Zoe. Toate femeile se supără când amanţii le mărturisesc pentru întâia oară că le iubesc... nu este însă niciuna care, cât de crudă **s-**ar arăta către acela ce o iubeşte, să nu compătimească cu dânsul, să nu simtă! înainte! mâne vei reîncepe atacul... prefă**-**te că suferi.

Astfel fură cele din urmă recomandaţiuni.

O ÎNTÂLNIRE

Alexandru căuta timpul primeios ca să ceară o explicaţiei Elenei, dar nu era niciun mijloc.

— Voi să**-**ţi vorbesc la o parte, zise el Elenei.

— Să mergem prin parc, răspunse ea.

Ei plecară amândoi pe aleile parcului. Seara începuse să se coboare. Era o seară de mai, fragedă şi parfumată, ca sărutările unei copile tinere. Luna se rădica în depărtare, mare, rumenă şi rătundă, şi revărsa torente de lumină pe pământul întunecos. Un vânt dulce legăna cu voluptate frunzele arborilor, gemetul depărtat al râului se îngâna cu strigătele călătorilor întârziaţi sau cu lătratul unui câne deşteptat din somnul său.

Inima lui Alexandru era plină de amor şi de amărăciune.

— Ce ai să**-**mi zici? îl întrebă Elena.

— Ştii că nu am iubit niciodată şi ştii că te iubesc!

— Nu voi să ştiu! Dacă aceasta este ce vrei să**-**mi zici, atunci lasă**-**mă să mă întorc!...

— Poţi să mă asculţi fără temere... ceea ce voi a**-**ţi spune astă**-**seară nu se va mai repeta niciodată... mâne plec şi nu ne vom mai vedea... oricare ar fi patima ce ai putut să inspiri sufletului meu, voi găsi puterea de a părăsi această ţară...

— Nu este acesta sacrificiul ce îţi cer... ar fi puţin... voi să te văz totdauna ca pă un amic... nu mai mult. Iată puterea ce doresc să ai.

— Aceasta este virtutea... nu poci să o am...

— Pentru ce a trebuit să mă iubeşti?... viaţa mea era

liniştită, vei să o tulburi! reputaţiunea mea era curată, vei să o veştejeşti! însuţi erai ferice, ai voit să suferi!... iubeşte-mă ca pă o amică... şezi totdauna cu noi!...

— Ceri lucruri neputincioase!...

— Vai! o ştiu foarte bine!... Ieri pentru ce ai fost supărat? eşti poate gelos? aceasta este o insultă amară pentru mine; însă cine ţi-a dat dreptul să fii gelos? ţi-am dat eu parola mea că te iubesc şi-ţi voi fi credincioasă? şi atunci ţi-am dat în adevăr ocaziunea de a mă bănui?... ţi-am inspirat o patimă? sunt nefericită pentru aceasta!... dar nu se poate oare să faci totul spre a o stinge?... pentru ce nu ai iubit o altă femeie?... o femeie ce ar fi putut să te iubească?... eu, numai eu sunt în lume? îmi zici că nu este femeie mai perfectă decât mine, nu este suflet mai sublim decât al meu, zici că fără mine nu mai poţi trăi, toate acestea sunt visele unei imaginaţiuni aprinse; mâne se vor stinge, mâne vei roşi poate că ai avut asemenea vise... strânge-ţi toate puterile asupră-ţi!... gândeşte-te că sunt femeie, că eu însumi poci să slăbesc, să caz; gândeşte-te că poţi să înă pierzi, să mă sacrifici... ai milă de eeca ce iubeşti!

— Elena mea! strigă Alexandru. Este târziu!

— Târziu?... ei, bine! atunci pleacă mâne, pleacă îndată, nu te mai înturna... şi îţi voi dovedi eu, o slabă femeie, că voi avea puterea de a suferi, de a mă consuma, de a muri!...

— Ce zici? strigă Alexandru. Elena mea! dulcea mea frumoasa!... o, repetă aceste vorbe! bine am auzit?... mă iubeşti?...

— Te iubesc ca să mor! răspunse Elena.

— O, suflet dulce şi sublim!... ce vorbe ai pronunţat! Ele răsună în urechile mele ca concertele îngerilor!... curgeţi, ore de fericire!... a trebuit dar să fiu ferice în a. Vastă vicaţă! dulce este fericirea! acum îmi place să trăiesc!... viaţa, nu este nimic mai dulce decât viaţa!... Spune-mi încă o dată că mă iubeşti! dar teme-te a o spune prea dulce, căci poate să mor de fericire, sau, mai bine, fă astfel ca să mor până ce minutele de fericire nu se opresc

în cursul lor: căci mâne poate… dar pentru ce ne vom gândi încă la suferinţe?

Elena se uita la Alexandru cu admiraţiune. Vorbile lui îi făcea plăcere şi totodată o înspăimântau. Ea însuşi niciodată nu iubise. Inima ei se deschise şi amorul său arzător se revărsa ca un torent ce, constrâns în sânul stâncilor, află până în sfârşit o ieşire.

— Mă dispreţuieşti poate, Alexandre – zise ea – oh! spune că nu este aşa!… tu mă scuzi că am avut această slăbiciune?… spune-mi că nu am iubit niciodată, că sunt tânără, că am dreptate să te iubesc; născoceşte, minte, dacă va trebui, ca să-mi dai cuvinte că poci să te iubesc, căci, vezi tu, încep a crede că sunt o femeie criminală!

— Elena mea! dară ai avut dreptate să mă iubeşti!… criminală zici tu? pentru ce?… nu, sufletul meu, eşti divină!… lumea ar trebui să ţi s-a închine…

— Ce-mi pasă lumea! zise ea. Tu… mă respecţi?

— Te respect şi te ador! zise Alexandru… nu ştii, sufletul meu. Că eram certat cu această lume şi tu eşti cauza de m-am împăcat?… o lume ce are în sânul ei o fiinţă atât de frumoasă, poţi să nu o iubeşti?…

— Dar când această fiinţă este slabă? ea mine?

— De unde aţi luat că trebuie a dispreţui pe cei ce ne iubesc?… cine cutează să facă această lege contra legilor naturii?… acolo unde această temere ar avea cuvânt să existe, acolo, sufletul meu, nu este amorul cel sincer, cei răspectuos.

— Spune-mi încă aceasta… voi ca amorul tău să fie sincer şi respectuos S… oh! sunt exigintă… voi să mă iubeşti cum nimeni încă nu a iubit… cum devotul iubeşte pe Dumnezeu… voi să uiţi cerul şi pământul pentru mine… să te uiţi pe tine însuţi…

Alexandru era transportat de fericire; ei şedea pe o bancă, el îi luase o mână şi o strângeaicând pe inima lui, când pe buzele lui înflăcărate. Vântul dulce sufla şi răcorea fruntea sa arzândă. Natura ea însuşi părea că se află în momente de voluptate.

— Oare cugetat-ai încă la mine de când te-am văzut?

… asta să fie grija ta!… priveşte-mă!… cât eşti de frumoasă!

cât eşti de poetică! Dacă vreodată sufletul lui Dumnezeu ar lua o formă de argil, ca să se arate oamenilor, ar lua forma ta, Elena! sufletul tău este un parfum ce ne îmbată de fericire!… cugetările tale sunt suave ca visele fecioarelor; sintimentele tele sunt calde ca razele soarelui de mai!… o, lasă-mă a mă îmbăta de amorul tău!… natura ea însuşi iubeşte, ea pare că ne priveşte şi ne zice, grăbiţi-vă, iubiţi! căci mâne poate nu veţi mai fi!… varsă sufletul tău în sufletul meu!… cine poate să mă desparţă de ceea ce iubesc? cine poate despărţi buzele înflăcărate ale călătorului arse de friguri de apele reci ale fântânilor?…

— Alexandru!… mă sperii!…

— Omul nu trăieşte decât în timpul cât a iubit… dacă ar trebui a ne deştepta din acest vis dulce vreodată, facă cerul să ne deşteptăm numai spre a coborî în mormânt!… lasă-mă să sorb parfumul desfătător al suflărei tele 1 lasă-mă să mă îmbăt de sărutările tele!…

Cerul şi pământul păreau că se confundă; buzele celor doi amanţi se întâlniră **într-**o sărutare voluptuoasă, senzaţiune cerească L…

— Alexandre I zise Elena. Să plecăm de aici… oaspeţii ne aşteaptă…

— Să plecăm, zise» Alexandru.

Plecară către casa.

Aceea fuse o noapte dulce pentru Alexandru. Era iubit de singura femeie ce era în lume, după gândul său. El adormi legănat de iluziuni de fericire. Elena însă trecu toată noaptea în rugăciune. Ea se ruga ca să se stingă în inima ei amorul ce o cuprinsese, sau să i se dea puteri de a rămânea curată. O idee o consola – Spera că Alexandru o să plece şi astfel va evita orice pericol.

Cele dintâi raze ale soarelui găsiră pe Alexandru în grădină. „Aici **–** zise el **–** arătând o canapea de lemn, buzele ei mi-au zis tea mă iubeşte! aici i-am dat întâia sărutare!… vai! această sărutare va fi oare cea dintâi şi

cea de pe urmă?... ce crudă ar fi fericirea dacă ar fi atât de scurtă!..."

El se duse în chioşc. Acolo găsi pe Caterina.

— Eşti bine? îl întrebă ea.

— Sunt fericit, îi răspunse el.

— Ferice?... gândeşte-te bine la ceea ce zici!... fericirea este o pasere care se pune numai pe arbori verzi. Şi înfloriţi... nu ai aceste calităţi!

— Cum?

— Cu caracterul ce ai?... este cu neputinţă să fii fericit!...

— Mă sperii!...

— Eşti schimbător; fantasc; vizionar!... mâne te voi vedea iară plecând! ori vei rămâne aici ca să tulburi pe biata Elena ce-ţi poartă amicia de soră...

Aceste vorbe îl încredinţară că amica Elenei ştie că el o iubeşte.

Elena veni aici. Ea întinse mâna lui Alexandru şi sărută pe Caterina.

— Bărbată-meu îmi scrie - zise ea - dacă veţi voi să mergem la Telega să vizităm ocnele.

— Eu merg, zise Caterina.

— Tu?... bine! dar nu este destul... trebuie să mergem toţi ca să poci merge şi eu. Să consultăm pe ceilalţi!... Vii? întrebă ea pe Alexandru... Caută să vii... altfel voi fi nefericită acolo!...

— Viu, răspunse el.

O CĂLĂTORIE spre în U N Ţ I

Această idee se primi de toată lumea. Se preparară două trăsuri pentru clame. Zoe se puse **într-**o trăsură cu principesa şi cu Ranu, în cealaltă trăsură se urcă Elena cu Caterina. Alexandru şi cu Georges se puseră pe capra calescci. După două ore de cale, trăsurile intrară în Cumpănă, de aici luară o direcţiune către Brebul. Ajunseră în fine la Telega către miazăzi.

— Nu ai mai făcut nimic? întrebă Zoe pe Ranu.

— De ieri fuge de mine... mi-a fost peste putinţă să o mai întâlnesc singură!

— Trebuie să o întâlneşti… în această călătorie va fi mai lesne decât acasă… trebuie să te grăbeşti… timpul trece şi planurile mele pot să cază…

— Astăzi voi mai încerca.

— Oare acest Alexandru Elescu nu-i face curte? întrebă principesa. Curios om! el nu vorbeşte cu noi! păcat că natura i-a fost părtinitoare!… este sălbatic!… ni se pare că este şi mândru… dar defectul cel mai mare ce are este simpatia lui pentru ideile şi oamenii noi! ce boală!…

— Boală! ai dreptate – zise Zoe – este o boală, nu vezi că din această cauză toate lucrurile se paralizează?… însă nu este vina lor!… cauza răului este… dar pentru ce voi mai spune?… cu femeile se guvernă un stat amar: acelor domnitori cari nu vor voi să înţeleagă această maximă!… damele sunt neîngrijite! Dacă bărbată-meu se alegea domn, lucrurile erau să ia alt curs.

— Dar bărbată-meu? era mai sigur, dacă revoluţionarii nu făceau cu poporul presiune asupra Cămării.

— Bărbată-meu era şi mai sigur! este mai cunoscut în ţară…

— Decât bărbată-meu? întrebă principesa.

— Mai popular… apoi are şi experienţă de lucruri.

Ele se uitară una la alta şi începură a râde.

— Să lăsăm gluma, principesă, bărbată-tău era pentru Bibescu.

— Vorbă!… Când am auzit că la 24 genarie **s-**a ales domnul Moldaviei, îţi mărturisesc că atât m-am mână; jt pe *baba-rada* mea, încât, pierzând toată răbdarea, i-am dat patru palme şi l-am scuipat. Aceste căzături cred că ne sacrificăm a trăi cu dânşii pentru ochii lor! Eu, când oi pierde speranţa de domnie, îl gonesc!… această speranţă este tot ce poate să ne dea, altfel, ce aşteptăm de la nişte fiinţe ce nu mai sunt nici oameni!… te încredinţez că atunci am făcut şi alte specifice: mi-am lăsat amantul meu, tot cu gândul că mă voi face doamnă, râdeam de mine însumi văzâ**ndu-**mă silită să cochetez cu căzătura mea de bărbat.

— Nu este frumos bărbată-tău, ai dreptate, zise principesa.

— Poate să se ia de mână cu al tău, răspunse Zoe.

— Nu zic altfel…

— Vorbeai de Alexandru?… ar face un amant frumos.

— Este prea simţământal… nu-mi plac acei oameni.

— Eu am un capriciu…

— Nu crez să reuşeşti.

— Strică să încerc?

— Încearcă… Eu voi încerca lângă Georges.

Astfel erau vorbele ce îşi schimbau aceste două femei. Nu este nimic exagerat: această şcoală ele corupţiune există încă. Se personifică în câteva dame care, nu numai sunt primite în societate, lăsate cu femeile tinere, curate, inocente. Dar sunt văzute cu distincţiune; înconjurate de respect, de laude de toate familiile ce lumea respectă. Viciul este nobilat, graţie societăţii! Cu aceste triste clatine, virtuţile caută să lase locul lor viciurilor şi să se ascunză cu ruşine. Oare societatea ce toleră această datină, ba încă o-ncurageză, îi dă prestigiul tonului bun, parfumul romanului, nu este o complicie cu cei ce profesă aceste principii pierzătoare? nu este din parte-i cel puţin o slăbiciune criminală? legături de rudenie, pe de o parte, prestigiul ce dă o mare avere, pe de alta, înrâură asupra societăţii privată de principii de moralitate şi dau naştere acestui fenomen monstruos.

Călătorii noştri ajunseră la Telega, unde găsiră pe postelnicul. Ei se deciseră să se coboare în ocne. Mai nainte, aceste mine de sare prezentau un aspect înspăimântător: mâna omului, sclavă a experienţei practice, săpa un puţ în tărâmul sub care se dovedea mina de sare. Din fundul acestui puţ urma cu săpătura în toate simţurile, dar totdauna coborân**du-**se până ajungea la o lărgime şi adâncime straordinare, pe gura ocnei cobora cu o funie şi pe scripete o roată pe care se aşeza un om. Astfel se practica intrarea ciocănaşilor în ocnă. Condamnaţii erau datori să lucreze în fundul acestui abis ziua; noaptea îi scotea. Erau însă o categorie de aceşti oameni care nu

ieşeau niciodată de aici, unii iar care se aruncau în ocnele părăsite. De câţiva ani minile se făcură pe un sistem european, astăzi este o scară pe care însuşi damele pot să coboare cu înlesnire, graţie domnului Ştirbei! însă cel mai mare avantagiu este că a scăpat de inundaţiuni la care mina era supusă înainte.

Damele noastre fură întâmpinate de inginerul Cheracioni, căruia ţara este datoare reforma salutară. Le întrebă dacă doresc să intre în mină, principesa şi Zoe refuzară; eeialţi exprimară dorinţa de a intra. Atunci toţi luară câte o lumină în mână şi se puseră a coborî scările.

Ranu urmă îndată după Elena. El profită de ocaziunea ce i se prezintă ca să repete declaraţiunea sa amoroasă. O declaraţiune de amor, coborând în ocnă este ceva original!

— Doamna mea! De ieri fugi de mine… este oare atât de urâtă fapta mea, ca să mă lipsesc de fericirea de a-ţi vorbi?…

— Fapta dumitale este pardonabilă… atât numai că trebuie să se îndrepteze la altă persoană.

— O, Dumnezeule!… aşadar este zis… toată viaţa mea trebuie să sufăr!…

„Sărmanul om! zise Elena, îmi inspiră dezgust şi dispreţ!… către acestea el şade încă printre noi şi patima sa, mincinoasă sau reală, devine mai tare… mi-e teamă de vreun scandal…”

Astfel cugeta Elena.

Ranu, ce nu simţea nimic, ce juca o rolă din ordinul stăpână-sii, o rolă cu care începuse a se osteni, nu mai zise nimic. El începuse a stima şi respecta pe Elena, şi se simţea pornit mai mult în favoarea Elenei decât a Zoei.

„Ştiu bine – îşi zicea el – care este rola mea: să fac să mă iubească această femeie. Dar pentru ce? care este interesul stăpână-mii?… îmi vine a crede că Zoe va să facă un rău aceştii femei şi se servă cu mine, şi ce rău? poate ca să o piarză dacă ea s-ar înamora de mine! nu aş face mai bine să o las în pace şi să-i raport ei că nu poci nimic?…”

Iată cum se gândea Ranu.

Călătorii noştri ajunseră în fundul minei, vizitară toate căile, văzură condamnaţii, vorbiră cu dânşii. Aflară că ei erau ţinuţi în heară, şi noaptea, când îi scoteau şi îi băgau în închisoare, îi puneau cu câte un picior la un butuc mare. Toate aceste tratări barbare pentru că nu avea mijloace a clădi închisori solide. Ei aflară încă că bătaia nu se desfiinţase, foncţionarii prinşi cu abuzuri şi daţi în judecată de un minister erau reintegraţi de ministerul ce venea în urmă, şi reîncepuseră a abuza. Aceasta făcu să se mire damele.

Nu este nimic de mirat. Se vindecă anevoie o boală ce intră şi se răspândeşte în toată întinderea unui corp.

Acest rău nu există în câţiva indivizi, ci mai în societatea întreagă. Era încă mijloc de Vindecare dacă regimul nou ar fi adus stabilitatea lucrurilor în ţară; dacă un minister, sigur că are să rămâie mult timp, capabil către acestea, integru, enimic al nedreptăţii şi înainte de toate puţin păsător de opiniunele politice ale partidelor de putere, ar fi pus interesele generale mai pe sus de interesele de partidă. Stabilitatea fuse lovită de la începutul noului regim; Adunarea, compusă în majoritate de oameni ce dau preferinţă ideilor şi oamenilor vechi, nu suferi niciun minister. De două ori fuse închisă pentru că ceruse căderea ministerelor; de două ori alegătorii trimiseră pe aceiaşi deputaţi, ministerele se schimbară încă. Dar aceste schimbări de ministere au fost fatale. Pe de o parte Adunarea se juca cu ministerele, nu făcea nicio lucrare, şi aceasta sistematiceşte; pe de altă parte, ministerele, ocupate de politică, lăsau la o parte orice lucrare de administraţiune. Abia unele începeau o serie de lucrări, şi Adunarea le da vot de neîncredere, ele lăsau locul altora, care veneau să strice tot ce ele făcuseră: să schimbe foncţionarii publici bănuiţi că sunt de ideile miniştrilor precedenţi şi să puie alţii de ideile lor. Sub acest raport ministerul nu se mai uita care erau capacitatea, integritatea, moralitatea oamenilor! Erau nedemni, hrăpitori, daţi în judecată, condamnaţi, puţin le păsa, numai să fi avut o coloare politică a lor, erau numiţi

sau păstraţi în foncţiunile lor. Erau capabili, integri, dar dacă nu era de coloarea lor, se alungau. Ministerile se schimbau de şase ori pe an, prin urmare de atâtea ori pe an ţara căta să se zguduie până în fundamentele sale: răul vine din bazele legii electorale a Convenţiunii ce dară numai proprietarilor drepturi electorale. Convenţiunea desfiinţează privilegele proprietarilor şi chemă iară pe proprietari ca să execute această sentinţă; aceştia, necutezând să desfiinţeze privilegele lor, nici să le reintegreze, preferară să se târască lucrurile, ca să paralizeze totul. Să piară stabilitatea, siguranţa, creditul.

Călătorii ieşiră din ocnă, făcură câteva vizite la damele foncţionarilor, unde nu auziră decât nemulţumiri şi critici asupra puterii executive. Elena urmă pe bărbată-său la o parte şi îi zise:

— Aş vrea să vedem mănăstirile, până la Sinaia.

— De ce nu? eu nu poci să vă însoţesc, dar voi mergeţi! pe această cale sunt Brebul, Poiana, Lespezile, Sinaia, dormiţi la Brebu, mâne veţi fi la Poiana, Lespezi… veţi trece noaptea la Sinaia.

Elena comunică această idee celorlalţi călători, care primiră bucuros. Ei plecară de aici printre dealuri şi văi verzi şi pădurate, poziţiuni desfătătoare, de care ochii se răpesc, şi nu se mai satură!… după câtva timp ajunseră la Brebu, această mănăstire este aşezată pe o masă de pământ şeţ – ce se întinde de la malul patului Doftanii până la poalele unor munţi spre răsărit, această masă ea însuşi se afla la o înălţime de 150 picioare de la faţa apei. Mănăstirea odihneşte spre nordul mesei de pământ lângă mal; de aici se face o vale, apoi încep alte dealuri; în această vale, la spatele mănăstirii, este un lac foarte adânc, ce seamănă să fi fost în vechime o mină de sare: apa este sărată. Această monastire este fondată de Matei Basarab. Aici doamna Elena, femeia sa, cată aa Apostire în timpul războelului lui Matei cu Vasile Lupul al Moldaviei. Mănăstirea este a statului şi depindă de Eforia spitalelor.

Călătorii noştri aflară aici ospitalitate plăcută. Egumenul era un om cu’spirit. În anul 1848 luase parte la

mişcarea revoluţionară. Se exilase în ţări streine mai mulţi ani. Întorcându-se, primise această mănăstire de la guvernul de atunci.

Casa era aceea din timpul lui Matei, dar reparată cu un singur rând, dar mare şi spaţioasă, cu o galerie lungă, lată şi coperită cu coperemântul general al edificiului. Ea ţinea locul între o serie de camere şi pilaştri de calchiar din faţa casii, despre curte.

Egumenul le dete o masă princiară; în timpul mesei fiecare făcea observaţi unde ce-i plăcea în socoteala monastirei şi a bătrânului egumen.

— Ştiţi că acest om este din cei cu revoluţiunea de la 1848? zice Georges, în limba franceză, ca să nu înţeleagă egumenul.

— Revoluţionar!... strigă principesa, o, Dumnezeule! pentru ce m-aţi adus aici! nu poci să sufăr vederea acestor revoluţionari!... este în stare să învenineze bucatele... mi-e frică!...

— Şi nu numai atât – zise Alexandru – dar pe când se afla exilat în Transilvania, în timpul rezbelului rusomaghiar[18], el luă parte cu ungurii...

— Ce grozăvie! strigă Zoe.

— Prinse trei robi. Trei ofiţeri ruşi tineri, frumoşi, bogaţi... Ştiţi ce le-a făcut? zise Alexandru.

— I-a pus în ţeapă, apoi le-a scos căpăţânile şi a făcut cupe din care bea vinul – vreţi să le vedeţi?...

Principesa scoase un ţipăt şi înclină capul pe piept, ca când ar fi voit să arate că o să leşine. Georges profită de această întâmplare şi-i aruncă un pahar de apă în faţă. Ea reveni în sine.

— Să plecăm! să plecăm de aici!... strigă ea. Suntem în mâna căpcăunilor! aceste bucate or fi de carne de om!...

— N-ai aşteptat să isprăvesc! zise Alexandru; nu este cum a zis Georges. După ce primi pe acei trei ofiţeri, le dete veşminte ungureşti şi un om care îi conduse noaptea la marginea ţării şi acolo îi dete în mâna ruşilor!...

---

18 Referire la înăbuşirea revoluţiei maghiare din 1848—1819 de către armatele contrarevoluţionare ţariste.

— Da?!... strigă principesa.

— Poţi să-l întrebi.

— Este cu putinţă!... dar atunci este un om cu inimă... şi eu, care îl credeam un ucigător!... Dar ce păcat! ... este revoluţionar!...

— Ştii un lucru? zise Georges lui Alexandru.

— Ce este?

— Principesa iubeşte vinul... vinul călugărului este trădător – hai să o îmbătăm!

— Ce idee!... o laşitate!

— Aceasta o face ea singură la Bucureşti.

— Ce dezgust!... fă!... dar să nu ştie nici Elena, nici Caterina.

— Lasă-te pe mine!...

!

Georges şopti egumenului câteva vorbe la ureche.

După câteva minute, zise:

— Nu ştiu dacă doamnele nu vor voi să guste o tămâioasă dulce ce se află în mănăstire de treizeci de ani.

— Se poate? zise principesa.

Egumenul dete ordin să aducă două butelii de tămâioasă. Vărsă el singur în paharele damelor. Elena şi Caterina nu voiră să bea. Principesa şi Zoe băură.

Principesa se plecă la urechile Zoii.

— *În vinum veritas* (1 nu putem să-i îndemnăm a bea? poate vom afla ce simt pentru noi!

— Mi-e teamă, căci cată să bem înşine noi!

— Să ne prefacem, zice ea.

— În sănătatea societăţii de faţă! zise principesa.

Zoe, Alexandru, Georges, egumenul îi răspunseră. Ele gustară, găsiră vinul delicios şi cu încetul deşertară paharele. Zoe ridică şi ea un toast care avu aceeaşi soartă, veni rândul lui Alexandru, al treilea pahar fusese destul ca să facă să se tulbure spiritele acestor două dame, aveau o mare plăcere de vorbă. Lăsară vălul de pudoare ce şade atât de bine femeilor binecrescute, vorbiră despre multe lucruri cu o neîngrijire care făcu să roşască Elena şi Caterina. Cele dintâi obiecte ce se prezintără în

imaginaţiunea lor fură amanţii lor. Elena protestă că o doare capul şi se sculă de la masă; Caterina o urmă.

— Bine au făcut că **s-**au dus! zise principesa lui Georges. *I*

— Eşti tot pe gânduri? întrebă Zoe pe Alexandru. Dacă aş avea un amant atât de trist, aş muri!...

— Ai unul?

— Am avut... cine nu are unul?

— Ai dreptate!... dar acum?...

— Acum?... nu poci să am, dacă nu poci să fiu iubită la cel ce iubesc!

— Iubeşti pe cineva care nu te iubeşte?

— Poate... dar îţi voi spune aceasta mai târziu...

— Mai târziu?... şi pentru ce nu acuma?... o să trăim până atunci...

— Tot ce**-**ţi poci spune este că e frumos... dar... melancolic!

1 în vin e adevărul! (lat.) Corect: *In vino veritas*;

— Of!...

— Şi că aş fi cea mai ferice din lume când aş avea numai speranţa că voi fi iubită!...

Alexandru înţelese simţul vorbelor ei. „Această femeie **–** îşi zise el **–** este o mesalină! El se roşise şi puse capul în taler.

— Georges! zise principesa, nu**-**mi faci niciodată complimente... şi cu toate acestea sunt încă tânără şi frumoasă!... în adevăr voi nu ştiţi să iubiţi!... ce diferenţă între voi[19] şi ofiţerii ruşi!... ce oameni galanţi!...

— Nu crede că suntem fără inimă!

— Şi ce ne este de folos inima, dacă nu se exprimă?...

— Ai un amant...

— Nu**-**mi mai vorbi... nu l**-**am iubit, apoi a plecat la băi... am cheltuit o mulţime de bani cu dânsul.

— Ah! Era ostenit!... zise Georges.

— Eşti un impertinent! zise principesa râzând; dar îţi iert pentru că ai fost profet... **S-**a dus la băi...

---

19 In ediţia de bază : din voi.

— Dar principele Iordache nu bănuia?

— Ce-mi pasă? nu poate să zică nimic, am cuvintele mele!…

— Mi-e frică să nu fiu silit a-i urma!

Principesa îl lovi cu degetele peste gură.

— Nu lua în rău!

Caterina apăru acolo.

— Ce, mai şedeţi la masă?… le zise ea, să mergem la lac… Apoi apropii**ndu-**se de Elescu îi zise: Elena te cheamă…

Alexandru se scoală şi se depărtează cu Caterina.

Zoe ce se aştepta la o declaraţiune poate, văzând că Elescu o părăseşte cu atâta indiferinţă, se mânie.

— Oh! această femeie!… o voi găsi totdauna în calea mea!

— Ce faci acolo **–** întrebă Elena pe Alexandru **–** şi ce sunt aceste femei neruşinate?

— Le-am cunoscut în casa dumitale, răspunse Alexandru cu răceală.

— Ai dreptate, zise Elena.

Dar vorbele lui Alexandru îi făcură rău, ochii ei se umplură de lacrămi…

— Ce vei?… asta este societatea… nu poci scăpa nici chiar în singurătate.

Mai mulţi ţărani şi ţărance veniră la mănăstire, fiind în acea zi hramul bisericii. Egumenul dăduse ordin a se pune masă lungă în curte, la care ţăranii erau chemaţi să mănânce. Elena văzu printre fetele de ţărani una care se distingea prin graţiile sale, curăţenia costumului. O cheamă. Ea se urcă în casă şi intră la Elena însoţită de maică-sa. Era frumoasă în costumul său, cămaşa de pânză albă era cusută la mâneci cu mătăsuri de colori diferite şi cu fluturi; mânecile încă erau brodate, sânul cămăşii înecat de fluturi; se crăpa pe un sân alb ca ninsoarea, mijlocul era încins **într-**un brâu roşu de lână încărcat de fluturi, peste cămaşă purta de la brâu în jos o fustă de borangic creţ, Părul împletit în două coade pe spate foarte jos; peste cap prinsese un văl sau maramă de o stofă albă şi fină prinsă în

două ace astfel încât plutea pe dasupra părului. Caterina, îndată ce o văzu, alergă la dânsa şi o sărută.

Ea îşi puse mâna la gură şi nu ştia ce are să zică.

— Cum te cheamă? o întrebă Elena.

— Maria – răspunse ea – această femeie este mumă-mea…

— De câţi ani eşti?

— De şaisprezece.

— Ai tată?

— Am.

— Eşti frumoasă, fetiţă, şi rog pe Dumnezeu să te facă să fii fericită!…

— Fericită!… zise ea, şi lăsă ochii în jos.

— Nu este fericită, sărmana!… zise maică-sa cu ochii plini de lacrimi.

— Pentru ce? spuneţi-mi!… nu vă feriţi…

Bătrâna luă vorba şi zise:

— Bărbată-meu va să o mărite după un român cu avere… dar nu e după gustul ei… ce să zic! Ei îi place altul… acela e sărac… Dar poţi să faci pe Petre să iasă din gândul lui? peste zece zile o să facă nunta… a slăbit biata fată de-abia o cunosc eu, muma ei!

Fata îşi ascunse faţa în mâini.

— Pretutindeni, în toate clasele, omul este acelaşi – zise Elena – poziţiunea fetei seamănă cu a ei, ea asemenea trebui să se încline înaintea voinţei unui pă – rinte crud şi să ia un om care nu-l iubea. Câte survenire plăcute şi triste nu i se prezintă, inima ei era atinsă.

— Şi unde este cel iubit şi sărac? întrebă Elena.

— Umblă ca un nebun! zise bătrâna, va să intre în oaste…

— Ce avere are ginerele?

— Patru boi, două vaci şi patru sute lei.

— Ei, bine!… acela pe care Maria iubeşte este mai bogat: are şase boi, două vaci.

— Şi trei mii de lei!… urmă Alexandru.

— Mulţumim pentru dânsa! zise Elena lui Alexandru.

Bătrâna nu înţelegea şi zise:

— Ba nu are nimic, săracul!...

— Îi dăm noi! răspunse Elena. Să cheme aici pe bărbată-tău.

Acesta se afla prin curte. Veni îndată.

— Dacă băiatul ce e drag Mariii ar avea şase boi, trei vaci şi trei mii de lei, i-ai da pe fie-ta? îl întrebă Elena.

— I-aş da-o, răspunse bătrânul, că şi mie îmi place mai mult el decât celălalt... dar e sărac.

— Nu e sărac... El are stare... i-o dăm noi. Mâne să veniţi să luaţi vitele şi banii de la părintele egumen şi duminică să faceţi nunta.

Amândoi bătrânii rămaseră muţi; fata se aruncă la picioarele Elenei. Aceasta o sculă şi o sărută pe frunte.

— Acum nu vei mai fi nefericită... îi zise ea.

Ţăranii ieşiră după ce mulţumiră în felul lor.

— Voi să-i cunun! zise Elena.

— Minunată idee! zise Caterina. La Făneşti, duminică...

— Iată o nuntă! zise Alexandru, ai mâna bună, însoară-mă şi pe mine.

— Pe dumneata? nu! zise Elena cu vocea jumătate, vei face pe nevastă nefericită!

— Ca să fie aceasta, ar trebui să o iubesc cu adoraţiune, cu nebunie!...

— Să iubeşti?... credeţi că dacă iubiţi o femeie cu patimă, aveţi dreptul să o faceţi nenorocită?... Să o insultaţi prin**tr**-o gelozie nebună? să tulburaţi sufletul ei prin capricii, atunci când viaţa i se pare mai dulce?

— Doamne!... cât de egoişti sunt bărbaţii!... zise Caterina.

— Ce căutau ţăranii aceia aici? întrebă principesa ce intră atunci cu Zoe şi cu Georges.

— Of!... au lăsat după dânşii miros de mojici!... zise Zoe.

— Elena îi face haz... aceste fiinţe ce mănâncă mămăligă! zice principesa.

— Ce gust!... fiinţe care n-au decât figura omenească, mai zise Zoe.

— Dar care au figure naturale, fragete, rumene… zise Elescu. Să fi văzut o fetiţă adineaori i…

— Lasă-mă cu mojicii! De când cu regimul de libertate, s-au obrăznicit şi ei! nu poţi să-i mai iei la lucru fără să le mai plăteşti… şi dacă pui să-i bată, se laudă că o să se plângă la cârmuire!…

— Ce fel – întrebă Alexandru – ţăranii pe moşiile dumitale nu sunt bine trataţi?

— Şi ce vor mai bine? nişte vite!… Eu o să-i gonesc pe toţi după moşie!… Sunt revoluţionari.

— E trist, e crud, e barbar ceea ce spui, doamnă! zise Elescu. Ce fel? este o ţară în lume unde ţăranii sunt rău trataţi şi unde cei ce caută să-i protege trec de oameni revoluţionari, criminali; şi această ţară este tara românească, ce are o constituţiune bazată pe principii de libertate, egalitate, umanitate!… şi românii se mai zic încă o naţiune liberă; şi Europa nu tremură în faţă cu acest spectacol de barbarie!… românii pentru români sunt mai cruzi decât turcii, decât austriaeii!… Iată nenorocirea acestei naţiuni!

— Ce naţiune? zise principesa, nu este naţiune română!…

— Doriţi a vă preumbla cu luntrele pe lac? întrebă egumenul.

Se sculară, ieşiră şi purceseră către lac printr-o grădină. Două luntri îi primi pe toţi. Ei se puseră în luntri astfel cum erau în trăsuri.

— Unde eşti? întrebă Zoe pe Ranu când plecă luntrele.

— Lucru merge bine acum – răspunse acesta – nici mă aşteptam…

— Bravo! răspunseră ele.

— Mi-a dat mâna şi am sărutat-o de o sută de ori…

— Foarte bine! zise Zoe.

— Eram sigură! zise principesa.

— Mi-a zis să fiu discret – mai zise Ranu – căci de nu, va muri!…

— Merge bine! înainte… zise Zoe.

Luntrele se preumblară pe lac… Soarele era aproape de culcare; umbra şi răcoarea se răvărsa în aer, mulţime de femei, ce albeau pânzele pe malul lacului, acum le strângeau şi se înturnau acasă cu trumbele pe cap.

Alexandru începu să cânte o barcarolă, atât de dulce, de suavă, de melancolică, cât atinse toate inimile.

B ARCAROLA

Colo unde se înclină Salcia pe un mormânt.
În a stelelor lumină.
Legănată lin de vânt;
Unde-n serile-ntristate. Se *aude-un dulce val*.
Suspinând cu voluptate.
Sub umbrosul, negru mal;
Du-mă, du-mă, lopătare.
Fie noaptea cât de rea.
Acolo, în întristare.
Zace moartă dulcea mea.

Această barcarolă pătrunse inima Elenei. Ea simţea o presiune dulce şi dureroasă asupra spiritului ei. Era poate un presimţământ de dureri ce o aşteptau în viaţă? era regretul dulce al fericirilor ce nu putuse să guste?…

umbli a ascunse ochilor streini lacrimile sale ce îi înrouă faţa.

— Nu mai cânta **-** zise ea lui Elescu **-** cânţi aşa de falş astăzi!…

— Ce e acest capriciu, Eleno? o întrebă Caterina.

— Am un presimţământ, Caterino, că voi muri în curând…

— Iar cu idei triste?…

— Niciodată n-am fost mai neodihnită ca astă-seară…

În acel timp bărcile se înturnaul. A malul de la care plecaseră, în barca cealaltă Zoe zise principesei încet:

— Alexandru, dacă nu mă înşel, moare de amor după Elena, voi să-i spui că Elena are un presemtiment pentru llanu.

— Bine, răspunse aceasta.

Călătorii se urcară pe mal şi purceseră către casă. Zoe ceru braţul lui Elescu; acesta îl oferi.

— Ei, bine! amabilul şi înfocatul meu adversar politic! îmi pare rău de un lucru!...

— De ce lucru?... întrebă Alexandru.

— Vă pierdeţi timpul cu politica... pe când alţii îl întrebuinţează atât de bine!

— Mi-ai făcut reputaţiune de om care se ocupă de politică: este nemeritată. Cât pentru timp, fiecare îl risipeşte cum îi place...

Ei ajunseră atunci.

După o oră, un serv „veni şi zise lui Alexandru că îl invită d-na Zoe în camera sa. Alexandru avea un defect ce îl făcea nefericit, era bănuitor, acest defect la un om ce iubeşte cu patimă este o adevărată cauză de amărăciuni pentru el şi pentru cei ce el iubeşte. Vorbele Zoei el nu le uitase. Ele îl făcuseră a bănui că Zoe are să-i spuie aceea ce el ardea şi tremura să afle. Astfel nu întârzie de a se duce la chemarea ce-i făcu Zoe. Inima lui palpita ca-nainte. A unui mare pericol.

„Ce poate să-mi spuie ea în secret? se întreba el. Mu îmi pierz timpul, pe când alţii îl întrebuinţează atât le bine! ... mi-a zis ea! mă pierz... nu înţeleg... sau mai bine nu cutez a bănui..."

În fine intră la Zoe, el află aici pe principesa. Mai multe luminări ardeau pe două mese.

— Ei, bine!... zise Zoe. Ranu face minuni pe unde ajunge!... Iubeşte şi este iubit... ghiceşte de cine?

— Nu-l mai tulbura – zise principesa – de o persoană care nu-l interesează... Spune-i.

— De Elena, zise Zoe.

Ele se uitară în faţa lui Alexandru doară vor descoperi vreo tulburare care i-ar trăda secretul său. Alexandru rămase rece, indiferinte, nemişcat...

— Aceste lucruri nu sunt noi pe pământ... Către acestea Ranu este demn de a fi pizmuit: a fi iubit de o femeie atât de perfectă este una din plăcerile ce soarta păstrează favoriţilor săi.

— Nu este aşa?

— Dar să credem pe Ranu? întrebă principesa. Sunt

oameni cărora le place să se laude chiar dacă ar compromite o femeie!…

— Aceasta îl priveşte pe dă nsul, zise Zoe.

— Lăsaţi pe zeul amorului să împarţă răsfăţările cele dulci amanţilor – zise Alexandru – astăzi ai vorbit atât de rău de ţărani!…

— Politică?… nu voi să mai vorbesc! răspunse Zoe.

— Atunci vă doresc noapte bună! osteneala zilei mă abate… ţărâna cea slabă mărturiseşte că are nevoie de repaus.

— Ei, bine? zise Zoe după ce ieşi Elescu.

— Ei, bine! răspunse principesa.

— Această ştire nu l-a tulburat întru nimic!…

— A fost o supoziţiune.

— Suntem învinse oricum ar fi.

— Ţiganca nu are să vie la Făneşti?

— În opt zile.

Alexandru ieşi.

„Ranu a zis aceasta el însuşi!… Dumnezeule! oare să fie aşa? îşi zise el. Aceste femei ce interes au să minţă?… Să-l întreb… şi pentru ce? el va spune din contra… este natural: nu mă cunoaşte îndestul… Astăzi ea îi aruncă o căutătură plină de patimă… la masă mâinile ei căutau a se atinge de mâna lui – pe pahare!… am observat că nu-i mai vorbeşte, îl bucleză negreşit… toată ziua Elena era gânditoare!… cântecul meu pe lac nu i-a făcut nicio plăcere… El însuşi stă totdeauna la o parte; fuge de societatea noastră… Câte probabilităţi nu sunt?… nu mai este o supoziţiune, ci un adevăr… buzele ci mi-au minţit când îmi spuneau că mă iubeşte… Cât trebuie să fie de mizerabil sufletul unei femei ce minte astfel!… E trist a crede că în această lume tot ce se ridică mai pe sus de mulţime prin calităţi rari a trebuit să ne veştejască frăgezimea inimii noastre!… o, femeie! tu, ce semeni venită să ştergi cu degetele tale grijile după fruntjle noastre, a trebuit oare să deminţi cu atâta amărăciune această dulce speranţă?…”

Astfel cugeta Alexandru, preumblându-se prin

galerie şi blestemând pe cele două femei ce îi dară o ştire atât de crudă. Pentru ce mi-au spus ele aceasta?... Cu două ore înainte, nimeni nu era mai ferice decât mine, nu cunoşteam nefericirea mea... şi eram mulţumit!..."

Uşa de la camera Elenei se deschise. Elena veni în galerie. Ea văzu pe Alexandru preumblă**ndu-**se gânditor. Luna vărsa valuri de lumină şi-neca această galerie.

— Nu te-ai culcat încă? întrebă ea.

— Poci dormi?

— Eşti bolnav?

— Da... sunt bolnav...

— Ai trebuinţă de îngrijirile noastre...

— Nu! mulţumim!... – 7

Aceste răspunsuri reci fură atâtea lovituri pe inima acestei femei. Ea înţelese că Alexandru era în unele minute de gelozie. Ar fi preferat să o mustre, să o insulte, decât să-i răspunză cu atâta răceală.

— fără eşti supărat pe mine?

— Nu!... pe mine!...

— Ce ai făcut?

— Am nenorocirea de a te vedea, a te iubi, ca să te dispreţuiesc...

La această vorbă Elena surâse cu mulţumire.

— Înţeleg... o nouă vijelie... Să fie! îmi face plăcere... răci dovedeşte că mă iubeşti, Alexandru meu!... fii totdauna gelos, bănuitor, cu această condiţiune!... însă ia seama, aceste excese îţi fac rău!... iată singurul cuvânt care mă face să sufăr când te văz gelos... Dar să vedem, spune-mi, de cine eşti gelos, de Ranu, negreşit?...

— Pentru că ai zis-o singură, fie!...

Femeia iartă amantului său aceste excese de gelozie; bărbatului însă nu le iartă; el însuşi nu cutează să-i declare gelozia sa, aleargă la o mie de pretexte ca să mustre pe femeie. Un amant merge drept: pune înainte motivul mâniei sale, fanţii, nume proprii, nu o menajează întru nimic, devine aspru, barbar, cauza este că bărbatul se mânie în puterea drepturilor conjugale şi amantul în puterea drepturilor inimii; la acest din urmă amorul este

totdeauna tânăr şi pasionat însuşi prin natura lui criminală în faţa oamenilor.

Elena îi luă mâna.

— Ascultă, Alexandre, îi zise Elena. Îmi pare bine că ai pus acest nume pe tapet.

Alexandru retrase mâna.

— Dacă ai putea să înţelegi puterea cu care te dispreţuiesc, singură te-ai dispreţui! îi zise Alexandru.

— Ai dreptate! zise Elena înecată de durere, să ni demnă de dispreţ!

Ea simţi că se îneacă. Se îndreptă către camera ei, **sprijinindu-**se cu mâinile de perete... o dată acolo, căzu pe pat leşinată.

Alexandru se coborî în curtea mănăstirii, fruntea lui ardea; inima îi era plină de mânie. Se înturnă în dreapta şi în stânga fără să ştie unde îl duc picioarele. Intră în grădină, ia o potecă, înaintează, gândurile sale îl apasă; rătăceşte astfel pe câmpii mai multe ore, răcoarea dimineţii sufla peste fruntea lui arzândă, îl răcorea, îl trezeşte, zorile strălucesc înaintea ochilor seci de lacrimi şi pare că comunică frăgezimea lor sufletului său înfocat.

„Unde mă duc? se întrebă el, sunt departe de mănăstire... Ce vor zice cele două dame când vor afla că am dispărut?... nu vor da acestei plecări nopturne o explicaţiei compromiţătoare pentru Elena, după mărturisirea ce ele îmi făcură ieri seară?... am eu dreptul a compromite o femeie? ar fi mai înţelept să mă întorc la mănăstire... mai târziu voi părăsi ţara”.

Alexandru se înturnă asupra paşilor săi, mânia sa se schimbă în pietate pentru Elena. „Am fost crud! zise el. Să ne închipuim că ceea ce mi-a zis acele două femei despre dânsa este adevărat, ce drept am eu asupră-i ca să o tratez atât de barbar?... Dacă această purtare ar zdrobi această fiinţă delicată?... am fost crud, barbar, nebun!... Cine poate să ştie dacă ea nu a trecut noaptea vărsând lacrimi?... Sunt mai mult decât crud: sunt laş!... am insultat-o cu asprime, am lăsat-o leşinând!... vai! dacă cineva merită a fi dispreţuit, sunt eu, numai eu!...”

El se gândi atunci la delicateţea sentimentelor Elenei, la vorbele ei, la suferinţele ei, la amorul ce îi exprimase şi la chipul cu care el îi răspunse, un râu de lacrimi cură din ochii săi: ar fi dat viaţa sa să nu fi făcut cele ce făcuse. „Mă voi arunca la picioarele ei – zise el – voi zice că eram nebun... Ea e bună... mă va ierta... va uita...”

Gândind astfel, ajunse la mănăstire. Servii singuri se deşteptară. Tăcerea domnea în casa oaspeţilor. Cu păsuri uşori intră în camera sa. Acolo îşi aduce aminte că acea cameră se învecinase cu a Elenei şi a Caterinei. O uşă închisă îi despărţea, voia să ştie dacă Elena doarme; dacă este bolnavă. Se uită prin crăpătura uşii, razele zilei intraseră în camera sa. Elena era pe pat, dormea. Era frumoasă! Alexandru se linişti. Se aruncă pe pat, nu putu dormi. Se scoală şi iese afară.

El întâlni pe egumenul mănăstirii ieşind de la biserică. – Ştii că am promis acei fete de ţăran şase boi, trei vaci şi trei mii de lei? Ştii încă că i-am zis că le va găsi. Aici la mănăstire? te rog, părinte, să primeşti acei trei mii lei! Doamna Elena îţi va da astăzi preţul vitelor: le vei da ginerelui Elenii.

— Dumnezeu să vă dea zile pline de fericire!... zise călugărul.

Alexandru sui râse cu durere.

— Nu-mi pari să fii mulţumit? îl întrebă egumenul.

— În adevăr, părinte...

— Şi cu toate acestea toate darurile ce pot face pe 1111 om fericit, le ai!...

Ei auziseră atunci vocea Elenei ce urma pe Caterina în galerie.

Elena căzuse pe pat leşinată. Ea reveni repede, şi cea dintâi mişcare ce făcu fuse să ştie unde era Alexandru. Se uită în galerie, nu mai era acolo. Se uită pe fereastră şi îl văzu depărtân**du-**se, apoi dispărând sub arborii grădinei. Ea tremură de spaimă, crezu că Alexandru se dusese să se arunce în lac, acum uitase durerile ce-i cauzase insulta lui Alexandru. Ea nu se mai gândea decât la viaţa lui. Pe cine

va trimite după dânsul? nu era nimeni, îi veni ideea să se ducă ea singură, apoi, când se gândi la consecinţă, tremură.

Trecu dar toată noaptea în cele mai crude suferinţe. Despre ziuă, adormi un moment, atunci când Alexandru o văzu prin uşă. Zgomotul ce făcu el o deşteptase. Elena atunci sculă pe Caterina, se îmbrăcă şi ieşi în galerie.

La vocea Elenei, Alexandru concedie pe preot şi se urcă în galerie. El merse spre Elena.

— Ah! zise ea cu bucurie.

Alexandru o salută cu respect.

— O să mă omori! îi zise Elena.

Alexandru, fără să zică o vorbă, îi luă mâna şi o încărcă de sărutări, ochii lui se umplură de lacrămi, şi lacrimile, sparte pe faţa lui, scăldară minele delicate ale Elenei.

— Nu-mi face nicio mustrare – zise el – dacă poţi, plânge-mă, sunt nenorocit!…

Caterina ieşi atunci din cameră, fragedă şi râzând-a, ca florile ce răsăriseră în acea dimineaţă. Ea sărută pe Elena şi întinse mâna lui Alexandru.

— Eşti palid, zise ea lui Alexandru.

— Am dormit rău, răspunse el.

În acel moment apăru în capul uşii galeriei Ranu.

— Iată şi moldoveanu! zise Caterina.

— Amantul meu! zise Elena surâzând.

Alexandru înţelese intenţiunea Elenei, cu toate acestea vorba ce zise ea îi ridică o greutate după inimă.

— Ce grozăvie! zise Caterina, unde a pescuit Zoe această fiinţă?

— Este frumos! răspunse Elena, aruncând o căutătură lui Alexandru.

— Tip de lacheu! zise Caterina, nu ştie nici să converseze…

— Nu are nicio educaţiune!… Dar are inima foarte tânără! urmă Elena.

— El? răspunse Caterina; nu aş fi crezut!

— Mi-a făcut o declaraţiune de amor – mai zise Elena

- nu aş putea a mă înamora de un astfel de om!...

Aceste vorbe ameţiră pe Alexandru; nu mai ştia ce să gândească.

Ranu se apropie de dame; le salută.

— Nu ne dai mâna? îl întrebă Elena. De câteva zile, nu ne mai iubeşti?... de când ne coboram pe scara ocnei, spre exemplu!

Ranu se roşi... Alexandru se întrebă: „Ce va fi aceasta ideile lui începură a se lumina.

— Ce s-a întâmplat pe scara ocnei? întrebă Caterina.

— Nimic! zise Elena... o copilărie, la care sunt sigur că dl. Ranu nu se mai gândeşte...

— Sunt curioasă să ştiu, zise Caterina.

— O declaraţiune de amor!... locui era rău ales, închipuieşte-ţi că putea să caz după scară!...

— Doamnă! zise Ranu, vă rog!...

— Vă supără... ce? nu a fost o glumă?... şi eu şi bărbată-meu am luat-o pentru o glumă... bărbată-meu mai ales a râs atât de mult când a auzit...

— A auzit... răspunse Ranu.

— De ce nu? nu este niciun rău...

— Şi damele cele două - au râs! zise Alexandru, care acum începuse să vază în întuneric.

— Şi damele cele două? întrebă Ranu.

— Care mi-au spus, răspunse Alexandru.

Acum Ranu nu mai înţelegea nimic. Aceste vorbe îl cufundaseră, se retrase cu ruşine.

— Ce fel? Elena, tu faci astfel de romanuri şi nu îmi spui?

— Uitasem, în adevăr.

Caterina se duse în casă să-şi aducă lucrul ce luase cu ea.

— Vrei să-mi explici ce sunt toate acestea? zise Alexandru Elenei.

— Lucru foarte simplu: fără niciun motiv, mi-a făcut o declaraţiune, pe care am comunicat-o îndată băi batăinen, şi am râs amândoi.

— Adevărat?

— Te îndoieşti?…

— Atunci i-ai spus şi ce ţi-am zis eu! şi aţi râs poate împreună?…

— Alexandre! eşti crud!…

Caterina se înturnă cu lucru.

— Nu plecăm? întrebă ea.

— Să plecăm, zise Elena. De aici la Poiana… acolo să facem gustare!…

Georges veni atunci în mijlocul lor cu ochii plini de somn. După el veniră Zoe şi principesa. Caii se puseră la calesei. Ele schimbară câteva vorbe şi se coborâră pe scară. Elena zise egumenului să cumpere nouă capete de vite pentru protegiata sa şi promise a-i trimite banii îndată ce se va înturna acasă. Decise încă să se facă nunta duminica viitoare şi zise că ea însuşi va veni să-i cunune la Făneşti.

Ei porniră astfel şi după o oră ajunseră în Câmpina… La marginea despre munţi a burgului, pe muchia unui mal înalt se face o cale; sub acest mal zace un lac limpede şi liniştit, închis între două dealuri. Se crede că este de o adâncime fabuloasă. Surfaţa lacului se află la câţiva stânjeni mai sus de patul Prahovii, ce se desparte de lac printr-o bară de pământ rădicat. Pe calea de care vorbirăm, trăsurile purceseră cu repejune. Ele coborâră coasta către râu, trecură Prahova. De aici se văzu pe coasta lanţului de peste râu mănăstirea Poiana, rădicându-se asupra arborilor. După un pătrar de oră, călătorii intrară în mănăstire, aici fură primiţi în sunetul clopotelor, ce este un semn de distincţiune pentru persoanele mari cari ajung la mănăstiri.

O gustare destul de bună aştepta pe călători.

Din balconul caselor mănăstireşti era o vedere încântătoare. Elena se temea că nu vor putea să ajungă seara la Sinaia cu caii săi, şi trimise să le aducă cai de postă.

Ei se preumblară prin case, prin grădină. Se urcară într-un chioşc de lemn ce este făcut pe un nuc gigantic, a cărui rădăcină se află la câţiva stânjeni mai jos decât linia

malului. Intrară aici pe o punte. Acolo citiră mulţime de nume de oameni cunoscuţi şi necunoscuţi, ce crezură să treacă astfel la posteritate, fără să ţie socoteală că chioşcul era ursit să trăiască mai puţin decât amatorii de nemurire.

Elena se află aici câteva minute singură cu Alexandru.

— Eşti încă supărat? întrebă ea.

— Nu-mi mai aduce aminte! răspunse Alexandru. Fiena mea! eşti bună pe cât eşti frumoasă; generoasă pe cât eşti dulce... treci cu vederea capricii mei! Te iubesc prea mult; iată toată crima mea! Ştii că sunt gelos de orice fiinţă care-ţi arată simpatia? îmi pare că natura şi oamenii au complotat ca să te răpească amorului meu! încrederea nu lipseşte. Dar este încă vorbă de încredere? sufletul tău este cast ca sufletele fecioarelor osianice[20], o ştiu; dar poci să încetez de a fi gelos?... voi înceta atunci când voi înceta a te iubi; atunci voi putea rezona; voi putea roşi că am avut slăbiciune de a fi gelos!

— Întotdauna îmi ceri iertare şi întotdauna mă insulţi!... Ce inegalitate de caracter! Eu nu sunt aşa... fii totdauna cum eşti acum!...

— Spune-mi cum acest Ranu ţi-a declarat amorul său?

— Nu mă întreba!... am uitat.

— Îl urăsc!... zise Elescu.

— Nu merită nici ură, nici simpatie!...

Ei tăcură. Elena devine gânditoare.

— La ce te gândeşti? întrebă Alexandru.

— O idee egoistă, răspunse ea. Toţi aceşti oameni ce ne însoţesc sunt de prisos aici, nu este aşa? aş voi să fim numai amândoi!...

— Mă iubeşti dar? întrebă Alexandru.

— Totdauna aceeaşi întrebare!... Dacă nu te iubeam, era să fac ceea ce am făcut?

— Sacrificii?... nu sunt mari...

— Nu-mi vorbi de sacrificii... Ştiu ce vrei să zici...

---

20 Autorul se referă la eroinele poeziilor atribuite eroului legendar scoţian Osian.

necle sacrificii le dispreţuiesc, o femeie nu are trebuinţă de dânsele ca să dovedească că iubeşte pe un om; nu r aceasta dovadă. Sacrificiul este a călca parola sa înaintea bisericii şi a bărbatului; a avea inima zdrobită de durere şi a fi silită să surâză cu fericire, a vedea pe soţul său, a-i surâde, a-l răsfăţa, a-i zice că îl iubeşte, când nu poate să-l sufere; sacrificiu este a se gândi că înşală pe acela ce are încredere **î**ntr-însa! Nu te amăgi, educaţiunea noastră este astfel că onoarea în maritagiu **s-**a făcut atât familială, încât este o virtute de a o viola, o slăbiciune de a o respecta. A iubi pentru o femeie măritată este dar de multe ori o virtute, şi orice virtute implică ideea unui sacrificiu… Ştii, Alexandre, ce rămâne să facă o femeie care a trădat parola dată soţului său? Să moară! iată pentru ce zic că este o virtute de a iubi!…

— Ce fel? răspunse Alexandru. Vei să mori?…

— Ai gândit oare altfel?… când ţi-am zis pentru în tăia oară că te iubesc, eu m-am destinat la moarte. Astfel, niciodată nu ai fi auzit vorbe de tinereţe din gura mea!… Ceea ce mă consolă este numai purificarea prin**tr-**o moarte a căni cauză va fi căinţa.

— Mi-ai zis de multe ori că sunt fantastic… văz că eşti mai mult decât mine…

— Să lăsăm aceasta! m-ai întrebat dacă te iubesc!… şi vei un răspuns!… Dumnezeu nu a creat expresiuni fidele pentru sentimente, precum nu a creat culori fidele pentru colorile cerurilor… nu voi putea exprima niciodată ce simţ! în amorul său pentru Dumnezeu, omul i-a dat o formă ce nu are nimic de divin, o vârstă ce nu are nimic de poetic; dacă te iubesc, întrebi? Dară! iată tot ce poci a zice.

— Te crez! zise el. Dar acest amor va ţine oare? mâne-poimâne poate să se schimbe!…

— Se poate, zise Elena… puţin timp am să trăiesc.

— Spune-mi, ce sunt aceste gânduri de moarte?

— Nu o să murim niciodată? întrebă ea surâzând.

— Nu! nu!… nu voi să mori!… atunci voi muri şi eu…

Elena se uită la Alexandru şi surâse.

— Atâta mai bine! zise ea… vom merge a trăi şi a ne

iubi în ceruri.

Dar caii se puseră la trăsuri. Ei părăsiră chioşcul, egumenul le aduse o condică să-şi suscrie fiecare persoană numele şi dacă au fost mulţumiţi sau nu, această condică era trimisă de Eforie la finele anului. Egumenul căta să o arate eforilor. Ea dovedea atât numărul călătorilor cât şi purtarea egumenului cu dânşii, această regulă contrarie mult pe egumeni.

Zoe se subscrise comitesă; principesa îşi mai puse înaintea titlului său de contrabandă: luminăţia-sa.

În acel moment ajunse acolo un ministru din**tr-**o cercetare ce făcuse singur prin judeţ, prefecţii, subprefecţii, urmaţi de foncţionari mai mici şi de dorobanţi, îl însoţeau în cale. Ministru strânse mâna acestor dame ce le cunoştea, le întrebă unde se duc şi le spune de unde vine el însuşi.

Era un om de mare probitate şi activ, două calităţi ce fac pe un ministru să se deosebească. Dar nu avea geniul epocii de regeneraţiune în care se afla.

— Am făcut mulţi fericiţi în călătoria mea! zise el. La mulţi le-am şters lacrimile dân**du-**le sau despăgubiri, sau posturi, sau promisiuni pe care le voi împlini. Pe toţi i-am împăcat, i-am înfrăţit…

— Rău sistem de a guverna este acela de a face să se mulţumească toţi, zise Elena.

— Cum **-** răspunse ministru **-** dumneata vorbeşti astfel?…

— Pentru ce nu?… ai pedepsit pe cei asupritori? pe cei despoitori?…

— Ho! ho!… Zise ministru… iată o utopie!… Atunci cum am mai putea guverna?… Doi foncţionari ce am găsit furi sunt deputaţi… trei alţi, rude cu miniştri… cinci alţii, oamenii lui… care are o mare înrâurire în presă. Dacă i-aş fi pedepsit, aş fi sculat contra mea o parte din Adunare; aş fi adus dezbinare între miniştri; aş i-i expus ministeriul la o sută de articole fulgerătoare în toate foile române, şi opiniunea publică ar fi fost contra mea. Nu este dar un bun mijloc de guvernământ a pedepsi pe furi…

— Crez că nu se poate zice niciodată, acest guvern e bun! acesta lt e rău! fapta lor încă nu poate să-i califice cu preciziune, căci ceea ce este bun pentru o parte de oameni poate să fie rău pentru altă parte, şi orice jţuvern poate să aibă fapte şi bune, şi rele. Către acestea (Ţuvernul cel mai bun mi se pare a fi acela ale cărui fapte îmbrăţişează mai mult interesele generale, aceasta poate recunoaşte mai târziu.

Sistemul dumitale de guvern este a sacrifica interesele generale în favoarea intereselor individuale, acestea poate să-ţi merite sprijinul individual, niciodată sprijinul general... majoritatea este sacrificată astfel şi, mai curând sau mai târziu, îţi va cere socoteală severă!... Loveşte lenea, viciul, hrăpirile, nedreptatea oriunde le vei găsi, oriunde ar fi cei ce le practică! şi naţiunea îţi va ţine socoteala, astfel îi zise Elena.

— Nu este nici timpul, nici ţara... cei mai mulţi sunt răi aici...

— Meritul este şi mai mare atunci.

Dar damele se urcară în trăsuri, ministru le salută, trăsurile plecară.

— Iată – zise Elena lui Alexandru – pentru ce lucrurile nu se schimbă în ţară!... Se plâng unii că regimul constituţional este cauza de nu merg lucrurile. Dar principii constituţionali s-au pus oare în legi şi apoi în practică?

Trăsurile trecură de mai multe ori apa Prahovei, apoi urcară pe un deal. Calea până la Breaza este periculoasă. De aici şi până la hotar începe o şosea; îndată ce se puseră pe şosea, se duseră repede. Lăsară monastirea cea mică, Lespezile, la stânga peste Prahova şi în vârful unei măguri, şi purceseră către Sinaia, unde ajunseră înaintea serii.

Sub trâmba de stânci gigantice şi tăiate ce se văd încă de la Dunăre, şi pe care le numesc Bucegii, pe un deal, este zidită această monastire. Ea este a spitalului Colţea; bine înzestrată, ea dă azil călătorilor ce circulă pe

calea către Kronştadt[21]; cel dintâi lucru despre care Elena se informă, ajungând aici, fuse dacă bărbată-său era acolo, i se răspunse că nu venise încă. Superiorul le dete două apartamente, unul pentru dame, altul pentru bărbaţi.

Aici voiau să treacă noaptea.

Vizitară biserica, curtea mănăstirii cei vechi; casele călugărilor sunt nişte adevărate închisori umede, crăpate, ruinate; ele prezintă un aspect de mizerie. Călugării apar în mijlocul acestor ruine ca nişte fantasme, şi cu toate acestea mănăstirea are avere mare!…

Călătorii făcură o preumblare pe dealurile şi văile vecine cu mănăstirea. Această natură maiestuoasă şi sălbatică are un fermec deosebit pentru toate sufletele. Elena rămase mult timp absorbită în meditaţiuni melancolice. Ea se despărţi de grupa cea voioasă, se înlătură în pădurile de arbori bătrâni udate de torente. Ea iubea cu patimă, şi mustrarea cugetului era atât de putinţe ca amorul ei. De câte ori nu se dispreţuia ea însuşi simţindu-se atât de învinsă! De câte ori nu blasfema ziua când a cunoscut pe omul care era obiectul amorului ei!… „Nu mai poci a mă retrage înapoi! zise ea… este târziu!… nu crez că mai poci trăi fără a-l vedea!… oh! pentru mine este decis! – ori în ce chip! – a muri!…”, Grupa se risipi, cele două dame statură a se consulta cu Ranu; Caterina părea absorbită într-o convorbire cu Georges; Alexandru profită de aceasta ca să urmeze pe Elena. El o găsi şezând lângă o fântână înconjurată de arbori. Elena apăru în ochii lui Alexandru, privind visătoare jocurile apei capricioase, ca o nimfă din antichitate ce apărea călătorilor rătăciţi.

— Ce faci acolo? o întrebă el.

— Nu eram singură, răspunse ea. Eram amândoi.

Alexandru şezu lângă dânsa.

Elena trecu mâna sa mică şi albă pe fruntea amantului ei.

— Această frunte a fost senină ca cerul de astăzi; niciun nor nu a trecut pe dânsa… Cât sunt de ferice când

21 Numele vechi al oraşului Braşov.

văz că eşti mulţumit!... Amorul el însuşi are zilele sale de vijelie; dar eu prefer pe cele senine, atunci sunetele noastre plutesc cu fericire pe o lume de vise plăcute!...

Seara se cobora în văi, răspândind un farmec dulce şi misterios. Luna surâclea în vârful unei stânci, murmură apelor dimprejur invita orice suflet la reverii.

— Ce locuri bogate de poezie – zise Elena – nu simţi ceea ce simţ eu; nu sunt poeţi numai poeţii de profe iune. Cei ce scriu ca să fie citiţi, de multe ori se servă cu spiritul în locul inimei. Pe când aceia ce au poezia în inimă, ce o ascunde ca un prezinte ceresc pot mai lesne să găsească calea inimii...

Alexandru îi luase mâna şi o strângea pe sânul lui.

— Mă iubeşti?... îi zise el, înger dulce al fericirei mele!... lasă inima ta plină de amor să se spargă ca bobocul unei roze ce înfloreşte şi răvarsă parfumul ei ceresc!... vino pe sânul meu ce nu mai bate decât pentru tine!... înclină fruntea ta ca o floare pe fruntea mea!... e dulce a iubi şi a fi iubit, Elena mea! e dulce a respira parfumul ceresc al gurii tale! a atinge cu buzele mele buzele tale curate şi înfocate!... a confunda sufletul meu în sufletul tău ca două raze ce se unesc!... oh! nu mai sunt singur în lume!... acum îmi place lumina soarelui!... viaţa mea a devenit un vis poetic! lumea, un paradis unde totul mă răpeşte, mă îmbată!... nu! nu mai sunt singur! Sufletul meu este sufletul tău, corpul meu, corpul tău, inima mea, inima ta Timpul trece repede; iluziunile se scutură ca florile, corpul se veştejaşte!... oh! pentru ce nu putem să oprim zborul zilelor!... Lasă-mă să mă îmbăt de parfumul sufletului tău, de graţiile tale... şi apoi... **într-**unul din acele vise de voluptate, să mor!...

Elena era răpită. Ea rugă încet cerul să-i arunce în inimă o suflare rece, obrajii săi deveneau aci rumeni ca purpura, aci palizi, ochii săi plini de amor şi de patimă se înturnau cu sfială de la Alexandru; sânul ei bătea cu voluptate; un fior rece încinse tot corpul său, ce ardea ca o flacără, mâna sa tremura în mâna amantului său; buzele lui Alexandru întâlniră buzele sale.

— Alexandre! zise Elena, voi fi a ta **într-**o zi; însă nu astăzi!... ora morţii nu a venit încă... lasă**-**mă dar, înainte de a muri, să mă bucur încă de fericirea de a te iubi!...

— Ce zici? nu te înţeleg! întrebă el.

— Când voi fi a ta, trebuie să mor...

— Aide... zise el, astfel totdeauna veştejeşti bucuria inimii mele!

— Sunt superstiţioasă!... Cred că în ziua când voi fi a unui amant, o să mor; timpul nu a sosit... în acea zi eu însumi voi veni la tine... acum să mergem!... este seară... bărbată**-**meu a fi venit!...

Ea zise toate acestea cu o seriozitate atât de mare, încât Alexandru se supuse fără a murmura.

Plecară către mănăstire, unde companionii ceilalţi nu sosiseră. Postelnicul nu se arătase.

Elena şi Alexandru şezură pe o galerie ce căuta către biserică. Elena era palidă şi visătoare. Alexandru el însuşi căzuse în gânduri.

— Ce ai? îl întrebă ea.

— Ce fineţe au femeile! răspunse el.

— Nu crede, Alexandre! zise Elena, nu a fost aceasta o stratagemă cum gândeşti, poate... voi fi a ta; dacă odată ţi**-**am mărturisit că te iubesc... nu sunt ca celelalte femei... nu ştiu să înşel, nici să mă înşel... care este femeia ce iubeşte cum te iubesc eu şi care nu sfârşeşte prin a se da?! ... Dacă este o crimă, nu este a se da, ci este a iubi. Toate femeile care iubesc tremură când se gândesc că pot să facă cel din urmă sacrificiu, şi îl fac!...

Ceilalţi veniră atunci. Ei se puseră la convorbire.

Principesa începu a deveni geloasă de Caterina. „Ce fel?” îşi zise ea, această fată să fie preferată mie de Georges, ea, o piţigăitură nebăgată în seamă, să mă lase pe mine, principesă, bogată, spirituală, frumoasă?... nu se poate!... crez că şi**-**a pierdut Spiritul!... am să**-**i observ cu băgare de seamă. Să aflu”.

O trăsură intră în monas fire: era postelnicul. Elena îi ieşi înainte. El ajunse plin de bucurie, căci reuşise **într-**o speculă comercială.

— Apropo! zise el. Să vă dau ştiri despre Bucureşti?

— Ha! ha! ziseră damele.

— Ne acuză gazetele că am subscris o petiţiune către turci, prin care am cere starea veche.

— Dacă aţi făcut, bine aţi făcut **–** zise Zoe **–** dar nu aţi făc**ut-**o. Sunteţi laşi!…

— Se mai vorbeşte de schimbarea ministeriului… Se zice că bărbaţii domniii**-**voastre au să intre în combinarea nouă.

— Ah!… strigă principesa. Era şi timpul!…

— Nu **s-**a făcut încă, răspunse postelnicul… mai am o noutate…

— Care?

— Nunta domnişoarei Serescu în două zile…

— **S-**a decis?

— Negreşit…

— Dar cine o să asiste? zise Zoe. Eu una nu am inimă cu lucrurile de astăzi!… cu cine o să ne găsim la nuntă! femeile ofiţerilor, avocaţilor, profesorilor, bancherilor, lipscanilor, doctoresele îneacă toate balurile! în toate locurile! Ce nenorocire!… nu pot să le iert pretenţiunile de a se arăta pe aceiaşi picior cu noi!… nişte mojice!…

— Ai dreptate, zise principesa. Unde este timpul nostru?… atunci, la baluri, comisarii însărcinaţi să primească ducea damele de clasa II, neguţătoresele, ofiţeresele, la stânga; şi pe cele de clasa I la dreapta, acum ne amestecă cu toate aceste parvenite!… ce oroare[22]!…

— Ce să faci, principesă? zise postelnicul. Convenţia a ucis clasele; nu mai sunt în ţară decât români: dar bun e Dumnezeu!

— Convenţiunea a făcut pe toţi românii nobili, zise Elescu.

— Eşti prevenit împotriva nobleţei… strigă Zoe, îi faci un rezbel fără repaus!

— Te înşeli, doamnă! Aş fi voit ca românii să aibă o aristocraţie de naştere, căci atunci ţara n**-**ar fi fost atât de

22 In ediţia de bază : eroare.

căzută. Această instituţiune a fost folositoare popolilor, mândră de străbunii săi străluciţi prin fapte mari, ei ar căuta să le semene, ar face fapte mari, sacrificii de avere, de viaţă pentru naţiune. Dar tradiţiunile nu sunt; istoria este mută asupra numelor celor ce numeşti nobili!... nobili de ieri, ei nu înţeleg drepturile cu datorii, caută să puie mâna pe o putere, ea însuşi redusă la o stare de servilism, de sclavie, numai ca să se bucure de nişte bunuri materiale al căror preţ vor fi ignorinţa, trădarea!

Nu crede că atac această instituţiune... Ea a fost bună în timpul său: atac persoanele care, printr-o conduită degrădătoare, au degradat-o şi însuşi printre persoane voi face excepţiune. Mulţi din bărbaţii care dau dovezi de sentimente nobile sunt din această clasă. Ascultaţi! generaţiunea de astăzi este sub urgia unui blestem... pe cât va exista ea, nicio mântuire nu poate să fie.

— Ce zici, pentru Dumnezeu! strigă Elena.

— Acesta este adevărat. Ceea ce numim astăzi o naţiune este un corp ce nu mai are inimă... voiţi ca să vă dovedesc? Streinii au călcat în picioarele cailor mormintele părinţilor noştri; cei mari au primit pe inemici cu cununi de flori!... onoarea, patriotismul, independinţa sunt văzute aici ca nişte crime!... nu-mi vorbiţi că cei ce cârmuiesc sunt răi!... Cei ce cârmuiesc sunt astfel căci naţiunea este astfel. Ei sunt expresiunea ţării.

— Sunt multe lucruri de zis între acestea, răspunse Elena. Majoritatea este bună.

— Bună ca să devie complicea minorităţei!...

Elena tăcu. Ea cunoştea caracterul lui Alexandru, asfei înţelese că amărăciunea ce vărsase în vorbele sale avea o cauză într-un nou acces de gelozie şi naţiunea română nu era pentru nimic. „Dar care să fie motivul noii sale supărări? negreşit – îşi zise Elena – e gelos de bărbată-meu!...” Alexandru era un caracter care ar fi fost nesuferit, fără nobleţea ce avea totdeauna. Dacă ar fi însurat, ar fi ca cei mai mulţi bărbaţi care, în bănuielile lor, de multe ori nedrepte, nevoind a se exprima ce simt, găsesc diverse pretexte spre a certa femeile lor pentru

cutare sau cutare lucru ce se face în casă…

Seara aceea trecu fără niciun incidinte.

A doua zi călătorii vizitară peştera unui sihastru în muchia unui munte, gustară ceva şi plecară către Fă-IH Şti.

Alexandru se puse în trăsura în care era Zoe şi principesa Iordache.

— Frica ursului te aduce la noi! îi zise Zoe când plecară.

Frica ursului?

Mai întrebi?… frica postelnicului.

Nu am pentru ce…

Ia lasă vorbele… zise Zoe… eşti nebun după Elena.

— Vă jur!…

— Nu jura!… o iubeşti.

— Nu!…

— Nu te crez… cată să dovedeşti…

— Cum?

Zoe se gândi puţin, apoi luând un aer cochet şi plecându-se la urechea lui Alexandru, îi şopti ceva ce principesa nu auzi…

Ei se înturnară astă dată fără a se mai opri undeva. Seara erau la Făneşti. Elena se prepară ca să cunune duminica viitoare pe protegeata sa de la Brebu, trimise banii promişi egumenului şi dispuse astfel ca părinţii tinerilor să vie cu dânşii la Făneşti.

Damele se retrăseseră în c-amerile lor de culcare.

STAFIA

Zoe se aruncase pe pat. Ea era îmbrăcată cu un capot de batistă fină peste o cămaşă iară de batistă, peste acest capot trecuse un brâu de mătase albă. Pe cap pusese o bonetă elegantă de valansienă, părul ei era strâns cu îngrijire. Văzând-o cineva astfel, ar fi zis că aşteaptă un amant. Ea se prefăcea că este aproape să adoarmă; candela era stinsă. După câteva minute, rădică capul, ascultă: principesa sufla ca o persoană ce doarme. Se scoală pe jumătate… ascultă, coboară din pat… ascultă încă… Se îndreptează către uşă, o deschide.

Afară se auzi un tunet. Cerul era coperit de nori; vântul începuse să sufle.

Să ne înturnăm la Alexandru. Elena astă dată nu-i mai dete budoarul ei pentru culcare, acesta îl dete postelnicului, iar lui Alexandru îi dete o cameră lângă camera ei de culcare, cu îndatorire să o împartă cu Georges. Din camera sa Elena auzea tot ce ar fi putut face vecinii săi. Ce-i dicta această măsură? poate dorinţa de a-l avea sub ochii săi neîncetat.

Aceşti doi juni se culcară şi adormiră.

Elena veghea mai toată noaptea.

Vijelia începuse afară, fulgerele şi tunetele se succedau necontenit, ploaia şi vântul băteau în ferestrele camerei unde dormea postelnicul. Zgomotul vijeliei îl deşteptă din somn. „Ah – zise el – porumburile mele au a creascâ!…” Dar fuse silit a se opri aici… Se şterse la ochi să vază mai bine… nu se înşală, prin camera sa umbla o fantasmă albă; el o zări la lumina fulgerelor.

Ca toţi oamenii ignorinţi şi slabi de judecată, postelnicul era superstiţios. El credea în stafie, în strigoi, în iele, în zburători, în fermece. Crezu că este o stafie, îşi aduse aminte că se clădise casa pe o casă în ruine şi că ţăranii ziceau că acolo au văzut de multe ori stafia. „Sunt pierdut – îşi zise el – iată stafia!… D-zeule, scapă-mă!… dacă voi striga, ea mă va sugruma!…”

El începu să tremure ca un copil ce crede că vede un spirit răufăcător, şi îşi puse plapoma în cap.

Stafia se apropia de pat, întinde mâinile, postelnicul se crede pierdut. El simte mişcările mânicii ei… Mâna stafiii rădică plapoma după capul postelnicului; atinge faţa lui; o răsfaţă; postelnicul nu mai sufla… Stafia se aşază pe pat lângă dânsul, postelnicul scoase un gemet. Un fulger aruncă lumină… Acum stafia începu să tremure. Ea văzuse faţa postelnicului. Ce va face? se înşelase: nu era postelnicul acela ce căuta. Ea retrase mâna repede, să scoată, să depărtează; crede că postelnicul o preurmă; iese din cameră şi se face nevăzută.

Nenorocitul superstiţios rămase în poziţiunea care

luase, ascultând şi tremurând de spaimă. După o oră avu coragiu să rădice capul, să asculte, să privească. Înţelegând că stafia a fugit, aprinse lumânarea; nu văzu nimic.

„Nu am visat, zise el. Era stafia, am văz**ut-**o, m**-**a atins pe frunte cu mina rece ca de mort!…” El ar fi voit să iasă afară, să deştepte toată casa, să spuie că a \; izut stafie; numai temerea de a se întâlni încă odată cu fantasma îl ţinu pe loc. Umblând prin casă, zări o nu ingătoare; o culege; era un brâu alb de mătase. „Iată

O dovadă! zise el, că a fost stafia! şi totodată aruncă

1 m lui departe de dânsul… Este fermecat”, zise el.

Toată lumea ieşise în salon. Postelnicul, ca niciodată, llti se arăta. Elena, crezând că bărbată**-**său este bolnav, se duse la dânsul. El îi spuse tot ce i se întâmplase cu stafia, ceea ce făcu pe Elena să râză. Dar când îi arătă brâul de mătase alb ce stafia pierduse prin casă, Elena simţi că pământul se învârteşte cu dânsa; un fior rece cuprinse toate nervele corpului ei, deveni palidă, şi vocea sa începu să tremure.

— Vezi? ai încetat d**-**a mai râde **–** zise postelnicul **–** nu**-**ţi spuneam eu că e stafia! iacă brâul! toţi ţăranii care mi**-**au spus că au văz**ut-**o şi au zis că poartă un brâu alb…

Pentru ce Elena se impresionă atât la vederea acestui brâu? Lucrul este lesne de înţeles: ea recunoscu brâul Zoei **–** îşi aduse aminte că acea cameră fusese totdauna destinată pentru Alexandru; un simţământ de gelozie mişcă toate fibrele inimii ei. Această boală era nouă pentru dânsa, ca şi amorul ce avea. I se părea că văzu pe Alexandru la picioarele Zoei, scoase un ţipăt şi căzu leşinată pe pat.

— Iată ce**-**mi face stafia! zise postelnicul; mâne părăsim această casă!…

Elena se redeşteptă, dar palidă şi frumoasă ca suferinţa. Suspinele o îngâna… Ea rămase încă în această cameră pe pat… Ce nu ar fi dat să poată vorbi cu Alexandru!…

„Acum înţeleg, zise ea. Suferinţele lui Alexandru!…

Cele ce zicea... erau mincinoase. Nu era gelos. Se prefăcea... Doamne! Doamne! ai milă de mine!... până astăzi, credeam că îl iubesc... cum mă înşelam! nu! eu nu-l iubeam! credeam că îl iubesc!... De astăzi numai am început a-l iubi... oh! acum, acum îl iubesc!... Dacă ar fi acum acolo, aş voi să-i scot inima din piept cu un fier!... dar dacă va fi inocente!... Alexandru meu! oh! ce grozăvie! ... Ce am zis!... Sunt nebună!... unde este?... Vino, dulcele meu!... vino să-mi cer iertare că am putut să gândesc rău! ..."

„În acelaşi timp, Zoe, în camera sa, făcuse o scrisoare pe care voia să o trimiţă cu om înadins la Bucureşti, aici era ce! din urmă act al comediei cu Ranu. Acest act trebuia să se joace duminică la Făneşti. Zoe era sigură acum că Elena era înamorată după Ranu; că Alexandru era înamorat după Elena. Durerea de a se vedea dispreţuită de Alexandru pentru Elena o întărită şi mai mult. Trimise scrisoarea pe un om al ei sigur.

Când fuse la gustare, postelnicul spuse cu spaimă tot ceea ce i se întâmplase cu stafia. Toată adunarea râse? de credulitatea lui. Când însă spuse că stafia, fugind, pierduse un brâu alb pe care îl găsise el, Zoe deveni palidă. Ea tremură gândind că Elena o să recunoască brâul ei. Iată o armă în mâna rivalei ei! Elena putea să-i facă rău cu acest talisman! Cel puţin el dovedea că ea fusese stafie, ceea ce ar fi făc**ut-**o ridiculă, sau că se dusese în camera postelnicului, ceea ce era de cel mai din urmă dispreţ. Elena, din parte-i, avu ochii ţintiţi pe fisonomia lui Alexandru, doare va ghici pe impresiunile ce-i va face această istorie, dacă el avea vreo complicitate cu stafia. Fisonomia lui nu exprimă nimic, dacă nu indiferinţă. Însă aceasta nu o linişti.

— Ciudat lucru cu această stafie! zise Alexandru postelnicului; eu te crez că ai văz**ut-**o... dar crez că a fost stafie cu mâinile albe şi delicate...

Alexandru observă că Zoe îşi ascunse mâinile.

„Ah!" zise el în sine... apoi urmă tare:

— Nu este anevoie de dovedit dacă ea a lăsat după

dânsa brâul alb; poate că cineva va recunoaşte acel brâu…

— Să ni se arate acel brâu, zise Georges.

Zoe tremură.

— Bravo! zise postelnicul, să ni se arate acel brâu…

— Să lăsăm stafiele – zise Elena – bărbată-meu a visat…

— Am visat?…

În fine, Elena căută în toate chipurile să înlăture ideea de stafie şi de brâu.

Toată ziua aceea Elena nu putu să vorbească în parte lui Alexandru. Către seară ei rămaseră singuri în chioşc câteva minute. Elena rămase tăcândă, ca să arate că este supărată pe Alexandru. Acesta îi luă mâna şi o încărcă de sărutări… Ea retrase mâna.

— Ce ai, Elena mea? o întrebă Alexandru, pentru ce această răceală?

— Pentru ce? Oare nu am dreptate? pentru ce Zoe a intrat în camera unde dormea bărbată-meu? Ştia că acea cameră este aceea în care totdeauna ai dormit, în care lumea ştia că ocupi…

— Ce fel? întrebă el; acea fantasmă a imaginaţiunii. Postelnicului era reală? a fost Zoe în adevăr?

— Ce căuta?…

— Eşti geloasă?

— Geloasă?… ce zici!… de o creatură atât de înjosită! … îţi spui că voi să ştiu dacă te-ai coborât până să consimţi la cochetăriile unei mesaline…

— Îndoiala! tot ce nu este Elena mea este rece pentru mine. Înainte de a te cunoaşte, erau multe lucruri frumoase în lume. Dar din acel moment tot ce a fost încântător s-a stins, şi tu singură ai rămas! ochii mei lasă valurile azurate ale cerului în care se scaldă aurorile zilelor, ca să nu privească decât faţa celui ce iubesc, urechile mele se înturn de la murmura vânturilor pe verdele sân al pământului ca să asculte numai vocea celii ce iubesc; mirosul meu uită parfumul îmbătător al florilor ca să nu aspire decât parfumul sânului acelii ce iubesc; ea este singură în lume! singură ca viaţa lângă care nu poate

să existe decât moartea.

— Vorbele ce îmi zici sunt dulci; dar ele chezeşuiesc oare faptele?...

— Faptele, Elena, ascultă! ce dovezi să-ţi dau despre amorul meu? Cere orice sacrificiu şi vei vedea dacă te iubesc sau nu...

— Nu cer nimic! Ceea ce aş putea să cer ar fi să pleci undeva, să încetezi de a ne vedea; să mă uiţi... dar, vai... aceasta este cu neputinţă... mă va ucide!...

— Spune-mi încă o dată aceste vorbe, îngere dulce al vieţii mele!... oh! lasă-mă să crez că **într-**această lume unde sunt strein, este o inimă ce **s-**ar fărâma de durere pentru mine!... cât de dulce este a şti că sunt iubit!... a şti că sub această boltă cerească sufletul meu nu este rătăcit! ... Dar iară cât trebuie să sufăr gândi**ndu-**mă că nu poci a-ţi zice *te iubesc*, fără a-ţi aduce aminte că destinul a scris în cartea sa aceste vorbe fatale: *nu-ţi este permis a iubi decât cu condiţiunea de a fi trădător*!

— Aceste vorbe mă omoară!... nu voiam să mi le aduci aminte... Eu te iubeam răpită de visul ce mă domină... aceste vorbe mă deşteaptă ca să văz realitatea şi să sufăr... eşti crud!... Dacă te mustră cugetul că amăgeşti un om către care nu ai nici datoria amiciei, cât trebuie să mă mustre pe mine care am călcat legăturile cele mai sacre?... ar fi mai onest a părăsi ţara şi a fugi cu tine. Cel puţin, părăsi**ndu-**l, nu aş fi trădătoare.

— Vrei? o întrebă Alexandru.

— Da!... răspunse Elena cletenând din cap cu întristare.

Dar ei cătară să tacă. Oarecine păru. Elena se retrase în camera ei, unde căzu **într-**o adâncă meditare.

„Nu voi avea niciodată curagiul a mă despărţi... îşi zise ea; fetiţa mea va fi pierdută în lume!...”

O NOUĂ ÎNTÂLNIRE

Era în ziua de sâmbătă. A doua zi era să fie nunta Manii, acea fată de la Brebu. Nuntaşii veniseră în Făneşti cu toate trebuincioasele şi aşteptau ziua cununiei. D-na Elena din parte-i încă se preparase la aceasta. Sâmbătă

seara veniră încă două familii de la Bucureşti, între care se afla Talangiu. Seara aceea se trecu în critice de tot felul, politica jucă cea dintâi rolă. Toţi se ocupau atunci despre cauza incendiilor de la tabăra din Floreşti.

— Cum voiţi să nu puie soldaţii foc – zise Talangiu – când sunt aşa de rău trataţi!... în baracele lor ei sunt mai rău decât vitele: se speculă asupra hrănii lor, asupra veşmintelor lor, se plâng şi nu li se ia în considerare plânsurile. S-a cheltuit milioane de lei, şi pentru ce? ca să chinuiască bieţii soldaţi?! pe cine vor să sperie eu tabăra? eu cine o să ne batem? Suntem noi în stare a ne înfrunta cu oştirile streine, noi, care suntem armaţi eu ciomege? rătăcire! De un secol românii nu s-au bătut cu nimeni şi tocmai acestea le-a păstrat drepturile, armele noastre sunt tractatele între puteri şi Turcia; ele ne apără mai bine decât aceste câteva mii de ostaşi.

— Bine zici – îi răspunse Georges, cu oarecare ironie – din momentul ce oştirea română nu poate să apere nici ţara contra invaziunelor străine, nici ordinea publică, urmează a fi desfiinţată cu totul, ca să nu cuprinză în budget douăzeci de milioane în deşert!

Talangiu îl privi cu un surâs dispreţuitor şi tăcu, ca cum ar fi voit să arate că adversarul său nu merita un răspuns. Apoi urmă şirul discursului său:

— Ţara aceasta e mică. Nu poate trăi prin sine însuşi, ci totdauna pusă sub o protecţiune străină. Iată ceea ce au înţeles părinţii noştri, ceea ce au pus în practică, şi care face cea mai mare laudă a lor. Iată calea ce trebuie să luăm şi noi, dacă voim a scăpa printre vijeliile timpului drepturile de autonomie. Ni se impută nouă, boierilor ţării, că în treizeci de ani trecuţi ne-am supus când turcilor, când nemţilor, când ruşilor. Acesta a fost un mare sacrificiu pentru care trebuie să ne laude, căci prin acest mijloc am putut scăpa drepturile ţării ameninţate. Să nu mi se vorbească de acele capete aprinse ce visează la neatârnarea ţării; acei oameni sunt nebuni sau plătiţi de streini, să zică că românii pot să apere ţara lor cu armele în mână! Cei ce ar vorbi astfel nu cugetă altceva în spiritul

lor decât să ne despoaie de proprietăţi şi să le dea ţăranilor…

Alexandru, ce până atunci tăcuse, îi fu cu neputinţă de a nu răspunde:

— Dacă popolii Europei ar şti că popolul român pe care l-au găsit demn a-şi vărsa pentru dânsul sângele fiilor lor şi tezaurii lor, spre a-i sparge lanţurile, ar avea în sânul lui oameni care îşi fac o glorie din umilinţă, negreşit că acei popoli ar roşi că au putut să facă acele sacrificii pentru un corp căzut în putrejune!… Nu fac aluziune la dl. Talangiu; domnului îi este permis a simţi astfel. Această molătate de simţământ la domnului este simptomul unei boli. Aci nu poate să fie vorbă de bolnavi; aceştia vor face totdauna excepţiune, chiar atunci când în loc de a se afla în vreun spital se află în saloane. Răspunz în genere acestei şcoli ce din Fanar a trecut pe malul Dunării unde a găsit discipuli; acestei şcoli ce a inventat slăbiciunea şi sclavajul, acestei curtezane neruşinate a cezarilor bizantini. În deşert vocea tânără a patriotismului va căuta să-i converteze!

Talangiul îşi muşcă buzele.

— Dar până atunci – urmă Alexandru – este trebuinţă să se ştie că un popol cât de căzut, cât de putred ar fi, nu poate să împărtăşască aceste simţăminte.

Dacă însă suntem convinşi că acest popol român nu mai are nicio scânteie de viaţă, şi nu mai este viitor pentru dânsul, atunci pentru ce să mai păstrăm pe faţa pământului un cadever putred, ale cărui miasme aruncă veninul, şi nu avem curagiul a-l înmormânta?

Aceste vorbe produseră o senzaţiune adâncă în inimile ascultătorilor; nimeni nu mai răspunse. După câteva minute literatura română înlocui politica în convorbirile lor. Georges se plânse că de când au început luptele politice românii au părăsit cu totul tărâmul literelor.

— Politica a ucis literatura – zise el – luptele politice au un scop negreşit, *întărirea naţionalităţii*: dar poate să existe o naţiune când românii nu au o literatură, adică

când nu au o limbă, o gramatică, un dicţionar, o istorie; când nu sunt poeţi mari care să ne dea epopee, tragedii, sau mai bine când nimeni nu mai citeşte nimic de literatură? când devine un fel de ruşine pentru oameni a citi cărţi scrise în limba română!…

— Of!… strigă Zoe. Ce idee!… literatură naţională!… Cine îşi pierde timpul a citi nimicuri de acelea?… sunt bune să le citească lacheii mei!… Ce poate să scrie nişte români?!…

— Ai dreptate, răspunse principesa. Bărbată-meu, principele, este abonat la câteva ziare; nu le citeşte niciodată; le citeşte lacheii…

— Niciodată nu aş fi crezut că poate să existe o literatură română, zise o damicelă ce venise aici în urmă cu maică-sa.

— Tot aşa precum există şi o damă română, răspunse Alexandru.

— O damă română… urmă Adela, eu nu sunt română, tată-meu este grec.

La aceste vorbe se făcu un râs general excitat de Caterina.

Muma Adelii veni în ajutorul fiesei.

— Fii-mea – zise ea – vorbeşte astfel fiind crescută în ţări streine, unde nu a învăţat să iubească pe români!…

Caterina dete încă o dată semnalul de râs.

Bătrâna mumă se supără şi, cu un ton propriu femeilor ordinare, îi zise:

— De ce râzi, domnişioară?… fie-mea a avut mijloace să înveţe în ţări streine, dacă şi altele ar fi avut acele mijloace…

Ea nu termină vorba, toţi oaspeţii să puseră să râză.

Elena, voind să înlăture chestiunea personală, reveni la literatură.

— În fine! zise ea, este începutul unei literaturi române: o literatură care ar fi prosperat dacă ar fi fost încuragiată de patriotismul românilor. Vedeţi grecii, maghiarii, sârbii? Ei ne-au întrecut şi pe acest tărâm: cauza nu este anevoie de cunoscut. Nu crez ca Dumnezeu

să fi pus mai mult geniu în capul grecilor, maghiarilor şi sârbilor, decât în capul românilor! dar crez însă că a pus mai mult amor de patrie în inima lor decât în inima noastră. Acest amor de patrie a făcut ca la ceilalţi trei populi să citească mai multă lume producţiunile literarie. Să le încuragieze prin toate mijloacele putincioase. La noi nu numai că scrierile literare nu sunt citite; dar încă autorii sunt persecutaţi, închişi, când nu sunt dispreţuiţi. F…

— Dacă nu citim româneşte, cauza este că autorii români nu au produs nimic care să merite! zise Zoe.

— Cum e turcul şi pistolul! Cum e ţara şi autorii, răspunse Georges.

Elena răspunse Zoei:

— Nu voi răspunde ca dl. Georges, dar voi zice că dacă la noi ar fi răsărit geniurile ce au făcut gloria altor populi, noi încă nu am fi citit producţiunile lor şi nu am fi avut pentru dânsele decât acelaşi dispreţ ce avem astăzi. Dacă te-aş întreba astăzi: ai citit pe autorii români cei ce se află, îmi vei răspunde că nu ai citit, că nu ştii ce au scris; acest răspuns mi-ai dat totdauna. Nu înţeleg, dar dacă nu ştii ce au scris aceşti oameni, cum găseşti că nu merită să fie citiţi?!

— Eu voi zice ceva, dacă domnii democraţi nu se vor supăra! zise Talangiu. Greşeala este şi a autorilor – urmă el – cei mai mulţi nu sunt nobili şi prin urmare nu au prestigiu…

— Iată o idee ciudată – răspunse Elena – şi cu atât mai ciudată că vine de la dumneata.

— Poci să vă dau un exemplu, doamnă.

— Care?

— Ştii pentru ce Lamartine a făcut atâta zgomot în Frâneia ca poet? pentru că a fost nobil. Nobilii i-au făcut aceasta.

— Aşa este! zise principiile Iordache. Poeziele lui veniră atunci în sprijinul unor principii sacre şi zguduite de spiritul revoluţiunilor.

— Mă iertaţi, răspunse Elena. Este un poet mult mai

popular, mult mai gustat în Frâneia, Beranger, şi cu toate acestea el nu era din nobleţea franceză. Este nobil prin sine; el este fiul naţiunii, fiul lui Dumnezeu! de vom veni la noi, încă o dată, nu este nobleţă.

— Doamna e republicană? întrebă un nou venit ce fusese democrat şi se schimbase în urmă.

— Poate, domnule **–** răspunse Elena **–** dar sunt aceea ce am fost totdauna: neschimbată.

Niciunul nu fusese mai aprins revoluţionar decât acest întrebător! odată propagă idei rele. După căderea revoluţiunii, el emigrase în ţări streine, astăzi înturnat în ţara sa, după ce dete mâna cu toate partidele pe care le trădă una după alta, se dete cu cei mai înfocaţi retrograzi; este un fapt netăgăduit: renegaţii devin aspri pentru credinţa ce a avut înainte, şi înfocaţi pentru credinţa ce îmbrăţişează. Aceasta se explică prin temerea ce au de a nu fi suspectaţi. D**-**nu X era către acestea ambiţios fără măsură; invidios; cât orice suflare omenească avea o calitate oarecare, i se părea că acea calitate era răpită din proprietatea sa. Aceasta îl făcea către ceilalţi oameni rău, mic, egoist. Erau două lucruri ce iubea şi ura cu deosebire: se iubea pe sine şi ura pe amicii săi.

Când Elena îi răspunse, făcând o uşoară aluziune la schimbarea opiniunilor lui X, deveni palid de mânie.

Convorbirea literară căzu ca să dea loc politicii: ministerul se puse din nou pe tapet; fiecare rupea câte o bucată din mantia ministerială. Astfel. După câteva minute, nenorocitul minister nu mai avea niciun prestigiu.

După dânsul veni rândul liberalilor. Capii lor fură atacaţi cu furie, nu rămase niciun viciu, nicio crimă care să nu li se atribuie.

— Sunt nişte tâlhari! zise Talangiu.

— Da! da! răspunseră mai mulţi.

— Domnia**-**ta zici aceasta? răspunse Alexandru indignat. Uiţi că în anii din urmă, când erai la putere, ai câştigat un proces nedrept prin ordinul ce ai dat judecătorilor, ameninţâ**ndu-**i cu scoaterea? Domnia**-**ta zici aceasta, domnule N… care ai urmat pe o damă căreia erai

dator cu un zapis de zece mii de galbeni şi în loc să i-l plăteşti, i l-ai rupt? Domnia-ta zici aceasta, principe Iordache, care, prin înrâurirea ce aveai în trecut, ai schimbat cu o mănăstire un petec de moşie şi ai luat în loc o moşie de zece ori mai mare?... Domnia-ta zici aceasta, domnule M... care ai luat mită douăzeci mii de galbeni la...

La aceste vorbe, ei protestară toţi; dar nu se crezură ofensaţi şi nici nu găsiră cu cale a se mânia contra lui Alexandru. Când muma sau soţia zice că fiul sau bărbatul a fost în foncţiuni câştigoase şi nu au şti**ut să-**şi facă stare şi îi blamă ca pe nişte nemernici despre aceasta, se înţelege că mustrările de hrăpiri nu pot să ofenseze pe cei ce le-au făcut. Acea mumă, acea soţie ce laudă abuzul şi huleşte onestitatea sunt ficiile societăţii care cugetă ca dânsele. Câţi oameni nu şi-au făcut averi din ocupaţiuni în timpul cel mai scurt?! Foncţionarii integri au rămas săraci şi veştejesc în mizerie! cei ce au hrăpit, **s-**au îmbogăţit, prosperă, sunt înconjuraţi, chiar de aceia ce au aerul a dezaproba hrăpirile. O schimbare a început a se face **într-** aceste datini, de vreo trei ani, graţie libertăţii presei. De aici ideile noi sunt atât de rău privite de aceste legiuni ale trecutului şi prezentate sub atâtea calomnii, de către cei ce au interese a se înturna vechiul regim!...

— Lasă-i să strige **–** zise N... noi avem votul...

Oaspeţii se sculară de la masă cu cea mai mare linişte. Ei trecură seara în salon şi în chioşcul din grădină. Alexandru găsi ocaziune de a şopti Elenei:

— Voi să-ţi vorbesc în parte!

— Unde?

— Aici. Mai târziu...

— Nu se poate!...

— Trebuie, ori mor!

— Viu! viu! zise Elena.

Era o oră după miezul nopţii. Toţi dormeau. Noaptea era frumoasă ca toate nopţile de vară la ţară. Cârstelul se îmbăta de cântările sale, cerul era senin; luna plana în spaţiu şi îneca faţa pământului de raze de lumină. Alexandru era în chioşc, aştepta. Pe una din de el văzu o

fantasmă albă ce înainta către chioşc. Era Elena. Ea se apropie, intră în chioşc.

— Cât trebuie să te iubesc – zise Elena – ca să viu noaptea aici!

— Nu este destul aceasta…

— Cum nu este destul?…

— Elena mea, trebuie să laşi bărbatul… să te dăsparţi… Să plecăm în streinătate…

— Să mă dăspart?… dar lumea?…

— Singură ai zis că mai bine vei să laşi bărbatul decât să-l amăgeşti…

— Ai dreptate… am zis aceasta… da, da, mă voi despărţi de dânsul; dar ora nu a venit încă… vezi, Alexandre, nu este niciun sacrificiu care să nu fac pentru tine, dar caută să ai răbdare… Ce te gândeşti? ar zice cineva că te îndoieşti de vorbele mele…

— Ai ghicit… ceva îmi spune că mai târziu o să mă uiţi.

— O să te uit? întrebă Elena. Razele lunii ce intrau în chioşc lăsară să se vază pe buza ei un surâs plin de amărăciune. Când voi muri, poate! urmă ea.

— Înainte de a muri, Elena mea! eşti tânără, frumoasă, poetică; dulce ca acele creaţiuni ce au făcut să creeze geniul omenesc în momente de inspirare divină; dar eşti femeie. Mâne mă vei uita; mâne vei roşi că ai putut să mă iubeşti! nu va veni un timp când vei zice altuia ceea ce îmi zici mie?…

— Taci! taci! strigă Elena, sau mă voi dispreţui singură! Ceea ce ţi-am promis, voi face… dar mai târziu…

— Oh, sufletul meu! cât voi fi de ferice când voi şti că am a trece viaţa legănat de răsfăţările tale! vom pleca de aici în ţări streine, în locuri singuratice, poetice, dulci ca amorul nostru.

— Dară… în locuri depărtate… unde să nu mai revedem ceea ce am văzut, să nu mai auzim ceea ce am auzit… departe de oameni… nu este aşa că oamenii sunt răi? nu ai a te plânge de dânşii? eu poci zice aceasta! am suferit de la oameni… au fost nedrepţi pentru mine; nu am

adus în lume decât viaţa mea şi ei au sacrificat-o ca să mulţumească o nebună ambiţiune!…

— Dar vorbile tele sunt triste, Elena mea, niciodată nu te-am cunoscut mai tristă; uită tot ce oamenii au putut să-ţi facă rău!… eşti lângă acela ce te iubeşte ca viaţa sa. Aceste minute sunt scurte… Să nu le sacrificăm decât amorului nostru! noaptea este frumoasă şi pare că întârzie ca să protege răsfăţările noastre; vânturile murmură în arbori, ca când ar voi să facă a nu se auzi vorbele noastre de urechile indiscrete. Nu-mi mai vorbi decât de mine, de tine, înclină fruntea ta dulce şi suavă pe sânul meu! ca un crin ce se pleacă pe călătorul adormit! amorul are plăcerile şi amărăciunile lui – plăcerile sunt scurte… îngerul vieţii mele, nu face să cunosc numai suferinţele lui!…

— Ceea ce numeşti suferinţele lui poate să fie adevăratele plăceri ale lui… Ce poci face mai mult?…

— Trebuie să fii a mea… dacă amorul ce-mi exprimi este real…

— Nu sunt a ta?…

— Intru toate…

— Nu tulbura această scenă divină cu idei de altă natură… acesta va veni; dar mai târziu… acea zi va fi o zi mare… o zi de amor şi de doliu, o zi de fericire şi de mormânt…

— Nu te mai înţeleg!… mă pierz!…

— Ştii că sunt superstiţioasă… Trebuie să vie ora…

Alexandru o strângea în braţele sale – buzele lui înflăcărate sărutau buzele ei de roză. Elena palpită pe braţele lui, de amor şi de voluptate.

— Este timpul a ne despărţi… rezonul meu se tulbură: poci să caz: sunt femeie, fugi!

— Oh, niciodată!…

— Alexandre, fac apel la generozitatea sufletului tău

— Adu-ţi aminte că prin ea am învăţat să te iubesc!…

— Oh! generozitatea sufletului meu!… Elena mea… acea abnegare ce cunoşti nu poci să mai am…

— Astfel dar vei să faci tot ca să mor înainte de ceea ce este scris?

Aceste vorbe loviră cu tărie pe Alexandru. Ele îi explicară toate vorbele Elenii de mai-nainte.

— Ce – zise el – nu vei fi a mea decât cu condiţiunea ca să mori în urmă?...

— Te rog să mă laşi a trăi încă... pentru tine, Alexandre, pentru tine!...

Ea zise, depuse pe fruntea amantului său o sărutare. Buzele ei arseră fruntea lui Alexandru. Acesta căzuse în genunche înaintea unei canapele. Elena iese de sub chioşc, se strecoară printre alee şi dispare pe o poartă a casei care dă în grădină. Ea trecu toată noaptea în rugăciune şi în lacrămi.

„D-zeule – se rugă ea – ce este această patimă?... sunt învinsă, sunt lănţuită, şi nu am puterea să mă lupt. Tu însuţi m-ai părăsit... fă, doamne, să poci cel puţin a mă lupta cu ursita mea!...”

De altă parte, Alexandru trecu noaptea gândi**ndu-**se la vorbele Elenei. „Ea va muri, şi a zis dacă va fi a mea!... Oare caută să crez această vorbă? ea mi se pare inspiratâ de o delicateţă ce este proprie femeilor bineci-escute. Vai! câte femei nu au zis aceste vorbe amanţilor lor şi peste câtva timp au iubit pe alţii!... amorul Elenii a sărit ca o flacără de paie ce îşi ia vântul îndată sub focul care i se dă. Câteva zile fură destule ca să se aprinză de amor!... ca să vie la toate întâlnirile singură îndată ce i-am cerut, fără nicio împotrivire.

Toate acestea mă fac să crez că este o femeie prea uşoară... Cine ştie la câţi alţii ea nu a dat ceea ce mi-a dat mie?!...” şi atunci Alexandru devenea gelos, suferea, punea capul în mâini şi plângea ca un copil.

A doua zi era duminică, zi de nuntă ţărănească, zi de bucurie. Postelnicul se înturnase de dimineaţă.

Pe la zece ore, mai multe trăsuri cu cai se preparară. Nuna însoţită de Caterina şi alte două dame se urcară **într-**o trăsură. Ceilalţi făcură cum putură. Îndată ce trăsurile ieşiră din curte, cincizeci de flăcăi călări înconjurară trăsura Elenii – alţii alergau înainte şi toţi descărcau pistoalele şi strigau la uşă. Ei spuseră o oraţie

curioasă. Nunta ţinu trei zile, trei zile de banchete, de danţuri, de petreceri.

CEL DIN URMA ACT AL COMEDIEI

Dar este timp a ne înturna la sujetul nostru. După cununie, societatea de dame şi cavaleri ce veniră la nuntă se înturnă cu nunii acasă la postelnicul. Veni un moment în care toţi aceşti oaspeţi se aflară răsipiţi în salon, vorbind despre ale nunţii. Un serv intră şi zise postelnicului că o ţigană bătrână, ce vine de la Bucureşti, voieşte să-i vorbească lucruri mari.

— Să vie aici, zise postelnicul.

Această ştire se auzi de toată societatea, toţi erau curioşi să afle care erau acele lucruri mari ce o ţigană bătrână, venită de la Bucureşti, putea să comunice postelnicului.

După câteva minute, o ţigană intră. Ea era trecută în vârstă, crescută prin case boiereşti, învăţase a se prezintă: se închină la postelnicul şi îi zise că ar dori să-i vorbească în parte.

— Ah! zise principiile. Postelnicul are secrete cu astfel de femei!…

— Nicidecum!… răspunse el, şi voind să nu cază în această bănuială, răspunse repede: Ce ai să-mi spui, spune-mi aici. Dacă nu vei, poţi să pleci…

Ţigana puse ochii în jos şi zise:

— Dacă voieşti însuşi domnia-ta… viu să mă plâng împotriva cocoanei dumitale… am avut un fecior, care era lacheu în casă boierească… este aproape o lună de când a venit… femeia dumitale, mă iartă a spune lucrurile cum sunt… s-a înamorat de dânsul… îl ţine aici prin silă şi eu, muma lui, sufăr şi mă pierz fără ajutorul lui…

— Femeie! strigă postelnicul, eşti ori beată, ori nebună…

— Nu sunt niciuna, nici alta, boierule, răspunse ţigana. Copilul meu este aici schimbat în veşminte de boier…

În acel moment Ranu intră în salon.

— Iată copilul meu – strigă ţigana alergând la Ranu,

apoi, întor**dindu-**se către Elena **–** mi**-**am găsit copilul, cocoană… şi ţi**-**l voi smulge din braţe**-**ţi… mi l**-**ai hrăpit: ca să**-**ţi mulţumeşti plăcerile, când eu, muma lui, mor de foame… astfel sunteţi voi, cucoanele!… nu aveţi ruşine să vă iubiţi cu ciocoii!…

— Scoateţi afară pe această beţivă! strigă postelnicul.

— Nu sunt beţivă!… spui adevărat… întrebaţi pe fiimeu dacă nu sunt muma lui.

— Aşa este, răspunse Ranu. Este muma mea.

Elena căzu leşinată în braţele Caterinii.

Toţi câţi se aflau de faţă se uitară unii la alţii cu mirare: unii încă surâseră cu răutate. Postelnicul crezu că visează.

— Este o infamie! strigă Zoe, acest june mi**-**a fost prezentat sub nume de boier din Moldova… Când am venit aici m-a rugat să**-**l aduc, încât nu am putut refuza… acu văz că am fost ameţită eu toţi ceilalţi.

Un om ce era aici dispăruse. Cu capul dezvăluit ieşise din curte, plângea peste câmpuri, fără să ştie nici unde se duce, nici unde este. Era Alexandru.

Zoe ieşea din salon. După o jumătate de oră trăsura sa fugea spre Ploieşti.

Elena primise o lovitură teribilă, faţă cu lumea, cât şi faţă cu bărbatu**-**său: de nimic nu-i făcea atâta rău ca opiniunea lui Alexandru. El dispăruse la cele dintâi vorbe ale ţiganei. Va afla el că Elena era inocentă? dacă va afla, nu va fi oare prea târziu? inima lui nu se va fi zdrobit la întâia lovire?… astfel se întreba Elena, ce căzuse bolnavă de durere. Soţul său o părăseşte. El se lasă să se Ameţească de această calomnie cu intenţiune.

DUCEREA LA CAPITALA

Dar să ne înturnăm la Alexandru. După vorbele ţiganei, părăsi salonul **într-**o dispoziţiune de spirit de la care nu mai era decât un pas până la pierderea totală a facultăţilor sale intelectuale.

Trecu repede prin curte, străbătu satul şi ieşi la luncă, apucă peste câmpuri, cu capul descoperit… Cine l-

ar fi văzut astfel ar fi crezut că este vreun nebun scăpat de la vreo mănăstire. Era două ore. El merse până aproape de seară fără să se oprească, fără să ştie ce cale a luat, către seară fuse întrecut de o trăsură cu patru cai. Cociul, văzând pe Alexandru, opri caii şi îi propuse să-l ducă la Bucureşti pentru câţiva sfanţi. Alexandru acceptă şi se urcă în trăsură. Era trăsura egumenului de la Târşor ce se dusese să caute pe stăpânul ei în capitală.

Alexandru era zdrobit fiziceşte şi moraliceşte. Elena îi apărea o femeie degradată. El crezu că Ranu fusese amantul ei. „Şi pentru ce nu? zise el, pentru ce să nu mă amăgească pe mine pentru acela, dacă o dată a amăgit pe bărbatu-său pentru mine?... şi cine îmi spune că nu este o femeie ce-şi schimbă amanţii pe toată săptămâna?... Ea nu s-a dat mie; este adevărat, dar nu a venit în grădină de câte ori am voit să vie? Dacă nu este astăzi metresa mea, eu nu am voit! Dar, în fine, a căzut vălul... şi cu cine, D-zeule, cu un lacheu!... oh! cât o dispreţuiesc acum!... scandal teribil!... cu tot dispreţul ce cată să am pentru dânsa, mi să sfâşie inima de pietate când îmi aduc aminte poziţiunea ei umilitoare la vorbele acei fermecătoare!... sărmana femeie!... cum nu a murit îndată de ruşine? fiul unei ţigane, amantul ei 1 ce cădere! ce umilinţă!..."

Vorbind astfel, căzu în gânduri profunde; o lacrămă de compătimire curse din ochii săi şi păru că stinge flacăra mâniei care îl consuma. „De unde a venit acest om?" se întrebă el. Această întrebare fuse de ajuns ca să arunce oarecare lumină în spiritul său. „D-zeule

— Zise el - Zoe a adus acolo pe acest om! Ea l-a prezentat! oh! dacă dedesubt nu este o intrigă infamă!... această femeie este în stare să facă tot!... Cine ştie dacă Zoe nu a cules pe acel lacheu cu speranţă ca să compromită pe Elena? Cine ştie dacă acea ţigană nu a fost adusă de dânsa!... însă pentru care cuvânt?... voi afla aceasta!... Dacă lucrul va fi astfel: dacă Elena va fi inocentă... amar acestui intrigante! voi trage o răzbunare teribilă!... brâul ei cel pierdut este în buzunarul meu... trebuie să mă întorc la Făneşti. Dar aceasta nu se mai

poate… nu mai poci vedea pe Elena”.

Astfel cugetând, ajunse la Bucureşti.

Îndată ce intră mântru, scrise Caterinii acest bilet:

„Am plecat repede, neputând a mai asista la un scandal ce-mi făcea rău. Rog cerul să ierte rătăcirile aceştii femei nenorocite. Ea nu mai poate să aibă în lume niciun alt sprijin decât pietatea dumitale… fii bună cu dânsa: o voi plânge cât voi trăi, căci, în adevăr, nenorocirile ci sunt mari!… Eu voi pleca în curând şi de aici… rog cerul să poci să te mai văz înainte de a porni”.

După ce trase aceste rânduri, chemă pe Petru, un serv vechi şi credincios.

— Vei pleca îndată la Făneşti, unde vei găsi pe d-ra Caterina X… îi vei; da acest bilet în mână. Mâine să fii aici cu orice răspuns îţi va da! Vei cere bagajele mele ce sunt acolo…

Petru luă scrisoarea şi ieşi fără a zice o singură vorbă.

Era două oare după miezul nopţii. Alexandru încercă să doarmă, în deşert; trecu o noapte teribilă. A doua zi îl prinse frigurile. Doctorul veghea lângă dânsul tot timpul cât avu delir, în delirul său, el vorbea de Elena, de Ranu; spuse prin fraze întrerupte o parte din scandalul de la Făneşti.

— Aici este un amor pasionat – zise medicul – voi veghea lângă dânsul!…

Către seară, Alexandru se deşteptă; întrebă dacă Petru s-a înturnat de la Făneşti. I se răspunse că nu.

— Amar! Amar! zise el.

— Ar fi bine să goneşti orice gânduri – îi zise medicul – sau nu poci răspunde de viaţa dumitale.

— Voi să mor, doctore! oh! viaţa, viaţa este un mare rău!… Poţi să-mi faci o mare bucurie! Eşti om învăţat… ai disecat ţarina omenească, ai dezvălit secretele organismului aceştii materii bizare ce formează omul, spune-mi că ai găsit secretul sufletului; spune-mi, totul să sfârşeşte pe pământ? Aceasta îmi va face bine… nu voi să mai fiu… A fi este mai crud decât a muri… oamenii nu ştiu

ce cer…

Vai – răspunse doctorul – ce putem noi să ştim?!… Dar lasă-mă să te întreb eu însumi, răul ce suferi vine dintr-un amor pasionat?…

— Paserea ce zboară după o ramură face să se scuture mult timp ramura, zise Alexandru. Este un amor ce mă părăseşte şi lasă în inimi o zgudui tură. Dar ai ghicit, este un amor. Poţi să râzi, doctore, de această slăbiciune? sunt câteva zile, eu însumi râdeam.

— Peste câtva timp vei râde încă…

— Dară, voi râde, o ştiu… dar până atunci… sufăr!…

— Răbdare!… timpul vindecă totul.

Petru intră în casă.

— Ai fost? întrebă Alexandru.

— Am fost şi am adus. Acest răspuns. Îi dete un bilet.

Alexandru îl deschise, îl citeşte; iată cuprinderea:

„*Domnule*!

Este inocentă, şi victima unor intrigi infame. I-am dat biletul ce mi-ai scris, l-a citit. Acest bilet este insultător; cine ţi-a dat acest drept, nu ştiu, căci în fine nu eşti un profesor de morală. Cu toate acestea, EU-na te-a iertat… este bolnavă în pat… voieşte să te vază înainte de a pleca. Dar dacă te vei înturna aici, te rog să nu fii atât de sever ca ceilalţi!…

Catenna”.

Acest bilet produse o mare schimbare în ideile lui Alexandru. Către acestea o îndoială crudă plana ca un nor pe liniştea inimii sale. Alexandru, cu caracterul său, nu putea să fie ferice în viaţă. El simţea o bucurie vie să nu meargă la Făneşti; se îmbăta de ideea de a tortura sufletul aceştii femei ce iubea mai mult decât viaţa lui; de a se tortura el însuşi.

„Voi să petrec câteva luni la Bucureşti, îşi zise el. Voi să cunosc această societate în care se află femei atât de triste!”

Georges se prezintă la Alexandru.

— Ce zici despre cele! întâmplate la Făneşti?

Alexandru se prefăcu pe cât putu, ca să nu se trădeze

\ şi răspunse cu indiferinţă:

— Nu crez ceea ce se zice.

Petru intră şi anunţă pe dl. Ranu.

— Să vie, zise Alexandru.

Ranu intră.

— Îmi pare bine **-** zise el **-** că vă găsesc aici pe amândoi. Mustrarea de cuget mă apăsa amar; viu a vă declara că d**-**na Elena este inocentă.

— Vorbeşte! zise Alexandru, oferi**ndu-**i un scaun.

Ranu să puse a spune tot cursul intrigilor Zoei, cărora el servise de instrument.

Alexandru şi Georges se prezintără la Zoe seara. Societatea ce se afla acolo se compunea de o mână de tineri, băieţi buni, dar fără nicio ţintă serioasă în viaţa lor. Unii din ei îşi trecea timpul a risipi averile părinteşti în cărţi. Ei nu ştiu nici să cheltuiască banii; nu au gust nici pentru călătorii, nici pentru cai, nici pentru arme; nu sunt nici gastronomi. Cheltuiesc şi sunt totdauna fără bani. Trăiesc pentru cămătarii din ţară. Aceşti din urmă îi incongiură şi, la trebuinţă, le oferă sume de bani, sută la sută şi de multe ori două sute, şi trei sute la sută camătă, bieţii băieţi nu servă societatea nici ca risipitori, căci tot ce risipesc intră în lăzile unor avari. Doi, trei, patru ani de risipă, şi moşiile lor sunt vândute de cămătari, cumpărate de cămătari. Ei nu se ocupă nici de politică, nici de literatură, de nimic, în fine. Alexandru mai văzu aici un jurnalist. Starea constituţională a produs acest fel de oameni şi în Principate. Ei sunt despăr ţi şi în două tabere, în jurnalişti liberali şi jurnalişti retrograzi, înrâurirea lor este încă neînsemnată din cauză că sunt puţini cititori. Ziarele liberale au mai mulţi cititori. Dintre cei din urmă ziarişti au fost care au devenit miniştri, sprijiniţi de opiniunea publică. Au fost asemenea care, în loc să intre pe poarta unui minister, au intrat pe poarta închisorii: aceasta dovedeşte că convicţiunile nu lipsesc printre dânşii. Ziarele liberale au devenit singurul sprijin al ideilor liberale.

Alexandru văzu încă o pepinieră de dame. Muntenile

sunt în genere bune, cu temperamânte nervoase, bilioase, limfatice. Ceea ce le invită a repara lipsa frăgezimei naturale prin mijloace artificiale; sunt însă graţioase, spirituale; natura a făcut mult pentru dânsele; educaţiunea puţin, sau nimic. Manierele în saloane sunt fără cenzură. Alexandru văzu mai multe dame şi darnicele ce se lăsau cu plăcere a li se săruta braţile până la supţiori de nişte tineri. Aceasta este o datină streină. Cititorii îşi aduc aminte că invaziunile streine **s-**au oprit de multe ori asupra saloanelor din Bucureşti.

Serata era plăcută. O grupă de dame se formase împrejurul Zoei. Aceasta le spunea cum lacheul făcuse conchista unei dame la ţară, şi cum muma lacheului dezvălise intriga…

Alexandru ascultă în tăcere.

„Această femeie este infamă! zise el. În sine. Sărmană Eleno… tu nu ai pe nimini care să te apere”; şi, apropii**ndu-**se de acest cerc de dame, zise:

— Vrei să vorbeşti de d**-**na Elena?

— Da, da! zise Zoe… Erai acolo.

— Eram acolo, dar mă iertaţi a vă face oarecare observări… Că Elena era inocintă, că respinsese cu oroare pe acel om… că el însuşi a declarat**-**o. Şi încă că era pus de dumneata să facă acest scandal.

— Că era pus de mine **–** zise Zoe **–** o răzbunare; dar că femeia aceasta e inocintă, nu mai crede…

— E rândul meu a vă spune o istorie întâmplată la Făneşti, o istorie curioasă, cu stafii…

— Cu stafii? întrebară damele cu mirare.

— Nu vă speriaţi! răspunse Alexandru.

— O să mergeţi mâne seară la concert? întrebă ea, voind să schimbe vorba.

— Spune istoria cu stafii! îl rugară mai multe dame.

Alexandru începu să spuie cum în camera postelnicului intrase o stafie noaptea şi cum, fugind la cântarea cocoşilor, lăsase să cază un brâu alb de mătase.

— Dar vedeţi **–** adăugă el **–** cât omul este aplecat spre a bănui totdauna cu nedrept. Toată lumea acolo zicea că

brâul era al unei dame ce o stimăm toţi!… Eu însă susţiu că este o calomnie.

El arătă atunci brâul. Damele se uitară unele la altele, căci cunoscură brâul Zoei.

Negreşit că fiecine crede că Zoe cel puţin se formaliză, se ruşina… Ei, bine! nu, ea era sigură de cercul ei ce îl domina ca o suverană. Se puse să râză.

— Vă voi spune această istorie, când vom fi singuri. Apoi, întorcându-se către Alexandru, îi zise încet: îţi iert excesul de gelozie ce te-a făcut să te porţi astfel… eşti un ingrat. Pentru tine venisem în acea cameră; nu pentru altul…

La aceste vorbe Alexandru rămase înmărmurit. Damele care fură faţă nu se impresionară întru nimic.

„Ce neruşinare!” îşi zise Alexandru. El se aşează lângă o damă tânără şi frumoasă şi începu să converseze cu dânsa.

— De mult timp ai venit în Bucureşti? îl întrebă ea.

— De câteva luni.

— Nu iubeşti încă pe nimeni? adăugă dama.

Aceste vorbe mări mirarea lui.

— Pe nimeni, zise el.

— Cu toate acestea ar trebui să iubeşti pe cineva… Toate inimele de faţă nu sunt prinse…

— Nici a dumitale? întrebă Alexandru.

— A mea?… deocamdată, nu! altă dată… dar m-a înşelat.

— Se poate?… a înşela nişte ochi atât de înfocaţi, atât de dulci!…

— Te miri?… singur poate vei face aceasta… Oamenii sunt schimbători!…

Zoe, văzând pe Alexandru ocupat lângă o damă mai tânără şi mai frumoasă decât dânsa, se văzu rănită în amorul ei propriu. Se scoală. Se îndreptează către poarta unei camere şi îi zise:

— Vei să vezi o nouă producţiune în arta picturii ce mi-a prezentat dl. X., pictorul român?

— Cu plăcere! zise Alexandru, care o urmă în

cameră.

Zoe, îndată ce intră acolo, se înturnă către Alexandru, se aruncă în braţele lui şi îi zise:

— Voiam să-ţi vorbesc... şezi la ngă mine!... nu poţi să-ţi faci idee cât te plâng şi ştii pentru ce?... natura şi fortuna ţi-au dat tot ce poate să aibă un muritor favorit şi tu calci în picioare binefacerile lor!... eşti de treizeci de ani, vârstă în care omul caută să-şi facă socotelile sale cu lumea; să ştie ce este lumea şi ce este el însuşi; să joace o rolă în rapoi t cu credinţele sale. Nu cunoşti lumea, şi lumea nu te cunoaşte; nu ai nici rolă aici. Caută să te decizi... simţămintele profunde, cugetările serioase, aspiraţiunile înalte la noi sunt nişte oaspeţi ce găsesc mai totdauna uşile închise. Cei ce posedă aceste calităţi caută să trăiască retraşi, sau să părăsească o ţară unde plăcerile singure au putut să aibă un templu. Dar cel mai bun lucru este a adora zeii ce toţi adoră aici. Vei să devii regele aceştii societăţi? flatează aplecările ei. Prin acest mijloc eu am devenit tiranul ei. Toate aceste femei sunt la picioarele mele. Opiumul chinezilor are mai puţină putere asupra acelui popul decât cupa cu desfătări ce prezintă să bea aceşti români însetaţi de plăceri. Nu crede că ei sunt mai nefericiţi decât alţii pentru că le place să trăiască astfel... Dacă am cerceta bine natura omului, poate că noi am fi mai aproape de adevăr! căci, în fine, ce este omul? ce este viaţa?... Omul este o ţărână şi viaţa un vânt. El trăieşte o zi. Pentru ce să trăiască în necazuri?... Trebuie a te decide... a face ca noi... îţi trebuie o amantă... fugi de acele femei al căror amor serios aruncă pe viaţă un parfum de melancolie! amorul nu este etern; a iubi şi a poseda orice femeie îţi place... iată ce trebuie să cauţi. Nu este nicio femeie în salonul meu care să nu ţi se dea... nu ai decât să arunci ochii...

— Mă spăimânţi! zise Alexandru.

17 - Manoil-Elena

— Cât ai face să râză această societate dacă ar cunoaşte simţămintele dumitale!

— Dar astfel de societate, prin astfel de purtare, îmi

inspiră dezgust. Amar femeilor ce se prezintă un singur minut fără vălul pudorii! pudoarea lor este poezia şi această poezie singură face farmecul sexului vostru.

— Idee! zise Zoe. Cei mai mari oameni au găsit mai mare fermec în femeile care aruncaseră vălul pudorii, istoria mărturiseşte… femeile fără acel văl au încă poezia lor, o altă poezie: libertate de a vedea tot, de a auzi tot, de a face tot. Ea are farmecul noutăţii; farmecul înlesnirei. Orele noastre nu sunt! norate niciodată; suferinţele ridicule nu le cunoaştem, nu cunoaştem decât plăcerile, schimbarea le renaşte, le reîntinereşte neîncetat…

— Societatea aşteaptă, zise Alexandru. Ce vor zice damele care te ştiu cu mine aici?

Zoe surâse.

— Eşti copil! răspunse ea. Ce pot să zică? că sunt cu amantul meu? ele nu fac toate ca mine?… întredeschide uşa şi vezi – nimeni nu mai este în salon – toate au plecat cu amanţii lor…

— Dar bărbatul? întrebă Alexandru.

— Doarme, zise ea.

Într-acest timp Zoe îşi desfăcuse buclele ce cădeau unduitoare pe umerii albi. O lampă revărsa o lumină îndoiasă în cămară.

— Vino lângă mine, zise ea, şezând pe o sofa bogată, şi trăgă nd pe Alexandru lângă dânsa. Priveşte-mă… sunt încă frumoasă… tu nu cunoşti tezaurii de voluptate ce ţi se oferă: frăgezimea fecioarei tinere este palidă pe lângă aceste fermece; simţurile mele sunt înflăcărate; corpul meu tremură şi arde înaintea ta… perii mei se scutură pe cap sub flacăra voluptăţii… Ochii se tulbură… buzele mele ard… locul se învârteşte cu mine… pentru ce întârzii?…

Ea căzu leşinată pe Elescu, buzele murmură vorbe neînţelese. Alexandru profită de acest leşin şi trecu în salon, de acolo îşi luă pălăria şi plecă repede.

„O, femeie – îşi zise el – tu nu poţi procura mai mult decât o femeie ce se vinde la cel dintâi venit: dezgustul!”

Postelnicul George rămăsese în opiniunea că Elena era culpabilă. Din acea zi el nu voi să o vază. Trecea timpul

pe la alte moşii şi când se înturna acasă nici nu cerceta despre soţia sa. Auzise că Elena este bolnavă şi oprise pe toţi d-a trimite să vie vreun medic; o femeie văduvă din Ploeşti, ce devenise ţinuta sa, nu înceta a-l întărită contra Elenei cu speranţa să o lase şi astfel să o ia pe dânsa. Postelnicul George ar fi plecat lesne urechea la însânuitoarele consilii ale ţinutei sale, dacă avariţia nu l-ar fi consiliat din contra: Elena avea zestre mare şi el nu voia să piarză prin divors.

— Răbdare! îi răspundea el. Poate că cerul o va chema în sânul său, este bolnavă, toate mijloacele sunt luate ca să nu o oprească din această călătorie. Astfel vom avea starea ei.

Către acestea Elena, părăsită de toţi, afară de Caterina, începuse a uita lovitura ce i se dăduse şi sănătatea sa se ameliora pe toată ziua. Ea se informa neîncetat despre Alexandru, ar fi dat toată viaţa sa numai să-l încredinţeze că este inocentă. În cele din urmă îi scrie această carte:

„Domnule!

De două luni mă odihnesc cu întristare şi cu durere pe patul meu; *nu voi să te ostenesc vorbi***ndu-***ţi de cauza aceştii suferinţe*. *Tot ce poci spune este că sufăr mult şi nimic nu poate a-mi împăca durerile, m-am schimbat astfel încât cu anevoie vei putea a mă recunoaşte, fiziceşte şi moraliceşte, şi sufăr cu pasienţă fără să poci zări un termen. Dacă am o zi mai lină, am două de dureri. Aici toţi câţi mă înconjură parcă suferă cu mine. Acest loc acum este locul unde sufletul suferă, dar nu geme*; *este încă bine de a nu tulbura auzul celorlalţi cu plângerâle sale*! *Astfel, degetele mele ce* **s-***au dedat să cază pe tonurile* minoare (*triste*) *le am în piano şi sunetul muzicii a încetat de a se mai auzi în casa mea*! *De întristare aceste degete au slăbit, şi au îngălbenit şi, nemaiavând ce face, se încrucişează în semn de martir închis… voi să las această casă*!… *îmi pare rău. Am locuit-o mai mulţi ani, şi mai ales regretez iedera ce am plăntat eu însumi pe murul grădinii în această primăvară, şi în care* (*dacă ideile ar putea să se sape*) *ar*

citi cineva aci toată istoria cugetelor mele, ce vin şi se duc totdauna mai triste ca rândurerile la sfârşitul verii”.

Această scrisoare era un capodopere de literatură. Ea există încă în original. Elena o trimise lui Alexandru, fără niciun alt comentariu. Alexandru nu putu să-şi oprească Lacrămile, citindu-o. Elena era acum inocintă în ochii săi. Se decise să plece la Făneşti. Plecă chiar în ziua când primi scrisoarea Elenei.

INTOA R C E E E A la F A N E Ş T I

Locaşul de la Făneşti devenise trist. Singurele locuitoare ale aceştii case era Elena şi Caterina. Cea din urmă se prepara a se înturna în capitală. Alexandru sosi noaptea. Elena era în camera sa. Zgomotul poştaşilor o deşteptă din somn, află despre venirea lui Elescu. Ea se decide să-l primească în camera sa chiar atunci.

Caterina dormea într-o cameră alături. Noaptea era înaintată, o noapte frumoasă de vară; o tăcere adâncă domnea peste câmpiile ascunse în umbră; răcoarea ce anunţă că zorile sunt aproape de revărsare se răspândea în aerul îmbălsămat de parfumul câmpului.

Alexandru intră la Elena. Aceasta îl aştepta şezând pe o sofa. Ea se îmbrăcase în negrele cele mai elegante. Albeaţa feţei, mâinilor, gâtului contrasta cu negrele costumului său, într-un mod atât de plăcut, încât lăsa să nască unul din acele fermece a căror înrâurire o simţim rareori în viaţa noastră. Buclele părului său erau respinse cu răsfăţare de la tâmple şi lăsau să se vază toată faţa sa, frumoasă şi palidă.

Alexandru, îndată ce intră în cameră, se aruncă la picioarele sale, îi luă mâna şi o udă de lacrămi.

— Mă crezi culpabilă încă? întrebă Elena.

— Ştiu toate. Ranu însuşi, mustrat de cuget, mi-a mărturisit adevărul.

— Mulţumesc că ai venit. Alexandre. Era timp… nu este aşa că mă afli schimbată, priveşte şi plângi acele frumuseţi ce admirai şi care nu mai sunt…

— Te aflu de o mie de ori mai frumoasă, Elena mea… oh! de o mie de ori îmi eşti mai dragă.

— Mai dragă?… iată tot ce voi… Dar scoală şi spune-mi, ai suferit? nu voi să auz că ai suferit!… Voi să sufăr numai eu!… căci acesta este un drept al meu. Ai văzut cum oamenii s-au întărâtat asupra mea?… toţi mă cred culpabilă, însuşi bărbată-meu! dar ce îmi pasă de lume mie? ceea ce mă ucidea era temerea că tu însuţi puteai să crezi ca ceilalţi, dar îmi zici că nu crezi…; acum sunt fericită…

— Nu voi crede niciodată!… nu am crezut… dar să lăsăm aceste lucruri. Spune-mi, Elena mea, în tot timpul ce nu m-ai văzut, ai cugetat la mine?

— Se întreabă astfel de lucruri? nu ţi-am zis că te iubesc?…

— Mă iubeşti?… Eleno, eşti sinceră?

— Nu am minţit niciodată.

— Ei, bine! atunci cată să laşi această ţară…

— Să plecăm împreună? nu este aşa? să-mi las fata, lăsându-i moştenire ruşinea mumăsei? şi eu să te însoţesc în ţări streine, purtând cu mine ura şi dispreţul oamenilor? Unde voi merge va trebui a mă ascunde, societatea nu suferă o femeie ce a fugit cu amantul său. Mai târziu, când dispreţul lumii va risipi prestigiul amorului, tu însuţi nu vei mai vedea în mine decât o fiinţă ce inspiră dispreţul. În deşert îmi vei spune că nu eşti ca ceilalţi oameni; crede-mă, Alexandru, excepţiunile, ele însuşi sunt sclave ale legi comune. Dar te iubesc, este un adevăr, nu aş fi voit-o; o putere mai mare decât puterile mele mă învinge şi mă supui, fără voia mea, dară te iubesc şi voi fi a ta, dar din acel moment caută să nu mai trăiesc, ţi-am spus-o şi ţ-o repet. Acum vei să fiu a ta? decide mai întâi că trebuie să mor.

— Dar eu nu voi să mori!

— Atunci, încetează de a-mi cere mai mult decât ceea ce voi a-ţi da.

— Să te iubesc, dar, de departe?

— Nu, căci şi atunci voi muri… Ursita cată să se împlinească. Decide că vei să mor…

— Ei, bine! mori, şi cu tine voi muri eu însumi!… zise

Alexandru **într-**un exces de exaltare.

— Ai zis! pactul este subscris, răspunse Elena.

— Cine eşti tu, o, fiinţă dulce şi teribilă, tu, care ai atâta putere asupra vieţii mele?!… oricine vei fi, ascultă: viaţa ta este viaţa mea. Ce îmi pasă mie de viaţa mea dacă viaţa ta va înceta? voinţa mea este voinţa ta. Dacă vei să mor, voi muri! dar înainte de a coborî în mormânt, o, Elena mea, află că moartea este ţărmul întunecos către care toţi coborâm, o zi mai curând’s.au mai târziu, spre a ajunge, este puţin lucru; dar a ajunge acolo, îmbătat de parfumul tinereţelor, graţiilor, frumuseţelor tale, o, Elena mea, nu este soartă mai ferice, să murim! dar mai nainte să bem din cupa tinereţii flacăra amorului! Lasă**-**mă să aspir pe buzele tale parfumul sărutărilor! pe sânul tău frăgezimea graţiilor! voi să mă îmbăt de juneţea ta, de frumuseţea ta; de căldura sufletului tău, de răsfăţările tale, de surâsele tale, de complângerile tale, ele Lacrămile tale; de amorul ce te cuprinde, ce te îmbată, ce te indivină. Această flacără cerească ce dă un nou fermec frumuseţei tale.

Elena tresări la aceste vorbe.

— Taci, Alexandre, aceste vorbe îmi fac rău!…

— Vino, vis graţios al vieţii mele! vino, exală parfumul sufletului tău şi încetează de a trăi! tu eşti o floare de primăvară! ca dânsa naşti, trăieşti şi mori. Dar ea, înainte de a muri, tresare de voluptate în sărutările vântului: şi exală viaţa şi parfumul **într-**o dulce beţie de amor. Pentru ce nu vei face ca dânsa? lumina ochilor tăi mă farmecă! parfumul gurii tale e dulce ca vântul serilor de primăvară; comunică o flacără de viaţă, de fericire, de voluptate şi recheamă nectarul Olimpu-l ni; gura ta are atracţia fântânelor pentru călătorii obosiţi;

sânul tău este locaşul ce graţiile dispută viselor celor de umor şi de fericire! Sufletul tău este focul soarelui de primăvară.

— Alexandre!… murmură Elena.

Inima ei bătea cu putere; vorbele lui Alexandru făceau să tresară corpul ei gentil ca o floare la suflarea vântului, şi înflăcăra cu putere toate fibrele inimii sale.

Părul ei castaniu, desfăcut, cădea cu răsfăţare peste tot corpul ei şi da frumuseţei sale un fermec de voluptate.

— Alexandre! repetă ea.

Dar amantul ei o luase pe braţe, fruntea ei se înclina şi se odihnea pe sânul lui.

Lasă-mă să înclin fruntea pe sânul tău, amorul meu! zicea Elena. Oh! cum aş dori să nu se mai rădice niciodată! Alexandre, eşti tu oare atât de frumos sau amorul îţi dă farmecul ce mă răpeşte? crezi tu în farmece? Eu nu am crezut; dar acum crez: inima mea este fermecată negreşit, ca să te iubesc cum te iubesc şi să nu poci a lupta cu patima ce mă cuprinde!... Nu cunoscusem încă amorul, zilele mele treceau liniştite şi monotone: tu venişi şi mă învăţaşi a iubi... Acum nu mai este fericire pentru mine... fericirea mea nu mai este a mea, ci a ta; precum tinereţele, graţiile, cugetările mele sunt ale tale, ca să te dezmierde şi să le fărâmi sub picioare-ţi. Nu uita că mâne nu voi mai fi nimic pentru tine, nu voi avea puterea să te privesc ca metresa ta... Vai! pentru ce nu ai venit când mâna mea era liberă? pentru ce ai întârziat?... Dumnezeu te va pedepsi în moartea mea... Dar, spune mie, Alexandru meu, amantul meu, regele meu, spune, vei păstra oare o survenire plăcută despre mine? vei scuza amorul meu?...

— Pentru ce îmi faci aceste întrebări, Elena?... vai! tu rămâi melancolică însuşi în orele cele mai râzitoare ale amorului!... Lasă-mă mai bine să admir tezaurii frumuseţelor tale...

— Îţi plac aceste frumuseţi?... Ele sunt ale tele, admiră-le, sufletul meu! ochii mei îţi place să-i priveşti? buzele mele îţi place să le săruţi? sânul meu îţi piace să-l descoperi? tu eşti domnul şi împăratul lor, precum eşti domnul şi împăratul inimei mele. Ştiu că sunt frumoasă; sunt ferice că sunt frumoasă, ferice zic, pentru că poci cu frumuseţele mele a-ţi crea momente de fericire.

— O, suflete sublim de femeie! strigă Alexandru. Este adevărat dar că tu eşti o flacără de amor sub o formă graţioasă, destinată să o consume! consumă dar forma şi arde totdodată şirul zilelor mele!... o, Elena mea! Tu vei să

mori, şi vei să mori pentru că vei să fii a mea, onoarea şi viaţa ta le sacrifici deodată. Ei, bine! ascultă. Eu însumi voi muri! oh! tu ai dreptate… când am gustat o dată o fericire atât de dulce, viaţa ce mai rămâne nu poate să mai păstreze în sânul ei fericiri atât de dulci. Viaţa este tristă, şi restul e agonia morţii. Omul nu este creat pentru lungele suferinţe, ci pentru o zi de mulţumire. Amar aceluia ce nu poate să înţeleagă acest secret. El va fi pedepsit prin suferinţe fără repaus.

Elena era răpită. Corpul ei se bătea sub acţiunea fiorului rece şi focului ce o încingea. Jumătate leşinată, buzele ei şoptea vorbe de patimă şi de tinereţe. Părul ei tresărea de voluptate sub răsfăţările amantului ei, şi buzele sale, primind şi evitând sărutările înfocate, semănau cu rozele de primăvară ce se deschid la razele soarelui arzător, ochii ei, inundaţi de un râu de voluptate, păreau streini acestui pământ.

— Alexandre! şopti amanta transportată. Alexandre! lumea de va fi justă, caută să respecte o femeie ce iubeşte şi cade. O, sufletul meu! nicio virtute nu poate să reziste flăcărilor ce mă consumă!… Plângi pe femeia ce iubeşte, dar nu o blama!… Aş voi ca această lume ce critică să simtă; dacă ea ar simţi ce simţ eu, atunci aş fi absolvată… Dar tu devii gânditor… o lacrimă luce în genile tale… este o lacrimă de fericire?… pe cursul vieţii noastre orele plutesc încununate de roze; mâne se vor ascunde în vălul lor de doliu… pentru ce inima ta se refuză la fericire?… Tu taci?… Ziceai că sunt frumoasă, frumuseţele mele se aprind ca un cer **într-**o noapte senină. Tezaurii sufletului meu, ce nu **s-**au deschis încă pentru niciun muritor, se revarsă şi cură pentru tine… tu eşti fericitul învingător al inimei mele!…

— Elena mea! repetă aceste vorbe divine! ele mă încântă precum altă dată parfumul ambroziii îmbăta zeii din Olimp… oh! tu vei depune pământului ţărâna ce pământul ţi-a împrumutat; dar sufletul tău nu va pieri: el e prea sublim ca să nu fie o reflecţiune din dumnezeire! dară, tu eşti o parte a dumnezeirea, căci inima ta este

divină, generoasă, nobilă: căci niciodată inimă de femeie nu a iubit cum iubeşti tu...

— Aş voi ca fruntea mea să odihnească pe sânul tău cu eternitate. Cât de dulce cură viaţa pentru mine!...

ar zice cineva că toate fericirile universului se adună împrejurul meu şi mă leagănă pe braţele lor? dar ele nu vor sta pe lângă mine mult timp!... Spune, amantul meu, spune, domnul meu, tu nu eşti ferice ca mine?

— Sunt ferice, Elena mea... şi cine poate fi mai ferice decât mine?... Cine este mai frumoasă, mai poetică, mai amoroasă, mai sublimă decât tine?! nu sunt eu domnul acestor bucurii cu care nicio frumuseţe nu poate să rivalizeze?...

— Crez că cele ce zici le crezi... şi sunt ferice, îmbată-te de farmecele ce te încântă!... Părul meu ce îl admiri este al tău, fă să tresară fiecare fir sub o sărutare arzândă!... oh! dar aceasta nu s-ar termina în toată viaţa! şi mâne trebuie să ne despărţim. Să murim poate!... orele nu ne ascultă; ele revarsă deliciile lor sublime şi zboară neîncetat!...

— Inima mea! Elena mea, doamna mea, o sărutare încă! dar o sărutare al căni termen să fie moartea!... buzele tale tresar de voluptate; sânul tău palpită sub rozele şi sub crinii săi şi exală parfumul primăverilor!... Să murim!...

Curgeţi, ore fugătoare! amoare, revarsă torente de voluptate! Noaptea era frumoasă, păsările prin cântecele lor îngânau mugirea râului, zorile se revărsau, şi Alexandru se înturna în camera sa de culcare.»

IAR LA BUCUREŞTI

D-na Zoe era în budoriul său unde primea vizita intimilor. Principesa Iordache, cea din urmă persoană ce veni aici pe când ducem pe cititoi îi noştri în budoriul Zoei, şi alţi patru bărbaţi, cunoscuţi prin viaţa lor bizară, formau cu cele două dame cercul de intimi.

Conversaţiunea alerga asupra ministeriului cel nou ce era să se formeze, şi mai ales asupra arestării patrioţilor de la Bosel.

1 Autorul aminteşte de întrunirea de la Bossel din 27 septembrie lsofl, în care **s-**a cerut lărgirea drepturilor presei, restrânse de guvernanţii claselor conducătoare.

— Ciudată istorie **–** zise Zoe **–** îmi pare rău însă că nu a fost cazuri de moarte…

— Pentru ce? întrebă principesa.

— Lupta pusă între doi inamici ai noştri, orice conflict de această natură servă cauza noastră.

— Dar era acolo însuşi de ai noştri.

— Este adevărat, zise Scnelescu, un domnişor pierdut **într-**o mare cătăţime de grăsime şi cu o sticlă atârnată la ochi. Istoria principelui Odoric, ce a fugit pe fereastă de spaima dorobanţilor, lăsând **într-**un cui al fereştei o mică parte clin pantalonul său, este o dovadă.

— În fine, cum priveşti dumneata acest fapt? întrebă Zoe pe Sonelescu.

Minunat; dar nesăvârşit… speram ceva mai mult; câteva ucideri, dar au scăpat.

— Acest conflict va face să cază ministerul?

— Neapărat.

— Ce minister o să avem? întrebă încă Zoe.

— Se vorbeşte că a chemat pe bărbată**-**meu să compuie noul minister, zise principesa Iordache.

— Glumeşti **–** zise Zoe **–** e rău cu curtea.

— Dar e bine cu consolii… ambasadorul E… ieri încă a scris o carte…

— Eu cred că roşii or să vie la minister, zise un domnişor pleşuv.

— Ce oroare! strigă principesa.

— Nicidecum, urmă acesta. Aş crede o mare nefericire pentru partida noastră conservatoare claca astăzi ar lua puterea în mână. Oamenii cei noi ca şi ideile noi au prestigiu în opiniunea ţării. Cată mai întâi să se uzeze toţi prin trecerea lor prin minister. Ei, oricare ar fi meritele lor, se vor uza: nu vor putea să organizeze nimic. Majoritatea în Adunare este a noastră, pe de o parte îi vom opri de a lucra; iar pe de alta vom răsturna necontenit toate ministerele lor. Şi, când timpul va fi priincios, vom

arăta ţării şi puterilor că aceşti oameni nu sunt în stare a face nimic, atunci şi numai atunci, ne vom arăta noi.

— Planul este minunat, zise Zoe. Dar câtă răbdare ne trebuie! oamenii noştri au început a se descuragia; mulţi au trecut dincolo... Stările noastre se ruină!...

— Le vom repara toate cu uzură, răspunse diplomatul pleşuv.

— Apropo de stare **-** zise principesa **-** ce avere are Elescu?

— Şi apropo de Elescu **-** zise domnişorul cel gras **-** am aflat ceva curios. El este înamorat de Elena. Se zice că ea i**-**a scris să se ducă la Făneşti în lipsa soţului său şi că el **s-**a dus în noaptea trecută.

— Nu este de mirare, răspunse principesa.

— Să vedem! zise Zoe... iată o femeie care se bucură de o reputare nemeritată.

— Se zice că este virtuoasă **-** răspunse diplomatul pleşuv **-** meritul ar fi cu atât mai mare, căci în adevăr este frumoasă.

Zoe îşi muşcă buzele.

— Nu mă mai mir dacă o găsiţi virtuoasă, din momentul ce o găsiţi frumoasă! ce frumuseţe vedeţi **î**ntr-însa?

— Este frumoasă! ziseră cei doi bărbaţi ce tăcuseră până atunci.

Zoe aruncă o căutătură fulgerătoare unuia dintre dânşii, un om ca de treizeci şi şase de ani; blond şi cu plete lungi.

— Cât pentru virtutea ei, eu poci mărturi, zise cellat. Un june ca de vreo treizeci de ani, o adevărată figură de tabachere. Nu sunt fat, dar cată a spune adevărul, am făcut multe conchiste; dar cu Elena mi**-**am pierdut timpul, deci pentru mine, o femeie ce îmi rezistă, o numesc o femeie virtuoasă.

— Veţi avea o încredinţare din contra. Mâne seară vă dau *rendez-vous* la Făneşti.

— Să fie! ziseră cei patru bărbaţi.

— Veţi cunoaşte atunci prin dovezi pozitive că Elena

este o ipocrită.

— Bine! ziseră ei şi, luând pălăriile, se retraseră spre a se prepara pentru călătoria de a doua zi.

Zoe rămase cu principesa Iordache.

Ea sună clopoţelul, un lacheu intră.

— Să meargă să-mi cheme îndată aici pe femeia ce a venit de la Ploeşti.

— Ce vei să faci? întrebă principesa.

— Nu ai înţeles?... voi să pierz această rivală; voi să o demasc... Ea petrece cu Elescu... Voi prin ajutorul acestei femei – ţinuta postelnicului – să o surprinză bărbată-său în braţele Elesculuí în acelaşi timp ce vom ajunge acolo.

— Proiectele tale sunt demne de un mare diplomat.

Femeia de la Ploeşti veni. Ea era tânără şi cu o figură curată; dar fizionomia ei lăsa să se ghicească un caracter plin de răutate. Patimile sau lungi privaţiuni trăseseră pe frunte-i urme de suferinţe. Sub coperemântu! ei modest se ascundea un suflet ambiţios, pe care nici modestia poziţiunii, nici obstacolii ursitei nu îl spăimântă. Ea se credea chemată a deveni consoarta amantului ei.

— Ştii pentru ce te-am chemat? o întreabă Zoe.

— Nu ştiu, răspunse ea cu oarecare mândrie.

— Ursita, când te-a păscut, a precugetat să-ţi facă o condiţiune mai bună; eu sunt sigură că are să vie o zi când vei fi în societatea noastră, egala noastră, amica noastră. Acea zi va fi ziua când postelnicu te va recunoaşte de soţia sa. Însă te-ai gândit oare că spre a ajunge acolo caută să-şi lase femeia lui, şi, ca să-şi lase femeia lui, caută să aibă un cuvânt. Acest cuvânt eu poci ca să ţi-l dau.

— Cum?... întrebă Tudora cu mirare.

— Cum? lesne de tot. Ascultă. Vei şti că dl. Elescu o iubeşte şi este iubit. El este acum la Făneşti, lucrurile sunt înaintate; mâne seară, vino acolo şi caută să aduci şi pe postelnicul, o veţi surprinde în braţele amantului ei. No; vom veni acolo: iată cuvântul de despărţire...

— Ceea ce zici mi se pare bine gândit, zise Tudora. Eu voi zbura îndată la Ploeşti, mâne t. Eară voi veni la Făneşti cu postelnicul.

— Atunci pleacă îndată! zise Zoe.

— Aşadar, să ne revedem în Făneşti!

Tudora se înturnă la casa unde trăsese. Ea era plină de speranţă că va reuşi şi va deveni damă mare, prin acest mijloinfam. Acasă întâlni o cunoştinţă de ţară, o femeie tânără, Maria de la Brebu, ce venise în capitală cu bărbatul său, ca să târguiască pentru nunta sororii sale; văzând pe Tudora, pe care o cunoştea, voi să o consulte asupra obiectelor ce era să le cumpere şi o urmă până la casa unde se opri. În bucuria ei, Tudora spuse Mariei şi că nunta ei este aproape; că are să ia pe postelnicul; că Elena, femeia lui, trăieşte la ţară cu Elescu…

— Nu se poate, zise Mai ia.

— Nu se poate? eşti neroadă, răspunse Tudora… mâne scară vei zice că a fost cum am zis eu…

— Pentru ce?

— Mâne seară postelnicul îi va prinde în faţa martorilor.

— Atâta mai bine! răspunse Maria, surâzând şi ascunzând şi toată spaima ce cuprinse inima sa. Apoi, schimbând vorba, o consultă despre târguielile sale. Tudora îi dete oarecare explicări şi Maria, mulţumindu-i, ieşi; pe stradă regăsi pe bărbată-său, cărui îi spune secretul Tudorei.

— Femeie! zise bărbatul; o fi sau nu vinovată, Elena, este binefăcătoarea noastră. Fără dânsa, fără dl. Elescu, eu aş fi mort. Socotesc că ar fi bine să le dăm de ştire.

— Asta era şi gândul meu, răspunse Maria.

— Atunci, lasă cărpeturile şi la Făneşti! căruţa e uşoară şi caii mei odihniţi… o să zburăm ca vântul.

Astfel vorbiră şi, fără să se mai gândească, purceseră la Făneşti.

MARIA

A doua: d Caterina se miră de venirea lui Alexandru.

— În fine, ai venit! îi zise ea. Ştiu, ai petrecut toată vara în capitală şi acum vii să fii faţă la căderea frunzelor ca să te consoli cu arborii de pierderea iluziunelor dumitale.

— Ceea ce zici este adevărat **-** răspunse Alexandru

— Am pierdut multe iluziuni; dar nu mă voi consola privind căderea frunzelor, frunzele cad şi arborii rămân dezvăliţi. Eu ceea ce am pierdut în iluziuni asupra unor persoane am câştigat asupra altora… Ştii că eşti o fală plină de inimă **-** urmă el **-** amicia ce am pentru Elena mă face să te admir…

— Ai văzut pe Elena? întrebă ea.

— Am văz**ut-**o.

— E schimbată… tristă…

— O găsesc astfel cum zici, dar cată să sperăm că ursita sa se va ameliora.

La gustare ei se întâlniră câtetrei. Scurtul timp ce şezură la masă, Caterina nu înceta a vorbi; dar Elena era gânditoare, gravă. Toate vorbele sale semănau cu ale unui om ce este sigur să moară în curând.

După**-**masă se închise în camera sa.

— Ce faci acolo, singură? îi zise Caterina.

— Testamentul meu moral, răspunse ea cu seriozitate.

— Eşti nebună! zise Caterina şi plecă râzând.

În cursul zilei Elena rămase cu Alexandru în salon.

— Caută să pleci, îi zise ea.

— Aşa de curând?…

— Mi**-**e teamă să te mai ţiu aici… acum mai ales…

— Elena mea, ai uitat că o să murim?

— Ai dreptate, zise ea gânditoare. Dar nu spune să murim!… Eu singură voi muri… tu să trăieşti, asta este voinţa mea.

— Va fi greu să trăiesc când tu nu vei mai fi.

— Dumnezeu, care a creat moartea, i**-**a dat pentru soaţă uitarea. Uitarea este bunul suprem al vieţii noastre. Ea vindecă rănile inimilor. Nu te îngriji despre mine, Alexandre. Voi fi uitată de oameni, urmele mele pe pământ mâne nu se vor mai cunoaşte, numele meu timpul îl va şterge după mormântu**-**mi!… Nimeni nu**-**şi va mai aduce aminte de mine.

Alexandru lăcrăma.

— Plângi? eşti copil!…

— Eu nu voi să mori!…

— E târziu… nu se mai poate… Mâne caută cu orice preţ să ne despărţim, poate, spre a nu ne mai vedea! îmbată-te de farmecul tinereţii mele! beţia va fi scurtă şi trezirea va fi amară.

Alexandru ascundea fruntea sa în sânul ei.

— Te iubesc – striga el – te iubesc cum cel ce moare iubeşte lumina soarelui vieţii! Căci, o, Elena mea.

tu şi viaţa sunteţi acuma acelaşi lucru. Timpul nu este lung de când tu ai devenit o parte din existinţa mea, este adevărat; dar nu este numărul anilor care dispune de puterea simţămintelor: o zi, o oră, un minut sunt spaţi urile care produc evenemântele cele mai mari. Apoi vei tu să crezi? Sufletul tău, ce învieţu este acest preţios coperământ de argil, este o bună cunoştinţă a cugetărilor mele de treizeci de ani. Voi zice ce alţii au zis înainte de mine: tu eşti idealul meu, acei vis de frumuseţe şi de fericire ce venea din paradis legănat pe o horă de dorinţi şi îmi ştergea ochii de lacrămi.

— Când voi fi şi când nu voi mai fi – răspunse Elena – acest vis va veni ca totdauna a te răsfăţa în durerile tale!…

— Ceea ce zici e frumos, dar din nefericire este o poezie…

— Ursita a voit să fie astfel. Cine ştie dacă nu este o favoare pentru amantul meu adorat!… Cine ştie dacă nu este un bine?… astăzi tu priveşti în mâne idolul tău. Paradisul nu are nicio frumuseţe mai dulce decât mine pentru imaginaţiunea ta poetică. Cel puţin astfel crez că crezi tu. Dacă eram soţia ta, oare nu aş fi pierdut farmecul ce te răpeşte astăzi? Sunt tânără, frumoasă astăzi încă; dar aceste calităţi sunt expuse la asprimea anilor ca florile la schimbarea timpului, această frunte se va încreţi, aceşti ochi vor pierde vioiciunea lor; această gură va înceta să aibă frăgezimea, rumeneai a, parfumul ce te îmbată astăzi. Acest suflet, obosit el însuşi de lovirile ursitei, se va exprima **într-**o zi ca clopotul ce sună de moarte. Acea zi nu va fi departe; o văz alergând, sosind, lată viaţa reală! viaţa

poetică diferă; acolo nimic nu oboseşte, nimic nu se veştejeşte. Anii şi suferinţele nu au nicio putere. Eu voi muri: dar în inima ta voi lăsa o survenire plăcută, nu zic pentru toată viaţa; dar pentru un timp, voi rămânea tânără, frumoasă, dulce, poetică ca visele tale... Ţi-am dat tot ce ai voit, misiunea mea, dar, este împlinită: cupa este deşertată până în fund. Te ţiu încă astăzi aici, dar ca să aduni cele din urmă rămasuri de plăcere, pentru cea din urmă oară.

— Ce zici tu, sufletul meu? acel timp în care amorul pierde cununile – sale este încă departe şi tu eşti încă atât de frumoasă!... Ursita are pentru noi multe zile de fericire. Dacă am băut o dată din**tr-**o fântână apa sa delicioasă, nu trebuie să mai bem? ea este încă plină; apa ei nu şi-a pierdut calitatea, vom înceta de a bea când apele sale se vor usca.

Elena surâse cu melancolie.

— O femeie nu este o fântână – zise ea – Alexandre, eu nu îmi fac iluziuni ca celelalte femei; ca dânsele nu voi a mă înşela singură. Sunt o femeie criminală înaintea oamenilor, înaintea conştiinţei mele, ce zic, înaintea ta chiar!... Pentru tine ce sunt astăzi dacă nu o femeie căzută?... nu voi să te auz protestând, căci nu voi să te auz minţind; aş muri cu durerea că tu însuţi nu ai fost mai mult decât comunul oamenilor. Ceea ce este scris se va împlini.

— Este dar serios că eşti decisă să te sinucizi?

— Am zis-o înainte, tu ai primit... acum nicio putere omenească nu mai poate înlătura lovitura...

— Dar eu sunt ucigătorul tău?...

— Nu!... tu nu m-ai sforţat a o face: tu nu ai nicio răspundere... Dar să lăsăm subiectul acesta, amantul meu; de astăzi până mâne, să nu ne gândim decât la amorul nostru. Este dulce acest amor, o, sufletul meu! niciodată om nu a fost mai iubit decât tine!... turturica nu era mai amoroasă decât amanta ta. Amorul nostru! durerele lui încă erau nişte fermece divine! lacrimile ce am vărsat erau atât de curate, de tinere, de amoroase, că dacă ele au zburat spre ceruri, ele a trebuit să formeze mărgăritarele

ce împodobesc tronul providenţii. Sunt încă tânără, încă frumoasă, îmi zici tu? Ei, bine! zi, zi încă; aceste vorbe mă fac ferice; da, da, sunt tânără, sunt frumoasă; dar pentru tine, numai pentru tine; aş voi ca tinereţile, frumuseţele mele să fie în adevăr farmecele ce îţi îmbată viaţa de fericire! zici că buzele mele sunt curate ca florile? aş dori ca parfumul lor să dezmierde simţurile tale până la mormânt! zici că sânul meu e fraged? şi graţios? astfel aş voi să fie calea pe care cură zilele vieţii tale.

— Repetează aceste vorbe!... strigă Alexandru cu exaltare. Ele au puterea să mă omoare şi iată singura fericire ce mai aştept pe pământ!

— Nu! nu Eu nu trebuie să mai trăiesc!... farmecul ce ne îmbată în viaţă este prea sublim ca viaţa din urmă să poată a mai avea ceva plăcut!... nu ţ nimeni alţii nu a gustat mai multă fericire pe pământ decât noi. E prea mult, şi poate că cerul ne face această rară favoare în vederea unor mari dureri ce ne aşteaptă! ne vom iubi în altă viaţă... crezi tu, sufletul meu, că este o altă viaţă? Eu cred, sau cel puţin nu cred că omul încetează la mormânt... Am fost, deci putem încă a fi! nimeni nu poate a mă combate pe acest tărâm!... de fiez pe toţi aceşti disecători ai spiritului şi ai materiei să dovedească din contra! Sărmani oameni! Ei învaţă toată viaţa ca să afle secretul amar că nu poate să ştie nimic!... Dar sunt nebun!... Elena mea! mă întorc la tine, clară, amorul nostru este atât de dulce! dulci sunt ochii tăi; dulce este faţa ta; pleacă fruntea pe sânul meu precum paserea îşi pune capul pe ramura înflorită, şi visează la fericire!... Dar cupa plăcerilor este plină; ea ne apare curonată de roze; orele cură dulce... o sărutare te deşteaptă; tu tresări de voluptate; buzele tale murmură vorbe ce numai...

Elena îi pune mâna mică şi albă pe gura lui ca să-l oprească de a vorbi. El o încarcă cu sărutări.

— Taci! îi zice ea.

— Să tac? aceste vorbe nu-ţi mai fac plăcere?

Cei ce să adoară sunt nişte adevăraţi copii; pentru nimic se tulbură, se mânie.

— Ce zici, Alexandre? urmă Elena; aceste vorbe mă răpesc, mă încântă, mă transportă, mă ucig prin impresiunea de plăcere ce îmi fac... Zi, spune, sfârşeşte prin a mă învinge, a mă zdrobi!...

Ea zise şi se aruncă în genuche la picioarele amantului ei. Ochii săi sunt plini de lacrimi, buzele sale se lipesc de mâna lui Alexandru.

— Mă iartă, domnul meu, iubitul meu.

Braţul ei rotund şi alb înconjură gâtul amantului; buzele ei caută pe cel ce iubeşte, apoi totodată va să se depărteze; se apără, murmură, plânge; revine amoroasă, tânără. Dar amândoi căutară să revie din dulcea lor beţie. Caterina se arătă la uşă.

— Astă-noapte, zise Alexandru.

— Va fi cum vei! răspunse Elena.

Să ne depărtăm un moment ca să întâlnim pe postelnicul şi ţinuta sa. Această din urmă venise repede în Ploeşti. Acolo întâlnise pe postelnicul, căruia îi repetase acuzarea ce Zoe făcuse Elenei precum şi planul de surprindere pentru noaptea ce urma zilei în care descriserăm cea din urmă scenă de la Făneşti.

Postelnicul deveni furios la astfel de ştiri. Tudora contribui mult ea să-i aprinză şi mai tare mânia lui. El decise a merge la Făneşti, cu vreo câţiva martori, noaptea, să calce casa. El şi plecă dar.

Unde era şi Maria şi bărbatul său ce plecaseră să vie a da de ştire Elenei despre ceea ce i se prepara? Ei porniseră mai nainte din Bucureşti şi merseră cu repejune până la Săftica, acolo voind să stea să odihnească caii, auzi în urmă strigătul unui domnişor, dintr-o cabrioletă, din care mâna caii singur, să abată. Bărbatul Mariei, George, nu avu timpul a abate, domnişorul trecu şi, după datina ciocoilor, ţinu caii şi aplică o duzină de loviri de bice lui George şi Mariei. Cămaşa subţire a celei din urmă plesni împreună cu pielea şi sângele se revărsă pe cămaşă. George, văzând sângele, cuteză să zică domnişorului: „mare nu se va uita Dumnezeu într-o zi pe această ţară? Aceste vorbe fură destule ca să se supere şi mai mult

domnişorul. El stătu şi trimise să cheme pe subprefect.

Convenţia a făcut pe români deopotrivă înaintea legii, Camera a făcut pe boieri deopotrivă înaintea legii: ţăranii nu se bucură de principii de civilizare din Convenţiune. Ei sunt încă priviţi ca o clasă de servi, bătaia există încă pentru dânşii.

Subprefectul veni, martorii spuseră cele întâmplate. Domnişorul cu lornionul la ochi se arătă. Subprefectul, văzându-l, ieşi înainte, cu căciula în mână, şi, cu umilinţă, făcu scuze domnişorului şi îi promise că va trimite pe aceşti doi la închisoare la Ploieşti. Domnişorul plecă.

Subprefectul chemă pe Maria şi pe George.

— Aţi insultat un deputat – zise el – un boier, o beizade; o să vă trimiţ la Ploeşti la cârmuire să vă închiză.

Maria, ce ţinea să ajungă la Făneşti cât mai curând, văzând – că este ameninţată de închisoare, începu să ţipe.

— Ia să-i tragă câteva bice! zise subprefectul.

George auzi şi tremură ele mânie.

— Nu face una ca asta, domnule.

— Mă ameninţi! strigă subprefectul. Luaţi-l – zise către jandarmi – şi-l aşterneţi.

Nenorocitul bărbat primi zece lovituri de sabie pe spinare. Subprefectul dete ordin să-i ducă la Ploeşti pe jos, jandarmii porniră cu dânşii şi subprefectul se prepara a pleca în trăsura lui George.

— Arhonda – strigă un arendaş grec – arhonda! iacă un ţăran, dăeaş pe moşia ce ţiu în posesie, are să-mi facă trei zile de lucru, şi, în loc să fie acolo, să plimbă fugit… l-am prins aici.

Aşa este, bre? întrebă subprefectul pe ţăran.

Am plecat, boierule, din satul meu să mă duc la Satul Văii, unde mi-a murit copilul pe drum. Se ducea cu carul cu fân, când un poştaş, ce ducea în olac un curier rus ori neamţ, îl lovi cu biciul ca să abată; bietul băiat, cătinel să se ferească, căzu sub roată şi îl spintecă cât muri pe loc… Azi îl îngropai la satul postii, unele îl aruncaseră pe gunoi mort.

— Aşa este! ziseră mai mulţi ţărani.

— Legea este lege. Răspunse subprefectul. Ea nu va «a? ti de morţi. Şi tu eşti vinovat. Să-l ducă să-l închiză la tact!

Ţar anul vorbi cu căprarul încet, căprarul cu subprefectul. Subprefectul dete elin cap în semn de aprobare.

— Să-l duci tu. Eăprare! zise subprefectul, apoi întur**nându-**se către grec, îi zise: Vei fi mulţumit… în loc de trei zile care a lipsit, îţi va munci şase, dar nici dumneata nu o să uiţi că-ţi fac acest bine?

— Nu, arhonda, vai de mine!

Şi. Alăturându-ţie de suprefeet. Îi lunecă doi napoleoni în mână.

lăranul ce se duse cu căprarul la închisoare, odată departe, lăsă un galben în mâna căprarului şi fuse liber.

— Ai luat galbenu? îl întrebă subprefectul.

— Iată-l! răspunse căprarul.

— Astăzi am avut apă la moară – zise subprefectul

— Toate merg bine, numai mi-e teamă să nu mă scoaţă liberalii ca unul ce am fost ciocoi în casa lui B”.

Cine poate să-şi facă idee de neodihna Mariei mergând la închisoare la Ploeşti! sărmana femeie uitase rănile ce avea pe spate pe lângă temerea că nu va putea servi aci pe făcătoarea sa de bine. Ei ajunseră la prefectură seara, aci nu era nimeni, jandarmii îi închiseră **într-**un fel de casă de gard învelită cu paie. Ei trecură aici jumătate din noapte în suferinţele cele mai amari.

— Ştii tu una, George? zise Maria, am găsit un mijloc să ieşim de aici, gardul din fund e spart de vreun câne, spărtura e destul de mare, ca, mai rupând din nuiele, să ieşim câte unul, dorobanţii nu păzesc **într-**acolo.

— Să vedem! zise George, şi se duse să viziteze spărtura. Apoi, gândul tău e bun, zise el. Să fugim, apoi Dumnezeu nu ne va lăsa.

În acel timp Zoe cu principesa Iordache şi amicii săi erau pe drumul Ploeştilor. Postelnicul pleca la Făneşti.

Peste două ore Maria, cu spatele sângerat, cu ochii plini de lacrimi era în braţele proteetriţei sale, care îi

procura toate îngrijirile. Alexandru plecase către Bucureşti, fără zgomot. El aflase de la Maria planul infernal al Zoei şi găsi puterea a se despăi-ţi de Elena chiar în amorul ce avea pentru dânsa. Era zece oie din noapte.

Maria spunea celor două dame cum se întâmplase cu loviturile ce prii mise de la domnişorul cu lornionul la ochi.

— Am auzit – zicea ea – că s-au schimbat lucrurile în bine; că toţi suntem români şi legile sunt pentru toţi; dar se vede că au fost numai vorbe. Zile de muncă pentru arendaş, zile de muncă pentru ţară şi nu se mai sfârşese! bărbată-meu a fost luat la uciderea lăcustelor, la un sat, şase postii de la Brebu; l-a ţinut două săptămâni. Şi l-a silit să lucreze cu alţi zece români la facerea unui gard al arendaşului moşiii de acolo. Ei au cam cârtit: dar subcârmuitorul i-au ameninţat cu închisoare şi bătaie.

— Vă plâng. Mano – zise Elena – dar caută să mai suferiţi. Se vor schimba lucrurile.

— Nu se mai schimbă, cuconiţă! Domnii se schimbă, cârmuitorii se schimbă, subcârmuitorij se schimbă; dar ursita noastră rămâne tot cea veche! Se zice că împăraţii lumii au luat în minele lor ursita aceştii ţări! dar noi nu vedem nicio schimbare în bine. Se vede că Dumnezeu ne-a uitat!

— Nu vorbi aşa, copilă! zise Elena, pe cât timp noi vom fi cu Dumnezeu, Dumnezeu va fi cu noi…

Strigarea unor postaşi puse termen aceştii conversări.

— Auzi… vin!… zise Maria.

— Tu eşti bolnavă, copilă – îi zise Elena – ai friguri de spaimă şi de osteneală, vino şi te culcă în patul meu!

Maria refuză; dar Elena stărui atât, încât fuse ascultată. I se dete în pat o tizană fier binte; oarecare îngrijiri şi Maria adormi.

Către acestea noaptea era la jumătate. Toată casa se afla într-o linişte adâncă, în toată casa numai Elena veghea încă. Ea cugeta atunci la Alexandru.

„Sărmanul om! el mă iubeşte cu inima, şi va fi

nefericit, căci a cutezat a iubi o fiinţă destinată a suferi!… Ei vor să mă surprinză… Zoe este care face – aceste intrigi… Ea mă urăşte, şi eu nu i-am făcut niciodată niciun rău!… este geloasă, poate?… Oh! ce fericire pentru dânsa dacă cei ce au să vie astă-noapte ar fi găsit pe Alexandru în braţele mele!… cum ar fi triumfal această femeie!… cât de mulţumit ar fi fost bărbată-meu să aibă un cuvânt de despărţire… graţie aceştii copile, cel puţin voi muri fără să fi suferit scandalul; acum să aştept scena ce o să vie!…”

Astfel vorbea Elena culcată pe o canapea.

Orologiul sună o oră. Un zgomot se auzi în camerele vecine. Zgomot surd de paşi, de vorbe. Uşea se mişcă, se deschide. Postelnicul apăru cu un fanar **într-**o mână şi un pistol în altă mână, urmat de trei servitori.

— Ce înseamnă toate acestea? zise Elena bărbată-său, sculân**du-**se şi înaintând către dânsul.

— Nu mă aşteptai, nu este aşa?

— Niciodată în starea în care te prezinţi… dar oricare ar fi ideea bizară ce te aduce aici sub formă atât de condemnabilă, fă bine de ai oarecare blândeţe pentru o persoană bolnavă lângă care veghez…

— Unde este acea persoană? strigă postelnicul. Apoi adresâ**ndu-**se către uşă: Veniţi! vedeţi! i-am surprins…

La aceste vorbe, camera se umplu de lume, Zoe, principesa Iordache şi cei patru boieri ce îi văzurăm acasă la Zoe. Postelnicul se apropie de pat cu pistolul în mână.

— Aici este tâlharul! strigă el.

Toţi se apropiară să privească. Postelnicul rădică perdeaua de la pat. Maria apăru la vederea lor. Ea se deşteptă atunci de zgomotul ce se făcea. Oaspeţii rămaseră uimiţi.

— Iată domnişorul ce m-a bătut cu biciul – strigă Maria, văzând între alţii, pe domnişorul cu lornionul la ochi – el este, îl cunosc!…

Elena găsi în resemnarea sa puterea de a nu cădea leşinată.

— Ei bine, domnilor – zise c-a – aţi venit să asistaţi la o scenă scandaloasă, aţi crezut să mă surprindeţi în

braţele unui amant. Soarta nu a voit să vă facă această mulţumire. Acum simţiţi ridicului la care v-aţi dat?... Aţi profitat de puţinul respect ce acest om are pentru familia sa şi v-aţi lăsat să vă deschiză santuarul unei femei!... retrageţi-vă, domnilor, căci îmi este ruşine de ruşinea voastră. Zoe, nu este aşa că ai fi fost ferice să fi găsit lucrurile altfel?... De domnia-ta nu mă mir că ai făcut aceasta – zise ea domnişorului cu lornionul – dacă o dată ai avut curagiul să baţi o femeie până să o răneşti!...

— Suntem bătute şi astă dată, şopti Zoe principesei Iordache. La a treia oară om fi mai fericite, poate.

Postelnicul era ruşinat, în confuziunea sa nu ştiu nici ce va zice, nici ce va face; se retrase înjurând cu furie.

Toţi martorii se retraseră ruşinaţi.

— Nu v-am spus eu că era o calomnie? zise omul care la Zoe sprijinise pe Elena.

BANCHETUL

Elescu era la Bucureşti. El chemase pe Georges şi-i comunicase toate câte erau să se petreacă la Făneşti. El ştiu atât de bine să plece cauza Elenei, încât atrase pe Georges în ideile sale de a o răzbuna.

— Trebuie să o răzbunăm – zise Georges – dar mijlocul?

Mijlocul? lasă-mi mie să-l aleg; promite însă că mă vei seconda; află de acum că va fi teribil şi ridicol totdodată.

— Promit tot.

Şi Georges plecă, lăsând pe Elescu a se gândi la cel mai bun mijloc de răzbunare.

Petru se arătă.

— Un serv te caută cu un bilet, zise el.

— Un bilet de la Elena... dă-mi...

— Iată-l.

Elescu citi biletul.

„Timpul deschide şi mai mari rănile inimii mele; dar pe cât te iubesc, pe atât aceste răni cresc, pe atât tu pari că devii indiferent... Ai făcut din mine o Safo... vorbeşte şi voi fi a ta, când? unde? decide.

Zoe

P.S. Renunţă la E... Sunt trei zile, bărbată-său a surprins-o în braţele unui ţăran".

„Ah! ce infamă calomnie!... Acest bilet îmi trebuia. Elena va fi acum răzbunată cu uz ură". El răspunde:

Duminică la zece oare seara: *la mine acasă*.

A. Elescu".

„Dară – urmă el vorbindu-şi – voi da un banchet ca acela al lui Ealtazar... toată junimea elegantă va asista... Vom avea locuri pentru cele mai graţioase sclave ale Venerei... răzbunarea va fi teribilă..."

Astfel vorbi Alexandru şi, dând biletul servului, chemă mai mulţi antreprenori pentru ca să decidă despre banchet.

Duminică seara toate erau preparate. El avea o casă mare şi mobilată cu gustul cei mai rar.

La 9 ore amicii săi erau adunaţi, fiecare din ei erau înştiinţaţi că are să se treacă un fapt straordinar în acea casă, o pepinieră din cele mai graţioase întreţinute erau să asiste la această sărbătoare.

Zoe primise biletul lui Alexandru şi răspunse îndată că va veni la el acasă duminică seara. Ea nu ştia nimic despre banchet.

Casa lui Elescu era fondată spre fundul unei cui ţi mari, între curte şi între o grădină minunată. Părintele său avusese gustul frumoaselor arţi. Pe la anul 1820, erau în Bucureşti nişte emigraţi italiani, din care unii artişti remarcabli în arhitectură, pictură, sculptură; aceşti oaspeţi, fii ai poeticei Italii, lăsară românilor mai multe case mari cu arhitectură, care până astăzi fac omamântul Bucureştilor. Unele din aceste case sunt casa Vilara, casa Filip, casa Grigorie Ghica etc., însă casa Elescu se distingea prin lucrările de artă cu arhitectură, sculptură, pictură. Copii după tablourile celor mai mari maisteri orna apartamentul Elesculuі, vase de marmoră de Carar; amfore antice cu mozaic încrustat în pântece şi cu ansele albe; busturi de marmură albe şi lucrate cu artă; busturi de bronzul cel mai curat. Statuie de marmură, în grădină,

bazine de marmură albe cu sărituri de ape, le trecem în revistă repede ca să le descriem în urmă cu de-amăruntul. Casa lui Elescu este singură în România unde arta are un altar alături cu luxul. Iconoclastria a ucis frumoasele arţi, la români şi la toţi popolii ce urmează acest rit, precum în vechime le ucisese la ebrei. Arţile în secolii trecuţi nu se puteau cultiva decât în biserici, şi ele erau gonite de aici. Către acestea românii sunt simţualişti! un simţualism ce nu are nici facultatea de a forma gustul! Ei sunt datori aceasta relaţiunilor cu fanarioţii şi oştirilor streine; doctrinelor filosofice ale Occidentului, trecute aici **într-**un secol de criză şi rău înţelese. Caracterul naţional **s-**a plecat; morala şovăie, virtutea nu mai este o fericire omenească! ferice este acela care poate să dezmierde mai mult simţurile. Credinţa românilor în el însuşi pare atât de slabă, încât viitorul cade în îndoială: prezintele este tot; mâne nimeni nu ştie ce va fi. Certe neîncetate de partide, rezbele civile, intervenţiuni de armate streine; necontenite schimbări de regime, de domni contribuiră asupra lor, spre a sorbi cu voluptate plăcerile. Filosofia epicuriană le împrumută partea sa materială. Gloria, mărirea, onoarea, virtutea sunt nişte ficţiuni: este nebunie a pune meritul în abnegaţiune şi sacrifice. Plăcerile sunt create de Dumnezeu pentru oameni, pentru ce ne vom priva de dânsele şi vom născoci noi înşine griji ucigătoare? viaţa este scurtă şi supusă la dureri: aceasta ne spune că trebuie să ne bucurăm neîncetat… omul nu trăieşte decât o dată.

„… Currit mortalibus aevum Nec nesci bis posse datur”[23]

zicea Silius Italicus

Salonul lui Elescu era raritate, pereţii erau coperiţi de stuc, marmură şi arabescuri, spaţiul unde se termină păreţii şi începe plafonul era coperit cu figuri de marmură, reprezentând diverse zeităţi antice. Între aceste figuri se vedeau nişte mozaice de cristal cu diverse colori, formând diverse figuri de fantezie. Plafonul de lemn, sculptat cu

23 „Trece timpul muritorilor. / Şi nu ştiu să le poată fi dat dc două ori“ (lat.).

artă şi aurit pe margini, la mijloc lăsa spaţiul liber picturii, care crease tablouri rechemând scene mitologice. În patru colţuri ale salonului, pe patru piedestale de granit roşu, se înălţau patru statuie în măi ime naturală, reprezentând patru idoli. Zece candelabre de bronz de o înălţime de mai multe picioare, răsfrângându-se asupra lor prin diverse ramuri purtând diverse figuri, se odihneau în faţa a zece oglinzi mari şi ţineau mulţime de lumini. Şase mese de lemn de palisandru, lucrate cu artă, erau aşezate în faţa a şase canapele de palisandru care erau îmbrăcate cu o stofă de mătase preţioasă.

În cele două părţi ale – lungimei salonului, veneau alte camere, camera de culcare, camera de îmbrăcare, camera de lucrare, camera de bibliotecă, de recepţiune, camera pentru amici. În toate aceste camere luxul se arată lângă artă, marmura cu diverse feţe, porfira, agaţa reprezintă diverse păsări, naiade, nimfe, animale. Lemnul cel mai preţios pare că a voit să rivalize cu piatra şi să arate că el poate să fie mai docil sub mâna artei, ivoriul se vede pe marginile uşilor şi ferestrelor, ebenul se împleteşte cu lemnul de roze pe mese, pe jeţuri, tapete de Turcia coperă planşetul, pereţii sunt decoraţi cu basoreliefe de stuc, vase de marmură de diverse colori.

Sala de mâncare din etagiul de jos era atât de mari ca salonul, plafonul ei se odihnea pe douăsprezece coloane de granit, douăsprezece statuie, reprezentând atâtea persoane mitologice, apăreau aici candelabre mari aşezate pe piedestale de granit, şi încă atâtea oglinzi mari lipite de pereţi, plafonul reprezintă un consiliu de cei în Olimp.

Toate aceste obiecte preţioase veneau de la părinţii săi. Elescu le păstrase poate chiar prin lipsa lui de mulţi ani din ţară. Cina fuse splendidă, bucatele, vinurile şi fructele cele mai rari încântară pe oaspeţi. Nu vom întârzia la cină: oaspeţii se urcară în salon şi în patru camere ce comunicau cu salonul.

Aceşti oaspeţi erau mai mulţi tineri, amici şi cunoscuţi ai Elescului, luaţi din toate clasele societăţii. Damele erau dintre ţinutele cele mai tinere, mai frumoase

şi mai puţin răspândite în lume. Un piano, o harpă, viori formau instrumentele ce trebuiau să joace; şase bărbaţi şi şase femei, exersate de trei zile asupra ariilor şi cântecelor date de Alexandru, erau destinaţi să le execute anume.

Servii purtară tăvi de argint, pe care străluceau cupe de cristal aurit şi carafe cu licliiorile cele mai rari, alţii destupară butilci de vinuri streine. Muzica începu să execute o arie voioasă ce invita la desfătare.

Oaspeţii rămăseseră uimiţi, bărbaţii se aşezară pe lângă câte una din damele de faţă. Banchetul ameninţa a deveni o orgie romană; o femeie însoţi sunetul instrumentelor cu aceste vorbe:

Timpul doruri ne urseşte.
O, amantul meu sublim!
Ora trece, se topeşte.
Şi ne zice: Să iubim!
Vin, te-mbată cil delicii P-acest sân deschis acum.
D-ale graţiilor capricii.
D-al amorului parfum!
Dar mai spune încă mie.
O, ferice-nvingător.
Că-n arzândă lui beţie Nu **s-***o stinge-al tău amor*!

Acest cântec făcu să tresară de voluptate oaspeţii, fiecare îşi luase câte o femeie alături pe care o urma cu răsfăţări amoroase. Pudoarea şi rezistenţa nu erau primite aici. Femeile ce formau acest cerc se credeau născute pentru satisfacerea simţurilor oamenilor; câteva dame din societatea mare din banda voioasă cu care făcuserăm cunoştinţă la Făneşti, între care Tudorina şi altele, veniseră aici cu amanţii lor, nevoind să-i lase singuri, câteva alte clame bogate şi cunoscute, dar de o, vârstă matoră, ce veniră să găsească aici un nou sorginte de plăceri, luau parte activă la această orgie. Pe stradă trăsurele veneau şi reveneau, femeile bărbaţilor ce se aflau aici sau amantele ce ştiau că amanţii lor sunt aici, geloase, neastâmpărate, necutezând să intre în acest lăcaş, se mulţumeau să alerge pe stradă. Acest banchet făcuse o revoluţiune în familii.

Elescu adresa vorbe tuturor bărbaţilor, tuturor damelor. El se aşează lângă o femeie ţinută, una din cele mai frumoase ce erau în sală.

— Îţi plac aceste petreceri? o întrebă el.

— N-am văzut nimic mai frumos – răspunse aceasta

— Mi se pare că visez... Cine este stăpânul aceştii case?

— Nu îl cunoşti?

— Nu! mi s-a zis să viu, am venit. Pentru noi nu se cere a cunoaşte persoana care ne cheamă. Suntem ale tuturor ce vor să se dezmierde cu noi, nu putem alege, nici refuza pe nimeni; aurul dă drept celui dintâi venit a cere favoarea noastră.

— Nu ai iubit niciodată? întrebă Alexandru.

— Dacă iubim?... dară, dară – răspunse ea – aceasta se întâmplă câteodată, dar nu cunoaştem patima. Amorul cel tare se formează din piedeeele ce întâmpină, aceste piedici nouă ne sunt necunoscute. Amorul caută să fie încă hrănit de stimă, de admirare, noi nu putem nici să stimăm, nici să admirăm oamenii care ne dispreţuiesc, cari ne cumpără cu o bucată de aur, afară de aceasta, excesul slăbeşte simţurile noastre.

— Mi se pare – zise Alexandru – că nu ai o bună opiniune de meseria ce profesezi!

— Ai dreptate, eu cel puţin roşesc de multe ori de mine însumi...

— Renunţă atunci la această meserie!

— Nu se poate – zise ea – este târziu...

— Târziu?

— Dară, nu mai este nimic în corpul şi în sufletul nostru, apoi lumea nu ne dă pace, ascultă cântecul ce începe acum!

Un bărbat cântă următoarea odă pe o arie tristă şi voioasă totodată:

Ce-i amorul? o beţie.
Dar sublimă-n al ei zbor!
Dulce-i a sa bucurie!
Dulce este al lui dor!

Vai! *în viaţa fugătoare Nu mai ştiu ce să doresc*:
Zilele strălucitoare?
Nopţile ce răcoresc?
O, morală, te închină…
Doctrinari, tăceţi acum!
Voi veţi foc fără lumină.
Roze fără de parfum!
Dacă legături ce place M-au oprit să iubesc, eu.
Legătura omu-o face.
Pe amoare, Dumnezeu.
Să-nceteze să iubească Muritorul obosit.
Ce în calea omenească Inima i-a veştejit!
Eu voi celebra amorul şi-n parfumul lui ceresc.
Beat, uitând ferice dorul.
Zilele voi să sfârşesc!

— Putem rezista la vocea plăcerilor?! urmă ea. Vinul spuma în cupele de cristal. El contribuia să aprinză imaginaţiunea oaspeţilor ca picăturile de spirt aruncate în foc; nişte femei elegante cu ftot atâţi bărbaţi executară danţuri naţionale cu o artă rară, în sunetul muzicei. Plăcerile, ele însuşi, semănau că se îmbată.

— Voi o orgie romană! zise un oaspot.

— Ce zice? întrebă Tudorina pe amantul ei.

— Zise – răspunse el – să se dezbrace toţi, bărbaţi şi femei.

Damele scoaseră un ţipet.

— Ideea este minunată, zise o damă din banda voioasă. Să deşertăm cupa plăcerilor până în fund!…

— Noi plecăm! ziseră Tudorina şi amica sa.

— Rămâneţi încă! le ziseră amanţii.

Trei femei ce reprezentau ursitele cântară atunci însoţite de harpă:

Vin la noi, streine june.
Să te-mbeţi de desfătări;
Vin să-ţi împletim cunune Din angelici dezmierdări!
Vin, cu roze împleteşte Anii tăi cei grăbitori Pin ce timpul nu coseşte Ale tinereţei flori!
N-amânaţi plăcerea dulce!

Timpul e amăgitor.

Ce răpeşte, nu aduce Fragetului muritor.

Astăzi toate pentru tine Jos în viaţă strălucesc şi dorinţele divine P-al tău sân se rătăcesc;

Mâne se vor stinge toate la parfumul serii-n vânt.

Mâne sufletul tău poate **S-***a preface în mormânt*.

Timpul fuge… vin mai tare!

Toate câte-n lume plac Trec cum trece-o sărutare.

Toate lacrime se fac.

— Bravo! strigară oaspeţii.

— Vă place această filosofie? întrebă Elescu. Vai, pare-mi-se că este tot ce iubiţi în lume!… o, virtuţi, morală, voi nu mai sunteţi!… o, străbuni, vedeţi pe următorii voştri!… nicio inimă nu locuieşte aceste corpuri! … voi nu căutaţi decât plăcerile, ei, bine, dezmierdaţi-vă şi sfârşi-ţi prin a pierde cea din urmă rază divină din inimile voastre!…

— Cine vorbeşte aici de morală şi de virtute?!… zise o voce, şi douăzeci de voci se auziră râzând cu hohot.

— Să cânte încă! strigă Alexandru. Ceea ce este scris caută să se împlinească. Această generaţiune este pierdută… pe cenuşa ei va răsări un popol mare şi generos.

O femeie junä şi frumoasă cântă oda următoare, rezemată graţios pe braţele unui june:

Vinul curge-n cupe pline şi se varsă spumător.

Astfel inima în mine.

Plină, varsă-al ei amor.

Ameţeală el aduce.

O, amantul meu plăcut.

Voi să lupt; *dar faţa-ţi dulce*.

Cum o văz, m-am şi pierdut.

Vino! *sânu-mi astă dată Ţi-e deschis… tu mă iubeşti*?

Vino iute şi te-mbată De tezaurii cereşti.

Te grăbeşte, dulce soare!

Orele se schimbă-n zbor;

O femeie e o floare.

E o floare-al ei amor.

Astăzi ne surâde nouă.
Dar se-ntoarce despre vânt;
Vin pe sânul meu de rouă şi îţi fă al tău mormânt.
Cum în cupe străluceşte Spuma pe suavid vin.
Ah! amorul meu pluteşte Peste suflelu-ţi sublim.
Însă spuma de plăcere. Se *topeşte nencelat…*
Soarbe-o până ce nu piere.
O, ferice adorat.
Sânii mei sunt dulci grădine Ce amorul, numai el.
Le deschide pentru tine.
Pentru tine singurel.

Zoe era **într-**una din camerele rezervate ale casei, unde aştepta cu nerăbdare.

Elescu îşi aduse aminte de dânsa… El lăsase un bilet pe o masă, cu următoarea cuprindere: „O *treabă grabnică mă ţine încă afară… voi veni însă… până atunci, dezbracă-te şi ia posesiune de patul meua.*

Zoe urmaşe cuprinderea biletului întocmai.

Camera în care se afla Zoe era alături cu cea din urmă cameră deschisă oaspeţilor. Ea adormise aşteptând venirea lui Elescu; în timpul somnului său o umbră se strecurase aici, luase toate veşmintele Zoei şi dispăruse eu ele. Pe la 2 ore din zi, Zoe se deşteptase. Ea căută orologiul.

„M-a înşelat **–** zise ea **–** mă voi duce!…”

Se scoală, caută veşmintele, nu le află la locul unde le pusese.

„Ciudat! îşi zise ea. Nu aflu veşmintele… mi se pare că o femeie a venit şi le-a luat… pentru ce?… încep a crede că a râs de mine Alexandru… că voieşte să mă insulte… dar, în adevăr, nu înţeleg…”

Se duce la uşa pe unde intrase, uşa era încuiată pe dinafară.

„Desigur că este ceva”, îşi zise ea cu spaimă.

Sună clopoţelul de mai multe ori… tăcere.

Vede o altă uşă în partea opusă, aleargă acolo., cearcă să o deschiză… uşa se deschide… Zoe se află deodată faţă în faţă cu o adunare numeroasă de bărbaţi şi

de femei. Ea apăru **într-**o cămaşă de batistă fină, pentru tot veşmântul.

La această apariţie, oaspeţii strigară: „Orgia romană! orgia romană!… toate femeile să rămâie în cămăşi! libere acelea care vor voi să meargă mai departe!…”

„Înţeleg acum! zise Zoe; oh! îmi voi răzbuna amar!…” şi căzu leşinată în braţele unor tineri.

— Nevasta mea aici! nevasta mea în cămaşă!… strigă Şeni, bărbată**-**său.

Elescu se retrase în camera sa de culcare.

„Elena e răzbunată mai mult decât am voit **–** îşi zise el **–** acum explice**-**se cu bărbată**-**său cât va voi!… Iar voi, reprezintănţi ai generaţiunii de astăzi, ruşinea naţiunii, rămâneţi de vă dezmierdaţi până mâne, atâta numai, la plecare să nu furaţi obiectele preţioase din camere!… Inima voastră e moartă, moliciunea **s-**a aşezat la focarul românilor. Nimic mare, generos, sublim nu mai mişcă aceste inimi putrede! sclavia nu mai face să roşească fiii românilor. Dacă ei ar simte ruşinea sorţii lor, ar fi încă o speranţă pentru viitor!… streinii au călcat acest pământ, au insultat părul alb al părinţilor Voştri, onoarea naţiunii, a familiilor, şi voi aţi purces înainte**-**le cu capetele plecate, cu cununi de flori: le**-**aţi deschis sânul familiei voastre, şi aţi dat lor pă fraţii voştri, care aveau încă inimă pentru ţara lor, ca să**-**i închiză şi să**-**i muncească!…”

Alexandru, vorbind astfel, adormi.

A doua zi el scrise Zoei următorul bilet

„*Doamnă*!

Am făcut o laşitate care va rămânea ca o *pată pe viaţa mea*; *dar nu mă căiesc*. *Veninul ce verşi pe această tristă societate au picat pe mâna celor ce iubesc*… *ai căutat, fără mustrare de cuget, să smulgi onoarea unei femei prin născocirea intrigii căreia acel mincinos Ranu a fost instrumentul mizer*; *ai căzut*. *În urmă ai făcut pe bărbatul aceştii femei să creează că petrece nopţile în braţele mele, ai preparat o călcare infamă şi ai dus acolo o parte din societatea din Bucureşti*… *ai căzut încă o dată, dar această femeie e prea delicată ca să mai poată trăi*

după acest scandal. Ea este astăzi o femeie dezonorată în ochii societăţii; cel puţin nu a pierit fără o *amară răzbunare.*

Elescu”.

Zoe citi biletul şi îl rupse.

„Acest om e nebun! zise ea, îl iubesc însă şi sunt ferice că am veştejit pe ceea ce iubeşte, dar aceasta nu este destul: îl voi ucide şi pe dânsul!…”

În seara de banchet Zoe căzuse leşinată în braţele unor juni, când se deşteptă era în trăsură cu bărbatăsău, care o ducea acasă, bărbată-său îi aruncase, ca să o ducă, mantela sa pe dânsa. Acasă se întâmplă o scenă furtunoasă între dânşii.

— Ruşine! zise el, ce ai căutat acolo? cum ai apărut îmbrăcată numai **într-**o cămaşă fină?…

— O parte din mustrarea ce îmi faci poci să ţi-o fac eu însumi; dar rămâi credincioasă tractatului nostru. Sunt cinci ani… îţi aduci aminte… cinci ani de când tu nu mai eşti… eu am rămas femeie… ai douăzeci de ani mai mult decât mine… am cerut divorsul, tu ai refuzat, dar ai propus că poci să am totdauna câte un amant, cu această condiţiune am rămas femeia ta, cel puţin în ochii lumii, aceasta **s-**a urmat prin ştirea ta… cum vii astăzi să mă mustri că am fost la amantul meu?…

Zoe îi spuse atunci toate câte i se întâmplaseră şi care precedară apariţiea sa în camerele banchetului.

Bărbată-său păru mai liniştit…

— Însă, draga mea **–** zise el **–** altă dată caută de-ţi alege mai bine amanţii!

— Ceea ce voi să fac acum, am nevoie de concursul tău ca să pedepsesc pe acest laş…

— Bani îţi dau cât vei voi, dar nu mă amesteca în certele voastre… aceşti bonjurişti te ameninţă cu dueluri, şi nu şi-a găsit omul. Eu nu mă bat în duel nici cu acele de cusut.

El zise şi, speriat de ideea unui duel, se retrase în camera sa de culcare.

— Laş! strigă Zoe.

19 – Manoil-Elena

Ziua era aproape. Ea se aruncă pe pat şi adormi gândindu-se la chipul cu care ar face un mare rău Elesculuí.

A doua zi de dimineaţă, ea primi vizita unui ofiţer strein, care venise să viziteze România de mai multe luni. Acest om era de 45 la 50 de ani; urât, ciupit de vărsat; cu părul roşatec, cu ochii albaştri, dar un albastru mai mult alb, mai fără gene şi sprâncene, gras şi gros, manieră grosolană, tip de cafenea; dar era bine primit în saloanele Bucureştiului, căci purta titlul de idaron Honferburg, titlu luat la hotarele ţării, iniţiind.

Niciodată Zoe nu fusese mai amabilă ca în acea dimineaţă cu baronul, ceea ce făcu să se mire mult acest din urmă.

— Bine-ai venit, baroane! îi zise ea, ne-ai părăsit cu totul.

— Viu aici la fiecare două zile, doamnă.

— La fiecare două zile? parcă ai zice la fiecare două ore… două zile vi să pare foarte aproape; mie mi se pare foarte departe… este o crimă a priva pe amicii săi de plăcerea de a te vedea… când cineva are simpatiile amicilor săi cum le ai dumneata, dară, face o crimă făcându-i să-l dorească.

— Nu ştiu, doamnă, cum am meritat această bună opiniune?…

— Fără a te gândi, poate, aceasta este un merit mai mult.

Baronul se confunda în mulţumiri de tot felul.

Zoe îl invită să şează, şi ea singură îi trage un jeţ lângă dânsa.

„Negreşit că soarta s-a schimbat, îşi zise baronul.

— Cum ai petrecut aceste zile? îl întrebă Zoe, pe la noi nu ai venit… cel puţin cred că nu ne-ai pierdut din memorie?

— Un singur minut…

— Adevărat?… dacă altă dată aveam motive a nu pleca urechea la oarecare vorbe amabile ce îmi ziceai,

astăzi nu mai am puterea a nu crede…

Baronul voi să se încredinţeze despre adevăratul simţ al vorbelor Zoei şi căută să o facă a pune puntul pă i.

— Cred că aţi uitat natura acelor amabilităţi, zise el… eu însă nu am putut să le uit: simţămintele ce v-am exprimat atunci trăiesc şi astăzi în inima mea…

oricum, vi le aduc aminte, cel puţin în extract, ziceam, că eşti adorabilă, că te…

— Destul! zise Zoe, puindu-i mâna pe gură, pe care baronul o sărută de mai multe ori, crezi că o femeie are nevoie de o declaraţiune ca să afle că este iubită?…

— Eşti încântătoare! eşti sublimă! Schiller şi Goethe nu ar vorbi mai bine!… zise el cu transport, lasă-mă să-ţi spui cât eşti de frumoasă, de nobilă, de divină! cât te admir, te respect, cât te… precum Verter admira, respecta… pe Şarlota.

— Baroane! ai zis că mă respecţi?…

— Oh!…

— Ei, bine!… atunci moderă aceste expresiuni… adu-ţi aminte că o femeie care iubeşte trebuie lăsată a se amăgi singură asupra simţămintelor sale: nu siliţi femeile de a se declara învinse, căci vor privi atunci în voi nişte învingători, şi conştiinţa slăbiciunei lor va face să vă privească ca tirani.

— Oh! cât de adâncă! cât de sublimă este această idee… o, Bürger[24]! o, Hofman[25], cât de fericiţi aţi fi fost voi să cugetaţi astfel!

Zoe surâse.

„E prins!… îşi zice ea, să începemK, şi adresându-se către acest adorator:

— Se zice că germanii sunt cei dintâi amatori de vinuri bune.

— Adevăr este.

— Bărbată-meu a primit patru butilci de vin dintr-o insulă descoperită acum cincisprezece ani, în partea

24 Biirger Gottfried August (1747—1794) — poet liric german,

25 Hoţfman Ernest Theodor W. (1776—1822) — romancier ^i muzician german.

occidentală a noii Olande… voieşti să încerci?

— Cu mare plăcere.

Zoe chemă un serv şi îi zise să aducă o butelie de vin din cele patru. Aceasta se făcu îndată. Zoe turnă **într-**un pahar şi**-**l oferi baronului. Era vin vechi de Drăgăşani.

— Minunat! strigă baronul.

— Îmi pare bine **-** răspunse Zoo l**-**am păstrat înadins pentru dumneata.

— Ai gândit la mine?

— Mai des decât poţi să**-**ţi imagini…

— Oh! fericire! o, sublimitate!…

— Se fac dueluri multe în ţară, d**-**le? întrebă Zoe.

— La Eidelberg, răspunse el.

— Dumneata ai avut multe?

— Am fost studinte în acest oraş… douăzeci şi două…

— La noi această datină nu există… eu cred însă că este necesară: duelul face pe oameni să fie cuviincioşi.

— Negreşit.

— Ah! nu sunt bărbat…

— Ca să te baţi în duel?

— Când aş fi insultată.

— Sublim! sublim! strigă baronul, deşertând pentru a patra oară paharul.

— Dar sunt femeie şi nevoită a suferi o insultă…

— Eşti insultată?

— Eu? nu!…

— Ai zis**-**o?…

— Şi dacă ar fi, nu aş spune… bărbaţii noştri, amicii noştri nu se bat în duel… sunt laşi!…

— Eu mă bat… Cine a cutezat să te insulte, spune**-**mi şi nu va mai trăi!… îl voi fărâma astfel!

Baronul trânti paharul pe masă şi îl sparse în bucăţi.

— Nu e nimic, zise Zoe.

— Cine a cute/at să insulte o fiinţă atât de perfectă, de nobilă?…

— Un om…

— Numele lui?

— Iartă a**-**l trece sub tăcere… eşti capabil să te baţi

cu el... Să-ţi pui în pericol pentru mine o existenţă pieţioasă... şi acest om este celebru în tot felul de ducle...

— Trebuie să mi-l spui, doamnă! îţi mulţumesc de grija ce porţi pentru viaţa mea... voi să-i arăt cine sunt eu...

— Ar fi teribil pentru mine, să mori pentru mine...

— Ar fi o fericire să mor pentru ceea ce iubesc...

— Mă iubeşti dar, în adevăr?

— Vai! răspunse baronul, dacă te iubesc? nu! nu este amor ceea ce simţ... este o patimă adâncă, turbată, ce mă arde, mă zdrobeşte, mă ucide...

— Se cheamă Elescu, zise ea.

— Elescu?... fie! îl voi ucide sau îl voi aduce să se închine la picioare-ţi...

— Nu – răspunse Zoe – nu voi să te baţi... poţi să te pui în pericol...

— Îl voi ucide!

— Este foarte tare.

— Îl voi fărâma!...

Baronul se scoală să plece... ia mâna Zoei şi o sărută.

— Adio, mărgăritarul aceştii lumi!...

— Eu voi ruga cerul să-ţi fie favoritor... voi invoca amorul să împletească cu mâinile sale de roze cununa triumfului...

— Ah... femeie sublimă! Adorată!... Doroteia! Şarlota! Mărgărită! plecaţi-vă genunchii înaintea reginei voastre!

Baronul pleacă, beat de amor şi de vin, să provoace pe Alexandru.

Trecuse trei zile de când cu banchetul.

Alexandru începuse să sufere despre lipsa Elenei, el o iubea cu seriozitate, nu cuteza să se înturne la Făneşti de temere să nu o compromită. „Apoi – îşi zicea el

— Elena e un caracter serios şi decis; ea îşi va ţine cuvântul, va face tot ca să moară. Dacă voi merge, este capabilă să nu mă primească!... poate a şi decis o eternă despărţire...” Oraşul i se părea că cade pe dânsul, oriunde se ducea nu afla nicio mulţumire, căzuse **într-**un fel de *spleen*; vedea acum toate în rău, naţiunea română, ce

fusese idolul inimei sale, i se părea acum un obiect nedemn de simpatiile lui.

„Ea este – zicea el lui însuşi – o ficţiune, un fum care se va risipi la suflarea vântului; acest arbor nu mai ţine prin nicio vână cu rădăcinile arborelui bătrân. Acel arbore era România care trăia pe câmpul de rezbel; România care învinse furia otomanilor şi tătarilor şi scăpă creştinătatea de islamism…

Ce mai este de un neam care a pierdut credinţele în sine? care nu dă un singur om capabil să facă un sacrificiu pentru dânsul?… care roşeşte la ideea de a fi neatârnat şi tremură la ideea sacrificelor spre a ajunge la libertate?… este un fapt trist, dureros! De mult timp inima avuţilor nu se mai înturnă către patrie… Românii nu an mai făcut niciun dar patriotic… această rătăcire trebuie să se impute cu amărăciune… J

Tu nu mai crezi în nimic, o, Românie în deşert viitorul tău îţi surâde în graţioasele versuri ale nobililor tăi poeţi, istorici, ziarişti ce mai au inimă pentru tine!… tu întorci capul către mormânt, ca un bolnav ce, lovit de moarte şi chemat să respire aerul, se înturnă către patul său de durere! Mâne vei trimite în exil pe cei ce te cheamă la viaţă, să expie faptele lor generoase alături cu criminalul. Gâzii tăi, în numele fericirei tale, vor veni în faţa ta să hulească pe cei ce şi-ar da viaţa lor pentru tine, şi tu nu vei avea curagiul a fulgera pe ucigătorii tăi! vei crede sau nu vei crede, tu vei lăsa pe fiii tăi în prada enimicilor. Niciodată streinii nu te-au învins, o, ţară a luptelor! Ei nu au trebuinţă de arme ca să te supuie. Ei se servă pentru aceasta însuşi cu fiii tăi cei vitregi. România nu piere sub loviturile streinilor; ea se sinucide, astfel este opiniunea lumii. Aurul, o putere ce însuşi ea este aservită, nume ce strălucesc de ieri, singure fac de surâd aceste grupe de oameni ce se cheamă fiii Românііі. Aurul ca să poată mulţumi dorinţele materiale, puterea ca să strângă aurul, numele ca să aibă privilegiul a-l strânge, religiunea a rămas o formă, ca toate virtuţile, ea să practică de oameni fără tendinţe, fără scop, exersiciul ei sacru este un mijloc

de a se îmbogăţi o parte de oameni. Ei o ucig din zi în zi şi sapă astfel fundamentul societăţii.

Către acestea, o, Românie, tu erai odată frumoasă, strălucită, plină de viaţă, de frăgezime, ea o dimineaţă ce se rădică, oh! câte vise de fericire nu făceam eu pentru tine!... Astfel un părinte, admirând pruncul său ce surâde la viaţă, cu părul încărcat de aur, cu buzele cuprinse de roze, câtă speranţă nu pune el pe dânsul; dar vine o zi când moartea loveşte această fragedă fiinţă, şi cu dânsul pier visele fericite ale celor ce-l admirau.

Tu mai ai însă două vine în care a mai rămas energie! Una este desperarea populului tău, ceialtă amorul pentru desfătări al celor mari, desperarea întăreşte sufletul: popului poate găsi într-însa o nouă viaţă. Plăcerea slăbeşte inima. Cei mari ai tăi sunt ameninţaţi să piară. Ei vor pieri neapărat, căci astfel au pierit toate societăţile ce au căzut în moliciune.

Este însă o speranţă pentru tine, o, Românie! este o viaţă nouă, este un viitor... Aceste bunuri sunt ascunse chiar în fundul cupei tale cu amărăciuni. Ca să o găseşti, trebuie să bei cupa amărăciunilor până la fund".

Astfel cugeta Elescu. Ministerul se schimbase. Noul cap al cabinetului propuse lui Alexandru să ia un minister. Acesta surâse şi zise:

— Propune-mi să dau averea şi viaţa pentru ţară! O voi face... Nu sunt ministerele voastre care au să dea o altă viaţă acestui popul...

— Un minister bun poate scăpa ţara dacă domnitorul şi Adunarea îl vor sprijini, ziceau ei.

— Nu vă plângeţi de domnitor, el va fi cum va fi societatea! Nu vă plângeţi de Adunare, ea este expresiunea clasei ce posedă în această ţară, plângeţi-vă de societate... Voi veţi intra în luptă cu inima plină de speranţă şi de curagiu; dar retragerea voastră va fi tristă... Aflaţi o dată pentru totdauna, amorul patriei nu este în sânul aceştii generaţiuni...

Sub impresiunea acestor idei triste, Alexandru primi o scrisoare de la Elena.

„*Am auzit cele ce* **s-***a făcut la banchet, Alexandre, ai făcut o faptă nedemnă de un om superior. Cunosc cuvântul ce ai avut. Sunt mişcată de interesul ce ai luat. Dar nu mă poci opri a-ţi zice că ai comis laşetate*! *O laşetate din partea lui Alexandru pentru mine este un cuţit ce mi-a pătruns inima*!... *Cu ce se va şterge*?... *Câte fapte generoase-ţi trebuie ca să o faci să dispară*?... *Eu însumi am cugetat lung la rola omului pe pământ. Îmi place a crede că venirea noastră aici are o ţintă pentru altă viaţă, dar aceasta poate să fie creaţiunea slăbiciunei omeneşti ce tremură în faţă cu moartea*: *minciuna este rău numită, dar omul o primeşte totdauna cu plăcere. El ştie de multe ori trista realitate şi cu toate acestea îi place* a se *minţi singur. Ne simţim murind în noi sau în cei ce iubim, şi ne zicem*: *vom trăi nemurirea cea reală, pentru noi este pe pământ, vom trăi*; *dar vom trăi în memoria urmaşilor. Acest simţământ de nemurire este mult mai nobil, nemurirea despre care ne vorbeşte teologii este egoistă, interesată. Orientalii, mai materialişti*[26] *decât noi, visează nuri de şerbet şi munţi de pilaf. Cum vor ajunge dar la nemurirea reală sufletele delicate, nobile, suave ca sufletul tău,* dacă *nu prin fapte generoase*?... *Iată adevărata morală a vieţii, iată scopul ei cel sublim. Soarta nu a păstrat un loc pentru numele meu în lumea nemuririi. Ea a voit să pier înainte de a face o fapia*; *tu, însă, eşti june, o largă carieră ţi se deschide în lume, fii generos, vei fi nemuritor, şi bine cuvântările oamenilor, venite până în mormântul meu, vor face poate să tresară de fericire ţarina mea. Nu-ţi voi vorbi de banchet... Eu oare îţi voi face morală*?... *eu, o femeie căzută*!... *plângi, Alexandre, slăbiciunile mele.*

Te conjur să nu vii aici până nu-ţi voi seri să vii... iar atunci să nu pierzi un moment.

Caută să fii voios, dezmiardă-te! *lucrează*!... *iată voinţa mea sau mai bine dorinţele mele. Când tu vei fi ferice, voi fi ferice...*

Elena”.

---

26 Cuvîntul materialist esto folosit aci în accepţia improprie de îmbuibat.

Această scrisoare făcu să cure lacrimi lui Elescu.

D U E L U L

Servu anunţă lui Alexandru doi bărbaţi ce veneau să-l vază.

Ei fură introduşi.

Unul era un ofiţer român, celălalt, un doctor german, amândoi se prezintără cu politeţe. Elescu le oferi locuri să şează.

— Suntem mâhniţi că soarta a veit ca să fim noi anunţătorii unei provocări din partea baronului… cu ţoale acestea cunoaştem simţămintele…

— Destul, un duel, înţeleg… Cine este acest baron?…

— Nu îl cunoşti? întrebă ofiţerul.

— Nu, nicidecum!

— Mi se pare ciudat atunci ca baronul să vă provoace…

— Nu este nimic… răspunse Elescu. Baronul cere satisfacere pentru o insultă făcută altei persoane. Nu este treaba noastră să ştim cine este. Mă provoacă, îi voi face această plăcere… astă-seară martorii mei vor veni să se înţeleagă cu dv; vor fi Georges… şi colonelul P…

Cei doi martori se retraseră cu multă politeţe.

A doua zi, la şase oare dimineaţa, şase persoane în două trăsuri se îndreptau către Herăstrău. Trăsurile se opriră la pavilionul lui Cestache. Cei şase inşi coborâră şi se îndreptară spre casa Poenaru. Herăstrăul este un loc unde locuitorii din Bucureşti se duc vara să respire aerul câmpului şi să bea apă curată dintr-o sorgintă ce se află în flancul dealului. În vale, spre nord, cură un râuleţ, Colintina, cu apă noroioasă şi formează în acest loc un fel de lac cu stufuri ele ti estie. Timpul era rece. Eram în începutul lui noiemvriu.

Nimeni strein nu se vedea în aceste locuri.

Era convenit a se bate cu spade. Martorii prezintără armele şi totodată se adresară către cei doi adversari, invitându-i a se împăca.

Baronul răspunde că este cu neputinţă.

Ei iau poziţiune. Se salută, încep. Baronul atacă

neîncetat şi pe tot minutul se înfierbântă mai mult. Elescu pară loviturile cu sânge rece; martorii sperimentaţi prevăzură sfârşitul acestui duel. Elescu avea două avantage: exersiţiunea de maister de arme şi un sânge rece ce rareori se poate vedea. El era sigur acum de omul său; voia însă să-l rănească, fără să-i rădice viaţa, pară o lovire şi atacă… spada baronului cade din mână.

— Asta nu să ţine în seamă, zise el.

Şi lupta începu din nou.

— Trebuie sânge, ziseră martorii.

— Veţi avea îndată, răspunse Elescu, şi spada lui pătrunse braţul drept al baronului; spada îi căzu din mână.

— Să fim amici, zise baronul, întinzând mâna lui Elescu.

— Să fim amici! zise el, îmi plac oamenii de inimă. Medicul dete concursul său baronului. El declară că plaga e profundă; dar că baronul va fi chit eu câteva zile de pat. Se puseră în trăsuri şi plecară.

Ei merseră la Elescu, unde se puseră să consume un dejun minunat şi câteva butilii de vinuri streine.

— Spune-mi – zise baronul – cum ai insultat această onorabilă damă?…

— Baroane! zise Elescu, ştim simţământul care ţi-a dictat datoria de a apăra o damă. Mă iartă însă a-ţi observa că te-ai grăbit a expune viaţa dumitale.

Atunci Elescu spuse o parte din intrigile Zoei în faţă cu Elena.

Baronul clătină din cap.

— Eşti un caracter nobil – zise el – te cred… regret că am luat partea unei intrigante…

Ei se despărţiră cei mai buni amici.

A doua zi baronul se prezintă la Zoe cu braţul în eşarfă. El, intrând, văzu pe Zoe prin fereastră. Când se prezintă la scară, servii îi spuseră că doamna este la ţară.

— Am înţeles – zise el – Elescu are dreptate…

Baronul se întoarse acasă furios.

Baronul nostru fuse nevoit să şază o lună în pat din cauză că plaga de la braţ întârzia a se închide. După o

lună, fuse mai bine. Elescu îl vizita în toate zilele. Baronul îi zicea: „O să-i tai coada!”

În acest interval Elena scrise Elescului de mai multe ori. Iată cea din urmă scrisoare:

„Îţi sunt recunoscătoare că nu ai venit aici contra dorinţelor mele! Caterina m-a lăsat, sunt singură... singură, este o vorbă, sunt cu sufletul tău. Ce companie mai plăcută poci să am?... Bărbată-meu nu mai vine pe acasă. Toţi mă părăsesc!... în zilele din urmă, nişte fete exprimând maicii lor dorinţa să vie să mă vază, această le răspunse că nu poate să le ducă la o femeie pierdută...

cânt o femeie pierdută, Alexandre... Zoe mi-a făcut această npputaţiune. Nu crede însă că nu am puterea a suferi toate aceste vorbe!... După o lună voi veni la Bucureşti, la maică-mea: atunci îţi voi spune tot ce am suferit, tot ce sufăr, că rai poci să te văz în toate silele, în toate orele. Dar această fericire nu este lăsată mie. Dumnezeu mi-a ascuns totdauna tot ce mi-a făcut plăcere. Poate lă plăcerile mele au fost exagerate?... pentru mine nu mai este nicio speranţă în fericire, suferinţele au devenit elementul ce hrăneşte viaţa mea. Simţ că durerile îmi fac bine, ele sunt de mult timp companiile mele; m-am dădat cu ele: a mă despărţi astăzi, le-aş regreta. Ca profeţid Iudei poci a zice celor ce vor căuta să mă consoale: «Oh! lăsaţi-mi durerile mele!»

Viaţa de durere are ea însuşi partea de fericire: în toate nopţile, când somnul vine de închide ochii mei în lacrimi, îmi pare că eşti lângă mine... câte vorbe amabile, câte răsfăţări tinere, câte suspine amoroase nu ţi se oferă, o, sufletul meu!... absenţa ta le dă mai multă putere, mai multă căldură, mai multă patimă... oh! de câte ori aştept acest timp de singurătate ca să visez la tine cu aceeaşi emoţiune, cu aceeaşi fericire, cu aceeaşi voluptate cu care amanta aşteaptă ora în care buzele sale au să sărute fruntea amantului său!...

Nu văz şi nu voi să văz pe nimeni, de temere să nu-mi răpească niciunul din momentele în care mă gândesc la tine. Viaţa mea nu va fi lungă, astfel sunt avară de acele

momente. În amorul tău găsesc puterea de a muri, când cuget că ochii tăi vor râura lacrămi pe mormântul meu, doresc să mor îndată. Soarta mea este a fi pizmuită, nu este aşa?... E frumos a muri înaintea celui ce iubim!... Scrie-mi ce faci în fiecare zi! nu-mi ascunde nimic!...

Grădina noastră este tristă acum, vântul toamnei suflă frunzele veştejite ale arborilor. Eu nu am curagiul a mai merge acolo. Tot îmi recheamă timpuri ce nu mai sunt, şi acest regret se uneşte cu tristeţa naturii ca să sfâşie cu cruzime sufletul meu.

w *Elena*".

Aceste scrisori zdrobeau inima lui Alexandru şi hrăneau simţământul său pentru dânsa. Ar fi voit să zboare

Ia Făneşti; dar Elena îl conjurase să nu vie. El promisese. Astfel se consola cu ideea să o vază în Bucureşti. Carnavalul veni şi fuse voios în acest an. Alexandru mergea la toate balurile mascate, ca să se distreze. Baronul îl urma pretutindeni. De câte ori era vorba de Zoe, el repeta: „O *să-i tai coada*!"

Zoe auzise că baronul o sfâşie în toată lumea; tremură şi căută un mijloc ca să se împace. Ea invită pe baron să vie la dânsa la revelionul Anului Nou. El nu se arătă, dar zise lui Alexandru: „*O să-i tai coada*!" După câtva timp, Zoe îi scrise următorul bilet:

„*Nu vei să vii la mine, voi veni eu, căci caută să ne împăcăm. Află-te în sala de bal de la Slătineanu astă-noapte.*

Zoe".

Baronul citi biletul.

— Bravo! bravisimo! strigă el, o să-i tai coada SCHIMBAREA DE COAFURA

Măştile furnicau pe strada Mogoşoaie în cupele, sănii şi pe jos şi se îndreptau spre sala Slătineanu. Capitala era în sărbătoare pentru ziua de 24 genariu; partida ce era atunci la putere luminase pentru această sărbătoare; partida reacţionară prefera să lase casele lor în întuneric, aşteptând să ilumine când va veni rândul ei să fie chemată la minister. Mulţi au zis că Bucureştii este o cetate dată la

dezmierdări. Se poate, dar mărturim că starea ei pitorească nu armoniază mult cu dorinţa desfătărilor. Starea stradelor, pline de pulbere vara, noroi toamna, paveul mizer ce face de sclinteşte picioarele pietonilor, de rupe roatele trăsurilor, de zdruncină oasele locuitorilor, nu sunt oare nişte piedici pentru plăceri? plăcerile, cu galoşii în picioare şi stropite de tină, sunt nişte plăceri grosolane… Capitala României nu are nimic pentru dânsa, fondatorul ei a trebuit să fie orb. Acest oraş se întinde pe lunca umedă a Dâmboviţei, un râu ce descreşte din zi în zi, ca şi speranţa în inima acestor locuitori; lăcomia proprietarilor de mori pe dânsul este cauza principală a scăderci lui. Regulamentul Organic prevăzuse lărgirea râului prin tăierea acestor mori; dar este în România o voinţă mai mare decât a legilor, voinţa favoarelor. Acest oraş este mai atât de întins cât şi Parisul, deşi are o populaţiune mică, din cauza grădinilor şi curţilor sale. El recheamă oraşele din timpii patriarhilor. Capitala întinsă, veniturile municipale mici sunt cauza mizeriii acestui oraş. El nu poate să fie capitala României, căci n-are nicio calitate, nici poziţiuni pitoreşti! nici punct strategic; nu poate să fie niciun centru de comerţ.

Astă dată căzuse multă nea pe strade, săniile puteau să alerge fără să simtă încovenântele pavagiului!

O sanie cu două măşti stătu la casa Slătineanu: cele două măşti coborâră aici şi intrară în sală. Costumul lor elegant şi simplu, manierele lor rezervate lăsau să se ghicească două persoane de distincţiune. Ele atraseră atenţiunea mai multor bărbaţi.

— Sunt pierdută, zise una.

— Eu tremur…

— Să ne întoarcem?

— După ce am venit…

— Nu văz nicio cunoştinţă… Alexandru poate că nu va veni!

— Vine totdauna…

— Ce ne va acest om care se ţine după noi?

— Curiozitate…

— Măsculiţăzise omul curios – dulci îţi sunt ochii! frumoasă îţi este talia…

— Ce zice?

— Ai auzit…

— Cine îi dă dreptul?…

— Eşti copilă, Eleno, astfel este limbagiul lor aici…

— Nu-mi place… dar eu o să-l întreb despre Alexandru… Domnule, ai văzut pe Alexandru Elescu?

— Aici este – răspunse omul curios – veniţi să vă duc.

Cele două femei se luară după el. Acesta le arătă pe Alexandru şezând pe o canapea.

Cititorii au ghicit că aceste două măşti sunt Elena şi Caterina? ele şezură lângă Elescu.

— La ce te gândeşti? îl întrebă Elena cu vocea schimbată.

— La nimic, răspunse el.

— Eu ştiu… un amor?…

— Poate…

— O iubeşti încă?

Alexandru se uita la dânsa cu indiferinţă şi voi să se scoale ca să plece. Elena îl opri de braţ.

— Şezi, Alexandre! îi zise ea cu vocea sa… nu cunoşti pe Elena ta?…

— Elena! Elena! zise el cu vocea astupată… tu, aici, sufletul meu?… amorul meu… când ai venit?… o, Dumnezeule!… cât sunt de ferice?…

— Am venit astăzi – îi şopti ea – ardeam de a te… vedea, până mâne timpul era lung… am luat pe Caterina şi am venit aici astă-seară cu speranţa că te voi întâlni; inima nu m-a înşelat…

Domnişorul cel curios şezu lângă Caterina şi conversa cu dânsa.

— Pentru ce m-ai oprit de a veni acolo? întrebă Elescu. Vai, cât am suferit din aceasta!…

— Ai suferit? Alexandre!… eu însumi am suferit… crede că sacrificiul acesta era tot atât de mare din parte-mi: dar puteam face altfel?… Caută să uiţi, sufletul meu! să te dedai cu ideea de a nu ne mai vedea…

Elena tuşea din când în când.:

— Ai răcit, îi zise Alexandru.

— Nu, răspunse ea cu tristeţe… apoi, gândind că nu trebuie să artiste pe Alexandru, urmă: nu este nimic… va trece… mâne să vii să mă vezi la maica mea. Ea te iubeşte… îşi aduce aminte de amicia ce aveai în copilărie cu fiul său… va să te vază… sărmană mumă!… şi ea a fost nefericită!…

— La miezul nopţii! zise atunci baronul lui Alexandru, să vii în camera mea nr. 6, acolo vei vedea ceea ce nu ai mai văzut niciodată.

— Ce lucru? întrebă Alexandru.

— Promite că vii; ado şi pe alţii… fie chiar dame…

— Promite! zise Elena. Sunt curioasă să ştiu… şi fiindcă domnul te invită cu alţii, te vom însoţi şi noi.

— Voi veni, zise Alexandru.

— Ha! ha!… Elescu face curte!… strigă o voce. Era un domino roz, care se opri lângă dânşii: Ai uitat muza de la Făneşti Ea nu era mai stabilă decât tine…

— Zoe! îşi zise Elena cu spaimă. Alexandre, să lăsăm acest loc!…

— N**-**ai frică! răspunse el.

Elena se refugia pe braţul amantului ei, tremurând.

— Această femeie îmi face spaimă!…

— Nu zici nimic?… urmă Zoe. Se vede că eşti prea ocupat cu domino? îl inviţi poate la un nou banchet?…

— Poate **–** răspunse Elescu **–** dar nu va apărea în sală numai în cămaşă.

Zoe îşi muşcă buzele.

— Oare nu va fi patima de la ţară? urmă Zoe alăturâ**ndu-**se, spre a smulge masca Elenei.

Alexandru, prevăzând această mişcare, se scoală şi acoperă pe Elena cu corpul său.

— Îndărăt!… zise el.

Zoe pleacă ameninţând. La câţiva paşi întâlneşte pe baronul, îi ia braţul.

— Sunt Zoe… zise ea… cunosc impoliteţele mele în faţă cu domnia**-**ta; îţi cer pardon sincer…

— Pardon? răspunse baronul, nu-l primesc…

— Mă desperi, urmă ea… prevăz că oi să fii cauza nefericire mele!… dar eşti un ingrat!…

— Ingrat!… pentru ce?

— Pentru că nu se răspunde astfel unei dame care se încrede a-ţi seri un bilet ce poate să o piarză.

Baronul surâse.

„Să schimb rolul – îşi zise el – eu acest mijloc voi reuşi mai curând”.

— Este adevărat – zise baronul – ceea ce ai făcut e un mare sacrificiu… sunt un ingrat, dar mă căiesc…

— Aşa mai merge… oh! bărbaţii! Ei nu ţin în seamă datoriile femeilor care îi iubesc!…

— Mă iubeşti?…

— Mai este întrebare?

— Eşti un înger…

— Vezi acel domino albastru *ce* vorbeşte cu Elescu 7

— Îl văz.

Mai multe măşti vin şi-l întrerup.

— Nu putem vorbi **într-**un loc unde să fim singuri? zise Zoe.

— Aceasta era să-ţi propui… dacă vei, vino în camera mea, în acest edificiu…

— În camera dumitale?… Glumeşti?… Ce va zice lumea?…

— Eşti sub mască.

— Mi-e teamă…

— Pentru ce?

— Dacă îmi erai indiferint, se putea… dar…

— Atâta mai bine!

— Îmi juri pe onoare că nu vei cere…

— Pentru aceasta poci să jur… zise baronul.

— Ei, bine, să mergem! zise Zoe.

Ei purceseră în camera ce locuia baronul în acest edificiu.

Baronul aprinse mai multe lumini; alături cu acea cameră era încă una, de culcare. Zoe scoase masca.

— Răsuflu acum!… Aici poci să vorbesc liber… şezi,

baroane, şezi aproape de mine; dar fii înţelept… numai astfel mă vei încredinţa că mă iubeşti…

Baronul îngenunche înaintea ei.

— Iată locul meu, zise el.

— Ai văzut pe Elescu cu un domino albastru? acest domino este amanta lui: Elena X…; această femeie a venit la bal numai pentru dânsul, această femeie o urăsc… îţi cer un serviciu…

— Mie?

— Dară.

— Ce serviri?…

— Lesne… Ei se iubesc, se adoară, nu este niciun sacrificiu ce nu ar face pentru dânsul. Ard să se întâlnească în secret; dar mijloacele lipsesc; Caterina este cu dânsa; nu pot dar să se rătăcească un minut… eşti amic cu Elescu; propune-i camera dumitale, dumneata vei ţine de vorbă pe Caterina… Ei se vor furişa de dânsa, vor intra aici… îmi vei da mie cheia!…

— Ceea ce îmi propui mi se pare infam…

— Te iubesc, şi o voi!… trebuie să mă asculţi! te congiur în genunchi… fii bun, amicul meu! amantul meu…

Vorbind astfel, ea îl răsfăţa cu mâna pe faţă, pe păr… o lungă sărutare ce dete baronului fuse triumful ei.

— Promit – zise baronul – că voi aduce aici pe Elescu cu domino cel albastru.

— Mersi! zise Zoe, şi acum voi face orice sacrificiu.

Baronul se uită la orologiu.

— Douăsprezece ore fără douăzeci de minute, zise el. Este timp să înceapă operaţiunea… fizionomia lui se schimbă; deveni severă.

— Ascultă, doamnă – zise baronul – am promis că Elescu va veni aici cu dominoul său, aceasta va fi… Am zis că te iubesc! aceasta e o minciună: te dispreţuiesc!… ştiu toate intrigile fără gust ce ai făcut aceştii femei… le-am trecut cu vederea, dar ai căutat să râzi de mine cu istoria duelului… mi-ai închis uşa, m-ai umilit… şi ora a sosit ca să te pedepsesc…

— Ce sunt aceste vorbe, amantul meu? zise Zoe.

— Lasă-mă să vorbesc… astăzi vii şi cerci să mă faci complicele unei noi infamii… să mă degradezi înaintea mea însumi… Ei, bine, nuţivoi face această plăcere! Veniţi aici! strigă el, uşa din camera vecină se deschise, trei oameni cu măşti apărură cu nişte bende şi foarfeci mari. Tăiaţi coada aceştii femei!…

Zoe începu să ameninţe.

— Trădare! zise ea. Ia seama, baroane ţ sunt puternică aici în ţară… Poci să te pierz… şi voi, blestemaţi zbiri, nu vă apropiaţi… ori veţi fi trimişi la ocnă!…

— Faceţi-vă datoria! zise baronul.

Cei trei oameni mascaţi puseră mâna pe dânsa, îi legară braţele în bende. Ea se dezbătea.

— Preferi oare să-ţi torn un fier roşu pe sân? zise baronul.

Zoe începu să se roage.

— Graţie – strigă ea – ucide-mă; dar nu mă face ridicolă! Baroane, ai pietate de mine!… Cel puţin de rudele mele, care vor suferi pentru mine… graţie! şi de acum mă voi retrage din lume… voi merge la o mănăstire să expiu erorile ce am făcut… graţie! pietate!…

Cei trei oameni îi desfăcură coafura. Părul ei neguros, încreţit şi bogat căzu râurând pe umerii albi. O mână i-l strânse **într-**un mănunchi spre spate, foarfecele apar, se deschid, operă, coada a căzut.

Baronul caută orologiul, uşa se deschide.

— Ţi-am promis să aduc aici pe Elescu şi domino albastru, mi-am ţinut parola, zise baronul, arătând pe Elescu care intră cu Elena şi cu Caterina.

— I-am tăiat coada, căci voia să mă facă complice la o nouă infamie.

Cele două domine se apropiară de dânsa şi scot măştile.

— Elena! Caterina!… strigă Zoe, şi căzu leşinată.

A doua zi în toate saloanele din Bucureşti nu se vorbea decât de tăierea coadei Zoei, numai bărbată-său nu ştia nimic. Zoe zise bărbată-său că şi-a tăiat părul, căci astfel este acum moda.

Către acestea toţi bărbaţii, toate femeile ce sfâşiau pe Zoe, atacând-o sub toate raporturile, în toate saloanele, se credeau onoraţi să o primească sau să o viziteze! Ei adorau aceea ce criticau! acest fapt poate să vie din slăbiciunea societăţii bucureştene; poate asemenea din indiferinţa despre onoare, poate să vie din amândouă deopotrivă. Zoe este o femeie vicioasă; dar Zoe e bogată, dă serate, baluri. Conştiinţa este vândută pe dreptul de a figura la un bal. Iată o parte din viciul aceştii societăţi. Ceea ce se face pe tărâmul saloanelor se întâmplă şi pe alte tărâme, ascultaţi în saloanele damelor de a doua clasă. Ele fac războl celor de clasa întâi. Tot ce este mai corupt, mai falş, mai ridicul sunt damele de clasa întâi, zic ele; una din aceste dame să le invite la o serată, ele se duc, se înclină, se târăsc fără ruşine înaintea celorlalte! oamenii nu sunt mai buni…

Zoe simţi poziţiunea sa în societate; dar ea cunoştea slăbiciunile societăţii. „Un bal – îşi zise ea – şi toate aceste femei vor veni la picioarele mele!”

Dete un bal splendid, şi tot scandalul încetă îndată.

Baronul, după scandalul ce făcuse, fuse consiliat de autoritatea sa să părăsească ţara.

El plecă, neregretând decât pe Elescu.

ÎNTOARCERE A

A doua zi de la tăierea coadei Zoei, Elena prezintă pe Alexandru maicei sale. Bătrâna, îndată ce îl văzu, îşi aduse aminte de fiul său şi se înecă de plâns.

Elena simţea în inima ei o satisfacţie că a văzut femeia ce-i făcuse atâta rău umilită în gradul cel mai mare. Văzându-se în casa părinţilor cu Alexandru, ea îşi forma vise dulci de fericire.

„Soţul meu voieşte să mă lase… îşi zise ea. Atunci Alexandru ar putea să devie bărbatul meu… aş putea fi încă ferice… adevărată fericire… a-l iubi fără mustrare de cuget… o, Dumnezeule, poate fi mai mare bine în viaţă? Dar nu!… zise ea. Cerul nu a voit aceasta!…”

Vorbind astfel, începu să tuşească, apoi deveni melancolică.

Muma Elenei trebuia să iasă de acasă. Ea rugă pe Alexandru să aştepte până se va întoarce şi zise Elenei să cheme pe Caterina, dacă îi face plăcere, apoi plecă.

Cei doi amanţi rămaseră singuri. Ei uitară pe Caterina.

Alexandru ingenuehe la picioarele Elenei.

— Pentru ce eşti tristă, Elena mea? o întrebă el. Nu lăsa imaginaţiunea să se exalte în suferinţe!... Ştii tu, sufletul meu adorat, ştii tu că pe fiecare din lacrimile tale cură o scânteie din viaţa mea, din bucuria mea?... scrisorile tale îmi deşirau inima!... acum mă faci să tremur prin această descuragiare ce îţi găsesc... vorbeşti de moarte?... Elena, Elena, îţi jur că de vei muri, voi muri!... sunt certat cu viaţa, certat cu omenirea. Tu singură mă împăcaseşi cu una şi cu alta... Fluturii mor cu florile când vântul de toamnă le veştejeşte, misiunea lor încetează atunci pe pământ; amorul meu nu va pieri niciodată...

— Astfel ar fi trebuit să fie **–** zise Elena **–** dar nu este, amorul este o boală, trece...

— Tu vei înceta a mă iubi? strigă Alexandru.

— Poate... dar timpul nu**-**mi va permite... răspunse ea.

— fără această idee tristă!... zise Alexandru, ştii tu, iubita tinereţii mele, că pământul **s-**a scuturat de fior. Aerul de parfum, de când mâinile tale divine nu au răsfăţat faţa mea?... fruntea **s-**a încreţit şi **s-**a întristat de atunci!...

Elena surâse şi amândouă mâinile le trecu pe fruntea amantului său.

— Dacă aş putea să**-**i redau strălucirea ei! zise Elescu.

Elena înclină capul pe sânul lui.

— O sărutare! zise ea.

Buzele lor arzânde se lipiră, Elena tresări.

— Pleacă zise ea **–** pentru amorul ce îţi port, pleacă sunt nebună... nu, nu trebuie să te mai îmbrăţişez!...

— Mă goneşti?...

— Te gonesc, căci te iubesc, şi puterile mele mă lasă... Alexandre, dovedeşte**-**mi că mă iubeşti, retrăgân**du-**

te!… în mai tare decât mine; Dumnezeule… ai pietate… sprijină-mă! dragul meu, domnul meu, ascultă pe Elena ta. Ce te roagă, te imploră, apără-mă contra ta. Contra mea chiar!…

— O, suflet nobil şi delicat – strigă Alexandru pentru ce tremuri pe sânul celui ce te adoră Oare ai încetat de a-l iubi?… acea flacără ce indivina inima ta este stinsă şi a lăsat locul: recelui rezon?… un altul domneşte acum în această inimă? spune, şi atunci îţi jur că mă voi retrage!…

— Am auzit bine? zise Elena, te îndoieşti de amorul meu?… spune tu, o, sufletul meu, ce consumă durerea! Spuneţi voi, suspine, voi, lacrime, companiile vieţii mele de toate zilele, de toate orele, spuneţi-i dacă îl iubesc încă!… Nopţile, orele, confidente durerilor ascunse ale inimei mele, pentru ce nu pot să vorbească? Dacă ele ar putea vorbi, ar spune lucruri atât de tinere, încât inima ta **s**-ar topi în lacrimi, o, amantul meu adorat! acest amor creşte din zi în zi, din oră în oră, din moment în moment. Pe atât slăbeşte sărmanul meu rezon… am conştiinţă de slăbiciunea mea şi iată pentru ce te chem ajutor pe tine contra ta…

— Dacă tu eşti slabă, crezi că eu sunt mai puţin slab? … Elena mea, sunt capabil de mari sacrifice, cere-mi. Orice vei voi: ca să-ţi facă plăcere, este trebuinţă a muri, a arunca o pată pe numele meu? o voi face cu fericire, cere tot ce voieşti, dar nu-mi cere a nu te mai iubi: aceasta nu se poate… te iubesc cu o patimă adâncă… numai moartea poate să schimbe inima. Mea… te iubesc şi sufăr, pentru ce vei să nu cunosc decât partea de amărăciuni a amorului meu?…

— Pentru ce m-ai iubit? zise Elena.

— Pentru ce te-am iubit? vai! dar ţi-am mai spus altă dată: Dumnezeu a voit astfel. El a pus în fiinţa ta, materială şi morală, acel farmec a cărui origine este atributul său. Poţi a mă opri de a te iubi? poci eu însumi a mă opri?… Nebuni acei ce cred una ca aceasta!… rezonul tace înaintea luminii feţei tale, înaintea parfumului sufletului tău divin.

— Nu mă privi astfel!… şopti Elena devenind palidă. Simţ că mor! vai, nu mă privi astfel… ochii tăi mă ard, mă electriză!…

— Poci să nu te privesc?… pentru ce eşti atât de frumoasă! atât de dulce! atât de amăgitoare?… Viaţa pare că se face frumoasă prin frumuseţea ta, precum acrul se lumină prin lumina planeţilor. Dacă orele ce zboară pe lume ar putea să se oprească, ele **s-**ar opri ca să te admire pe tine şi amorul meu pentru tine.

— Taci, taci! strigă Elena. Vorbele tale sunt vorbele unui nebun…

— O sărutare încă?

— Cea mai din urmă, răspunse Elena, jumătate leşinată. Gura lor se atinse încă o dată.

O trăsură trase la scai a. Muma Elenei se înturna.

Elena iese înainte.

Toată ziua Elescu o trecu la Elena. Toată ziua Elena păru abătută, gânditoare. Când Alexandru se retrase, ea se închise în apartamentul său, şi acolo, fără martori, rugă i şi plânse până la ziuă.

Alexandru trecu noaptea gândind că poate să devie **într-**o zi bărbatul Elenei. „Soţul său o să caute să se despartă… Sunt încă zile de fericire pentru noi!”

A doua zi se înturnă la Elena. Cine poate să**-**şi facă idee de durerea ce simţi auzind că Elena plecase repede la Făneşti?…

„Nu mă mai iubeşte! nu va fi ea care va muri **–** adăugă el **–** voi fi eu!…”

Stăruinţa Elenei de a şedea la Făneşti deschidea lui Alexandru poarta bănuielelor celor mai injuste. El îşi închipuia că Elena are vreun amant. Nu cuteza să meargă singur, ca să nu o compromită; nu cuteza asemenea să trimită un om credincios să o inspecte; faptul acesta îi părea o insultă adusă ei. Astfel se chinuia cu nehotărârea gândurilor sale. El descoperi mumei Elenei amorul lui pentru fiica ei, îi vorbi despre speranţele sale în viitor. Această bătrână păru încântată. Ea stima şi iubea pe Elescu.

— Nu se poate decide nimic, înainte de divors, zise ea.

— Să se ceară divorsul!…

— Nu poci răspunde nimic, înainte de a mă înţelege cu fie-mea, urmă bătrâna.

Muma scrise fiesei atunci:

„Pentru ce nu ceri divorsul?… Soţul tău trăieşte cu o concubină, nu mai e un secret. Alexandru mi-a spus că te iubeşte şi te va lua de soţie… Acest om îmi place. El are în sufletul său acea flacără de generozitate ce. Vine de la Dumnezeu şi care are drept scop a se sacrifica pe sine pentru ceilalţi! Tu poţi să fii ferice, o fată mea, făcând totodată fericirea unui om”.

Elena nu întârzie a răspunde. Negreşit vă închipuiţi că primise bucuros propunerile maică-sei? vă înşelaţi; iată ce răspunse:

„Mamă.

Nu poci să fiu soţia lui Elescu, căci m-am dat acestui om!… Îmi vei zice că tocmai pentru acest cuvânt caută să devin soţia lui. Eu răspunz că tocmai pentru acest cuvânt nu poci să fiu, am pierdut dreptul la stima acestui om: nu mă acuza de idei excentrice! Ceea ce zic din contra este realitatea”.

Bătrâna mumă rămase uimită la citirea acestui bilet cinic pe care îl comunică Elescului. Abnegarea cu care Elena declara că se dăduse lui îl atinse. „Se căieşte ea, oare, sau un cinism amar îi inspiră aceste vorbe?… Iubeşte pe altul?… voi afla!”

Gelozia deveni putinţă; atunci orice scrupul tăcu în sufletul lui. Trimise pe Petru, servitorul lui credincios, să se aşeze în Făneşti şi să vegheze asupra mişcărilor Elenei. Totodată el scrise Elenei următorul bilet:

„Cunosc ce ai scris maică-tei, nu mai este dar nicio îndoială: un nou amor se ascunde astăzi sub vorbele de abnegaţiune cu care te exprimi în acel bilet…”

Scrisoarea lui Alexandru făcu să tremure Elena, nu pentru dânsa, timpul era să o reabilite în ochii lui Alexandru; dar pentru el. Ea îşi închipui că îndoiala lui

poate să-i fărâme inima. „Ce voi face?” se întreba ea; în fine scrise lui Alexandru:

„Refuzul meu ţi-a făcut mare durere… şi astăzi bănuieşti sinceritatea mea, oh, de ce nu am murit înainte de a putea fără voia mea, să fiu cauza unui nou nour ce cuprinde fruntea amantului meu?… am refuzat, pentru că o dată nevasta ta, amantul complice al unei fapte va deveni bărbatul scrupulos; o dată bărbatul meu, tu nu vei avea pentru mine nicio stimă…

Mă insulţi când bănuieşti… dar această insultă ar trece sub tăcere dacă ea nu ar fi pentru mine o încunoştinţare că tu suferi sub această funestă idee. Eu nu voi să suferi!… Voi mai face şi acest sacrificiu: adică mă voi decide a mă expune a fi obiectul dispreţului tău prin cununie, precum ţi-am sacrificat însuşi onoarea mea… numai că poci risipi corul grijelor ce plutesc pe fruntea ta… Mă resemnez însuşi la puţina stimă ce vei avea pentru femeia care a trădat înainte datoriile sale, fă dar orice vei voi! mă voi supune…

Elena”.

Alexandru citi acest bilet printre lacrimi. „Sunt un caracter rău!” îşi zise el.

După câteva zile raporturile agintelui său secret din Făneşti îi anunţară că Elena nu primeşte pe nimeni, că trece zilele în faceri de bine, în rugăciune şi în lacrimi; dar că sănătatea sa suferă mult. Această din urmă ştire îngriji pe Alexandru. El crezu de datorie să o vază sau să-i scrie, îi scrise dar atunci o carte plină de tinereţe:

„Îţi mulţumesc pentru noul sacrificiu, deşi nu voiam să aibă un asemenea nume!… El mi-a redat tinereţea, bucuria, elanul inimei mele. Acum mi se pare că soarele are şi pentru mine o parte de lumină; pământul nu îmi mai este strein… A trăi cu tine, prin tine, pentru tine, o sufletul meu, iată ce poci numi încă fericirea. De acum îmi închipuiesc noua viaţă ce îmi surâde, mi se pare că numai eu sunt ferice, că numai în noua căsătorie se află fericire! de câte ori văz fiinţe omeneşti ce se zic fericite, mă întreb însumi, aceşti oameni ce nu sunt iubiţi de Elena mea, ce

nu speră să formeze o căsătorie cu dânsa, cum pot să fie fericiţi?… am aflat că eşti tristă…

tristă când o nouă viaţă îţi surâde? când eu sunt voios ca un copil? viaţa ce ne surâde, Elena mea, va fi o viaţă de tinereţe, de amor, de seninătate. Fericirea noastră va fi un exemplu în lume şi lumea ce a uitat că maritaghd are farmece îşi va reîntineri credinţele sale în familie. Tu nu vei fi femeia, ci amanta mea… Pentru ce îmi zici totdauna că, o dată bărbatul tău, nu voi mai avea stimă pentru tine? pentru că ai făcut pentru mine cel mai mare sacrificiu ce o femeie poate să facă? aceea ce numeşti dispreţ va fi considerat ca un mare merit de mine; voi zice şi mai mult, ca o mare virtute. Ştiu ce costă pe o femeie ca să sacrifice celui ce iubeşte onoarea sa: sacrificiul acesta este mai mare decât sacrificiul vieţii sale; între o femeie care se dă amantului său şi o femeie ce nu are putere a o face (două suflete superioare, înţeleg) în care parte se cere mai multă abnegaţiune? la aceea e «sacrifică un moment de plăcere ca să se laude de lume, sau la ceea ce sacrifică, cu onoarea, viaţa, fericirea, liniştea?… oh, Elena mea, ştii tu că niciodată *nu te-am stimat, nu te-am admirat, nu te-am respectai mai mult* decât *din ziua când tu mi-ai sacrificat totul?… încetează dar* a *mai avea asemenea îndoieli, tu ai în ochii mei un merit mai mult! Dacă* **într-***o zi sufletul tău va fi întrebat înaintea judecătorului suprem despre amorul tău, o, Elena mea, acest amor va fi gloria celui ce a creat omul şi amorul, este parfumul unei abnegaţiuni divine*”.

Această scrisoare fuse un balsam pentru sufletul Elenei. Ea citi de mai multe ori şi o udă cu Lacrămile sale.

„Sărmanul meu amic! îşi zise ea. El se hrăneşte de speranţă şi nu ştie că ursita a voit altfel. Orice am iubit în viaţă a dispărut; orice **s-**a ataşat de soarta mea **s-**a veştejit… pentru ce m**-**ai iubit tu, o sufletul meu?…”

În timpul acesta postelnicul dete o petiţiune la Mitropolie, cerând divorsul. Ţinuta sa îi făcea viaţa amară prin repetatele cereri de a se însura cu dânsa. De aici urmă cearta de toată ziua, de toată ora. Această femeie

ordinară sub toate raporturile era la înălţimea spiritului, inimei, manierilor postelnicului… acesta avea slăbiciune pentru dânsa: niciodată nu putuse să înţeleagă mai bine o femeie. Simpatia ce-i inspirase deveni mai tare decât avariaţia lui, astfel se decise a cere divorsul eu Elena;

I se observă că nu poate să-şi lase soţia, neavând niciun motiv. Elena fuse chemată la consistoriu; ea nu veni. Maică-sa se prezintă pentru dânsa. Elescu lucră prin toate mijloacele sale puternice în modul de a se decide divorsul, în fine el reuşi. După câteva zile postelnicul se însura.

Elena era încă la Făneşti. Făneşti era moşia sa de zestre, locul unde odihnea ţărâna părintelui ei şi fratelui ei.

Lumea vorbea despre nunta Elenei cu Alexandru. Muma Elenei era ferice. Alexandru se prepara a deveni soţul celii ce iubea mai mult în viaţă. Ei deciseră a face cununiile la Făneşti, în ziua ele mai întâi. Alexandru comandă un *trousseau* splendid la Paris.

Într-o zi muma Elenei primi de la Elena următorul bilet:

„Sunt bolnavă în pat. Poţi să vii aci cu Caterina, fără să spui nimic lui Alexandru?…”

Maică-sa şi Caterina plecară îndată la Făneşti. Ele găsiră pe Elena prinsă de friguri, palidă şi slabă. Ea tuşea necontenit, o tuse seacă; pometele obrajilor săi erau neîncetat rumene. Ele găsiră aici un doctor din Ploeşti.

— Nu aveţi frică – le zise Elena, văzân**du-**le – nişte friguri trecătoare… cel puţin astfel pretinde medicul!

— Dară, dară! zise medicul, cletenind capul cu întristare, friguri trecătoare.

A doua zi Elena păru mai bine. Se sculă din pat; dar slabă, suferindă, tuşea nu o părăsea. Ea se informă despre Alexandru de la Caterina şi de la maică-sa.

— Cât a suferit pentru mine – zise ea Caterinei – şi cât are să sufere încă în viitor!…

— În viitor, Eleno? dar cred că o să te ia…

— Da, da – zise Elena gânditoare – ai dreptate… orice suferinţe au un termen… dar viitorul cine poate să-l

prevază?...

— Să nu vorbim de viitor! el este o carte închisă şi pe care zilele noastre sunt însemnate cu lacrimi şi roze... când această carte se va deschide, vom vedea care a fost voinţa ursitei.

— Eu o cunosc de acum pentru mine această voinţă. Partea mea vor fi lacrimile, şi cei ce mă iubesc le vor împărtăşi cu mine...

— Niciodată nu te-am găsit mai tristă, Eleno, şi acum mi se pare că trebuie să fii mai voioasă...

— Ar fi trebuit, ai dreptate; dar nu se poate, oh! tu cată să mă fericeşti, nu este aşa, Caterino? dorinţele mele vor să se realize... Sărmană copilă! eu sunt ca drumaşul obosit ce, întâlnind fântână dorită, şi apropii**ndu-**se să-şi ude buzele arzânde, simte tărâmul pe care îşi pune picioarele căzând şi târâ**ndu-**l în adâncurile râpei. Caterino, nimic nu-ţi spune că am să mor înainte de a gusta o zi de fericire?... vei zice orice vei voi; dar eu simţ moartea în sânul meu. Amărăciunele ce m-au adăpat au întrerupt zborul zilelor mele; au veştejit floarea vieţii mele, o drăguţa mea; şi nimeni nu va putea să-i dea tinereţea ce a pierdut...

Elena tuşi şi arătă Caterinei batista ei picată de sânge.

— Organismul este atacat – îi zisea ea – la mai întâi va fi nunta... va fi o nuntă tristă nunta mea, Caterino!

— Şi eu am scuipat sânge; pentru ce îţi faci aceste idei?...

— Vei să mă consoli? crezi tu că am trebuinţă de consolaţiune? crezi tu că regret viaţa şi mă sperii de moarte?... Nu mă consola pe mine, ci pe muma-mea. Ea să nu auză nimic despre cele ce ţi-am zis... oh! faceţi ca Alexandru să nu ştie că sunt bolnavă... Când voi muri, el va muri asemenea, Alexandru meu mi-a zis-o şi îl cred... cel puţin lăsaţi-l să fie ferice câtva timp încă!... Astăzi voi să-i scriu un bilet.

Vorbind astfel, ea îi scrise:

„Niciodată nu am fost mai voioasă ca astăzi, sunt

sănătoasă, ferice, oh, ce dulce este viaţa când toiid ne surâde cu speranţă!... cred că o fecioară de cincisprezece ani, cred în amor, în fericire... Viitorul va fi frumos pentru noi, am ales pentru nunta noastră luna lui mai: este un capriciu al meu. Ea ne recheamă tinereţea, frăgezimea, amorul, astfel *voi să fie începutul menagiului nostru / destul am suferit amândoi în trecut, ca să avem dreptul a uita orice dureri. Fii voios, sufletul meu, eu sunt încântatu...1*

O 1 Q

O IO

— Iată cum minţi! zise Caterina.

— Minciuna este necesară când poate face bine.

— Sărmană Eleno!

După trei zile, câţiva vecini veniseră să viziteze pe muma Elenei.

Erau doi proprietari cu femeile lor.

Ei deieră nuvele de la Bucureşti. Camera se dizolvase, şi acum proprietarii alergau în toate părţile ţării cu propaganda ideilor şi eu trăsurile încărcate de bijuterii. O casă bogată, zise el, **s-**a decis a face pensionate de fete în toate oraşele, fetele se vor primi aici gratis şi vor avea mulţime de avantage.

— Gratis **–** zise celălalt vizitator **–** pentru glasuri, la alegeri, astfel de va fi alegător părintele, se primeşte fata în pension, dacă nu, sănătate.

— Aşa au mers lucrurile în această ţară, zise celălalt.

— Convenţiunea nu a îmbunătăţit nimic **–** zise amicul său **–** lucrurile merg ea în trecut... Ea stipulează principii de libertate şi egalitate, nimeni nu le**-**a pus în practică, **s-**a executat numai articolii în care clasa privilegiată îşi află interesele ei. Camera dă voturi de neîncredere miniştrilor totdauna în privinţa elecţiunilor care o privesc de aproape, puţin îi pasă de libertăţile publice. Astfel a fost şi cu Regulamentul Organic; ce a fost aici în interesul unei clase, a pus în practică; ce a fost în interesele publice le**-**a înlăturat. Vedeţi dar că legile bune nu sunt destulătoare când oamenii ce le aplică sunt mai pe jos de dânsele...

— Mult te-ai schimbat în opiniunele politice – întrebă Elena pe cel din urmă – ar zice cineva că eşti roşu?!…

— Toată ţara este roşie cum sunt eu, răspunse el.

— Ceea ce zici este un adevăr – urmă Elena – Convenţia nu are de scop a reforma societatea, ci a o polei. Dar trebuia să aşteptăm toate de la streini? acolo unde încetă rola Europei, începu rola noastră; dacă nu se face nimic, noi singuri suntem culpabili. Îţi primesc că această şartă are părţi vicioase, legea electorală spre exemplu. Convenţiunea fărâmă clasele şi face pe toţi românii egali, legea electorală dă însă puterea legislativă în mâna unei clase privilegiate, ca să aplice principii de civilizaţiune; este o contrazicere, în adevăr, însă alegătorii proprietari nu au o parte de răspundere pentru cele ce se întâmplă? pentru ce alegeţi deputaţi oamenii regimului trecut? Îmi vei zice că se întrebuinţează mijloace de seducţiune; că oamenii au trebuinţe, că trebuie să trăiască, dar atunci afirmi singur că alegătorii sunt corupţi şi abuză de dreptul ce li **s-**a dat, crede-mă că nu sunt streinii cauza mizeriii noastre, ci noi înşine.

Această discuţiune făcu pe Elena să tuşească, batista ei se sângera din nou.

— Are cuvânt, zise unul din proprietari. Eu însumi am căzut în această eroare generală, şi am dat votul pentru un om vechi, în speranţa de a mă numi preşedinte la tribunal.

— Francheţa dumitale îţi face onoare – zise Elena – dar nu este destul, trebuie a te corigea.

— Această femeie cată să fie un bărbat, zise acesta amicului său când ieşiră.

— Păcat, sărmana – zise celălalt – nunta ei pare-mi-se că are să se schimbe în moarte!

— Doctorul zice că e bolnavă de piept şi nu este vindecare, zise una din dame.

— Nastasio – îi zise soţul său – să nu mai vii pe aici, ca să nu iei boala! să ia. Morţii cu morţii, viii cu viii…

— Se poate?! zise Nastasia, a cărei inimă de femeie sacrifica aceste temeri mişcărilor ei. Voi veni în toate zilele şi-i voi da mână de ajutor.

Ei se depărtară.

— Ai vorbit prea mult – zise Caterina Elenei – ţi-a făcut rău discuţiunea… tuşeşti mai mult.

— Acesta va fi tot astfel, răspunse Elena în genele căreia strălucea o lacrimă.

Elena primi o scrisoare de la Alexandru. El crezu că Elena este sănătoasă, fericită, astă dată îi scrise **într-**un stil cu totul comic:

„Bucureştii – zicea el – *este unicul oraş în lume prin stravaganţele sale. Amicul nostru B… are un fiu ce seamănă lui Georges ca două picături de lapte. Amicii săi îi spun că seamănă lui, el le mulţumeşte la toţi. Ciliu îşi adoară nevasta mai mult decât totdauna şi gelozia îi creşte neîncetat. În zilele trecute a fost o masă mare la X; el era invitat cu nevasta. Până a nu se pune la masă, el se strecură în sala de mâncare, citi numele oaspeţilor pe talere, văzând că numele* nevestei *era pe un taler lângă altul cu numele urmă june, el schimbă biletul şi îl puse lângă talerul său. Aceasta îmi recheamă altă întâmplare, aceea când se duse la bal, unde un adiotanc prezintă braţul nevestei lui să o introducă în sală. El avu un abur de gelozie care îl făcu să se uite şi să intre în bal cu şoşonii de pâslă, şi cu toate aceasta femeia sa îl iubeşte atât de mult! Zoe urmează seratele. Ea pare indiferinţă la vorbele ce se desfăşoară în contra ei, ieri seară deveni subiectul unui nou scandal… iartă a-i trece în tăcere. Pare în lume cu părul tăiat şi zice fără pudoare că este moda. Mai multe dame crezură să-i facă plăcere imitând-o. Principesa Iordache este o adevărată caricatură cu pletele tăiate: un câne lăţos! Sunt trei zile de când Aer era să aibă un duel cu un ataşat la un consulat. Se zice că asemenea lui Ercide la picioarele Dejanirei, el toarce mătasea amorului lângă spirituala doamnă N… Această din urmă întâmpină pe ataşatul de consulat, care începuse a-i zice vorbe galante asupra unui eventaliu de paie fine, o lucrare de artă. Ea ascunse eventaliul.*

— Pentru ce îl ascunzi? întrebă acesta.

— Este de paie, răspunse ea.

Scandalul se făcu. Aer îi luă apărarea, dar se împăcară.

Un bărbat şi-a sărutat nevasta la operă în logie. Aceasta a făcut aici mai mult scandal decât tăierea coadei Zoei.

Şapte nunţi s-au făcut în aceste zile cu moldavi...

Am făcut cunoştinţă cu d-na A... un tip de pedantism, de bas-bleu, vorbeşte numai din carte. Este vorba de a trece peste un şiruleţ de apă ce se scurtăi. Ea îţi va zice: să trecem Rubiconul»[27]*. Este vorba de o cameră care nu se încălzeşte, îţi va zice că trebuie o vestală* să *întreţie focul.*

Dar să lăsăm aceste bagatele şi să vorbim de nunta noastră, de fericirea noastră. Sufletul meu e însetat de fericire, am mobilat un mic apartament pentru compania vieţii mele. Este cel mai elegant ce se poate vedea. Lesbia[28]*, în lăcaşul lui Catul la Sarmione, nu avea camere mai elegante. Tot este în gustul roman antic. Timpul mi se pare lung până la mai, dacă aş avea puterea, aş precipita cursul soarelui; dar, vai!, trebuie să sujer numărând zilele*".

Elena cletenă din cap.

„Apartamentul meu – zise ea – va fi un mormânt".

A doua zi un nou acces de friguri se declară. Elena vărsă sânge. Se observă că ea depierea pe fiece zi: puterile i se împuţinau.

„Nu voi putea saluta soarele de mai, îşi zise ea. Şi Alexandru, sărmanul Alexandru!..."

Ochii i se umplură de lacrămi.

Din acea zi Elena nu mai părăsi patul, medicul declară maică-sei şi Caterinei că ftizia era repede şi că nu mai este nicio speranţă. Aceste două femei nu puteau să-şi oprească Lacrămile: erau silite să se ascunză ca să plângă.

---

27 Aluzie la cunoscutele cuvinte ale lui Cezar „Alea jacta est !" care după multe ezitări se hotărăşte să treacă Rubiconul cu trupele sale, în lupta dusă împotriva lui Pompei. Prin expresia „Să trecem Rubiconul" se înţelege îndeobşte luarea unei hotărîri îndrăzneţe şi decisive.

28 Lesbia — iubita şi inspiratoarea, celor mai pasionate versuri ale poetului latin Catul (84—54 î.e.n.).

Ftizia este boala cea mai poetică. Elena era încântătoare, sub acţiunea unor friguri uşoare ce-i înflăcăra imaginaţia sa romanescă, ea era sublimă! cele mai dulci iluziuni pluteau pe viaţa sa ce se stingea neîncetat. Era o plăcere să o auză cineva conversând.

— Maică, iubită măiculiţă! zise ea **într-**o zi. Ochii tăi păstrează urma lacrimilor. Plângi, nu este aşa?... ai dreptate... pierzi singura fată ce ai avut... o fată ce iubeai şi te iubea... o fată tânără, frumoasă... tânără mai ales... nu era încă timpul... graţii, frumuseţi au să se închiză **într-**un mormânt... Cine m-a cunoscut va vărsa lacrimi auzind că nu mai sunt, pentru ce maica mea nu va plânge asemenea? ... când mă legăna mică pe sânul ei, câte vise de fericire nu-şi făcea pentru mine?... Ea nu spera să mă vază în floarea juneţei întinsă pe patul de durere... Sărmană mumă, cât trebuie să suferi!...

Biata bătrână se înecă în pixns.

Elena avu pietate de dânsa.

— Maică! urmă ea. Iată ce zic sub impresiunea unei idei triste... dar vorbele mele fac atâta autoritate încât să nu mai rămâie decât a pune să tragă clopotele? cele ce am zis sunt nişte răsfăţuri ale unei fiice către maică-sa, ele nu trebuie să te artiste, ştii că totdauna am fost o fată răsfăţată. Mâine voi fi mai bine... sunt sigură, puterile mele nu m-au părăsit; natura bolii mele nu mă desperă... medicii de multe ori se înşală singuri asupra bolii... Este ceva care îmi spune că voi fi în curând bine, îţi promit să fiu voioasă, ferice... ziua de mai va fi ziua nunţei mele... oh, cum Alexandru mai are să te iubească!...

Aici Elena îşi ascunse capul în mână şi plânse. Apoi urmă:

— Cât simţ că o să te iubim!... copiii noştri vor fi frumoşi ca îngerii... Ei vor veni să se joace cu ochelarii tăi, să ţi-i strice, tu te vei supăra... Sărmanele mici creaturi!... vor plânge şi te vor ruga să nu-i ureşti... şi tu, cu o. Hii în lacrămi, vei răsfăţa buclele lor de aur! Crezi tu că aceasta nu va fi, pentru că tuşesc astăzi? Şterge Lacrămile şi speră!...

Alexandru Elescu voi să comande singur obiectele de nuntă de care avea trebuinţă. Se prepară să plece în persoană la Paris. Timpul îi permitea aceasta. El scrise Elenei intenţiunile sale.

„Se duce să comande necesarele nunţii, zise Elena. Un giulgiu şi un sicriu, iată ce îmi va trebui!... mă va regăsi încă în viaţă la reîntoarcerea lui?..."

„Dar când te vei întuma, vei găsi toate la locul lor precum le-ai lăsat la plecare... toate, afară de mine... atunci ochii tăi mă vor căuta şi nu vor putea să mă vază şi ochii tăi se vor îneca în lacrămi".

„Alexandru se duce? mai bine ţ nu voi să fie martor agoniei mele... Pentru ce să sufere? Nefericirile nu există pentru om decât din momentul ce le cunoaşte... Pentru ce să le cunoască de acum?..."

Elena răspunse lui Elescu că face bine să plece. Între altele ea trase, cu ochii înecaţi de lacrămi, aceste rânduri:

„Mă report la gustu-ţi pentru obiectele ce vei comanda pentru mine; voi simţi îndoită plăcere a le purta, alese de tine... voi fi mândră şi ferice mireasa ta; rog cerul ca ziua de mai să ajungă mai repede. Nu întârzia afară din ţară. Sufletul meu te va invoca să te îmbrăţişeze..."

Elescu primi acest bilet cu bucurie; viaţa pentru dânsul luase colori mai fragede; cu toate aceste un presimţământ trist îl oprea de a lăsa inima să zboare la bucurie. El plecă repede la Paris, după ce scrise Elenii un bilet plin de tinereţe şi amabilitate:

*„Sunt în poziţiunea aceluia – zicea el între altele – care se culcă să doarmă, gândi**ndu-**se cu fericire la ora deşteptărei, menită să-i aducă o mare bucurie. Aci voi ca spaţiul de timp ce desparte momentul aşteptat să se scurteze repede, aci voi ca să se lungească spre a mă bucura mai mult de suprema fericire ce-mi surâde: emoţiunile ce încerc mă ţin **într-**un fel de beţie divină... încerc acelaşi simţământ ca omul ce sapă să găsească un tezaur: el stă şi se repaoză, şi se îmbată de speranţă că va găsi şi nu cuteză a urma, de temere că nu va găsi ce doreşte. Tezaurul meu eşti tu, sufletul meu, dar vei fi oare*

al meu? *în momentul când voi crede că te-am priiinit, niciun nuor nu va veni să te acopere înaintea ochilor mei*? …”

Elena fuse mai bine câteva zile. Tuşea începuse să se împuţine; sânge nu mai vărsa; figura ei păru însufleţită de mai multă frăgezime. Niciodată Elena nu avusese mai multă îngrijire pentru toaleta sa. Maică-sa surâdea de fericire văzând dorinţele fiicei sale pentru eleganţa toaletei. Ea luă aceste manifestări pentru semne de ameliorare a sănătăţii. Medicul declară că are mare speranţă. Elena ea însuşi începu să aibă iluziuni.

Dar această asigurare în sănătatea ei îi da idei pline de tinereţe, de răsfăţare. Crezând pericolul depărtat, ea vorbea de dânsul mai des. Spunea celor ce o incongiurau cugetări ce fac să se umple ochii de lacrimi.

— Maică, zise ea **într-**o zi. Nu este aşa că viaţa este dulce… că este trist a muri plină de frumuseţi, de graţii, de juneţe, de iluziuni atât de plăcute?… Cela ce rămâne încă în viaţă, în urma celui ce iubeşte şi moare, suferă în adevăr, e demn de plâns, dar orice acţiune are reacţiunea sa: uitarea şterge Lacrămile, timpul şterge durerile. Dar cela ce moare este mai demn de plâns, mai ales când viaţa avea pentru dânsul atâtea plăceri încă. Acest din urmă singur nu poate să fie mângâiat. El a plecat şi nu se va mai întoarce. Ochii săi nu va mai vedea pe cei ce au iubit; urechile sale nu va mai auzi vocea unei mumi zicâ**ndu-**i: „Copilul meu!”

Aceste vorbe erau crude pentru sermana mumă.

„Vai **–** îşi zicea ea **–** oare Dumnezeu m-a ţinut până acum în viaţă ca să auz asemenea cuvinte şi să încerc asemenea dureri?…”

Elena avu nişte friguri cu delir. Speranţele mumesei pieriră încă o dată. Elena în delirul ei vorbea de Alexandru.

— Alexandru… Cine este acel om?… nu, el nu poate să fie un om… Un zeu poate?… am cunoscut oamenii, şi niciunul nu mi-a atins inima mea… a plecat?… unde?… Ah, ştiu… să cumpere cu ce să fermece ochii miresei sale… Mireasa sa!… Sărmana Elena!… Ea va fi mireasa

mormântului… Oamenii au ucis-o… oh, blestem neamului omenesc!… Alexandru rătăceşte prin lume… cum trebuie să cugete el la Elena!… el nu iubeşte altă femeie?… Cine ştie?… acolo pare că buzele lui şoptesc vorbe tinere. Unei femei frumoase?… ochii mi. Se întunecă… mor!… moartea e dulce pentru cei ce suferă… dacă el mă uită, pentru ce îl voi iubi? Eu însumi voi să mă desfătez… voi să cânt… Caterina, daţi-mi harpa… nu! ţine acompanemânt cu piano; voi să cânt o odă.

Caterina se puse la piano.

— Ce odă vei să cânţi?

— Ce odă? tu ştii…

32!

320

Elena, sculându-se puţinei, cântă cu voce dulce şi melancolică acest cântec:

„Multe frumuseţi te-adoră Soarbe, dragă-n sânul lor Farmecul ce-l înconjoară Pin ce orele nu zbor!

Dar când saţiul ce vine îţi va zice: *e destul*!

Şi cu inima-n suspine Tu de viaţă-i fi sătul.

Vino la nefericire.

Vino la iubita ta;

Prin cereasca mea iubire.

Nouă viaţă îţi voi da.

Căci, amantul vieţii mele!

Eu nu-i cer p-acest pământ Decât lacrimile tele Pe tăcutul meu mormânt”.

Elena tăcu obosită, două lacrimi curară din genele sale lungi şi creţe, ca două stele ce se coboară din**tr-**un spaţiu umbros. Frumuseţele ei se exaltaseră prin accesul de friguri, buzele străluceau ca rubinele încadrate cu artă în ivoriu, părul său cădea în unde pe umeri.

— Am să cânt şi eu o odă – zise Caterina – de acelaşi poet… Şi Caterina cântă astfel, cu o voce fragedă ce părea că revarsă plăcerile:

„Tu rechemi prin frumuseţe Rozele de primăveri şi prin dulcea-ţi tinereţe Roua fragedelor seri.

Prin parf umul gurii tele Ambrozia ne vesteşti.
Şi pe graţii tinerele în Olimp tu ne răpeşti.
Oh, nimic nu piere-n lume!
Astăzi suntem, deci vom fi:
Cu altă formă, cu alt nume Poate făr-a ne aminti?
Când a vieţii tale floare Vântul o va scutura.
Şi l-ai ei ferice soare Altă formă vei lua.
Voi să şi a mea frumoasă.
Roua cerului senin.
Eu o floare amoroasă.
Să te beau **într-***un suspin*!"

— Fii binecuvântată, fata mea – zise Elena – cântaţi! cântaţi! mă dezmierdaţi! înconjuraţi patul meu cu roze! ca plecarea să fie o sărbătoare!…

Un somn dulce şi binefăcător coborî pe genele Elenei. Ea dormi. Când se deşteptă, era răcorită, părăsi patul.

Din acea zi fuse mai bine, medicul nu mai apăru.

Era pe la apriliu, faţa pământului treserea sub suflarea caldă şi parfumată a primăverii, pământul coperit de velură verde surâdea ochilor obosiţi de monotonia iernii, aerul era dulce şi binefăcător. Elena se plimba prin grădină sprijinită pe braţul Caterinei.

— Când ar veni acum Alexandru? zise Caterina.

Elena tresări, deveni palidă.

— Voi să-l văz şi să mor! zise Elena, eu voi afla puterea să-l văz… nu voi avea însă puterea a vedea durerile sale…

— Eşti bine, Eleno… vei fi în curând mult mai bine…

Elena surâse.

— Cum aş voi să poci să mă înşel!… dar realitatea mă opreşte…

În acel moment se auzi strigătele poştaşilor.

— O trăsură cu cai de poşte! strigă Caterina. Poate Alexandru…

Elena deveni mai palidă şi se lăsă să cază în genunchi pe iarbă.

— Nu mai poci, zise ea.

După o oră Elena şi Caterina erau în salon în prezinţa lui Georges, Aer şi Bar.

Ei le spuneau ştiri de la Bucureşti şi se apostrofau unii pe alţii.

Elena se distrase, părea mai voioasă.

— Ce face oaspeţiţele noastre din anul trecut? întrebă Elena.

— Zoe **-** răspunse Georges **-** urmează misiunea sa de a moraliza societatea din Bucureşti. Toate junele ménage sunt croite pe doctrina ei.

— Cât pentru principesa Iordache **-** zise Aer **-** desperată, să vorbea ceva asupra vieţii sale, **s-**a retras la moşie. Nu va să se mai mişte de acolo. Se zice că aşteaptă să mai îmbătrânească, ca să nu-i mai fie teamă de seducţiunile capitalei: n**-**are încredere în sine.

— D**-**na Bar este sănătoasă? întrebă Elena pe Bar.

— Ca o dropie, răspunse Bar. Graţie cerului, n**-**are să se plângă de sănătate… îi crescu şi mustăţile!…

— Ce fel **-** zise Caterina **-** râzi de dama dumitale?

— Dama mea! răspunse Bar, aşa se zice…

— Ce fel, se zice?…

— Este iarnă în casa lui Bar, zise Aer. Turturica nu mai cântă pentru soţior…

— Aşa, aşa, zise Bar, trecând mâna pe frunte.

— Ce, iei fruntea de martoră? zise Georges. Aer râse cu hohot.

— Idei! zise Elena.

— Idei! idei! răspunse Bar. Închipuiţi**-**vă că mă deştept **într-**o noapte… Femeia mea nu era în patul ei, mă inform, deştept servii, întreb… camariera îmi mărturisi tremurând că doamna se dusese la balul mascat de la teatru. Mă îmbrac şi alerg acolo, mă inform, ce aflu, dama mea era în logie la X… mă prezint la uşa logei, nişte indivizi mă opresc de a intra… Iată**-**mă în poziţiunea bufonului din *Rigolet*, strig, gem, plâng, nimic; mă întorc acasă. Despre ziuă veni dama mea cu masca pe ochi.

— Unde ai fost?

— Ce**-**ţi pasă!

— Nu voi să faci acestea.

— Eu voi! dacă îţi place… dacă nu, cere divorsul! Asta se cheamă noua generaţie! o liberalii! liberalii! bine zice *Unirea* că liberalii au pierdut familia, căci ei au pierd**ut-**o.

— Cum **–** zise Elena în ironie **–** amantul era un liberal?

— Nu **–** răspunse el **–** un boier!…

— Acest carnaval a scos toate ridicolele de faţă, zise Georges. Aflaţi o anecdotă. D**-**nu N. T… scrie la *Reforma*: *„Domnule redactor, a ieşit vorba că un N.* T… **s-***a sinucis… Se va şti, domnul meu, că nu* sunt *eu N. T… care a murit*”. – Iată ziarul! urmă Georges.

— Cine este acest N. T…? întrebă Caterina.

— A fost altă dată ministru… astăzi deputat.

— Mă îndoiam, zise Caterina. Apropo **–** mai zise ea **–** nu**-**mi spuneţi nimic de banda voioasă?

— Ha! ha! Aer, în tot carnavalul a cinat dame şi cavaleri la D… acasă.

— Dar D… este flăcău… zise Caterina. D**-**na P… care voia să aibă un pretext a petrece nopţile acolo, târa toată banda…

— Dar N? întrebă Elena.

— A fost bolnavă **–** răspunse Aer **–** nu-i cunosc bine simptomele: dar iudina o vindecă…

Şi câtetrei începură să râză.

— Şi dumneata râzi? zise Caterina lui Bar.

— De ce nu? răspunse el, nu sunt nici cel dintâi, nici cel din urmă.

Ei şezură aici trei oare, râseră mult şi plecară înainte; după dânşii acest lăcaş redeveni liniştit şi tăcut.

Această vizită distră pe Elena deocamdată; dar mai târziu, noutăţile ce îi dete despre starea societăţii din capitală o întristară.

— Încă o generaţiune pierdută, zise ea.

După trei zile Elena se simţi din nou rău, batista ei se sângeră.

— Alexandru întârzie! zise ea.

A doua zi avea un acces de friguri. În delirul ei ea chema pe Alexandru cu expresiunele cele mai tinere.

— Mâne – zicea ea – Elena ta va înceta din viaţă, şi tu întârzii a veni, o, frumosul meu amant!... Ce vei zice tu când vei veni şi nu o vei mai găsi?... Adânci vor fi durerile tale, nu mai este bucurie pentru noi pe pământ... tu vei fi pedepsit, căci ai iubit o fiinţă ursită să sufere... o, sufletul meu! pentru ce a trebuit să mă cunoşti?... până atunci tu erai liniştit şi ferice... de atunci întristarea a intrat în lăcaşul tău şi **s-**a aşezat cu Lacrămile la căpătâiul tău!... Tu nu mă vei mai vedea... Cine va şterge încă de nuori fruntea ta? cine va face să se oprească Lacrămile tale?... o, Alexandre, tu eşti care m**-**ai ucis: mi**-**ai cerut prea mult, ţi**-**am acordat prea mult... trebuia dar să mor... Cu toate acestea, te iubesc!... De aş mai avea onoarea şi viaţa nu aş întârzia a ţi le sacrifica.

Accesul trecu, dar astă dată Elena rămase slabă de puteri. Ea nu mai putu să părăsească patul. O mare schimbare se operase în sine, deveni serioară, liniştită, resemnată: ea se decisese acum eu ideea morţii. Întotdauna căuta să console pe maică**-**sa prin vorbe de speranţă, cerca să o dedea cu ideea morţii.

— Ce este viaţa? zicea ea. O stare de tranziţiune, un pas către mormânt. Toate elementele, tot ce poate să atingă simţurile Noastre sunt agenţii destrucţiunii ce se luptă neîncetat să ne ucigă, suferinţele şi plăcerile îşi dau mâna pentru destrucţiunea noastră, omul cade învins, curând ori mai târziu, dar cade totdauna. Pentru ce vom regreta o viaţă atât de scurtă, de plăpândă, de supusă la suferinţe? cine poate zice că este ferice?...

La 20 apriliu o trăsură intră în curte. Era Alexandru, dar în aceea zi Elena era mai rău decât întotdauna. Ea auzi zgomotul ce se făcea afară. Inima ei îi spuse că era Alexandru, toaleta ei de bolnavă era curată şi elegantă, era frumoasă, de o frumuseţe divină, poetică.

Alexandru intră în camera ei, fără să se anunţe. El îngălbeni, şi vorbele îngheţară pe buzele lui, văzâ**nd-**o. Elena se înecă de lacrămi, o lungă tăcere urmă, în fine

Alexandru se apropie de pat, o sărută pe frunte.

— Eşti bolnavă? zise el.

— Bolnavă – răspunse Elena – o boală trecătoare…

— Trecătoare! zise Alexandru într-un lung suspin.

Şezu lângă căpătâiul patului.

— Mulţumesc că ai venit, zise Elena. Eram sigură… Inima mea niciodată nu m-a înşelat… nu este aşa că mă găseşti schimbată? slabă? palidă?… sufăr de friguri… dat acum mă voi face bine: tu ai venit… Simţ că sunt mai bine! … dar tu taci?…

— Te găsesc schimbată – zise Alexandru – adică de o mie de ori mai frumoasă, mai poetică!… dar aceasta nu este destul, voi să te faci bine!… ziua de nuntă se apropia…

— Să mă fac bine? dar mă simţ bine…

Elena cercă să se ridice, şi căzu obosită.

Cele două dame veniră atunci. Ele căutată să convingă pe Elescu că boala Elenei este uşoară. Alexandru ieşi şi se duse să vorbească cu medicul.

— În ce stare este pieptul, doctore? organismul e atacat?

— Atacat, răspunse el.

— Atunci nu mai este nicio speranţă…

— Niciuna.

Elescu se ascunse şi lăsă să cure lacrimile sale.

Seara, Elena chemă pe Alexandru.

Nişte friguri uşoare rumeniseră obrajii ei, toaleta îi era îngrijită.

— Şezi aici lângă mine, îi zise Elena. Este timp a scutura vălul minciunei… Alexandre, eu mă simţ prea slabă… nunta nu se va putea face la timpul hotărât…

— Am înţeles toate, răspunse Elescu cu sânge rece.

— Toate! poate nu toate!… Zise Elena, o să vă părăsesc…

— Nu vorbi astfel, Elena mea!…

— Nu voi vorbi – către aceste dame – urmă ea – dar către tine o să vorbesc. Ascultă, Alexandre, şi fii bărbat, nu femeie. Pieptul meu este atacat şi vindecare nu mai este…

voi muri… dar voi să trăieşti tu, cel puţin… Îmi rămâne o fetiţă fără niciun protector pe pământ, o las îngrijirei tale.

— Elena **-** zise Alexandru **-** vorbeşte despre alte lucruri!… lasă moartea să umble singură… Ţi**-**am comandat multe şi frumoase lucruri pentru nuntă!… în gustul tău…

Elescu îi înşiră numele tuturor acelor obiecte destinate să satisfacă simţurile iubitei sale.

Elena ascultă şi un lung suspin ieşi din pieptul ei. Mâna sa mică, palidă, slabă acum, răsfăţa părul amantului său.

— Ai gândit la mine? întrebă ea.

— Dacă am gândit?… mă întrebi încă!

— Nu credeai să mă găseşti atât de slabă, de urâtă?…

— Urâtă, tu, Elena mea?… Admir frumuseţea ta! suferinţa i**-**a dat un parfum de poezie şi de suavitate. corpul şi sufletul tău au luat o coloare mai cerească…

— Mă iubeşti? şopti Elena.

— Te**-**ai îndoit?… indispoziţiunea ta dat**-**a mai multă putere amorului meu…

— Lasă**-**mă să**-**mi odihnesc capul pe sânul tău!

Ea înclină fruntea pe sânul lui Elescu.

— Aşa, tu nu crezi că oi să mor? întrebă Elena. Ftizia **s-**a mai vindecat vreodată?

— Ftizia?… nu este boala ta, Elena mea.

— Ba ea este… şi încă se zice contagioasă… o, cât sunt de egoistă, am pus capul pe sânul tău…

Ea îşi retrase capul.

— Ce zici şi ce faci? zise Alexandru, îţi spui că te amăgeşti… lasă capul tău cel graţios să se odihnească pe sânul meu!… lasă gura mea să bea suflarea sânului tău!…

Alexandru vorbind astfel, lipi buzele de buzele amantei sale şi aspiră suflarea ei cu voluptate.

— Iată, zise el.

— Ca să mă convingi că nu crezi în natura bolii mele, te expui a pieri cu mine. Eu nu voi să mori…

Ea zise, şi buzele ei arzânde arseră fruntea lui Alexandru. Corpul ei tresărea de voluptate, rămase

nemişcată mai multe minute.

— Nu, răspunse Elescu.

— Alexandre – îi zise ea – simţ o beţie voluptuoasă ce mă cuprinde!… frigurile, negreşit. Aş voi să cânt, pe braţele tale, cele din urmă suspinări ale inimei… vocea mea nu s-a stins încă!…

— Un cântec te va osteni…

— Voi să cânt, sufletul meu, pune-te la piano şi mă însoţeşte… voi să-ţi cânt ţie… şi dacă cântecul meu va atinge inima ta, plângi atunci cu lacrimi.

Elescu se puse la piano. Elena cântă cântecul lebedei, de care vorbesc poeţii:

Soarele de dimineaţă Poate nu mă va afla!

Pe această dulce faţă Moartea vălu-i va lăsa!

Tu vei plânge după mine.

O, amantul meu plăcut.

Dar arzândele-ţi suspine Nu-mi vor da ce am pierdut!

Elena se înecă de plâns şi nu mai putu urma.

— Destul, destul – strigă Alexandru – suspinele tele îmi deşiră inima!…

— Am trebuinţă de lacrămi, zise Elena, şi urmă:

Astăzi sunt frumoasă, junǎ.

Cine nu m-a lăudat?…

Mine o să fiu ţărână.

Numele-mi va fi uitat…

— Destul! strigă Alexandru, care acum plângea ca un copil, ascunzân**du-**şi faţa în mână.

— Ai dreptate – zise Elena – acest cântec este trist… voi cânta altul.

Ea cântă două strofe ce semăna să fie cea din urmă visare de fericire şi de amor:

Când din viaţă te vei duce.

Când vei fi tu întrebat Ce-ai făcut parfumul dulce Anilor ce au zburat.

Caută a face ştire C-ast parfum desfătător L-a băut cu fericire Gura dulcelui amor.

— Dară – zise Elena, întrerupând cântecul – eu poci zice aceasta, şi căzu **într-**un fel de letargie.

Caterina veni urmată de muma Elenei.

— Ce faci? o întrebă ea.

— Visez la fericire – răspunse Elena – sărmană copilă!… tu m-ai iubit… erai pentru mine mai mult decât o soră… fortuna nu a fost cu tine… dar tu vei fi ferice, vei avea o zestre asupra moşiii mele de zece mii de galbeni…

— Ai o fată – zise Elescu – tot este al ei.

— Aşa este! urmă Elena cu părere de rău.

— Voinţa ta este voinţa mea, zise Elescu, plecându-se spre Elena. Caterina va avea zece mii de galbeni zestre din rămasele mele…

— Mulţumesc – zise Elena – dar ce înţelegi *din rămasurile mele*?

— Nu voi întârzia după tine…

— Iată poezii… Iată spiritul de romanuri!… Maică J Caterina! lăsaţi-ne singuri… voi să vorbesc.

Cele două dame ieşiră.

— Eu voi să trăieşti! îi zise Elena. Ascultă, amantul meu, frăţiorul meu… legile naturii au voit ca cei ce mor să fie uitaţi şi cei ce rămân încă în viaţă să-i uite. Fără aceasta, lumea nu ar fi putut exista… Tu mă vei uita, Alexandre, eu voi… nu numai atâta… doresc să nu fix singur pe pământ, să te însori, să trăieşti în copiii tăi… să fii ferice. Doresc să iei pe Caterina de soaţă a vieţii tale. Ea te va iubi, te va stima, te va face ferice. E frumoasă de corp şi de suflet…

— Aceasta nu se poate – zise Elescu ursita a decis altfel.

— Astfel, nu mă asculţi?

— Întru acesta nu!…

Elena plecă ochii, o bucurie naturală omului plecă din fundul inimei sale şi se revărsă în ochi.

— Alexandre, zise ea. Tu m-ai iubit… nu mă căiesc de sacrificiul ce ţi-am făcut… vei face cum vei voi…

Elena părea încinsă de o nouă putere, această putere era cea din urmă lumină a candelei ce se stinge.

— Simţ că sângele se grămădeşte în inimă – zise ea – şi un somn dulce mă împovără… nu este aceasta moartea?

… nu mă părăsi, iubitul meu… lasă să depui capul meu pe sânul tău… moartea va fi dulce astfel…

Şi ea depuse capul pe sânul lui Alexandru.

— Acum… poci muri – urmă Elena – tu vei închide genele mele… încălzeşte mâna mea rece în mâna ta… oh, cât sunt de ferice!… te iubesc!… o sărutare!…

Alexandru îi sărută gura ei rece, ar fi zis cineva ca el adună după buze-i cea din urmă suflare. Elena murise. Ea părea că doarme, faţa sa avea expresiunea de blândeţe şi de fericire. Elescu închise genele ei şi îi depuse capul pe perină. Nu putea nici să plângă, nici să geamă. Căzu în genuche lângă patul ei, scoase în fine un gemet şi căzu leşinat. Caterina alergă cu bătrâna.

DUPĂ MOARTE

Apartamentele se înveliră în negru, şi întristarea cu ochii plini de lacrimi veni şi se aşează în acest lăcaş pentru totdauna.

Alexandru reveni din leşinul său.

Cele două dame plângeau cu lacrimi pe patul moartei; ele rechemau din viaţa Elenei scene plăcute, cu vorbe tinere, care răpeau inimile ascultătorilor. Servii toţi plângeau şi curtea răsuna de gemete.

Corpul se luă de femei, se scăldă şi, îmbrăcat ca în zilele de sărbători, se depuse pe masă în salon. Elena păstrase frumuseţea formelor sale cu expresiunea de fericire a figurii. Cine o vedea credea că doarme. Pe cap îi pusese o cunună delicată de camelii albe, din florărie, o cruce mare de briliante odihnea pe pieptul său, împrejurul mesei aşezaseră glastre cu florile cele mai rari. Doi preoţi citeau lângă dânsa.

Era miezul nopţii. Toată lumea, însuşi preoţii, se duseră. Moarta era singură. Atunci Alexandru se duse să o vază pentru cea din urmă oară, o sută de făclii de ceară erau aprinse. El merse drept la masă, alătură capul său de al ei, faţa lui de faţa ei, şi o sărută.

— Eu te-am ucis, Eleno… tu ai zis: „Să mor pentru ca Alexandru să fie ferice”, şi ţi-ai ţinut vorba. Fii sigură că te voi urma în curând… Te-am ucis, suflet nobil… şi de acum

viaţa pentru mine este o greutate... e o fiinţă moartă... o singură fericire îmi mai rămâne, ca ţărânele noastre să odihnească în acelaşi mormânt, iată pentru ce am să mai trăiesc... iată ce mă ţine încă în viaţă... ziua nunţei este mâne, şi mireasa doarme pe patul morţii... scoală, amorul meu, totul e preparat pentru serbarea cununiilor noastre... oaspeţii aşteaptă!... Tu eşti îmbrăcată în costumul de mireasă... pentru ce dormi încă, Elena mea?... eşti oare supărată pe sclavul tău, o, regina vieţii mele? am făcut ceva care nu-ţi place?... îţi cer iertare... altă dată, când tu erai supărată şi amantul tău se ruga să-l ierţi, tu îi întindeai mâna, îi surâdeai cu fericire!... acum mâna ta nu se întinde... buzele tale rămân nemişcate... vai, vai!... Ce crimă ai făcut tu ca acela ce te iubea mai mult decât viaţa să te omoare, dulcea şi graţioasa mea adoraţiune?... Tu erai tânără şi frumoasă, dar mâne, nu vei mai fi nimic... pentru ce **s-**a născut atâtea frumuseţi, atâtea graţii, dacă a doua zi erau ursite să se scuture?...

O, creaţiune, care este scopul tău?... Spiritul nostru nu poate pătrunde misterele tale... oare aceste mistere există? oare le înţelegi tu, cel puţin?... unde este acea suflare dulce ce anima corpul ei graţios?... viaţa, viaţa... nu a fost oare decât rezultatul unei organizaţiuni materiale?... aruncaţi cărţile! închideţi şcolile! şi voi, doctori în cugetări, spânzuraţi-vă! sunteţi nişte şarlatani! ferice încă acela ce poate crede! minciuna este uricioasă: însă omul el însuşi este o minciună!...

Alexandru auzi afară un zgomot. El tăcu şi sărută gura Elenei.

„Iată cea din urmă sărutare!" zise el, casa se învârti cu dânsul... căzu în genunchi.

Într-acest timp o femeie apăru în sală.

„Este un vis **–** zise Alexandrii **–** nu poate fi Zoe!..."

— Te înşeli, eu sunt **–** răspunse Zoe **–** viu să-mi cer iertare de la acest corp...

— Tu aici?... fugi! fugi! nu te atinge de acest loc sacru! prezenţa ta aici insultă acest corp nobil... fugi!...

— Alexandre! zise Zoe. Dumnezeu primeşte pe cel ce

s-a căit... însuşi crimele le iartă... tu eşti mai sever decât providenţa... ochii mei sunt înecaţi de lacrimi şi inima mea de durere... lasă-mă să-mi cer iertare acestui corp ce am ucis!... Cât pentru tine, ştiu cât ai iubit-o, ştiu cât suferi... dar ceea ce s-a făcut nu se mai poate întoarce., (plângi; dar nu uita că trebuie să trăieşti, astfel a voit ursita... vino cu mine... viaţa încă poate să-ţi surâză... lumea e tot aceea: Elena e moartă, dar soarele nu a pierdut nicio rază de lumină; cerul nicio stea; pământul nicio floare... plăcerile sunt încă voioase pe ghii landa vieţii... amorul rămâne totdauna tânăr, totdauna fraged... nu te abate!...

Alexandru o privi cu nişte ochi mari.

— Fugi! fugi! strigă el. Simţ că cuvântul mă lasă... mânia mă tulbură... poci să te omor lângă acest cadavru.

— Omoară-mă... dar lasă-mă mai nainte să expiu erorele mele!...

— Fugi! fugi! zise Alexandru, nu insulta acest corp!...

Zoe stăruind încă, Alexandru o împinse cu furie afară... ieşi cu dânsa.

După o oră Zoe se înturna la Bucureşti. Ea era palidă şi abătută. Căinţa înclinase această conştiinţă teribilă.

Elena se înmormântă cu mare pompă în ziua de mai

1, ziua destinată pentru nunta ei. Maică-sa şi Caterina fură cu greu smulse după sicriul moartei când o puseră în pământ. Elescu nu se văzuse în ziua aceea... Caterina tremură pentru dânsul. Ea crezu că Alexandru se sinucise.

A doua zi la revărsatul zorelor un om plângea îngenuncheat la mormântul Elenei.

O femeie tânără cu ghirlandă de roze în mână veni la celălalt căpătâi al mormântului, depuse ghirlanda pe mormânt şi se puse a plânge. Alexandru o vede, o recunoaşte.

Maria – strigă el – fata de la Brebu!...

— Eu sunt, zise ea cu ochii plini de lacrămi.

— Recunoştinţa nu a pierit încă din lume – zise Alexandru – fii binecuvântată, copila mea! El îi dete o pungă plină cu aur şi zise Mariei să o împartă la săraci,

apoi. Sărutând-o, plecă.

În toate dimineţile o nouă ghirlandă de roze se găsea pe mormântul Elenei, nimeni nu ştia cine o depune.

— Trebuie să-mi spui ca unei mume! zise încă Alexandru.

— Dară, răspunse Caterina.

— Nu te întreb cine este: dacă merită să-ţi fie consoarte… sunt sigur că Caterina nu poate stima decât un om ce merită… Iată dar un act: este zestrea dumitale de 10 mii de galbeni, actul este întărit de tribunal: banii depuşi la tribunal… când va fi trebuinţă, îi vei lua… aceasta e voinţa Elenei…

Alexandru lăsă actul şi plecă.

A doua zi trimise Caterinei trusoul cumpărat pentru Elena, cu un bilet:

„Pentru domnişoara Caterina de la sora ei Elena”.

Elescu se închise acasă şi desfăcu pachetul de la Elena. El află aici o buclă de păr; lacrămele îl înecară.

După ce împărţi o mare parte din averea lui pentru binefaceri, Elescu se decise să plece din ţară. A plecat de doi ani. De clor ani nu ştie nimeni ce a devenit. Un ziar de la Martinica anunţa în acea parte a lumii prezinţa unui român, este un an de atunci. El nu a scris nimănui, nu a tras nicio poliţă. Ceea ce lasă să se creează că a pierit prada frigurilor galbene sau în rezbelul din urmă între statele Americii.

Trecuse o lună de la moartea Elenei.

Alexandru era neconsolat, amicii săi căutară să-l distreze, nu reuşiră. El devenea din ce în ce mai trist.

Într-o zi Caterina trimise să-l cheme.

El se duse.

— Ia acest pachet – îi zise ea – Elena mi l-a încredinţat pe când trăia ca să ţi-l dau.

Alexandru primi pachetul şi mulţumi, apoi zise Caterinei:

— Am o misiune de împlinit… trebuie să-mi spui ca unui părinte. Este vreun june care-ţi place?

Caterina roşi.

1 Adept al teoriei monarhiste reacţionare, care proclamă drept principiu fundamental al orânduirii de stat dreptul „sfânt şi inalienabi11 la tron al dinastiilor ereditare.

3 Nume trecut din literatură în vorbirea curentă, desemnând tipul desfrânatului.

1 În timpul domniei lui Cuza, deputaţii de tendinţă conservatoare **s-**au opus înfăptuirii unor reforme democratice. Iniţiativele lui Cuza şi Kogălniceanu, în ceea ce priveşte realizarea reformei agrare, **s-**au lovit şi de rezistenţa reprezentanţilor tendinţelor liberale în Cameră (I. Brătianu etc.). Ca urmare a divergentelor dintre domn (care avea adeziunea maselor populare) şi grupările burghezo-moşiereşti, acestea din urmă au realizat monstruoasa coaliţie.

1 În ediţia de bază: trăda.

2 *Silius Italicus* (25 – 101). Poet latin, consul şi guvernator al Asiei Mici, unul din favoriţii sângerosului împărat Neron.

1 *Dejanira*, una din soţiile eroului mitologic Heracles, care, pentru a se răzbuna că o părăsise, îi trimite un veşmânt îmbibat în otravă.